

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ- ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΜΣ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία

« Η ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ »

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΟΥΝΑΒΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ

Α.Μ.: 1120Μ011

Τριμελής Επιτροπή Αξιολόγησης:

- 1.Ομότιμος Καθηγητής: Π. Παπαστράτης(επόπτης)
- 2.Καθηγητής: Βασίλης Μπογιατζής
- 3.Καθηγήτρια: Μαρία Σπηλιωτοπούλου

Μήτσος Παπαρήγας, ΓΓ της ΓΣΕΕ (Πηγή: Αρχείο ΚΚΕ)

«Η αντίφαση ανάμεσα στην κοινωνική παραγωγή και στην κεφαλαιοκρατική ιδιοποίηση εκδηλώνεται ως αντίθεση ανάμεσα στο προλεταριάτο και την αστική τάξη»

(Φρίντριχ Ένγκελς, Η εξέλιξη του σοσιαλισμού από την ουτοπία στην επιστήμη, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2011)

Φωτογραφία εξωφύλλου: Συγκέντρωση του ΕΡΓΑΣ

(Πηγή: [el.m. wikipedia.org](http://el.m.wikipedia.org))

Οπισθόφυλλο: Το τελευταίο φύλλο της *Εργατικής*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
Μεθοδολογία και Επεξήγηση Όρων.....	5
Δομή της Εργασίας.....	9
Βιβλιογραφία και Πηγές.....	10
2.ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΕΡΓΑΣ.....	11
Ιστορική Αναδρομή.....	11
2.1.ΤΟ ΤΑΞΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟΝ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟ.....	13
Η «Ενωτική» ΓΣΕΕ.....	13
Για τον Εκδημοκρατισμό του Συνδικαλιστικού Κινήματος.....	16
2.2.ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ.....	20
Η Οικονομία και η Κατάσταση της Εργατικής Τάξης.....	20
ΚΚΕ και Αστικό Πολιτικό Σύστημα.....	22
Το «Εργατικό» ΕΑΜ.....	25
3.Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΤΟ ΦΟΝΤΟ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ.....	30
Απελευθέρωση και Δεκέμβρης.....	30
3.1.ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ.....	35
Μετά το Δεκέμβρη.....	36
Προς το 8 ^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ.....	39
3.2.Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ.....	42

Εμπόδια και Νέες Συμφωνίες.....	43
3.2.1. Ο «ΕΡΓΑΣ»	49
Οι Στόχοι του ΕΡΓΑΣ.....	49
Ο ΕΡΓΑΣ για το 8 ^ο Συνέδριο.....	54
3.2.2. Η «ΕΡΓΑΤΙΚΗ»	58
Η Ιδεολογία.....	60
Η Ύλη και το Περιεχόμενο.....	62
4.ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΤΑΞΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΩΘΕΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ.....	66
4.1. Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ ΤΟ 1945-1946.....	66
Ως το 8 ^ο Συνέδριο.....	66
Το 8 ^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ.....	74
4.2.ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ.....	80
Η Πολιτική Κατάσταση το 1946.....	80
Η Ακύρωση του 8 ^{ου} Συνεδρίου.....	83
Για την Καταστολή του Ταξικού Κινήματος.....	93
5.Η ΤΕΛΙΚΗ ΛΥΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ.....	98
«Αλλαγή Φρουράς»	98
Η Γενίκευση του Εμφυλίου και η Κορύφωση της Καταστολής.....	103
Η Αμερικανική Παρέμβαση.....	107
Η «Τελευταία Πράξη»	113
6.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	120
ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΟ.....	126
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	127

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με τον Αντόνιο Γκράμσι, «... οι μαχητές δεν μπορούν και δεν πρέπει να ελεειμονολογούν τη μοίρα τους, επειδή πάλεψαν όχι γιατί τους εξανάγκασε κανείς, αλλά γιατί το θέλησαν οι ίδιοι συνειδητά».¹ Αυτό ισχύει στο ακέραιο για τους συνδικαλιστές του Εργατικού Αντιφασιστικού Συνασπισμού (ΕΡΓΑΣ), πραγματικούς μαχητές, που χωρίς να υπολογίσουν προσωπικό κόστος και σε αντίξοες συνθήκες αφιέρωσαν τη ζωή τους, για την ανόρθωση και ανασύνταξη του εργατικού κινήματος. Είναι γεγονός, ότι υπάρχει πλούσια ιστοριογραφία για το ελληνικό εργατικό κίνημα και ειδικά την κρίσιμη δεκαετία 1940 (περίοδος που έδρασε και η συνδικαλιστική οργάνωση του ΕΡΓΑΣ), όπου το συνδικαλιστικό κίνημα είναι αναμφισβήτητο από τις κυριότερες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα.² Ωστόσο η παρούσα εργασία καταπιάνεται με την προσπάθεια να φωτίσει περισσότερο πλευρές που αφορούν στη δράση του ΕΡΓΑΣ 1945-1947, ακριβώς την περίοδο που η κυρίαρχη μεταπολεμική οικονομική και πολιτική τάξη κατορθώνει να ελέγξει πλήρως το συνδικαλιστικό κίνημα της χώρας. Εκτός από την παρουσίαση των ιστορικών γεγονότων, επιδιώκεται να ερευνηθεί κάτω από ποιες ιδεολογικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες τα γεγονότα αυτά συντελέστηκαν. Ποιες ήταν οι βαθύτερες αιτίες της ανάπτυξης και απήχησης στον εργατικό κόσμο του ΕΡΓΑΣ, αλλά και που οφείλεται η αποτυχία του να ηγηθεί επιτυχώς τελικά στον αγώνα της εργατικής τάξης. Επίσης θα επιχειρηθεί να αναδειχθεί το φάσμα των ξένων επεμβάσεων στα εσωτερικά του συνδικαλιστικού κινήματος, ο ρόλος της ντόπιας πολιτικής ελίτ, καθώς και οι αντιφάσεις στη στρατηγική του ΚΚΕ, όπως αυτές εκφράστηκαν στο εργατικό κίνημα και κατ' επέκταση στην τακτική του ΕΡΓΑΣ.

Μεθοδολογία και Επεξήγηση Όρων

Για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου της εργασίας πρέπει να διευκρινιστούν ορισμένοι όροι. Κεντρική θέση στην εργασία καταλαμβάνει η έννοια

¹ Αντόνιο Γκράμσι, *παρελθόν και παρόν*, εκδ. Στοχαστής, Αθήνα, 1974.

² Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ.26.

των κοινωνικών τάξεων και της πολιτικής τους έκφρασης, δηλαδή των Κομμάτων τους. Η εργασία αναγνωρίζει την αναλυτική κατηγορία «τάξη», «ταξική πάλη». Κατά την Μαρξιστική ανάλυση, «στην κοινωνική παραγωγή της ζωής τους οι άνθρωποι έρχονται σε καθορισμένες, αναγκαίες, ανεξάρτητες από τη θέλησή τους, σχέσεις παραγωγής που αντιστοιχούν σε μια ορισμένη βαθμίδα ανάπτυξης των υλικών παραγωγικών τους δυνάμεων»³. Οι άνθρωποι και όλες οι κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσουν καθορίζονται από τη θέση που κατέχουν στην παραγωγή. Επομένως, η κοινωνία διακρίνεται σε τάξεις με αντιτιθέμενα ταξικά συμφέροντα, που στη σφαίρα της πολιτικής εκφράζονται από συγκεκριμένα κόμματα. Από δω απορρέει και η χρήση όρων, όπως «εργατική τάξη», «αστική τάξη», «άρχουσα τάξη» «ταξικό κίνημα», κλπ. Ένα επιπλέον ζήτημα είναι η σχέση του ΚΚ με τα συνδικάτα και γενικά το συνδικαλιστικό κίνημα. Το Κομμουνιστικό Κόμμα, ως ανώτερη μορφή οργάνωσης της εργατικής τάξης δεν αρκείται μόνο στην οικονομική πάλη (αυτή αφορά κυρίως στη δράση των συνδικάτων), αλλά αναπτύσσει την πολιτική πάλη με στόχο την ανατροπή της καπιταλιστικής εξουσίας. Ωστόσο για τους κομμουνιστές η συμμετοχή στα συνδικάτα είναι απαραίτητη προϋπόθεση στον αγώνα τους, «... να μη δουλεύεις μέσα στα αντιδραστικά συνδικάτα σημαίνει να εγκαταλείπεις τις λειψά αναπτυγμένες ή καθυστερημένες εργατικές μάζες στην επιρροή των αντιδραστικών ηγετών».⁴ Συνεπώς, η δουλειά των κομμουνιστών μέσα στα συνδικάτα δεν περιορίζεται στη βελτίωση των όρων πώλησης της εργατικής δύναμης, αλλά οφείλει να ανεβάξει και να ενώνει τις εργατικές μάζες στοχεύοντας στην κατάκτηση της εξουσίας για την απελευθέρωση της εργατικής τάξης και συνολικά της κοινωνίας.⁵ Προφανώς τα συνδικάτα διαφέρουν μεταξύ τους εξυπηρετώντας αλλότρια συμφέροντα, έτσι και αναφέρονται είτε ως «ταξικά», είτε ως «ρεφορμιστικά», «εργοδοτικά» κλπ., ενώ η χρήση του επιθετικού προσδιορισμού «ταξικός», «ταξικό» κλπ., υποδηλώνει τις κινηματικές μορφές υπό την επιρροή του Κομμουνιστικού Κόμματος.

Σημείο στροφής στην ιστορία του κομμουνιστικού κινήματος αποτέλεσε ο δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος 1939-1945 που έδωσε μια νέα ώθηση στο εργατικό κίνημα παγκόσμια και ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Ήδη από τη δεκαετία του 1920 με την άνοδο του φασιστικού κόμματος στην Ιταλία, αλλά και αργότερα στα 1933 με την

³ Καρλ Μαρξ, *Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2010, σελ. 19.

⁴ Β. Ι. Λένιν, «Άπαντα», τ. 41, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1988, σελ. 36.

⁵ Βασίλης Όψιμος, «Η Λενινιστική αντίληψη και πρακτική για τη δουλειά στα συνδικάτα...», Κομμουνιστική Επιθεώρηση, τ. 1, 2015, σελ. 113.

εδραίωση του ναζιστικού κόμματος στη Γερμανία, η πάλη κατά του φασισμού απέκτησε σοβαρή προτεραιότητα που οδήγησε και σε πολιτικές συμμαχίες (δεν είναι τυχαίο, ότι στα 1933 οι ΗΠΑ αναγνώρισαν επίσημα την ΕΣΣΔ)⁶. Με το ξέσπασμα του πολέμου θα δημιουργηθεί με πολλές δυσκολίες μια Αντιφασιστική Συμμαχία μεταξύ κρατών και πολιτικών παρατάξεων στο εσωτερικό κάθε χώρας, αλλά και στο συνδικαλιστικό κίνημα. Ωστόσο η στάση της άρχουσας τάξης και του παλιού πολιτικού συστήματος στην κατεχόμενη Ευρώπη και την Ελλάδα ειδικότερα, ευνόησε τη διατύπωση μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων για μετά τον πόλεμο. Το νέο αυτό ριζοσπαστικό πνεύμα ενσάρκωσαν τα απελευθερωτικά κινήματα,⁷ που κυρίως δημιουργήθηκαν από τα Κομμουνιστικά Κόμματα. Χαρακτηριστική είναι η Ελληνική περίπτωση των ΚΚΕ-ΕΑΜ.

Αναμφίβολα, στη δεκαετία του 1940 προέκυψε ένας ευνοϊκότερος για το σοσιαλισμό συσχετισμός δυνάμεων έναντι του καπιταλισμού με την απόσπαση έξι χωρών της Ευρώπης και στη συνέχεια δύο της Ασίας.⁸ Η σημασία της περιόδου έγκειται στη διαμόρφωση επαναστατικής κατάστασης σε πολλές χώρες και στην Ελλάδα, δηλαδή των αντικειμενικών συνθηκών ώστε ο υποκειμενικός παράγοντας, το εργατικό επαναστατικό κίνημα να σχεδιάσει και να πραγματοποιήσει τον επαναστατικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, (με βάση τη Λενινιστική διδασκαλία).⁹ Στην Ελλάδα κατά την Απελευθέρωση, το 1944, η προπολεμική άρχουσα τάξη είχε χάσει σημαντικές θέσεις στην οικονομία και τα όργανα εξουσίας, αν και διατηρούσε ακόμα δυνάμεις κυρίως χάριν στη στήριξη του Βρετανικού παράγοντα. Στον αντίποδα το ΕΑΜ κέρδιζε συνεχώς έδαφος, ειδικά μετά την αποχώρηση των δυνάμεων κατοχής και στις απελευθερωμένες από τον ΕΛΑΣ περιοχές οργάνωνε την κοινωνική δραστηριότητα.¹⁰ Αστική κυβέρνηση δεν υπήρχε ουσιαστικά στον ελλαδικό χώρο, ενώ η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου στο Κάιρο αδυνατούσε να αναλάβει αυτή την ευθύνη. Από την άλλη πλευρά το ΕΑΜ συσπείρωνε τη μεγάλη λαϊκή πλειοψηφία κάτι που εκφραζόταν απόλυτα και στους συνδικαλιστικούς φορείς, ενώ με το μέρος του ΕΛΑΣ είχαν περάσει χιλιάδες στρατιωτικοί, ακόμα και στη Μέση Ανατολή, ενδεικτικό ως

⁶ Eric Hobsbawm, *Η Εποχή των Άκρων*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2018, σελ. 187.

⁷ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ.23.

⁸ Ελένη Μπέλλου, *Η στρατηγική του ΚΚΕ την περίοδο 1940-1949*, Υλικά της Ημερίδας: 1940-1949 Δεκαετία όξυνσης της ταξικής πάλης στην Ελλάδα, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, Νοέμβρης 2019, σελ.12.

⁹ Β. Ι. Λένιν, *Άπαντα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, τ. 14, σελ. 197.

¹⁰ *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ*, Α1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 26.

γνώρισμα της επαναστατικής κατάστασης.¹¹ Η αστική τάξη της χώρας γνώριζε, ότι η ανασυγκρότηση και θωράκιση του καπιταλιστικού συστήματος δε θα ήταν μια εύκολη υπόθεση και ότι έπρεπε να υπερκεράσει το ΚΚΕ και το ΕΑΜ για την πλήρη ανατροπή των συσχετισμών σε όφελός της, ανεξάρτητα από την όποια στρατηγική του εργατικού κινήματος. Ήταν σαφής ο ταξικός προσανατολισμός των ελληνικών αστικών πολιτικών δυνάμεων που έδρευαν στην Αίγυπτο κατά την περίοδο της κατοχής στην Ελλάδα, με σαφείς πολιτικές και στρατιωτικές σχέσεις με τη Μ. Βρετανία, όπως σαφώς επιθετική ήταν και η στάση των στρατιωτικών ελληνικών και βρετανικών δυνάμεων απέναντι στον ΕΛΑΣ. Αντίθετα το ΚΚΕ δεν εκτίμησε την ύπαρξη επαναστατικής κατάστασης, ούτε σχεδίασε την ένοπλη εξέγερση με σκοπό την εξουσία. Αυτό οφείλεται στη στρατηγική του κόμματος, αφού ήταν εγκλωβισμένο στο στόχο της συνεργασίας με αστικές δυνάμεις για τον αστικό εκδημοκρατισμό, την κατάργηση της βασιλείας, τη Συντακτική Συνέλευση (χαρακτηριστικά της Λαϊκής Δημοκρατίας).¹² Η στρατηγική αυτή είχε τις βάσεις της στις επεξεργασίες του Παγκόσμιου Κομμουνιστικού Κινήματος και τις αποφάσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς για τα αντιφασιστικά μέτωπα κάτι που καθόρισε και τις θέσεις του ΚΚΕ στη διάρκεια της κατοχής και μετά την Απελευθέρωση. Αποτέλεσμα ήταν οι συνθήκες του Λιβάνου και της Καζέρτα, όπως και η συγκρότηση κυβέρνησης «Εθνικής Ενότητας» με τη συμμετοχή και των κομμουνιστών, που όμως δεν άμβλυνε τις αντιθέσεις αντίθετα οδήγησε στην ένοπλη σύγκρουση του Δεκέμβρη του 1944.¹³ Μετά την ήττα του Δεκέμβρη, την παράδοση των όπλων και τη Συμφωνία της Βάρκιζας 12/2/1945 κι ενώ εξελισσόταν η διαδικασία ανασυγκρότησης του αστικού κράτους, το ΕΑΜ ήλεγχε ακόμα τους συσχετισμούς αν και με πιο δυσμενείς όρους. Ωστόσο, το ΚΚΕ στη 12^η Ολομέλεια της ΚΕ και στο 7^ο Συνέδριο του (1-6 Οκτώβρη 1945) δεν άλλαξε τη στρατηγική του αντίληψη, εμμένοντας στο στόχο της «ομαλής δημοκρατικής εξέλιξης» και τη θεωρία των σταδίων για την εξουσία.¹⁴ Η πολιτική αυτή επικέντρωνε στη μη επαναφορά του Βασιλιά στην Ελλάδα, στη μη ανάμιξη του ξένου παράγοντα και στη διεξαγωγή «ελεύθερων εκλογών». Αντίστοιχα αυτό αποτυπωνόταν και στο εργατικό κίνημα, όπως εκφραζόταν από τον ΕΑΜικό συνδικαλιστικό συνασπισμό του ΕΡΓΑΣ

¹¹ Ο.π.

¹² Ο.π., σελ. 27.

¹³ Στο Συλλογικό, *ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ ΤΟΥ '44, κρίσιμη ταξική σύγκρουση*, (επιμ. Τμήμα Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ), εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2014, (Στο άρθρο του Γ. Μαργαρίτη), *Η μάχη των 33 ημερών στην Αθήνα*, σελ. 125.

¹⁴ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Α1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 27-28.

που στόχευε στην ανεξαρτησία των συνδικάτων από κάθε ξενική παρέμβαση, στην αποκατάσταση της δημοκρατικής ομαλότητας στο συνδικαλιστικό κίνημα και στην ελεύθερη διενέργεια των αρχαιρεσιών.¹⁵ Με δεδομένη τη στρατηγική του ΚΚΕ, αλλά και την όξυνση της αντιπαράθεσης για το μέλλον της μεταπολεμικής Ελλάδας, το κόμμα μετά το Δεκέμβρη του 1944, υπέπεσε εκ νέου σε αντιφάσεις, όπως στην Ολομέλεια της ΚΕ το Φλεβάρη του 1946, σε σχέση με την έναρξη και το χαρακτήρα του ένοπλου αγώνα (ΔΣΕ), την απόφαση για αποχή από τις εκλογές (Μάρτης 1946) και στη συνέχεια με τη συμμετοχή στο δημοψήφισμα για το Πολιτειακό.¹⁶ Συνεπώς οι αντιφάσεις αυτές άφησαν το αποτύπωμά τους και στην τακτική που ακολούθησε ο ΕΡΓΑΣ, σε μια εποχή που οι αγώνες της εργατικής τάξης έμπαιναν σε νέα φάση κλιμάκωσης.

Δομή της Εργασίας

Στην εργασία επιδιώκεται να συνδεθεί το συγκεκριμένο θέμα που μελετάται (ΕΡΓΑΣ) με την ευρύτερη εικόνα,¹⁷ δηλαδή τα ιστορικά γεγονότα στην Ελλάδα της περιόδου 1945-1947. Παρουσιάζονται οι κυριότεροι κοινωνικοί παράγοντες που διαμόρφωσαν το πλαίσιο της περιόδου 1944-1947 στο πεδίο της οικονομίας και της πολιτικής, αλλά και στο εργατικό κίνημα.

Μετά την εισαγωγή ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο στο οποίο, αφού γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα, εν συνεχεία περιγράφεται η κατάσταση που επικρατεί στη χώρα τόσο στην οικονομία, όσο και στο πολιτικό εποικοδόμημα στην κατοχή για την καθημερινότητα του λαού, καθώς και στο εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα. Ο πόλεμος θα αλλάξει μια σειρά από χαρακτηριστικά της Ελλάδας με το εργατικό δυναμικό που μπαίνει στην παραγωγή να συνδέεται μαζικά με το ΕΑΜ και να έχει οργανωθεί στα συνδικάτα χωρίς να έχει την εμπειρία και τα ίδια βιώματα με τους προπολεμικούς συνδικαλιστές. Το τρίτο κεφάλαιο αφορά στις εξελίξεις στο εργατικό κίνημα μετά το 1945 και την ίδρυση του ΕΡΓΑΣ, σε συνάρτηση με την πολιτική του ΚΚΕ και των αστικών κομμάτων, ενώ παρουσιάζεται αναλυτικά η οργάνωση και το δημοσιογραφικό της όργανο. Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφεται

¹⁵ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 468.

¹⁶ Ελένη Μπέλλου, *Η στρατηγική του ΚΚΕ την περίοδο 1940-1949*, Υλικά της Ημερίδας: 1940-1949 Δεκαετία όξυνσης της ταξικής πάλης στην Ελλάδα, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, Νοέμβρης 2019, σελ.21.

¹⁷ E. J. Hobsbawm, *“From Social History to the History of Society”*, Daedalus, Τεύχος 100, No. 1, (Χειμώνας) 1971, σελ. 20-30.

όλο το φάσμα της δράσης που ανέπτυξε ο ΕΡΓΑΣ, οι παρεμβάσεις στα εσωτερικά του συνδικαλιστικού κινήματος και η καταστολή, ενώ στο πέμπτο ο αποκλεισμός του ΕΡΓΑΣ με την κρίσιμη συμβολή του αμερικανικού παράγοντα. Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια να διατυπωθούν ορισμένα βασικά συμπεράσματα που σχετίζονται με τον ΕΡΓΑΣ και τον αγώνα της εργατικής τάξης για την κοινωνική της απελευθέρωση, κάποια που αφορούν στενά τη χρονική περίοδο που εξετάζεται και κάποια περισσότερο διαχρονικά. Ακόμα παρατίθεται ένα χρήσιμο αρκτικόλεξο και η σχετική βιβλιογραφία.

Βιβλιογραφία και Πηγές

Με το θέμα της ιστορίας του ελληνικού εργατικού κινήματος έχουν ασχοληθεί πολλοί και σημαντικοί ιστορικοί επιστήμονες, ενώ υπάρχουν αρκετές εμπεριστατωμένες μελέτες που ειδικεύονται στο συνδικαλιστικό κίνημα της δεκαετίας του 1940. Ωστόσο, για την οργάνωση του ΕΡΓΑΣ συγκεκριμένα δεν υπάρχει κάποια ολοκληρωμένη εργασία, παρά το γεγονός ότι συγγραφικά έργα έχουν αναφορές και στον ΕΡΓΑΣ, όπως για παράδειγμα το βιβλίο του Άγγελου Αυγουστίδη, *«Το Ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα κατά τη δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής»* ή αυτό του Γ. Φ. Κουκουλέ, *«Το Ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα και οι ξένες επεμβάσεις (1944-1948)»*. Οι δύο αυτές μελέτες αποτέλεσαν πολύτιμο εφόδιο για την εργασία μου, καθώς επίσης και άλλη σχετική με τη δεκαετία του '40, βιβλιογραφία.

Από την πλευρά μου για την πληρέστερη παρουσίαση της δράσης του ΕΡΓΑΣ, χρησιμοποίησα πηγές από Αρχεία και τον Τύπο, ενώ ως πρωτογενές υλικό αξιοποιώ την εργατική επιθεώρηση, *«Εργατική»*, που ήταν επίσημο όργανο του ΕΡΓΑΣ. Μέσα από τον πλούτο αυτού του υλικού αναδεικνύεται η ηρωική δράση του ΕΡΓΑΣ, ως συνέχεια του ΕΕΑΜ, οι πραγματικοί συνδικαλιστικοί συσχετισμοί μετά την απελευθέρωση,¹⁸ αλλά και πώς η αστική τάξη του τόπου και το αναβαπτισμένο πολιτικό της σύστημα με το βλέμμα στραμμένο στην μεταπολεμική ανασυγκρότηση του αστικού κράτους πολέμησε τον ΕΡΓΑΣ,¹⁹ στη συνολικότερη προσπάθεια να αντιμετωπίσει το ΚΚΕ-ΕΑΜ.²⁰

¹⁸ Γ. Φ. Κουκουλέ, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 68.

¹⁹ Ο.π., σελ. 70-72.

²⁰ Παπαστράτης Προκόπης- Λυμπεράτος Μιχάλης (επιμ.), *Αριστερά και αστικός πολιτικός κόσμος 1940-1960*, Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2014, (στο άρθρο του Χάρη Ραζάκου) *Ο Αντικομμουνισμός από τη «Λευκή Τρομοκρατία» στο Σήμερα και η θεωρία των «Δύο Άκρων» (1945-2013)*, σελ. 482.

2.ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΕΡΓΑΣ

Ιστορική Αναδρομή

Με την ωρίμανση των αντικειμενικών και υποκειμενικών προϋποθέσεων, όπως η βιομηχανική ανάπτυξη, η αύξηση και η συγκέντρωση της εργατικής τάξης, η διάδοση και η ανάπτυξη των σοσιαλιστικών ιδεών και η επίδραση της Οκτωβριανής Επανάστασης (1917) ήρθε στο προσκήνιο η αναγκαιότητα και στην Ελλάδα, συνένωσης και ενιαίας συνδικαλιστικής οργάνωσης.²¹ Στις 3-10 Νοέμβρη 1918 διεξάγεται το ιδρυτικό Συνέδριο της ΓΣΕΕ. Πρόκειται επί της ουσίας για την επίσημη συγκρότηση του εργατικού κινήματος στη χώρα. Την ίδια χρονιά από τα ίδια περίπου πρόσωπα και οργανώσεις (πχ Φεντερασιόν) ιδρύεται και το ΣΕΚΕ-ΚΚΕ (17-23 Νοέμβρη),²² ενώ από το 1920 ο Ριζοσπάστης θα είναι από κοινού όργανο της ΓΣΕΕ και του ΣΕΚΕ «Κ». Από την πρώτη στιγμή έγινε φανερό η διάθεση για κυβερνητική παρέμβαση στα εσωτερικά της ΓΣΕΕ. Για παράδειγμα τον Ιούνιο του 1919 καθαιρέθηκαν πέντε συνεπείς συνδικαλιστές, συνελήφθησαν από την Ασφάλεια και εξορίστηκαν στη Φολέγανδρο, ενώ σε απάντηση των αντιδημοκρατικών ενεργειών της κυβέρνησης οργανώθηκαν και αναπτύχθηκαν εργατικοί αγώνες, μέχρι και Πανεργατική-Πολιτική Απεργία.²³ Το Σεπτέμβριο του 1920 θα διεξαχθεί το 2^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ με κυρίαρχο θέμα συζήτησης τις σχέσεις της ΓΣΕΕ με το Κομμουνιστικό Κόμμα. Άμεση θα είναι η ανάμειξη στην ενδοσυνεδριακή διαδικασία της κυβέρνησης Βενιζέλου που συγκροτεί ειδική ομάδα με επικεφαλής το ΓΓ της ΓΣΕΕ και στέλεχος του κόμματος των Φιλελευθέρων Μαχαίρα, για να ελέγξει την κατάσταση. Τελικά η ΓΣΕΕ διαχωρίζεται από το ΣΕΚΕ «Κ». Στις 25/6/1925, ο στρατηγός Θ. Πάγκαλος με στρατιωτικό πραξικόπημα, ανέτρεψε την κυβέρνηση Μιχαλακόπουλου και επέβαλε Δικτατορία. Στις 30 Σεπτέμβρη, διέλυσε την Εθνοσυνέλευση και εξαπέλυσε άγρια τρομοκρατία κατά της ΓΣΕΕ και του συνδικαλιστικού κινήματος.²⁴ Σ' αυτές τις συνθήκες εξαγγέλθηκε το 3^ο Συνέδριο της

²¹ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 27.

²² *Ριζοσπάστης*, 31.10.2004.

²³ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 41.

²⁴ *Ο.π.*, σελ. 49.

ΓΣΕΕ. Το Μάρτη του 1926, το 3^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ χαρακτηρίζεται από την αποκομμουνιστικοποίησή της. Το ΚΚΕ με επιστολή του προς το Συνέδριο γνωστοποιεί την απόφασή του να διακόψει την οργανική του σύνθεση με τη Συνομοσπονδία. Δύο χρόνια αργότερα στις 8/5/1928 το 4^ο Συνέδριο στιγματίζεται από το βίαιο αποκλεισμό των Αριστερών αντιπροσώπων και την πλήρη αποκομμουνιστικοποίηση της ΓΣΕΕ. Την περίοδο εκείνη άλλωστε προετοιμάζεται από την κυβέρνηση Βενιζέλου το Ιδιώνυμο με ισχύ και στο εργατικό κίνημα. Στις 3 Φλεβάρη 1929 συνήλθε από τους αποκλεισμένους αντιπροσώπους του 1928, το Ιδρυτικό Συνέδριο της Ενωτικής ΓΣΕΕ,²⁵ που προέκυψε στην πορεία της αντιπαράθεσης των δύο γραμμών στο κίνημα. Τα επόμενα δύο Συνέδρια της ΓΣΕΕ έγιναν ανεξάρτητα από την Ενωτική ΓΣΕΕ.

Το 1934 διεξήχθη το 7^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ, με την ηγεσία της να επιμένει στον αποκλεισμό των Αριστερών συνδικαλιστών. Αν και χωρίς θεσμική υπόσταση η Ενωτική ΓΣΕΕ ενέτεινε τη δράση της. Συνέχισε να πρωτοστατεί στους αγώνες αυξάνοντας την επιρροή της μέσα στους εργάτες, μάλιστα στο 7^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ, το 1/3 των συνέδρων υποστήριξε τις προτάσεις της Ενωτικής για την ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος. Κάτω από αυτή την πίεση, η ΓΣΕΕ υποχρεώθηκε τον Ιούλη του 1936 να έρθει σε επικοινωνία με την Ενωτική και να συμφωνήσει στη σύγκληση συνεδρίου για την αποκατάσταση των δημοκρατικών λειτουργιών στο συνδικαλιστικό κίνημα.²⁶ Η επιβολή, όμως της Δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου ανέκοψε αυτή την εξέλιξη. Τα χρόνια της Δικτατορίας, το εργατικό κίνημα θα μπει στο γύψο ανακόπτοντας μια μακρά πορεία ανάπτυξης των ταξικών αγώνων (πχ «Μάης 1936» στη Θεσσαλονίκη). Από την άλλη πλευρά τα μαύρα χρόνια της Κατοχής η εργατική τάξη και το κίνημα της θα πρωτοστατήσουν στην Αντίσταση. Στις 16 Ιούλη 1941 θα δημιουργηθεί το Εργατικό Ε.Α.Μ. (ΕΕΑΜ) και στις 27/9/1941 το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ). Μετά την Απελευθέρωση θα ιδρυθεί στις 30 Μάρτη του 1945 από Εαμογενείς Δυνάμεις ο Εργατικός Αντιφασιστικός Συνασπισμός (ΕΡΓΑΣ), με σκοπό να εκφράσει τα ελεύθερα συνδικάτα και τους πραγματικούς μεταπολεμικούς συσχετισμούς στο κίνημα.

²⁵ Ριζοσπάστης, 5.2.2015.

²⁶ Ο.π.

2.1. ΤΟ ΤΑΞΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟΝ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟ

Η «Ενωτική» ΓΣΕΕ

Παρά το γεγονός, ότι από το 1926 το ΚΚΕ είχε διακόψει την οργανική του σύνδεση με τη ΓΣΕΕ, ο κυβερνητικός συνδικαλισμός, δηλαδή τα συνδικαλιστικά στελέχη που ελέγχονταν άμεσα ή έμμεσα από την κυβέρνηση επιδίωξαν με κάθε τρόπο να εξοστρακίσουν από τις τάξεις της Γενικής Συνομοσπονδίας τα μέλη του ΚΚ. Όπως αναφέρθηκε ήδη, στο 4^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ το 1928, αποκλείστηκαν οι αριστεροί αντιπρόσωποι με στόχο ο εγχώριος συνδικαλισμός να απαλλαγεί από την ενοχλητική παρουσία των κομμουνιστών. Με αφορμή αυτό το γεγονός, οι ταξικές Ομοσπονδίες Ηλεκτρισμού, Καπνεργατών, Τύπου, Δέρματος, Οικοδόμων και άλλες μαζί με τους αποκλεισμένους αντιπροσώπους πραγματοποίησαν σύσκεψη για την αντιμετώπιση της κατάστασης.²⁷ Από τη σύσκεψη προέκυψε πενταμελές Γραφείο για το συντονισμό της δράσης με καθήκοντα: α) Να ηγηθεί των ταξικών εργατικών αγώνων και β) να παλέψει για τον εκδημοκρατισμό της ΓΣΕΕ.²⁸ Πράγματι τους επόμενους μήνες ένα τεράστιο απεργιακό κύμα σάρωσε τη χώρα από άκρη σ' άκρη. Μια σειρά πόλεις, όπως η Αθήνα, ο Πειραιάς, η Πάτρα και το Αγρίνιο, η Καβάλα και η Δράμα, καθώς και σε όλη τη Θράκη έλαβαν χώρα μεγάλες απεργιακές συγκεντρώσεις, ενώ τον Ιούλη του 1928 η απεργία των καπνεργατών στη Θεσσαλονίκη εξελίχτηκε σε γενικευμένη σύγκρουση με το στρατό και τη χωροφυλακή.²⁹ Οι απεργίες θα κορυφωθούν ως το Δεκέμβρη του ίδιου έτους με πιο χαρακτηριστική αυτή στην Ηλεκτρική Εταιρία. Το ίδιο διάστημα διεξάγεται το 4^ο Συνέδριο του ΚΚΕ, το οποίο ασχολήθηκε με την κατάσταση στη ΓΣΕΕ, θέτοντας ως στόχο τη συγκέντρωση των ταξικών δυνάμεων του συνδικαλιστικού κινήματος για την οργάνωση και διεξαγωγή των οικονομικών αγώνων της εργατικής τάξης, αλλά και τη σύγκληση γνήσιου εργατικού πανελλαδικού συνεδρίου. Το Συνέδριο αυτό βρίσκει το ΚΚΕ σε σοβαρή εσωκομματική κρίση και σε καμία περίπτωση δεν έχει ξεκάθαρη προγραμματική αντίληψη. Χαρακτηριστικό δείγμα του εσωκομματικού προβλήματος είναι, ότι η νέα ΚΕ μεταθέτει για το 5^ο συνέδριο την οριστική απόφαση για τη στρατηγική του κόμματος.³⁰ Είχε προηγηθεί τον Ιούλιο του 1928 στη Μόσχα το 6^ο Συνέδριο της ΚΔ με σκοπό να χαράξει μια νέα

²⁷ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 63.

²⁸ Ο.π.

²⁹ Δημήτρης Λιβιεράτος, *Κοινωνικοί αγώνες στην Ελλάδα 1927-1931*, σελ. 78.

³⁰ *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ*, Α2 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 335.

παγκόσμια πολιτική για το κομμουνιστικό κίνημα. Το 6^ο Συνέδριο της ΚΔ ψήφισε το Πρόγραμμα και το Καταστατικό της και καθόρισε τρεις επαναστατικούς τύπους, στην πάλη για την παγκόσμια δικτατορία του προλεταριάτου: α) Χώρες του αναπτυγμένου καπιταλισμού (ΗΠΑ, Αγγλία, Γερμανία, κ.α.), β) χώρες με μέσο επίπεδο ανάπτυξης του καπιταλισμού (Ισπανία, Πορτογαλία, Βαλκάνια, κλπ.) και γ) αποικίες (Κίνα, Ινδίες, κλπ.) και εξαρτημένες χώρες (Βραζιλία, Αργεντινή, κλπ.).³¹ Είναι φανερό ότι η περίπτωση της Ελλάδας άνηκε στη δεύτερη κατηγορία και το ΚΚΕ, παρά τους έντονους εσωκομματικούς τριγμούς υιοθέτησε το πρόγραμμα της ΚΔ. Αυτό πρακτικά σήμαινε, ότι για το ΚΚΕ (το 1924 μετονομάστηκε σε ΚΚΕ, αφού αποδέχτηκε τους όρους της ΚΔ και εντάχτηκε ως οργανικό τμήμα της)³² στόχος πάλης στην Ελλάδα που δεν ήταν μια ώριμη καπιταλιστική οικονομία, ήταν η αστικοδημοκρατική εξέλιξη που θα άνοιγε το δρόμο στην εργατική εξουσία, δηλαδή η εφαρμογή της θεωρίας των σταδίων. Αυτή η τακτική απαιτούσε τη συνεργασία με ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές δυνάμεις σε όλες τις εκφάνσεις του κοινωνικού αγώνα και κυρίως στο εργατικό κίνημα, ιδιαίτερα σε συνθήκες ενδεχόμενου ιμπεριαλιστικού πολέμου και ανόδου του Φασισμού. Συνεπώς το ΚΚΕ, παρά τα εμπόδια και τις διώξεις που επιφύλασσε το αστικό κράτος για τα συνδικαλιστικά του στελέχη, αποσκοπούσε στον κοινό αγώνα όλων των εργαζομένων ανεξάρτητα πολιτικής ή κομματικής προέλευσης, αφενός για τον εκδημοκρατισμό της εργατικής συννομοσπονδίας και αφετέρου όλης της κοινωνίας.

Σ' αυτή τη συγκυρία στις 3-9 Φλεβάρη πραγματοποιήθηκε στο θέατρο «Απόλλων» της Αθήνας το ιδρυτικό Συνέδριο της Ενωτικής ΓΣΕΕ (Ε-ΓΣΕΕ). Στη διαδικασία συμμετείχαν 237 αντιπρόσωποι από 142 Οργανώσεις (πρωτοβάθμια Σωματεία, Ομοσπονδίες και Εργατικά Κέντρα) και 52 αντιπρόσωποι από εργασιακούς χώρους που ήταν στην επιρροή του κυβερνητικού συνδικαλισμού και των ρεφορμιστικών συνδικάτων.³³ Το Συνέδριο ψήφισε πρόγραμμα διεκδικήσεων για την εργατική τάξη, ενώ στο θέμα των διεθνών σχέσεων αποφάσισε την προσχώρηση στην Κόκκινη Συνδικαλιστική Διεθνή. Επίσης, εκλέχτηκε και 25μελής Κεντρική Επιτροπή, που με τη σειρά της εξέλεξε Εκτελεστική Επιτροπή της Συννομοσπονδίας, αποτελούμενη από τους Θέο, Τσατσάκο, Ασίκη, Ευαγγέλου, Παπαρήγα, Σκλαβούνο, Αναστασίου, Λαουτάρη, Φραγκόπουλο και Τακαβίτη,³⁴ στελέχη πολλά εκ των οποίων

³¹ Ο. π., σελ. 326.

³² Οδηγητής, 1061, Νοέμβρης, 2018.

³³ Ριζοσπάστης, 4.2.1929.

³⁴ Το ΚΚΕ. Επίσημα Κείμενα, τόμ. 3, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1975, σελ. 610.

θα πρωταγωνιστήσουν στη συνέχεια και στον ΕΡΓΑΣ. Η Ε-ΓΣΕΕ δημιουργήθηκε ως αντίδραση στους αποκλεισμούς των αριστερών αντιπροσώπων και τους περιορισμούς στη δράση του ταξικού κινήματος, αλλά και για την υλοποίηση της τακτικής του ΚΚΕ στο εργατικό κίνημα στις δοσμένες συνθήκες. Στην πραγματικότητα αντίστοιχη κατάσταση επικρατούσε την εποχή εκείνη παγκοσμίως, με την ύπαρξη των «κόκκινων» συνδικάτων υπό την καθοδήγηση των ΚΚ και των «κίτρινων» συνδικάτων που αποτελούσαν ρεφορμιστικές οργανώσεις υπό το μερικό ή απόλυτο έλεγχο των αστικών κυβερνήσεων.³⁵ Η Ε-ΓΣΕΕ φιλοδοξούσε να ηγηθεί των ταξικών εργατικών αγώνων, οι οποίοι ήδη είχαν ενταθεί από το 1923, ενώ τη διετία 1927-1928 σημειώθηκε μια ανοδική πορεία των εργατικών κινητοποιήσεων της εργατικής τάξης (65 χιλιάδες εργάτες και υπάλληλοι το 1927 και 85 χιλιάδες το 1928).³⁶ Ποτέ δεν αναγνωρίστηκε από το επίσημο κράτος και σε αντιδιαστολή με τη ΓΣΕΕ που έχαιρε θεσμικής αναγνώρισης, αντιμετώπισε ένα αυταρχικό νομικό πλαίσιο, ενώ δικαστές, χωροφυλακή, στρατός, Εκκλησία, κρατικές υπηρεσίες και μερίδα αστών διανοούμενων επιστρατεύτηκαν σ' ένα κυνήγι μαγισσών εναντίον της.³⁷ Από την πρώτη στιγμή η Ε-ΓΣΕΕ μπήκε μπροστά στους εργατικούς αγώνες επιδιώκοντας την κοινή δράση με όλα τα συνδικάτα, μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις υποχρέωσε με την πρωτοπόρα δράση της, τα ρεφορμιστικά συνδικάτα να συρθούν σε κινητοποιήσεις που δεν ήθελαν (πχ. Μάης του '36 στη Θεσσαλονίκη κ.α.).³⁸ Για πρώτη φορά στο ελληνικό εργατικό κίνημα, η ίδρυση της Ε-ΓΣΕΕ σηματοδοτούσε οργανωτική αυτοτελή δράση ταξικού συνδικαλιστικού πόλου σε διάκριση με τον κυβερνητικό και εργοδοτικό συνδικαλισμό.

Στο μεταξύ το απεργιακό κίνημα με οργανωτική του πρωτοπορία την Ε-ΓΣΕΕ συνεχιζόταν και το 1929. Στις 5 Μάρτη μεγάλη απεργία ξέσπασε στη βιομηχανική ζώνη της Ελευσίνας, όπου η αστυνομία επιτέθηκε σε 2.500 εργάτες από 11 εργοστάσια της περιοχής με αποτέλεσμα τη θανάσιμη κατάληξη του απεργού Δημήτρη Μιχαήλου,³⁹ ενώ σε συνάντηση που είχε απεργιακή επιτροπή με τον ίδιο το Βενιζέλο, έγινε σαφές ότι η απεργία θα συντριβεί.⁴⁰ Σ' αυτές τις συνθήκες η κυβέρνηση Βενιζέλου απαγόρευσε όλες τις συγκεντρώσεις για την εργατική Πρωτομαγιά του

³⁵ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 68.

³⁶ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Α2 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 336.

³⁷ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Ά Τόμος 1918-1949, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1996.

³⁸ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 71.

³⁹ *Ριζοσπάστης*, 6.3.1929.

⁴⁰ *Ο. π.*

1929, πραγματοποίησε προληπτικές εφόδους σε γραφεία συνδικάτων και κατάσχεσε το *Ριζοσπάστη*.⁴¹ Ήδη από το Δεκέμβρη του 1928 είχε κατατεθεί στη Βουλή από την κυβέρνηση Βενιζέλου και με αρμόδιο υπουργό τον Κ. Ζαβιτσιάνο το νομοσχέδιο «*Περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών*», το γνωστό «Ιδιώνυμο».⁴² Με τη θετική ψήφο της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας το «Ιδιώνυμο» έγινε νόμος του κράτους στις 25 Ιούλη 1929 (Ν.4229/1929).⁴³ Από την κοινοβουλευτική συζήτηση, φάνηκε ότι ο Βενιζέλος ανάλαβε προσωπικά τη θεσμική υπονόμηση της κομμουνιστικής δράσης,⁴⁴ ενώ ο ίδιος ο νόμος προέβλεπε σαφώς τη διάλυση των κομμουνιστικών σωματείων και συγκεντρώσεων, αλλά περιόριζε τη δράση κι άλλων οργανώσεων στοχεύοντας συνολικά τις δημοκρατικές ελευθερίες και τα συνδικαλιστικά δικαιώματα. Πρακτικά αυτό ωθούσε την Ε-ΓΣΕΕ εκτός νόμιμου πλαισίου θέτοντας πολλά εμπόδια στην εργατική πάλη. Στις 19 Δεκεμβρίου 1929, η Ε-ΓΣΕΕ παραπέμφθηκε σε δίκη με βάση το «Ιδιώνυμο» που ταλαιπώρησε πολλούς συνδικαλιστές. Στις 3 Γενάρη 1930 το Πρωτοδικείο Αθηνών αποφάσισε τη διάλυση της Ενωτικής ΓΣΕΕ με το σκεπτικό, ότι αποσκοπεί στην ανατροπή του κοινωνικού καθεστώτος.⁴⁵ Επομένως η Ε-ΓΣΕΕ συνέχισε παράνομα τη δράση της, αλλά όπως ήταν φυσικό για τουλάχιστον μια διετία οι εργατικοί αγώνες υποχώρησαν. Παράλληλα στο διάστημα 1930-1932 εντάθηκε και η δράση φασιστικών και παρακρατικών συμμοριών, όπως η ΕΕΕ, που σε πολλές περιπτώσεις λειτουργούσαν ως απεργοσπαστικοί μηχανισμοί για λογαριασμό της εργοδοσίας, επιτίθεντο και τραυμάτιζαν εργάτες και συνδικαλιστές, στελέχη της παράνομης Ε-ΓΣΕΕ και όχι μόνο.⁴⁶

Για τον Εκδημοκρατισμό του Συνδικαλιστικού Κινήματος

Την περίοδο 1930-32 πραγματοποιήθηκαν το 5^ο κ' το 6^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ. Πρόκειται για Όργανα που ποτέ δεν αναγνωρίστηκαν από το ταξικό κίνημα, αφού οι κομμουνιστές και αριστεροί συνδικαλιστές ήταν αποκλεισμένοι. Άλλωστε από το 1929

⁴¹ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Α2 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 342.

⁴² Ο. π., σελ. 346.

⁴³ Ο. π.

⁴⁴ Νίκος Αλιβιζάτος, *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία 1800-2010*, εκδ. Πόλις, Αθήνα, 2011, σελ. 280.

⁴⁵ *Ριζοσπάστης*, 5.1.1930.

⁴⁶ *Μακεδονία*, 13.8.1932.

είχε ιδρυθεί η Ε-ΓΣΕΕ, ενώ αν και από το 1930 δρούσε παράνομα συσπείρωνε το πιο μαχητικό τμήμα του κινήματος και είχε μεγάλη απήχηση στη βάση των οργανωμένων εργατών. Αναμφισβήτητα η Ε-ΓΣΕΕ (Το 1934 έγιναν 482 απεργίες με 182.000 απεργούς) πρωτοπορούσε στους εργατικούς αγώνες με όλες τις μορφές. Σε πολλές πόλεις έγιναν μεγάλες απεργίες που κορυφώθηκαν με τα βίαια γεγονότα στις 9 Μάη του 1934 στην Καλαμάτα, όπου στις συμπλοκές των απεργών λιμενεργατών με την αστυνομία σκοτώθηκαν εφτά εργάτες και τραυματίστηκαν πολλοί.⁴⁷ Στη συνέχεια το ΚΚΕ και η Ε-ΓΣΕΕ κάλεσαν σε πανεργατικό ξεσηκωμό, καυτηριάζοντας παράλληλα την παθητική στάση της «επίσημης» ΓΣΕΕ, κατήγγειλαν την κρατική καταστολή των απεργιών και τις παράνομες κυβερνητικές ενέργειες, όπως τη σύλληψη του Δ. Παρτσαλίδη συνδικαλιστή καπνεργάτη και δημάρχου Καβάλας. Επίσης στη βάση του 5^{ου} Συνεδρίου του ΚΚΕ (Μάρτης 1934),⁴⁸ το κόμμα με ανοιχτή επιστολή σε εργατικές συνομοσπονδίες, στη ΓΣΕΒΕ και στο Αγροτικό και Σοσιαλιστικό κόμμα γνωστοποιούσε την προσαρμογή της πολιτικής του στις κατευθύνσεις της ΕΕ της ΚΔ, όσον αφορά το ενιαίο μέτωπο των εργαζομένων και τις συμμαχίες.⁴⁹ Βεβαίως οι κινητοποιήσεις συνεχίστηκαν με την κρατική καταστολή να πηγαίνει χέρι- χέρι με τη δράση παρακρατικών οργανώσεων. Σ' αυτό το κλίμα στις 14 Οκτώβρη του 1934 υπό την αιγίδα της κυβέρνησης ξεκίνησε το 7^ο πανελλαδικό πανεργατικό Συνέδριο,⁵⁰ της ΓΣΕΕ, με τη συμμετοχή αποκλειστικά και μόνο των συντηρητικών συνδικαλιστών.⁵¹ Από την άλλη πλευρά, η διοίκηση της Ε-ΓΣΕΕ πρότεινε δικό της πολυσέλιδο κείμενο, προκειμένου να τεθεί προς ψήφιση και έγκριση ως κομμάτι της απόφασης του 7^{ου} Συνεδρίου, για μια άλλη προοπτική στο εργατικό κίνημα. Η πρόταση βέβαια απορρίφτηκε, όμως το Συνέδριο ψήφισε υπέρ του Ενιαίου Μετώπου που διεκδικούσε η Ε-ΓΣΕΕ. Επίσης, με απαίτηση της βάσης του συνεδρίου τέθηκε σε ψηφοφορία ψήφισμα για την ενοποίηση των δύο συνομοσπονδιών, που στηρίχτηκε από το 1/3 των αντιπροσώπων. Επιπλέον άλλαξε ο επικεφαλής της ΓΣΕΕ, αφού ο Αρ. Δημητράτος παρέδωσε τη σκυτάλη στον Ιωάννη Καλομοίρη ο οποίος ως ρεφορμιστής συνδικαλιστής θα συνεχίσει στη γραμμή του Δημητράτου, αν και στο μέλλον θα συνεργαστεί ανά περιόδους με το ταξικό κίνημα. Το ίδιο διάστημα ανάλογες διεργασίες

⁴⁷ Το ΚΚΕ. *Επίσημα Κείμενα*, τόμ. 4, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1975, σελ. 508-509.

⁴⁸ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Α2 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 416.

⁴⁹ *Ριζοσπάστης*, 9/9/1934.

⁵⁰ Gsee.gr

⁵¹ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 89.

γίνονταν και στην απόλυτα ελεγχόμενη από το κράτος συνδικαλιστική οργάνωση, «Πανελλήνια Συνομοσπονδία Εργασίας», όπου επικεφαλής ανέλαβε ο Νίκος Καλύβας.⁵² Σαφέστατα για την πλειοψηφία των συνδικαλισμένων εργατών δε χωρούσε η ύπαρξη δύο καθοδηγητικών κέντρων στο ανώτατο συνδικαλιστικό επίπεδο, ούτε μπορούσε να συνεχιστεί ο αποκλεισμός των ταξικών συνδικαλιστών, που βρίσκονταν στην πρωτοπορία των εργατικών αγώνων. Με κυρίαρχο ρεύμα τη διάθεση για ενότητα, το καλοκαίρι του 1936 επήλθε συμφωνία για τη σύγκληση συνεδρίου που θα αποκαθιστούσε την κανονικότητα στο εργατικό κίνημα. Η αυταρχική στροφή και το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου εμπόδισαν τη διεξαγωγή του συνεδρίου και κατ' επέκταση την ενοποίηση των δύο ΓΣΕΕ με την αποκατάσταση όλων των συνδικαλιστών, καθώς και τη δημοκρατική λειτουργία των οργανώσεων.

Στην κρίση του πολιτικού συστήματος στα 1936, δόθηκε λύση με το διορισμό στον πρωθυπουργικό θώκο του Ι. Μεταξά. Όλα τα αστικά κόμματα ήταν υπέρ της επιλογής Μεταξά, *«Τα εν τη Βουλή κόμματα... είναι σχεδόν ασφαλές ότι δεν θα περιορίσουν την ευμένειάν των εις τα χειροκροτήματα με τα οποία υπεδέχθησαν χθες το απόγευμα τας προγραμματικές δηλώσεις του πρωθυπουργού, αλλά θα περιβάλλουν την κυβέρνησιν ταύτην και δια της θετικής ψήφου εμπιστοσύνης των»*.⁵³ Η κυβέρνηση Μεταξά συγκέντρωσε υπέρ της παρότι το εν λόγω κόμμα διέθετε μόλις επτά έδρες, 241 ψήφους. Μόνο το ΚΚΕ (Παλλαϊκό Μέτωπο) καταψήφισε και τρεις (Γ. Παπανδρέου, Κ. Βλαχοθανάσης και Α. Δενδρινός) ακόμα βουλευτές.⁵⁴ Η κυβέρνηση έδειξε αμέσως το σκληρό της πρόσωπο απέναντι στο εργατικό κίνημα, με αποκορύφωμα τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης. Ήταν ένα θανάσιμο πλήγμα για το ενιαίο εργατικό μέτωπο, ενώ η κρατική καταστολή συμπαράλιασε στην πράξη τον κοινό σχεδιασμό των δύο συνομοσπονδιών μπροστά και στο 8^ο Συνέδριο που είχαν συμφωνήσει. Η ηγεσία της ΓΣΕΕ, μετά τα γεγονότα διαχώρισε τη θέση της από την Ε-ΓΣΕΕ, κατήγγειλε το ΚΚΕ, ότι επιχειρούσε να καπηλευτεί την εργατική πάλη και ούτε στήριξε το σύνθημα «να φύγει η κυβέρνηση Μεταξά» ή να εφαρμοστεί το Σύμφωνο Σοφούλη-Σκλάβαινα.⁵⁵ Στις 4 Αυγούστου 1936 με πραξικόπημα επιβλήθηκε η δικτατορία Μεταξά θέτοντας όλα τα πολιτικά κόμματα εκτός νόμου. Το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου έθεσε στο επίκεντρο

⁵² Ο.π., σελ.108-109.

⁵³ *Ελεύθερο Βήμα*, 25.4.1936.

⁵⁴ Μάκης Μαΐλης, *Το ιστορικό πλαίσιο που διαδραματίστηκαν τα γεγονότα του Μάη 1936*, Υλικά της διημερίδας (13-14 Μάη 2016), *ΟΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ-ΛΑΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΟΥ '36*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2016, σελ. 35-36.

⁵⁵ Ο. π., σελ. 44.

της προσοχής του τη φασιστικοποίηση των συνδικάτων. Προφανώς η εξέλιξη αυτή ανέκοψε την πορεία προς το 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ. Το καθεστώς ανέθεσε το Υπουργείο Εργασίας στο Δημητράτο και με ειδικό διάταγμα συγχώνευσε την «Πανελλαδική Συνομοσπονδία Εργασίας» του Καλύβα με τη ΓΣΕΕ, καθαιρώντας τη Διοίκηση της τελευταίας και διορίζοντας νέα σαφώς ελεγχόμενη.⁵⁶ Το παράδοξο είναι ότι τα περισσότερα στελέχη της διοίκησης ήταν τα ίδια με πριν, που όμως δήλωσαν την υποταγή τους στο καθεστώς. Η νέα διοίκηση συγκάλεσε και νέο συνέδριο της ΓΣΕΕ, για να θεσμοποιήσει τη νέα κατάσταση, ανακηρύσσοντας ΓΓ τον ίδιο τον υπουργό Εργασίας Δημητράτο και αποκήρυξε τη Συνδικαλιστική Διεθνή του Άμστερνταμ που συμμετείχε ως τότε η Συνομοσπονδία. Μάλιστα η Συνομοσπονδία μετονομάστηκε σε Εθνική ΓΣΕΕ και επιβλήθηκε με αναγκαστικό νόμο να κρατείται από τους εργοδότες μηνιαία μέρος, από τις αποδοχές των μισθωτών για συνδρομές στα φασιστικά συνδικάτα.⁵⁷ Στη νέα αυτή κατάσταση οι συνδικαλιστές του ταξικού κινήματος βίωσαν στον μέγιστο βαθμό τη βαναυσότητα του καθεστώτος με φυλακίσεις και εξορίες, ενώ οι μέθοδοι καταστολής αναβαθμίστηκαν υπό το διαβόητο υπεύθυνο της Ασφάλειας, Μανιαδάκη.⁵⁸ Με βάση αυτά τα δεδομένα είναι καθαρό, ότι η προσπάθεια των ταξικών δυνάμεων για τον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος ανακόπηκε βίαια, ακριβώς τη χρονική στιγμή που αποκτούσε μεγαλύτερη σημασία. Στη γραμμή που καθόρισε και η πολιτική του ΚΚΕ, όπως επισφραγίστηκε στο 6^ο Συνέδριο του το Δεκέμβρη 1935, με κεντρική θέση τη σύμπραξη όλων των αντιφασιστικών-δημοκρατικών δυνάμεων,⁵⁹ τα ταξικά συνδικάτα επιχείρησαν σε ακόμα πιο δύσκολες συνθήκες, την ευρύτερη εργατική συσπείρωση, καθώς και με άλλες κοινωνικές ομάδες όπως οι αυτοαπασχολούμενοι ή οι αγρότες για την αποφασιστικοποίηση της συνδικαλιστικής κίνησης του τόπου. Γενικά, αυτή θα είναι η κατάσταση στο συνδικαλιστικό κίνημα, όταν ξεσπάσει ο πόλεμος και παρότι η επακόλουθη δεκαετία του '40 θα είναι η δεκαετία των ρήξεων, αυτό ακριβώς συνέβη επειδή ο χώρος των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων συνεθλίβη κατά τον Μεσοπόλεμο,⁶⁰ όπως συμπεραίνει και ο Αντώνης Λιάκος στην εργασία του γι' αυτή την περίοδο.

⁵⁶ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 117-118.

⁵⁷ Ο. π.

⁵⁸ Ο. π.

⁵⁹ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Α2 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 445.

⁶⁰ Αντώνης Λιάκος, *ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ*, εκδ. ΝΕΦΕΛΗ, Αθήνα, 2016, σελ. 5.

2.2. ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Η Οικονομία και η Κατάσταση της Εργατικής Τάξης

Στην περίοδο της τριπλής κατοχής στην Ελλάδα, παρότι ο ίδιος ο Χίτλερ αναγνώριζε την προτεραιότητα των Ιταλών στην ασφάλεια και διοίκηση της χώρας, από την πρώτη στιγμή οι Γερμανοί ήταν που ασκούσαν τον οικονομικό έλεγχο.⁶¹ Το γερμανικό κράτος προσανατολίστηκε στην εκμετάλλευση κομβικών ελληνικών επιχειρήσεων, ορυχείων, τραπεζών, κλπ. και στην παραγωγή από την Αθήνα σημαντικών μεταλλευμάτων για τις ανάγκες της γερμανικής βιομηχανίας.⁶² Βεβαίως η δέσμευση των ελληνικών επιχειρήσεων και συνολικά της εγχώριας οικονομίας είχε τη σύμφωνη γνώμη και των Ελλήνων βιομήχανων, αφού ήδη από το Μεσοπόλεμο είχε διαμορφωθεί το κατάλληλο έδαφος με την οικοδόμηση σοβαρών σχέσεων συνεργασίας του ελληνικού με το γερμανικό κεφάλαιο.⁶³ Οι δυνάμεις κατοχής επιδόθηκαν σ' ένα πραγματικό πλιάτσικο με κατασχέσεις εμπορευμάτων του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, την έκδοση κατοχικών νομισμάτων (τραπεζογραμμάτια) προς όφελος τους και τη μεταφορά των αποθεματικών σε νομίσματα που είχαν μείνει στη χώρα, στη Γερμανία ως αντίτιμο εισαγωγών. Ο πόλεμος και η κατοχή διέλυσαν την οικονομία. Το προπολεμικό Εθνικό Εισόδημα (63 δις. Δραχμές το 1939) έχασε ένεκα του πολέμου βασικά έσοδα, όπως από τη ναυσιπλοΐα, τον τουρισμό και τα εμβάσματα των μεταναστών. Επιπλέον στο διάστημα 1941-1944, η γεωργική παραγωγή μειώθηκε κατά 70%, η βιομηχανική κατά 82%, η κτηνοτροφία έχασε το 60% των ζώων και η ναυτιλία το 78% της χωρητικότητας της. Παράλληλα η δοσιλογική κυβέρνηση ανέλαβε τη χρηματοδότηση των δυνάμεων και των έργων κατοχής, επέβαλλε σκληρά φορολογικά μέτρα που όμως δεν απέφεραν οφέλη και ο πληθωρισμός εκτινάχτηκε.

⁶¹ Χάγκεν Φλάισερ, *Στέμμα και σβάστικα*, τόμ. Α, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1995, σελ. 83.

⁶² Ο. π., σελ. 88.

⁶³ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 104-105.

Γενικά το ΑΕΠ μειώθηκε στο 42% του προπολεμικού.⁶⁴ Η αποδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας είχε τρομακτικές συνέπειες για το ντόπιο πληθυσμό με σημαντικότερη την επισιτιστική κρίση. Η έλλειψη τροφίμων στους πρώτους μήνες της κατοχής οδήγησε σε εκδήλωση λιμού το χειμώνα του 1941-42 πιο έντονα στα μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως στην πρωτεύουσα.⁶⁵ Τα θύματα ήταν χιλιάδες, αν και μεταπολεμικά η εκτίμηση Δοξιάδη για 300.000 είναι μάλλον υπερβολική. Η θνησιμότητα αφορούσε περισσότερο άνδρες άνω των 50 ετών από τα φτωχά λαϊκά στρώματα, άνεργους και εργάτες, καθώς και πρόσφυγες.⁶⁶ Σ' αυτές τις συνθήκες οργάνωσε το φαινόμενο της μαύρης αγοράς, όπου επιδόθηκε ένα τμήμα του πληθυσμού της πρωτεύουσας. Εκμεταλλευόμενοι το οικονομικό τους περίσσευμα ορισμένοι, έχοντας πρόσβαση στην επαρχία, αγόραζαν τρόφιμα και τα μεταπωλούσαν στην Αθήνα.⁶⁷ Με πρόσχημα το διοικητικό κώλυμα η κυβέρνηση δε φορολόγησε ποτέ την περιουσία των ανώνυμων εταιριών που με τη σειρά τους προχώρησαν σε εκτεταμένες απολύσεις εργατικού δυναμικού⁶⁸, οι μισθοί δεν κάλυπταν ούτε τις βασικές ανάγκες με αποτέλεσμα ο λαός να υποφέρει από το κρύο και την πείνα.

Για την εργατική τάξη της χώρας τα πράγματα ήταν εξαιρετικά δύσκολα, αφού σε συνθήκες πείνας έπρεπε να κινήσει την παραγωγική διαδικασία για την επιβίωση του πληθυσμού. Μετά και την κατάληψη της Κρήτης 31 Μάη 1941 και τη φυγή της ελληνικής κυβέρνησης στο Κάιρο το εργατικό κίνημα έμεινε τελείως ξεκρέμαστο. Γενικός Γραμματέας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργατών (έτσι είχε ονομαστεί η ΓΣΕΕ κατά τη Μεταξική Δικτατορία), ανέλαβε ο Γιάννης Καλομοίρης, ωστόσο τον Αύγουστο του 1941 η κατοχική κυβέρνηση τον απέλυσε και διόρισε τον Καλύβα στενό συνεργάτη του Δημήτρη Στρατή.⁶⁹ Επί της ουσίας, ακόμα από τη διακυβέρνηση της 4^{ης} Αυγούστου, το συνδικαλιστικό κίνημα ήταν πλήρως υποταγμένο και η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε και μετά το διορισμό των κατοχικών κυβερνήσεων. Την ώρα που απλοί εργάτες κ' συνδικαλιστές της Ε-ΓΣΕΕ στέλνονταν στις φυλακές ή ήταν ήδη από το δικτατορικό καθεστώς και παραδίδονταν στη Γκεστάπο πχ., ο Μήτσος Παπαρήγας

⁶⁴ Ο. π., σελ. 107-108.

⁶⁵ Πολυμέρης Βόγλης, *Η ελληνική κοινωνία στην Κατοχή 1941-1944*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, Νοέμβριος 2017, σελ. 46-47-48.

⁶⁶ Ο. π.

⁶⁷ Ο. π., σελ. 51.

⁶⁸ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 109.

⁶⁹ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 122.

που υπήρξε δέσμιος της δικτατορίας και των χιτλερικών για οχτώ χρόνια,⁷⁰ οι εγκάθετοι της συνδικαλιστικής ηγεσίας έμπαιναν στην υπηρεσία των Ναζί. Συγκεκριμένα πολλά ήταν τα στελέχη που επάνδρωσαν το συνδικαλιστικό κίνημα της Κατοχής, ενδεικτικά αναφέρονται: Αρ. Δημητράτος, Ι. Πατσατζής, Χ. Χαρισιάδης, Δ. Μπαρκάς, Μ. Πετρούλης, Ε. Ευαγγέλου, Β. Ράπτης, Κ. Πρεβενάς, Ι. Δημακάκος, Σ. Καρούσος, Ν. Κωστής, Μ. Καπάτος, Ν. Απέργης, Δ. Παπανικολάου, Π. Ματορίκος, Εμμ. Λεοκαράκης, Π. Χάνος, Γ. Κοντάκος, Ι. Ρέντζης, Α. Μανδάλης, Σπ. Βασιλειάδης. Επίσης, Δ. Παπαδόπουλος, Κ. Παπαδόπουλος, Κ. Κωνσταντινίδης, Α. Καζάκος, Ηλ. Πατρικάκος, Ι. Καλαιτζής, Δ. Σταυρόπουλος, Δημητρακόπουλος, Τσαπής, Βουτσικάς, Μορφίδης, Θ. Κουρεντζής, Μανδάλης, Μιχαηλίδης, Φουντούκης, Βολωτάς, Φαρδής, Τσόκος, Καλύβας, Κανακουσάκης, κ.α.⁷¹ η βαναυσότητα των κατακτητών, η απελπιστική κατάσταση της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων, σε συνδυασμό με την ανοιχτή συνεργασία πολιτικών και συνδικαλιστικών στελεχών με τις Αρχές Κατοχής φούντωσαν το κύμα της λαϊκής αγανάκτησης, διαμορφώνοντας το γόνιμο έδαφος για την εκδήλωση κ' ανάπτυξη αντιστασιακής δράσης.⁷²

ΚΚΕ και Αστικό Πολιτικό Σύστημα

Με τη συνθηκολόγηση της Ελλάδας, η στάση του αστικού πολιτικού κόσμου δεν είναι ενιαία. Ένα τμήμα του συνεργάζεται ανοιχτά με τις δυνάμεις κατοχής συγκροτώντας δοσιλογικές κυβερνήσεις, ένα δεύτερο άμεσα συνδεδεμένο με τη Μ. Βρετανία φεύγει για το Λονδίνο, όπου αργότερα συγκροτεί την «εξόριστη» ελληνική κυβέρνηση του Καΐρου και ένα τρίτο μένει στη χώρα αναπτύσσοντας υποτυπώδη αντικατοχική δράση σε συνεννόηση με πολιτικά στελέχη που βρίσκονται στο εξωτερικό. Οι σημαντικότερες αντιστασιακές αστικές οργανώσεις που στηρίχτηκαν πολιτικά και υλικά, μέσω της SOE (Special Operations Executive) ήταν ο ΕΔΕΣ του Ν. Ζέρβα που αποτέλεσε το κυριότερο στήριγμα των Βρετανών στην Ελλάδα στη διάρκεια της κατοχής και που επιδόθηκε σε έναν αγώνα κυρίως κατά του ΕΑΜ. Άλλη οργάνωση που είχε την υποστήριξη των Βρετανών από το 1943 και μετά ήταν η Εθνική

⁷⁰ ΚΕ του ΚΚΕ, «Δεν αναγνωρίζω κανένα νόμο σας. Ούτε το κράτος σας...», εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2017, σελ. 165.

⁷¹ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 123.

⁷² Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ.74.

και Κοινωνική Απελευθέρωση (ΕΚΚΑ), που είχε ως στρατιωτικό σκέλος το «5/42 Σύνταγμα Ευζώνων» με διοικητή τον πρώην Βενιζελικό συνταγματάρχη Ψαρρό και με πολιτικό ηγέτη τον Γ. Καρτάλη.⁷³ Οι δυνάμεις κατοχής θα τοποθετήσουν τρεις διαδοχικά δοσιλογικές κυβερνήσεις. Την πρώτη κυβέρνηση θα συγκροτήσει ο στρατιωτικός Τσολάκογλου. Στις 2 Δεκέμβρη του 1942, αντικαθίσταται η κυβέρνηση Τσολάκογλου από την κυβέρνηση Λογοθετόπουλου κι ενώ η κατοχική κρίση βαθαίνει με πολύ σοβαρές συνέπειες για τον πληθυσμό της χώρας. Στις 7 Απρίλη του 1943 θα συγκροτηθεί η τρίτη στη σειρά δοσιλογική κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ι. Ράλλη. Μοιραία, οι αστικές δυνάμεις συντάσσονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στο κοινό μέτωπο ενάντια στο ΚΚΕ και το ΕΑΜ. Μάλιστα, οι κατοχικές αρχές ίσως και με την ανοχή του Βρετανικού παράγοντα θα δημιουργήσουν και τα Τάγματα Ασφαλείας (ΤΑ) επί κυβερνήσεως Ι. Ράλλη, που θα υπαχθούν ως οργανικό τμήμα των κατοχικών στρατευμάτων με γενικούς διοικητές τους ανώτερους αρχηγούς των ΕξΕς και της (γερμανικής) Αστυνομίας στην Ελλάδα, Γιούργκεν Στρουπ και Βάλτερ Σιμάνα.⁷⁴ Εμπνευστές και πρωταγωνιστές στη συγκρότηση των Τ.Α. ήταν ο στρατηγός Πάγκαλος, ο στρατηγός Στ. Γονατάς (πρώην βενιζελικός αξιωματικός), ο εκπρόσωπος της Siemens στην Ελλάδα και υπεύθυνος της Γερμανικής Ραδιοφωνίας στην Αθήνα Ιωάννης Βουλπιώτης, ο Ταβουλάρης και πολλοί άλλοι, ενώ τα ενίσχυσε με αξιωματικούς και ο ΕΔΕΣ Αθήνας,⁷⁵ μετά τη διάσπασή του. Από ένα σημείο και μετά κι ενώ πλησίαζε η απελευθέρωση, βασικός στόχος για το αστικό πολιτικό σύστημα ήταν να σώσει και να επιβάλει μεταπολεμικά την εξουσία του απέναντι στο ΚΚΕ-ΕΑΜ, το οποίο σε κάθε ευκαιρία συκοφαντούσε, κάνοντας λόγο για «ερυθρούς δολοφόνους»,⁷⁶ αξιοποιώντας τα Τάγματα Ασφαλείας, αλλά και κάθε δυνατή εφεδρεία. Ως προς αυτό, αποκαλυπτική είναι η έκθεση των αμερικανικών υπηρεσιών κατασκοπίας στην Ελλάδα 14/7/1944 για τις σχέσεις των αστικών δυνάμεων και των ΤΑ: «Έχουν ενωθεί με μόνο σκοπό να χτυπήσουν το ΕΑΜ. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι είτε έχουν μείνει άπραγοι για πολύ καιρό...(αυτό ισχύει για τους παλαιούς πολιτικούς), είτε ενεργοποιήθηκαν πουλώντας τη χώρα στους Γερμανούς... προφανώς συμφώνησαν πως

⁷³ Στο Συλλογικό, *ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ ΤΟΥ '44, κρίσιμη ταξική σύγκρουση*, (επιμ. Τμήμα Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ), εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2014, (Στο άρθρο του Χ. Ραζάκου) *Αστικές πολιτικές και στρατιωτικές οργανώσεις το Δεκέμβρη*, σελ 99,100.

⁷⁴ Κωστόπουλος Τάσος, *Η αυτολογοκρινόμενη μνήμη. Τα Τάγματα Ασφαλείας και η Μεταπολεμική Εθνικοφροσύνη*, Φιλίστωρ, Αθήνα, 2005, σελ 37.

⁷⁵ Κομνηνός Πυρομάγλου, *Η Εθνική Αντίσταση*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1975, σελ 254.

⁷⁶ Μάκης Μαΐλης, *Από την 4η Αυγούστου ως τις μέρες μας*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2009, σελ 112.

ο Ράλλης θα έπρεπε να σχηματίσει κυβέρνηση και να συγκροτήσει τα Τάγματα Ασφαλείας... Με τη βοήθεια των παλαιών πολιτικών, δημιουργήθηκαν τα Τ.Α.... Οργανώσεις με ονόματα που ακούγονταν πατριωτικά, άρχισαν να σχηματίζουν επιθετικές ομάδες σε συνεργασία με τους Ναζί . Αυτά τα στρατεύματα απαρτίζονται από κακούργους και άνεργους νέους και παίρνουν μέρος σε επιδρομές που οργανώνονται από την Γκεστάπο και ΕςΕς εναντίον του ΕΑΜ... Στα μέλη μερικών από αυτές τις οργανώσεις έχουν πει να μην κάνουν πολλές ερωτήσεις για την πολιτική που ακολουθείται ... Είναι «υψηλή πολιτική», λένε.».⁷⁷

Στον αντίποδα το ΚΚΕ αν και είχε πληγεί σοβαρά από τη Μεταξική δικτατορία, ανασυγκρότησε τις δυνάμεις του, με τη συμβολή και στελεχών του που δραπέτευσαν από τις φυλακές και οργάνωσε την αντίσταση στον κατακτητή. Η πρώτη πανελλαδική οργάνωση που συγκρότησαν δραπέτες ήταν η *Εθνική Αλληλεγγύη* (ΕΑ) που ιδρύθηκε στις 21 Μάη 1941.⁷⁸ Στις 1-3 Ιούλη 1941 συνήλθε η 6^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ που στο πνεύμα της προώθησης του αντιφασιστικού αγώνα, έθεσε ως καθήκον την αντίσταση στον κατακτητή με όλα τα μέσα και την ανατροπή της κατοχικής κυβέρνησης.⁷⁹ Στις 16 Ιούλη ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του ΚΚΕ το Εργατικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΕΑΜ) για να οργανώσει τις εργατικές διεκδικήσεις. Στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1941 συνήλθε στην Αθήνα η 7^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, όπου έκανε λόγο για ωρίμανση της επαναστατικής κρίσης και στην Ελλάδα και την ανάγκη για την ανάπτυξη ενός εθνικού αντιστασιακού μετώπου.⁸⁰ Τελικά στις 27 Σεπτεμβρίου 1941 στην πόλη της Αθήνας πραγματοποιήθηκε η ιδρυτική πράξη του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ). Το ιδρυτικό υπέγραψαν από κοινού το ΚΚΕ, το Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΣΚΕ) και η Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας (ΕΛΔ). Πρώτος γραμματέας της οργάνωσης ανέλαβε ο Λευτέρης Αποστόλου και ακολούθησαν κατά σειρά οι Θανάσης Χατζής, Μιλτιάδης Πορφυρογέννης κι ο Μήτσος Παρτσαλίδης (όλοι τους κορυφαία στελέχη του ΚΚΕ).⁸¹ Το ΕΑΜ γρήγορα αναδείχτηκε, όχι μόνο στη μεγαλύτερη αντιστασιακή οργάνωση της Ελλάδας, αλλά και σε μία από τις μεγαλύτερες της κατεχόμενης Ευρώπης. Στις γραμμές του ΕΑΜ

⁷⁷ Θέρμος Ηλίας (Μετάφραση-Προλεγόμενα), Αποστολή «Περικλής». Τα επίσημα αρχεία του Γραφείου Στρατηγικών Υπηρεσιών (OSS) των ΗΠΑ στην κατεχόμενη Ελλάδα (Μάιος-Οκτώβριος 1944), εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2016, σελ 110-111.

⁷⁸ Θανάσης Χατζής, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε (1941-1945)*, τόμ. Α, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1977, σελ. 75.

⁷⁹ Πέτρος Ρούσος, *Η μεγάλη πενταετία*, τόμ. Α, Αθήνα, 1976, σελ. 101.

⁸⁰ Το ΚΚΕ. Επίσημα Κείμενα, τόμ. 5, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1981, σελ. 46.

⁸¹ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 146.

συσπειρώθηκαν η πλειοψηφία της εργατικής τάξης και των αυτοαπασχολούμενων στα αστικά κέντρα, οι αγρότες στην ύπαιθρο, μεγάλα τμήματα της νεολαίας, καθώς κι ένα σημαντικό κομμάτι των στρατιωτικών και των κατώτερων κληρικών. Με την πολύμορφη δράση των οργανώσεων του, της ΕΑ, της ΕΠΟΝ, του ΕΛΑΝ, της ΟΠΛΑ, κάλυψε τις απαιτήσεις του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα και από το 1943 έγινε ο σημαντικότερος πολιτικός παράγοντας στην Ελλάδα.⁸² Φυσικά η μεγαλύτερη προσφορά του ΕΑΜ, ήταν το στρατιωτικό τμήμα του, ο Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (ΕΛΑΣ) που δημιουργήθηκε το 1942 και είχε τη μεγαλύτερη συμβολή στην ένοπλη αντίσταση και στην απελευθέρωση των κατεχόμενων εδαφών, αλλά και στη διάσωση σημαντικών υποδομών, όπως στο εργοστάσιο ηλεκτρισμού στον Πειραιά και τη μάχη που δόθηκε με τα ναζιστικά στρατεύματα (11.10.1944) που σχεδίαζαν να το ανατινάξουν, κατά την αποχώρησή τους.⁸³ Όλο το διάστημα 1941-1945 το ΕΑΜ καθοδηγούσε απόλυτα το εργατικό κίνημα που αποτελούσε την εμπροσθοφυλακή της αντίστασης, ιδιαίτερα στην Αθήνα και τις μεγάλες πόλεις.

Το «Εργατικό» ΕΑΜ

Όπως αναφέρθηκε στις 16/7/1941 υπογράφηκε το ιδρυτικό σύμφωνο του ΕΕΑΜ. Το ΕΕΑΜ συγκροτήθηκε από την Ενωτική ΓΣΕΕ (εκπρόσωποι, Κ. Θέος και Κ. Λαζαρίδης) και τη ΓΣΕΕ (εκπρόσωπος Γ. Καλομοίρης). Αργότερα το Σεπτέμβριο προσχώρησαν και τα Ανεξάρτητα Συνδικάτα (ρεφορμιστικά), υπό τον Δ. Στρατή.⁸⁴ Για το Στρατή αυτή ήταν η σωστή απόφαση, αφού στην παρούσα φάση οι σκοποί του ΕΕΑΜ ήταν στη σωστή κατεύθυνση.⁸⁵ Η ενέργεια αυτή του Στρατή έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον με δεδομένη τη γραμμή αντιπαράθεσης που είχε το προηγούμενο διάστημα με την Ε-ΓΣΕΕ. Άλλωστε η άλλη ομάδα προερχόμενη από τα Ανεξάρτητα Συνδικάτα με επικεφαλής τον Καλύβα τέθηκε στην υπηρεσία των εισβολέων-κατακτητών.⁸⁶ Πρώτος γραμματέας στο ΕΕΑΜ, ανέλαβε το στέλεχος του ΚΚΕ Κώστας Λαζαρίδης.

⁸² Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ.78.

⁸³ Ριζοσπάστης, 11.10.2017.

⁸⁴ Το ΚΚΕ. *Επίσημα Κείμενα*, τόμ. 5, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1981, σελ. 277.

⁸⁵ Η Αυγή, 13.11.1960.

⁸⁶ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 129.

Όταν ιδρύθηκε το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ) δεν αντικατέστησε το Εργατικό ΕΑΜ, αλλά αντίθετα το συμπεριέλαβε στις τάξεις του. Στο πρόγραμμα του ΕΑΜ αναφέρονταν τα εξής, «θα είναι πρώτα-πρώτα οργάνωση επαγγελματική και σαν τέτοια θα οργανώνει και θα διεξάγει τους αγώνες πάνω στο επαγγελματικό επίπεδο. Όλα τα εργατικά σωματεία ενωμένα γύρω από τους σκοπούς του αγώνα, την καθημερινή πάλη για το ψωμί, για τα μεροκάματα, για τα συσσίτια, για φάρμακα, για περίθαλψη, θα συγκεντρωθούν στο Εθνικό Εργατικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΕΑΜ), που με την επιτροπή του διευθύνει τους αγώνες, τις στάσεις εργασίας, τις απεργίες κτλ. Όλοι, λοιπόν, οι εργάτες με τα συνδικάτα τους, οι υπάλληλοι με τα σωματεία τους, ενωμένοι γύρω από το ΕΕΑΜ θα κινηθούν για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους».⁸⁷ Επομένως, το Εργατικό ΕΑΜ αποτέλεσε το εργατικό τμήμα του ΕΑΜ αναλαμβάνοντας την καθοδήγηση του εργατικού κινήματος. Είναι προφανές, ότι η επονομαζόμενη Εθνική Συνομοσπονδία της Μεταξικής περιόδου και τα ανδρείκελα των δοσίλογων στο συνδικαλιστικό κίνημα είχαν περιπέσει σε πλήρη απαξία. Με βάση τη δομή του ΕΕΑΜ, η Κεντρική Επιτροπή σε συνθήκες παρανομίας έπαιζε το ρόλο της διοίκησης της ΓΣΕΕ, η Γραμματεία το ρόλο της Εκτελεστικής Επιτροπής, οι Επιτροπές Πόλεων το ρόλο των Εργατικών Κέντρων και οι κλαδικές επιτροπές επιτηρούσαν τη δουλειά κατά κλάδο, ενώ με απόφαση του ΕΑΜ η Κεντρική Επιτροπή του ΕΕΑΜ ανέλαβε τη διοίκηση της ΓΣΕΕ και εγκαταστάθηκε στα γραφεία της Συνομοσπονδίας.⁸⁸ Ουσιαστικά μέσα στα δύσκολα κατοχικά χρόνια οι συνεπείς στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων της εργατικής τάξης συνδικαλιστές, πέτυχαν με τον αγώνα τους να τοποθετηθούν από τους ίδιους τους εργάτες στη διεύθυνση του εργατικού κινήματος. Έως τα τέλη του 1943 το ΕΕΑΜ είχε κατακτήσει την καθολική σχεδόν υποστήριξη των εργατών στα συνδικάτα.

Το Εργατικό ΕΑΜ προσανατολίστηκε και στην οργάνωση των ανέργων, αφού σύμφωνα με το Χατζή όλα τα εργοστάσια που δε δούλευαν οι κατακτητές είχαν κλείσει.⁸⁹ Πολύ γρήγορα με κατεύθυνση του ΚΚΕ μπήκε σαν στόχος η συμπάθεια που έτρεφαν οι εργάτες για το ΕΕΑΜ, να μετουσιωθεί και σε οργανωτική αύξηση με νέα μέλη. Με την πάροδο του καιρού, όσο μεγάλωνε το ΕΕΑΜ τόσο γινόταν φανερό ότι

⁸⁷ Δημήτρης Γληνός, *Τί είναι και τί θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο*, Εκδοτικός Οργανισμός «Ο ΡΗΓΑΣ», Αθήνα, 1944, σελ. 52-53. (*ΑΥΓΗ*, 30.9.2012).

⁸⁸ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 130.

⁸⁹ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 107.

αποτελούσε τη γνήσια ΓΣΕΕ.⁹⁰ Αυτό όπως είναι λογικό προκάλεσε τριγμούς σε σχέση με την «Εθνική Συνομοσπονδία». Η κατοχική ΓΣΕΕ (ΕΣΕΕ) του Καλύβα δε μπόρεσε ποτέ να αποκτήσει κύρος ανάμεσα στους εργάτες, ενώ λειτουργούσε με την προστασία των κατοχικών στρατευμάτων, των Ταγμάτων Ασφαλείας του Ράλλη, την αστυνομία και κυρίως στα όρια της περιφέρειας της Αττικής.⁹¹ Με τη στήριξη των κατοχικών αρχών διοργάνωνε εκδηλώσεις για να νομιμοποιήσει το διορισμό της, όπως τα «Εθνικά Συνέδρια» ή εκλογές σε εργατικά κέντρα και ομοσπονδίες. Ωστόσο στα πρωτοβάθμια σωματεία οι διορισμένοι συνδικαλιστές ήταν απομονωμένοι και οι περισσότεροι εργάτες εμπιστεύονταν το ΕΕΑΜ. Οι περισσότερες διοικήσεις σωματείων μέχρι το 43 ήταν ΕΑΜικού προσανατολισμού, ενώ παράλληλα οι διώξεις των ΕΑΜιτών συνδικαλιστών εντεινόνταν, παρότι αυτό δεν ήταν εύκολη υπόθεση, αφού το ΕΑΜ παρείχε προστασία στα μέλη του και τους συνδικαλιστές του (πχ. οι ενέργειες της ΟΠΛΑ).⁹² Σε κατάσταση όξυνσης στο συνδικαλιστικό κίνημα έλαβαν χώρα πολλές εχθροπραξίες. Στις 10 Μάη του 1942 οι χιτλερικοί εκτέλεσαν στο σκοπευτήριο της Καισαριανής τον Κώστα Λαζαρίδη γραμματέα του ΕΕΑΜ και μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ, μαζί με τους συντρόφους του Α. Μάστορα και Μ. Μελή.⁹³ Το Γενάρη του 1944 η ΟΠΛΑ εκτέλεσε τον Νίκο Καλύβα ΓΓ της ΓΣΕΕ (ΕΣΕΕ) και υπουργό Εργασίας,⁹⁴ σε μία φάση που το ΕΑΜ έδειχνε να έχει τον πλήρη έλεγχο και στην πρωτεύουσα, εκτός από την ύπαιθρο. Έτσι σε συνεδρίαση της ΚΕ του ΕΕΑΜ στις 18 Αυγούστου 1944 αποφάσισε εκτός από ουσιαστική να είναι και τυπικά η νόμιμη διοίκηση της ΓΣΕΕ και πλέον να χρησιμοποιεί, μόνο τον τίτλο Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ). Επίσης εξέλεξε 16μελής Διοίκηση, αποφάσισε την επανασύνδεση της Συνομοσπονδίας στους κόλπους της Διεθνούς Συνδικαλιστικής Ομοσπονδίας ακυρώνοντας προηγούμενη απόφαση της Μεταξικής δικτατορίας και κάλεσε μαζικά τους εργάτες να πυκνώσουν τις γραμμές της.⁹⁵ Σαφώς αυτή η εξέλιξη ήταν το επιστέγασμα της πολύμορφης και ηρωικής δράσης που ανέπτυξε το Εργατικό ΕΑΜ μέσα στην Κατοχή πληρώνοντας σε πολλές περιπτώσεις βαρύ φόρο αίματος.

Το ΕΕΑΜ οργάνωσε τους εργάτες σ' έναν πραγματικό αγώνα επιβίωσης.

⁹⁰ Ο. π., σελ. 111.

⁹¹ Ο. π., σελ. 121.

⁹² Ο. π., σελ. 125.

⁹³ Ριζοσπάστης, 25.5.1943.

⁹⁴ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 126.

⁹⁵ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 161-162.

Συγκεκριμένα, το ΕΕΑΜ οργάνωσε σε συνθήκες βαθιάς παρανομίας τον εορτασμό της επετείου της 25^{ης} Μαρτίου στα 1942,⁹⁶ ενώ λίγο αργότερα με την ευθύνη της Κεντρικής Πανυπαλληλικής Επιτροπής (ΚΠΕ) ξεκίνησε στις 12 Απριλίου 1942 η πρώτη μεγάλη απεργία από το Κεντρικό Ταχυδρομείο Αθηνών, που σταδιακά γενικεύτηκε στο χώρο των ΤΤΤ και σε όλους τους Δημόσιους Υπαλλήλους και έληξε στις 22 του μηνός. Πρόκειται για μία από τις πρώτες απεργίες στην κατεχόμενη Ευρώπη. Η απεργία των Τριατατικών έδωσε το έναυσμα και τον Αύγουστο του 1942 ξέσπασε νέο κύμα απεργιών με την καθοδήγηση του ΕΕΑΜ που ανάγκασε την κυβέρνηση να υποχωρήσει και να δώσει αυξήσεις 50% στους εργατοϋπάλληλους.⁹⁷ Η μεγαλύτερη όμως κινητοποίηση ήταν αυτή του ΕΑΜ για την επιστράτευση που ήθελαν να επιβάλουν οι αρχές κατοχής και οι ντόπιοι συνεργάτες τους. Η πρώτη αιματηρή διαδήλωση έγινε στις 24/2/1943, όπου οι διαδηλωτές μπήκαν στο Υπουργείο Εργασίας. Την επομένη 25/2/1943 απήγγησαν με επιτυχία οι υπάλληλοι της Τηλεφωνικής. Κορύφωση του αγώνα ενάντια στην πολιτική επιστράτευση ήταν η γενική απεργία των δημόσιων υπάλληλων στις 5 Μαρτίου 1943, όπου οι διαδηλωτές μετά από πραγματική μάχη ξαναμπήκαν στο υπουργείο Εργασίας και έκαψαν τους φάκελους της επιστράτευσης. Στην απεργία που συμμετείχαν περισσότεροι από 100 χιλιάδες διαδηλωτές, σκοτώθηκαν 12 εργάτες και τραυματίστηκαν πάνω από 100. Τελικά ανακλήθηκε η διαταγή για την επιστράτευση. Ακολούθησε στις 25 Ιούνη του 1943 24ωρη παναθηναϊκή απεργία ενάντια στο δολοφονικό όργιο σε βάρος των αγωνιστών με τη συμμετοχή 250.000 Αθηναίων που έληξε με 10 νεκρούς και πολλούς τραυματίες. Όλο το 1943 το ΕΕΑΜ πρωτοστάτησε σε πολλές απεργίες σε τοπική ή πανελλαδική κλίμακα, όπου στις περισσότερες περιπτώσεις τα αιτήματά τους ικανοποιήθηκαν. Στις 16 Σεπτεμβρίου 1944 έγινε μεγάλη απεργία με αιτήματα τη διάλυση των ΤΑ και την απελευθέρωση των πολιτικών κρατούμενων.⁹⁸ Αναμφισβήτητα το ΕΕΑΜ πέτυχε πολλά και έσωσε την τιμή της εργατικής τάξης, τη στιγμή που πολλοί συνδικαλιστές προτίμησαν να υποκύψουν στη μπότα του κατακτητή. Όπως χαρακτηριστικά σημείωνε το συνδικαλιστικό στέλεχος Κ. Θέος, *«Με τους αγώνες αυτούς που οργάνωσε και καθοδήγησε το Εργατικό ΕΑΜ η εργατική τάξη της Ελλάδας εσημείωσε μοναδικούς στην υπόδουλη Ευρώπη θριάμβους. Μόνη η Ελλάδα απ' όλες τις υπόδουλες χώρες της*

⁹⁶ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 50.

⁹⁷ Ο. π. σελ. 51-52.

⁹⁸ Ο.π.

*Ευρώπης πέτυχε με τους αγώνες του λαού της - στους οποίους πρωτοπόρος μαχητής ήταν το εργατικό ΕΑΜ - να εξαναγκάσει τον Χίτλερ να ανακαλέσει το διάταγμα της επιστράτευσης που είχε δημοσιευθεί στις 30 Ιανουαρίου 1943. Αφθονο έδωσε το αίμα της η εργατική τάξη στους αγώνες αυτούς και πρώτοι στις θυσίες τα στελέχη του Εργατικού ΕΑΜ...».*⁹⁹ Με την απελευθέρωση της χώρας από το χιτλερικό ζυγό το Εργατικό ΕΑΜ αυτοδίκαια ανέλαβε τα καθήκοντα της προσωρινής διοίκησης της ΓΣΕΕ και με απόφασή του δεσμεύτηκε μέσα σε διάστημα 6 μηνών να προχωρήσει στη σύγκληση του 8ου Συνεδρίου της Γενικής Συνομοσπονδίας για την εκλογή τακτικής διοίκησης. Προκηρύχθηκαν μάλιστα και εκλογές διοικήσεων σε όλα τα συνδικάτα¹⁰⁰ και άρχισε μια πραγματική κοσμογονία για την αναγέννηση του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος της χώρας. Παρ' όλα αυτά τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 1944 και οι ωμές επεμβάσεις στο εσωτερικό του συνδικαλιστικού κινήματος ανέκοψαν αυτή την πορεία.

⁹⁹ Κ. Θέος, "Τα Ελληνικά Συνδικάτα στην πάλη ενάντια στο Φασισμό και για την ανεξαρτησία τους", Αθήνα, Μάρτιος 1947, Έκδοση "Εργατικής", σελ. 13-14.

¹⁰⁰ Ριζοσπάστης, 26.7.1997.

3.Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΤΟ ΦΟΝΤΟ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ

Απελευθέρωση και Δεκέμβρης

Με την επέκταση των απελευθερωμένων περιοχών στην επικράτεια, γεννήθηκε η ανάγκη για τη δημιουργία ενός ενιαίου συντονιστικού κέντρου της Ελεύθερης Ελλάδας. Το Γενάρη του 1944 ο βασιλιάς Γεώργιος Β' σε συνεννόηση με τον Εμμανουήλ Τσουδερό πρωθυπουργό της αστικής κυβέρνησης με έδρα το Κάιρο, εξουσιοδότησαν τον αρχιεπίσκοπο Αθηνών Δαμασκηνό, να συγκροτήσει μαζί με στελέχη του προπολεμικού αστικού πολιτικού κόσμου «κυβερνητική επιτροπή» στην Αθήνα.¹⁰¹ Σ' αυτή την κατεύθυνση ο Δαμασκηνός ξεκίνησε επαφές με το ΕΑΜ και συνδικαλιστικά στελέχη, όπως το Γ. Καλομοίρη, ωστόσο η ΚΕ του ΕΑΜ αποφάσισε τη δημιουργία της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ) προτείνοντας την προεδρία στον Αλέξανδρο Σβώλο και την αντιπροεδρία στον Ιωάννη Σοφιανόπουλο.¹⁰² Τελικά στις 10 Μάρτη 1944 συγκροτήθηκε στη Βίνιανη Ευρυτανίας η ΠΕΕΑ (Κυβέρνηση του Βουνού) που αποτελούνταν από τους Ευριπίδη Μπακιρτζή (πρόεδρο), Εμμ. Μάντακα, Γ. Σιάντο, Ηλία Τσιριμώκο και Κώστα Γαβριηλίδη. Στην Ιδρυτική Πράξη της Επιτροπής αναφέρονταν: η ΠΕΕΑ, «*Να συντονίσει και να διεξάγει με όλα τα μέσα και με όλες τις δυνάμεις μέσα στην Ελλάδα και στο πλευρό των συμμάχων μας, τον αγώνα κατά των κατακτητών...*».¹⁰³ Η ΠΕΕΑ ουσιαστικά αποτελούσε ένα όργανο υπό την αιγίδα του ΕΑΜ και καθοδηγούνταν από το ΚΚΕ, ο γραμματέας (Γ. Σιάντος) του οποίου κατείχε θεσμικό ρόλο. Γρήγορα συγκέντρωσε

¹⁰¹ Θανάσης Χατζής, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε (1941-1945)*, τόμ. Β', εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1978, σελ. 282.

¹⁰² *Ο. π.*, σελ. 284-285.

¹⁰³ *Κείμενα της Εθνικής Αντίστασης*, τόμ. Β', εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1981, σελ. 15-16.

όλες τις εξουσίες της Αντίστασης (1^Η Συνεδρίαση της ΠΕΕΑ, 12.3.44)¹⁰⁴, από τον ΕΛΑΣ, μέχρι το ΕΕΑΜ που επίσης μεταφέρθηκε στην Ευρυτανία,¹⁰⁵(λίγο αργότερα εγκαταστάθηκε και πάλι στην Αθήνα). Μετά την ίδρυση της ΠΕΕΑ πραγματοποιήθηκε στις 17-20.5.1944 η Διάσκεψη του Λιβάνου. Στη συνέχεια το ΕΑΜ αφού καταδίκασε το κίνημα της ΑΣΟ (Αντιφασιστική Στρατιωτική Οργάνωση), νομιμοποίησε την κυβέρνηση Παπανδρέου (είχε αντικαταστήσει το Τσουδερό) και συναίνεσε στο σχηματισμό κυβέρνησης «Εθνικής Ενότητας», πολιτική που επικύρωσε και το ΚΚΕ στη συνεδρίαση της ΚΕ του 2-3.8.1944¹⁰⁶, επιβεβαιώνοντας τη συνολικότερη στρατηγική του κόμματος. Ακολούθως στις 2.9.1944 ορκίστηκαν ενώπιον του διαδόχου Παύλου, τα μέλη της κυβέρνησης. Πρωθυπουργός ορίστηκε ο Γ. Παπανδρέου, ενώ οι κομμουνιστές πήραν δύο υπουργεία (Γ. Ζέβγος, το Γεωργίας και Μ. Πορφυρογένης το Εργασίας).¹⁰⁷ Η πρώτη σημαντική πράξη αυτής της κυβέρνησης, ήταν η συμφωνία της Καζέρτα 24-26 Σεπτεμβρίου 1944. Στη σύσκεψη συμμετείχαν το Στρατηγείο των Συμμαχικών Δυνάμεων της Μεσογείου, η κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας, η ελληνική κυβέρνηση «Εθνικής Ενότητας» και αντιπροσωπίες του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ. Η συμφωνία όριζε ότι όλες οι αντάρτικες δυνάμεις τίθενται υπό τις διαταγές της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας και η κυβέρνηση θέτει με τη σειρά της, επικεφαλής τους το Βρετανό στρατηγό Σκόμπι. Τη συμφωνία υπέγραψαν όλοι οι συμμετέχοντες.¹⁰⁸ Στο μεταξύ η απελευθέρωση πλησίαζε, στις 12 Οκτώβρη 1944 απελευθερώθηκε η Αθήνα σηματοδοτώντας τη φυγή των κατοχικών δυνάμεων και την απελευθέρωση όλης της χώρας, ενώ η κυβέρνηση Ράλλη εγκατέλειψε την εξουσία.¹⁰⁹ Τέλος, στις 5 Νοεμβρίου 1944 η ΠΕΕΑ αποφάσισε την αυτοδιάλυσή της.¹¹⁰ Οι συμφωνίες του Λιβάνου και της Καζέρτα σε καμία περίπτωση δεν εξέφραζαν τους πραγματικούς συσχετισμούς στην απελευθερωμένη Ελλάδα, ενώ το ΕΑΜ που ήλεγχε ουσιαστικά την κατάσταση, βρέθηκε συνειδητά σε μια κυβέρνηση, με πολιτικές δυνάμεις που είχαν άλλον προσανατολισμό και εξέφραζαν εκ διαμέτρου αντίθετα

¹⁰⁴ ΑΡΧΕΙΟ της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (Π.Ε.Ε.Α.) Πρακτικά Συνεδριάσεων, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1990, σελ. 15.

¹⁰⁵ Άγγελος Αυγουστήδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 187.

¹⁰⁶ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 307.

¹⁰⁷ Μαρία Σπηλιωτοπούλου- Προκόπης Παπαστράτης, *Χρονολόγιο γεγονότων 1940-1944. Από τα έγγραφα του Βρετανικού Υπουργείου των Εξωτερικών. Foreign Office 371*, τόμ Β', εκδ. Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα, 2004, σελ. 506.

¹⁰⁸ Στέφανος Σαράφης, *Ο ΕΛΑΣ*, εκδ. Πολιτικές και Λογοτεχνικές Εκδόσεις, 1958, σελ. 446.

¹⁰⁹ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 350.

¹¹⁰ *Ο.π.*, σελ. 311.

ταξικά συμφέροντα. Προφανώς αυτό είχε αντίκτυπο και στο εργατικό κίνημα, αφού η νέα κυβέρνηση είχε άλλα σχέδια γι' αυτό, κάτι που φάνηκε εντονότερα στα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1944, μετά την απόσυρση του ΕΑΜ από την κυβέρνηση.

Παρά την επιμονή του ΚΚΕ στη στρατηγική της «ομαλής δημοκρατικής εξέλιξης» η κατάσταση συνεχώς οξύνονταν, γι' αυτό και το κόμμα δε συμφωνούσε με την πρόταση για μονομερή αφοπλισμό. Επομένως, σ' αυτές τις συνθήκες η κυβέρνηση εθνικής ενότητας, γρήγορα αποδείχτηκε ουτοπία. Στη σύντομη παραμονή του ΚΚΕ στην κυβέρνηση (2 Σεπτέμβρη- 1 Δεκεμβρίου 1944) δόθηκε η δυνατότητα στον προπολεμικό πολιτικό κόσμο να νομιμοποιήσει την παρουσία του στη χώρα και όπως ισχυρίστηκε ο Γ. Παπανδρέου, «*Μόνον η συμμετοχή του ΚΚΕ εις την Κυβέρνησιν μας ήνοιγε τας πύλας της Ελλάδος. Και δια τούτο την επεδίωξα και ευτυχώς κατορθώθη*».¹¹¹ Επιπλέον, το ΕΑΜ κατέχοντας τα οικονομικά υπουργεία αναγκάστηκε να συναινέσει σε μέτρα, που μάλλον αντιλαϊκά θεωρούνταν και σίγουρα ήταν αντίθετα με τις βασικές διεκδικήσεις του εργατικού κινήματος. Για παράδειγμα με εισήγηση του αρμόδιου Εαμίτη υπουργού Α. Σβώλου, ο μέσος μισθός για τους υπαλλήλους ορίστηκε σε χαμηλά επίπεδα για να δοθεί ώθηση στην οικονομία. Αργότερα το ΚΚΕ μέσω του στελέχους του Β. Μπαρτζιώτα κατηνίασε αυτή την πολιτική, αναδεικνύοντας τον αντιλαϊκό της χαρακτήρα. Συγκεκριμένα έγραφε ο Μπαρτζιώτας, «*ήταν μια συνηθισμένη καπιταλιστική σταθεροποίηση σε βάρος της εργατικής τάξης και του λαού μας... δυστυχώς, είχε την υπογραφή του Υπουργού Οικονομικών Αλέξανδρου Σβώλου...*».¹¹² Από την άλλη πλευρά τα συνδικάτα αντιδρούσαν στα μέτρα της κυβέρνησης οργανώνοντας κατά τόπους κινητοποιήσεις που στηρίζονταν από το ΚΚΕ. Άλλωστε σύμφωνα με τον Αυγουστίδη το ΚΚΕ δε μπορούσε να διακινδυνεύσει να αποξενωθεί από τους εργάτες που αποτελούσαν έτσι κι αλλιώς τη δύναμή του.¹¹³ Αυτό όπως ήταν φυσικό προκάλεσε την οργισμένη αντίδραση του αστικού τύπου, πχ. «*Τί θα γίνη λοιπόν; Το ΚΚΕ θα είναι ταυτοχρόνως Κυβέρνησις και πεζοδρόμιον; Συμπολίτευσις και αντιπολίτευσις; Δεν γίνεται αυτό*».¹¹⁴ Ωστόσο, κάτω από την πίεση των εργατών το ΚΚΕ μέσω του Μπαρτζιώτα πρότεινε την επίταξη όσων εργοστασίων παρέμειναν κλειστά εμποδίζοντας έτσι την οικονομική ανασυγκρότηση, κάτι που αποτελούσε

¹¹¹ Η Καθημερινή, 2.3.1948.

¹¹² Βασίλης Μπαρτζιώτας, *Η Εθνική Αντίσταση στην Αδούλωτη Αθήνα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1984, σελ. 345.

¹¹³ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 182.

¹¹⁴ Ελευθερία, 2.11.1944.

πάγια θέση του ΕΑΜ, αλλά είχε εγκαταλείψει στα πλαίσια του κυβερνητικού συνασπισμού.¹¹⁵ Τελικά αυτό θα γίνει πράξη σε μια σειρά από χώρους, όπως τα ανθρακωρυχεία της Καλογρέζας κ.α.¹¹⁶ Αυτή η στρατηγική του ΚΚΕ επηρέασε αναμενόμενα και τη ΓΣΕΕ, την προσωρινή διοίκηση της οποίας είχε αναλάβει από τις αρχές του Οκτώβρη το ΕΕΑΜ. Η ΓΣΕΕ διακήρυττε πως «*η εργατοϋπαλληλική τάξη θα υποστηρίξει την Κυβέρνηση στην πραγματοποίηση των σκοπών της*».¹¹⁷ Μοιραία λοιπόν το εργατικό κίνημα σύρθηκε στους στόχους της αστικής τάξης με βασικότερο την οικονομική ανασυγκρότηση. Χαρακτηριστικά σε σύσκεψη υπό τον Γ. Παπανδρέου (7.11.1944), μεταξύ των εκπροσώπων της ΓΣΕΕ, των βιομηχάνων και των αρμόδιων υπουργών, ο Κ. Θέος εκ μέρους της ΓΣΕΕ, ανέφερε: «*Ο αγώνας των εργατών που έφερε εθνική ένωση δεν είχε σαν επιδίωξη να κάνει προνομιούχο τάξη την εργατική. Ο εργατικός κόσμος είναι έτοιμος με αυταπάρνηση να συμβάλει με όλες του τις δυνάμεις στην προσπάθεια της ανασυγκρότησης*».¹¹⁸ Αντίθετα για το αστικό πολιτικό μπλοκ τα πράγματα ήταν καθαρά. Στις 18 Οκτωβρίου αποβιβάστηκε στον Πειραιά ο Γ. Παπανδρέου, συνοδευόμενος από τους Σκόμπι, Λίπερ (Άγγλος πρέσβης) και ΜακΜίλαν (Πρόεδρος της Συμμαχικής Επιτροπής στην Ιταλία).¹¹⁹ Ήταν μια αποστολή ενορχηστρωμένη από τη Μ. Βρετανία που ήθελε να μετατρέψει την απελευθέρωση σε αγγλική υπόθεση αποτρέποντας να την καρπωθεί το ΕΑΜ.¹²⁰ Σταδιακά κατέφτασαν στην Αθήνα προσωπικότητες από όλο το φάσμα του αστικού πολιτικού συστήματος και συσπειρώθηκαν γύρω από τον Παπανδρέου και την κυβέρνηση «Εθνικής Ενότητας». Οι όποιες ενδοαστικές αντιπαλότητες του παρελθόντος παραμερίζονταν έναντι του κοινού εχθρού. Προς τα τέλη του Νοέμβρη η κατάσταση οξύνεται επικίνδυνα, όπου σύμφωνα με το Β. Μπαρτζιώτα: «*Στο τρίτο δεκαήμερο του Νοέμβρη 1944 η ένταση της πολιτικής κατάστασης στην Ελλάδα έφτασε στο κατακόρυφο. Τα αγγλικά στρατεύματα πολλαπλασιάζουν τις προσπάθειές τους να αποπλίσουν τμήματα του ΕΛΑΣ...*».¹²¹ Μάλιστα, η κυβέρνηση Παπανδρέου οδηγούσε σχεδιασμένα τα

¹¹⁵ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 183.

¹¹⁶ Ριζοσπάστης, 25.11.1944.

¹¹⁷ Ό. π., 5.11.1944.

¹¹⁸ Ό. π., 8.11.1944.

¹¹⁹ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 385.

¹²⁰ Προκόπης Παπαστράτης, *Η διαδικασία της Απελευθέρωσης, το πολιτικό προοίμιο του Δεκέμβρη*, στα Πρακτικά Συνεδρίου 19-23 Νοεμβρίου 2014: «Από την Απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά, μία τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας», Επιμέλεια: (Π. Παπαστράτης, Μ. Λυμπεράτος, Λ. Σαράφη), Αθήνα, 2020, σελ. 513.

¹²¹ Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ, Έγγραφο 543706.

πράγματα στη σύγκρουση, με σκοπό τη συντριβή του Εαμικού κινήματος, όπως ο ίδιος παραδέχτηκε αργότερα στον τύπο.¹²²

Την 1^η του Δεκεμβρίου 1944 ο στρατηγός Σκόμπι διατάσσει τη διάλυση του ΕΛΑΣ. Οι υπουργοί του ΕΑΜ παραιτούνται και η ΓΣΕΕ κηρύσσει Γενική Απεργία. Στις 3 Δεκεμβρίου το ΕΑΜ οργανώνει συλλαλητήριο διαμαρτυρίας στην Αθήνα που απαγορεύτηκε τη τελευταία στιγμή.¹²³ Η αιματοχυσία που ακολούθησε σήμανε και την έναρξη της ένοπλης σύγκρουσης που διήρκεσε 33 ημέρες. Η Αθήνα και ο Πειραιάς μετατράπηκαν σ' ένα απέραντο πεδίο μάχης, ενώ οι εχθροπραξίες επεκτάθηκαν και στην υπόλοιπη χώρα. Ακόμα και μέσα στη φωτιά της μάχης το ΕΑΜ επέμενε σταθερά στην πολιτική της ομαλής δημοκρατικής εξέλιξης, αφού σε Απόφαση του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ στις 17 Δεκεμβρίου αναφέρονταν: «Στην περίοδο της Απελευθέρωσης όταν οι αντίπαλοί μας φοβόνταν ότι θα καταλάβει το ΚΚΕ την εξουσία, όπως μπορούσε να το κάνει, το ΚΚΕ απόδειξε περίτρανα την ειλικρίνεια και εντιμότητα των δημοκρατικών του σκοπών. (...) Μέσα και έξω από την κυβέρνηση το ΚΚΕ και το ΕΑΜ έκαναν τα πάντα για να μουν σε εφαρμογή δημοκρατικές λύσεις, για να προληφθεί η αιματοχυσία».¹²⁴ Σ' όλη τη διάρκεια των συγκρούσεων η διοίκηση της ΓΣΕΕ στάθηκε στο πλευρό του μαχόμενου λαού υποστηρίζοντας το ΕΑΜ και τον ΕΛΑΣ.¹²⁵ Η έκβαση της σύγκρουσης θα είναι δυσμενής για το ΕΑΜ. Ειδικά μετά και την άφιξη των Βρετανικών ενισχύσεων, αφού από τις 10 έως τις 25 Δεκεμβρίου έλαβε χώρα μια γιγάντια «γέφυρα» για τη μεταφορά στρατού και υλικών από την Ιταλία στην Αθήνα που αποτελεί ρεκόρ για τα δεδομένα των επιχειρήσεων της Μεσογείου.¹²⁶ Στις 11 Γενάρη θα υπογραφεί ανακωχή. Το ΕΑΜ είχε ηττηθεί, αλλά διατηρούσε μεγάλη επιρροή στο λαϊκό κόσμο και ο ΕΛΑΣ επίσης εξακολουθούσε να συσπειρώνει τον κύριο όγκο των δυνάμεών του. Στις 3 Φλεβάρη 1945 ξεκίνησαν διαβουλεύσεις στη Βάρκιζα μεταξύ εκπροσώπων του ΕΑΜ και της κυβέρνησης Πλαστήρα που είχε αναλάβει πλέον πρωθυπουργός. Στις 12 του μηνός επήλθε συμφωνία (Συμφωνία της Βάρκιζας)¹²⁷, που σαφώς ήταν σε βάρος του ΕΑΜ. Η Συμφωνία μεταξύ άλλων όριζε και τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ, του ΕΛΑΝ

¹²² Η Καθημερινή, 2.3.1948.

¹²³ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 54.

¹²⁴ *Το ΚΚΕ. Επίσημα Κείμενα*, τόμ. 5, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1981, σελ. 430.

¹²⁵ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 57.

¹²⁶ Μενέλαος Χαραλαμπίδης, *ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ 1944. Η μάχη της Αθήνας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, Νοέμβριος 2014, σελ. 188.

¹²⁷ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 438-441.

και της Εθνικής Πολιτοφυλακής.¹²⁸ Η Συμφωνία της Βάρκιζας κατοχύρωσε την κρατική εξουσία, που είχε πια το δικαίωμα της κλήτευσης προς στράτευση των νέων στον αναδιοργανούμενο Ελληνικό Στρατό.¹²⁹ Το αμέσως επόμενο διάστημα θ' αρχίσει ένα σφοδρό κύμα ένοπλης τρομοκρατίας εναντίον των ΕΑΜιτών (Λευκή Τρομοκρατία) και στα αστικά κέντρα και στην ύπαιθρο, γεγονός που θα οδηγήσει μεμονωμένους πολίτες, αλλά και ολόκληρες οικογένειες να εγκαταλείψουν τα χωριά τους για τις πόλεις, προκειμένου να κρυφτούν.¹³⁰ Συλλήψεις, δολοφονίες, ένοπλες επιθέσεις σε γραφεία κ.α. βρίσκονταν στην ημερήσια διάταξη.¹³¹ Παράλληλα η κυβέρνηση σχεδίαζε ήδη την επόμενη μέρα, ενώ είναι χαρακτηριστικό, ότι ακόμη και στις δίκες των δοσίλογων εξαντλήθηκαν τα όρια κάθε επιείκειας, αφού υπολογίζεται ότι το συνολικό ποσοστό καταδικασθέντων για δοσιλογισμό στην Ελλάδα ήταν 95 ανά 100 χιλιάδες κατοίκους και τελικά οι δοσίλογοι που εκτελέστηκαν μέχρι το 1949 ήταν περίπου 25 άτομα.¹³² Οι παρακρατικές συμμορίες πλήθαιναν και τρομοκρατούσαν το δημοκρατικό λαό της υπαίθρου και των πόλεων, ενώ ο αφοπλισμένος πια ΕΛΑΣ ήταν ανήμπορος να υπερασπιστεί τους προοδευτικούς πολίτες. Ένα οργανωμένο σχέδιο με την ανάμειξη του ξένου παράγοντα έμπαινε σε εφαρμογή, για την περιχαράκωση του ΕΑΜ σε όλους τους τομείς της δημόσιας σφαίρας. «Από την αλληλογραφία και τις εν γένει ενέργειες των Άγγλων, είχαμε πεισθεί ότι αυτοί οργάνωναν τις συμμορίες».¹³³ Οι συμμορίες αυτές ήταν πάνω από 150 σε όλη την Ελλάδα με 20.000 περίπου οπλισμένα μέλη. Σε λίγους μήνες από τη συμφωνία θα δολοφονηθούν 560 Αγωνιστές της Αντίστασης και θα φυλακιστούν 30.000 δημοκράτες. Ήταν πλέον φανερό ότι το αστικό κράτος θωρακίζόταν απέναντι στο λαϊκό παράγοντα και ετοίμαζε ανάλογες παρεμβάσεις στο εργατικό κίνημα με όχημα τον αντικομμουνισμό. Η έννοια της «Εθνικοφροσύνης» που αξιοποιήθηκε την περίοδο του Μεσοπολέμου, προκειμένου να δηλωθεί η αντικομμουνιστική και αστική συνείδηση των Ελλήνων, ανεξάρτητα από

¹²⁸ Ό.π.

¹²⁹ Φοίβος Οικονομίδης, *Η Επανάσταση στην Ελλάδα, Το ΚΚΕ και οι Ξένοι Φίλοι (Εμφύλιος 1945-1949)*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 2011, σελ. 11-12.

¹³⁰ Ό.π.

¹³¹ ΕΑΜ, «Λευκή Βίβλος. Παραβάσεις της Βάρκιζας (Φλεβάρης- Ιούνης 1945)», στο Παύλος Πετρίδης (επιμ.), *Στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου. Σπάνια ντοκουμέντα του ΕΑΜ (1944-1947)*, εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα, 1998, σελ. 270-273.

¹³² Δημήτρης Κουσουρής, *ΔΙΚΕΣ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ 1944-1949, Δικαιοσύνη, συνέχεια του κράτους και εθνική μνήμη*, εκδ. ΠΟΛΙΣ, Αθήνα, 2014, σελ. 588-593.

¹³³ Στέφανος Σαράφης, *Μετά τη Βάρκιζα*, εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα, 1979, σελ. 14.

κομματική τοποθέτηση,¹³⁴ απέκτησε νέα χαρακτηριστικά στην προσπάθεια της αστικής τάξης, να εδραιωθεί και πάλι στην εξουσία.

3.1. ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Μετά το Δεκέμβρη

Αμέσως μετά τη λήξη των εχθροπραξιών και πριν την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας (12/2/1945), ο υπουργός Οικονομικών, Εφοδιασμού και Εργασίας Γ. Σίδερης με την απόφαση υπ. αρ. 4 της 10^{ης} Γενάρη 1945 καθαίρεσε όλες τις νόμιμα εκλεγμένες διοικήσεις των σωματείων και της ΓΣΣΕ, διορίζοντας άλλες που προέρχονταν βασικά από τις παρατάξεις Καλύβα, Δημητράτου και Χατζηδημητρίου.¹³⁵ Πολλά στελέχη της 4^{ης} Αυγούστου και κατοχικοί συνδικαλιστές «αποκαταστάθηκαν» (πχ Μακρής, Δημητρακόπουλος, Κατσαλίδης, Πατσατζής κ. ά.). Ουσιαστικά η στάση της προσωρινής διοίκησης της ΓΣΕΕ κατά τα Δεκεμβριανά και οι δημιουργικές της παρεμβάσεις ήταν που οδήγησαν στο να κηρυχτεί έκπτωτη.¹³⁶ Από το 1945 διαδοχικές συμφωνίες για το συνδικαλιστικό κίνημα, επικυρώνονταν και εν συνεχεία ανακαλούνταν, από σχετικές υπουργικές αποφάσεις οι οποίες διόριζαν προσωρινές διοικήσεις στη ΓΣΕΕ. Η κύρια ευθύνη βαρύνει την κυβέρνηση, έχοντας όμως και την ανοχή των Άγγλων διαμεσολαβητών (άλλωστε, η Μ. Βρετανία παρέμενε η εγγυήτρια δύναμη για την πολιτική κατάσταση της Ελλάδας). Ο στόχος ήταν να ανατραπούν οι συσχετισμοί μπροστά στο καθορισμένο 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ το οποίο και θα έλυνε το συνδικαλιστικό-εργατικό πρόβλημα.¹³⁷ Αυτό που επιδιώχτηκε ήταν να αμβλυνθεί η κατάσταση ανάμεσα στην ΕΑΜική τέως προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ και τη νεοδιορισμένη παράταξη. Σύμφωνα με τον Κουκουλέ, ο ελιγμός αυτός εξυπηρετούσε την αγγλική πολιτική, αφού αναγνώριζε τη δεξιά παράταξη που ως τότε δεν είχε κανένα αντίκρισμα στη βάση των εργατών.¹³⁸ Η αποστολή των βρετανικών συνδικάτων με επικεφαλής τον Ουόλτερ Σιτρίν (ΓΓ της βρετανικής Συνομοσπονδίας TUC) που ήρθαν

¹³⁴ Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων: η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 2006, σελ 15.

¹³⁵ Παύλος Πετρίδης (επιμ.), *Στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου. Σπάνια ντοκουμέντα του ΕΑΜ (1944-1947)*, εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα, 1998, σελ. 197.

¹³⁶ Γ. Φ. Κουκουλέ, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 57.

¹³⁷ Ό.π., σελ. 62-63.

¹³⁸ Ό.π.

στην Ελλάδα μετά από κάλεσμα των συνδικαλιστών Μακρή, Ρέντζη, Βασιλειάδη και Κασιμάτη, καθώς και προτροπής της Κυβέρνησης και του Άγγλου πρεσβευτή,¹³⁹ για να αναλάβει κεντρικό ρόλο στην «αναδιοργάνωση» του ελληνικού συνδικαλισμού,¹⁴⁰ διήρκησε από τις 22.1.1945 μέχρι τις 30.1.1945 και κατέληξε σε συγκεκριμένη έκθεση. Ο Σιτρίν εκπόνησε έκθεση για την κατάσταση του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος με τα πορίσματα της αποστολής, όπου αξιοποιώντας πληροφορίες των διορισμένων συνδικαλιστών Χατζηδημητρίου κλπ., διατύπωσε τη θέση ότι στα γεγονότα του Δεκέμβρη οι κομμουνιστές και ως εκ τούτου η «κόκκινη» ΓΣΕΕ διέπραξαν εγκλήματα.¹⁴¹ Αργότερα αυτή τη θέση επανέλαβε και στην πατρίδα του, ενώ ισχυρίστηκε ότι το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ δεν έκανε αντίσταση στους Γερμανούς.¹⁴² Η πραξικοπηματική απόφαση επικυρώθηκε (29 Γενάρη 1945) με τη συμφωνία μεταξύ της διορισμένης Διοίκησης της ΓΣΕΕ και της ξένης αποστολής, ενώ την αποδέχτηκε και ο υπουργός Εργασίας Σίδερης.¹⁴³ Η συμφωνία προέβλεπε τρεις βασικούς όρους: i) Να διοριστεί αντιπροσωπευτική διοίκηση στη ΓΣΕΕ από τις δύο αντίπαλες παρατάξεις. ii) Να γίνουν ελεύθερες αρχαιρεσίες στα Σωματεία, με εποπτεία δικαστικών αντιπροσώπων, εκπροσώπων των παρατάξεων και της ΤUC. iii) Αμέσως μετά να πραγματοποιηθεί το 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ για την εκλογή διοίκησης.¹⁴⁴

Η καθαιρεμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ (Θέος, Μαργιώλης, Καλομοίρης και Στρατής) αρνήθηκε να υπογράψει τη συγκεκριμένη συμφωνία, επειδή δεν προβλεπόταν ειδική ρήτρα, ότι οι εκλογές των συνδικάτων θα διεξαχθούν μετά την επιστροφή των χιλιάδων διωκόμενων εργατών λόγω του Δεκέμβρη.¹⁴⁵ Εν τούτοις η ΕΑΜική παράταξη που χρησιμοποιούσε ακόμα τον τίτλο Ενωτική ΓΣΕΕ (επισήμως δεν είχε διαλυθεί), αν και δεν υπέγραψε τη «Συμφωνία Σιτρίν» δούλεψε για την εφαρμογή της. Ωστόσο ούτε αυτή η συμφωνία τηρήθηκε προκαλώντας τις αντιδράσεις του ταξικού κινήματος. Μάλιστα, υπήρξε διαμαρτυρία με ανοιχτό γράμμα στις 25 Φεβρουαρίου 1945, του ΓΓ

¹³⁹ Ό.π., σελ. 63.

¹⁴⁰ Παύλος Πετρίδης (επιμ.), *Στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου. Σπάνια ντοκουμέντα του ΕΑΜ (1944-1947)*, εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα, 1998, σελ. 197-198.

¹⁴¹ (Έκθεση Σιτρίν), *Ο Συνδικαλισμός και η Κατάσταση στην Ελλάδα μετά την Κατοχή*, Αθήνα, 1945, σελ. 10-11, όπως παρατίθεται στο Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 80.

¹⁴² *Daily Mail*, 9.2.1945.

¹⁴³ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 66.

¹⁴⁴ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 171.

¹⁴⁵ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 66.

της Ενωτικής ΓΣΕΕ Κ. Θεού προς τον Πρόεδρο και τα μέλη της Αγγλικής Εργατικής Αποστολής, όπου μεταξύ άλλων υπογραμμιζόταν: «Θα ήμουν ευτυχής αγαπητοί σύντροφοι αν είχα μια σαφή και συγκεκριμένη απάντησή σας, τη γνώμη σας για το πως προβλέπετε ότι η σημερινή Διοίκηση της Γενικής Συνομοσπονδίας που μόνη της διακηρύσσει ότι ανήκει στις παρατάξεις των αρχιφασιστών Δημητράτου και Καλύβα θα εξυγιάνει το συνδικαλιστικό κίνημα από το φασισμό. Με την ελπίδα πως θάχω την ευτυχία να πάρω την απάντησή σας, σας παρακαλώ να δεχθείτε τους συντροφικούς χαιρετισμούς μου».¹⁴⁶ Από το περιεχόμενο, αλλά και το ύφος του γράμματος, φαίνεται πως για τους Εαμίτες συνδικαλιστές δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα με την Αγγλική Εργατική Αποστολή και πως ο στόχος τους, ακόμα πριν τον πόλεμο για την εξυγίανση του συνδικαλιστικού κινήματος, χρειαζόταν τη συμβολή της ξένης αντιπροσωπίας και τον αποκλεισμό των φασιστών συνδικαλιστών κι αυτών που συνεργάστηκαν με τους κατακτητές. Πρόκειται για αυταπάτες, μιας και ο στόχος της ξένης αντιπροσωπίας, όπως και της κυβέρνησης ήταν η περιχαράκωση του ΕΑΜ. Μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας το τοπίο στην πολιτική, την οικονομία και τον τομέα των συνδικαλιστικών ελευθεριών άλλαξε ριζικά.¹⁴⁷ Επιπλέον, στη νέα κατάσταση, με το νέο συσχετισμό που διαμορφώθηκε μετά από το ΄Β Παγκόσμιο Πόλεμο στην Ευρώπη, ειδικότερα στα Βαλκάνια και κυρίως στην Ελλάδα, κυριάρχησε η θέση ότι η εκβιομηχάνιση της χώρας χρειαζόταν αποκλειστικά τις επενδύσεις μέσω του ξένου κεφαλαίου.¹⁴⁸ Άλλωστε ο Ξ. Ζολώτας θα χαρακτήριζε αργότερα το Σχέδιο Μάρσαλ ως «μοναδικήν ευκαιρίαν» για να γίνει η Ελλάδα βιώσιμη.¹⁴⁹ Στο μεταξύ η οικονομική κατάσταση ήταν άθλια. Οι άνεργοι στην Αττική ξεπερνούσαν τις 90.000, ενώ μόνο το 20% των Ελλήνων εργαζομένων είχε ξαναβρεί δουλειά μετά τον πόλεμο.¹⁵⁰ Ταυτόχρονα οι καθαιρέσεις νόμιμων συνδικαλιστικών διοικήσεων συνεχίστηκαν σε όλη την Ελλάδα, τη στιγμή που στη θέση τους διορίζονταν τεταρτοαυγουστιανοί και κατοχικοί συνδικαλιστές όπως στο Εργατικό Κέντρο Πάτρας που διορίστηκαν οι συνδικαλιστές Κουλουμπής και Αντύπας, στο ΕΚ Αθήνας ο κατοχικός του πρόεδρος Α. Τσάκος, στο ΕΚ Πειραιά ο Μιχαηλίδης ή στο ΕΚ Θεσσαλονίκης οι Χ. Χαρισιάδης και Θεοδώρου.¹⁵¹ Χιλιάδες

¹⁴⁶ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 179.

¹⁴⁷ Ό.π., σελ. 181.

¹⁴⁸ *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ*, Β2 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 76.

¹⁴⁹ Ξενοφών Ζολώτας, *Νομισματικές και Οικονομικές μελέτες*, τόμ. Α, εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, 1997, σελ. 152.

¹⁵⁰ *Ελευθερία*, 25.3.1945.

¹⁵¹ *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ*, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 467.

εργάτες απολύθηκαν από τις δουλειές τους με την αιτιολογία ότι «έσχον ανάμιξιν εις αντεθνικάς οργανώσεις και συμμετοχήν εις το στασιαστικόν κίνημα»¹⁵², πχ. 714 εργαζόμενοι στην «Πάουερ», τα $\frac{3}{4}$ των εργαζομένων της «Σίγγερ», 135 της Τηλεφωνικής Εταιρίας, 664 τραπεζοϋπάλληλοι, 714 τροχιοδρομικοί, κλπ.¹⁵³ Από την άλλη πλευρά, ένα πρόσθετο μέσο πίεσης στο ΕΑΜ υπήρξαν και οι προμήθειες σε τρόφιμα, φάρμακα, ρουχισμό κλπ., που διαχειριζόταν η βρετανική ML (Military Liaison-Στρατιωτική Αποστολή). Αυτή διαχειριζόταν και τη βοήθεια που έστελνε και ο Οργανισμός Περιθάλψεως και Αποκαταστάσεως του ΟΗΕ (UNRRA).¹⁵⁴ Η UNRRA ανέλαβε πλήρως τον έλεγχο από την ML την 1^η Απρίλη 1945, ως οικονομική βοήθεια στην Ελλάδα, λειτουργώντας ως αμερικανικός προπομπός ώστε να ανοίξει ο δρόμος για τη διείσδυση της αμερικανικής πολιτικής στη χώρα. Κατά τον Αυγουστίδη, το ότι η χώρα δεν κατέρρευσε οφείλεται στην UNRRA,¹⁵⁵ ωστόσο αναφορικά με τη διανομή αυτής της βοήθειας σε συνδικαλιστές, αυτό το έργο το είχε αναλάβει αποκλειστικά ο κυβερνητικός συνδικαλισμός. Είναι πια εμφανές ότι το ΕΑΜ έχανε συνεχώς έδαφος κι ότι η πρωτοβουλία των κινήσεων στο εργατικό κίνημα, είχε περάσει στην αστική παράταξη συνεπικουρούμενη από την ξένη αντιπροσωπία. Πάντως ο ευσεβής τους πόθος για την ανατροπή των συσχετισμών δεν ήταν εύκολο εγχείρημα, αφού το ΕΑΜ διατηρούσε σοβαρό έρεισμα στις εργατικές μάζες της χώρας.

Προς το 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ

Με βάση και τη συμφωνία Σιτρίν έφτασε στην Αθήνα, στις 15 Φεβρουαρίου 1945, αγγλική συνδικαλιστική αντιπροσωπία (V. Tewson, V. Feather, A. Paperworth), με σκοπό την επίβλεψη της εκλογικής διαδικασίας σ' όλες τις συνδικαλιστικές οργανώσεις.¹⁵⁶ Με παρέμβαση του υπουργού Σίδερη ζητήθηκε από την αντιπροσωπία να μεσολαβήσει για την ανασύνθεση της προσωρινής διοίκησης της ΓΣΕΕ. Μετά από

¹⁵² Παύλος Πετρίδης (επιμ.), *Στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου. Σπάνια ντοκουμέντα του ΕΑΜ (1944-1947)*, εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα, 1998, σελ. 202.

¹⁵³ Ριζοσπάστης, 21.3.1945.

¹⁵⁴ Η UNRRA ιδρύθηκε στις 9.11.1943, από 44 κράτη που στη συνέχεια αποτέλεσαν μέλη του ΟΗΕ, με σκοπό να συνδράμει οικονομικά τις χώρες που είχαν πληγεί από το φασισμό. (Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 394.)

¹⁵⁵ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 279.

¹⁵⁶ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 67.

έντονη διαπάλη, προτάθηκε από την αγγλική διαιτησία στον υπουργό Εργασίας η ανασύνθεση της προσωρινής διοίκησης (Εκτελεστικής Επιτροπής) για τη γρήγορη διενέργεια των εκλογών στις κατώτερες οργανώσεις με απώτερο σκοπό τη σύγκληση του Πανελλαδικού Συνεδρίου που ορίστηκε για τις 24 Ιουνίου 1945.¹⁵⁷ Το σχέδιο αυτό υπέγραψαν τελικά οι παρατάξεις στις 25 Φλεβάρη 1945 (Συμφωνία Τιούζον). Στις 6.3.1945 ο Σίδερης διόρισε νέα προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ με 21 μέλη, εκ των οποίων 12 της δεξιάς παράταξης Χατζηδημητρίου, 8 της ΕΑΜικής παράταξης (4 του Καλομοίρη, 2 του Θέου, 2 του Στρατή) και ένας Τροτσκιστής.¹⁵⁸ Ουσιαστικά με αυτές τις αναλογίες η διοίκηση της Συνομοσπονδίας παρέμεινε ίδια. Ο Χατζηδημητρίου πήρε 13 ψήφους (η 13^η ψήφος κατά πάσα πιθανότητα, ήταν του Καλομοίρη) και εξελέγη Γενικός Γραμματέας, ενώ οι μεταξικοί Βολωτάς, Σαλίκας, Ρέντζης και Μακρής εξελέγησαν γραμματείς.¹⁵⁹ Με τη λήξη της ψηφοφορίας οι εαμικοί συνδικαλιστές δέχτηκαν σκηνοθετημένη επίθεση έξω από το κτίριο της ΓΣΕΕ, που σύμφωνα με τους Άγγλους ενορχηστρώθηκε από τον Χατζηδημητρίου. Στη συνέχεια η ΕΑΜική παράταξη καυτηρίασε την προβοκάτσια αυτή στους Άγγλους και κατήγγειλε ότι γίνονται αυθαίρετοι διορισμοί στις κατώτερες οργανώσεις. Στο μεταξύ μετά από συμφωνία των παρατάξεων, συγκροτήθηκε εποπτική επιτροπή για τις αρχαιρεσίες, η οποία ανακοίνωσε εκλογές σε 132 σωματεία της Αθήνας και 124 του Πειραιά. Ωστόσο, μετά και τα βίαια επεισόδια στις 8.3.1945 και τους παράνομους διορισμούς διοικήσεων στα πρωτοβάθμια κ' δευτεροβάθμια Σωματεία, προκλήθηκαν τριγμοί στο εσωτερικό του εαμικού στρατοπέδου.¹⁶⁰ Οι κομμουνιστές που ήλεγχαν τις 2 από τις 8 έδρες της εαμικής παράταξης υποστήριζαν την επιλογή της συλλογικής παραίτησης, ενώ οι Καλομοίρης και Στρατής ήθελαν να ασκήσουν την κριτική τους μέσα από την παραμονή τους στη διοίκηση. Τελικά οι κομμουνιστές θα παραιτηθούν και στη συνέχεια θα ιδρύσουν νέα συνδικαλιστική οργάνωση (ΕΡΓΑΣ) στη λογική πάντως των ευρύτερων συμμαχιών. Σταδιακά οι συνδικαλιστές του ΕΑΜ και ειδικά, όσοι πρόσκεινται στο ΚΚΕ αντιλαμβάνονται το κυβερνητικό σχέδιο και το ρόλο της ξένης αντιπροσωπίας, ωστόσο δεν θα αλλάξουν την τακτική τους.

Η νέα κρίση που ξέσπασε στο συνδικαλιστικό κίνημα μετά την παραίτηση των

¹⁵⁷ Ο. π.

¹⁵⁸ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 247.

¹⁵⁹ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 67.

¹⁶⁰ Ο. π., σελ. 68.

κομμουνιστών, έγινε προσπάθεια να εκτονωθεί με τη συνομολόγηση μιας νέας συμφωνίας υπό την ευθύνη του Άγγλου συνδικαλιστή Φέδερ (V. Feather) κι ενώ είχε προηγηθεί η συγκρότηση του Εργατικού Αντιφασιστικού Συνασπισμού (30.3.1945) με πρωτοβουλία των κομμουνιστογενών συνδικαλιστικών δυνάμεων του ΕΑΜ. Στις 29 Απριλίου 1945 η διασπασμένη πια εαμική παράταξη και η παράταξη Χατζηδημητρίου υπέγραψαν τη συμφωνία (Συμφωνία Φέδερ).¹⁶¹ Η συμφωνία προέβλεπε τη συνέχιση του αγώνα ενάντια στο φασισμό και για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργατών, τον αγώνα για να πάψει η κρατική παρέμβαση στις συνδικαλιστικές οργανώσεις, την εκκαθάριση του συνδικαλιστικού κινήματος από τους φασίστες, την ανασύνθεση της ΓΣΕΕ, καθιέρωση της αναλογικής στις αρχαιρεσίες των οργανώσεων κάθε βαθμού, τον όρο κανένα πρόσωπο που συνεργάστηκε με το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου να εκλεγεί σε οποιαδήποτε διοίκηση και τέλος, ότι οι αριστερές παρατάξεις θα συμμετείχαν στη νέα προσωρινή διοίκηση με 12 αντιπροσώπους και η παράταξη Χατζηδημητρίου με 9.¹⁶² Τον Χατζηδημητρίου που πια αποτελούσε το αντίβαρο των αριστερών συνδικαλιστών τον συνόδευε κακή φήμη, αλλά η εαμική παράταξη δέχτηκε τελικά τη συμφωνία, καθώς θεώρησε ότι ο Χατζηδημητρίου δεν είχε διοριστεί τυπικά επί 4^{ης} Αυγούστου.¹⁶³ Βέβαια ο *Ριζοσπάστης* σε άρθρο με τίτλο «*Να φύγουν οι Δοσίλογοι απ' τη Διοίκηση της Γενικής Συνομοσπονδίας*» έγραφε πως ο Χατζηδημητρίου διορίστηκε από το Μεταξικό καθεστώς γραμματέας της Ομοσπονδίας Αρτεργατών και στην Κατοχή διορίστηκε Πρόεδρος του Συνεταιρισμού Αρτεργατών.¹⁶⁴ Γενικότερα στο άρθρο αποδομούνταν η όποια συνδικαλιστική του υπόσταση. Από την άλλη πλευρά οι δεξιοί συνδικαλιστικοί ηγέτες προσπάθησαν με κάθε τρόπο να σαμποτάρουν τη συμφωνία και με την προτροπή της κυβέρνησης. Συγκεκριμένα ο Χατζηδημητρίου με πρόσχημα τις εαμικές συγκεντρώσεις στο εξωτερικό που δήθεν δυσφήμησαν την Ελλάδα, αλλά και τον «κομμουνιστικό» λόγο του Θεού κατά τον εορτασμό της Πρωτομαγιάς (10.5.1945), απέσυρε στις 20 Μαΐου 1945 τη στήριξη του στη συμφωνία. Επίσης και ο Μακρής, ο οποίος είχε υπογράψει τη συμφωνία στις 29 Απριλίου 1945, με έγγραφο του στον υπουργό Εργασίας απέσυρε τη στήριξή του, ζητώντας μάλιστα την απομάκρυνση Καλομοίρη και την επίσημη αποκήρυξη του ΚΚΕ, καθώς και την άμεση διάλυση του ΕΡΓΑΣ. Επιπλέον, ζήτησε

¹⁶¹ Ό. π., σελ. 69.

¹⁶² Ό. π.

¹⁶³ *Εργατική*, 1.6.1945.

¹⁶⁴ *Ριζοσπάστης*, 10.3.1945.

την ανασύνθεση της Εκτελεστικής Επιτροπής και 12 έδρες για την «εθνικόφρονα» παράταξη.¹⁶⁵ Το αποτέλεσμα αυτών των αντιδράσεων ήταν να μην υλοποιηθεί ποτέ η συμφωνία της 29^{ης} Απρίλη, που θεωρητικά έδινε την πλειοψηφία στην προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ, στην ήδη διασπασμένη εαμική παράταξη.

3.2. Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ

Όπως αναφέρθηκε προηγούμενα, στις 30 Μάρτη 1945 ιδρύθηκε νέος συνδικαλιστικός φορέας. Συγκεκριμένα σε συνεδρίαση όπου μετείχαν στελέχη της τέως Ενωτικής ΓΣΕΕ, της συνδικαλιστικής παράταξης του Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδας και ανεξάρτητοι συνδικαλιστές, συγκροτήθηκε ο ΕΡΓΑΣ, ενώ στο πρώτο πενταμελές Γραφείο της ΚΕ του αναδείχτηκαν οι Κ. Θέος, Β. Νεφελούδης, Σταμ. Μαστρογιαννάκος, Ν. Γαβαλάς και Δ. Αποστολίδης.¹⁶⁶ Στο πρόγραμμα του ΕΡΓΑΣ αναφερόταν: *«Ο ΕΡΓΑΣ παλεύει, για την αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, την αποκατάσταση της ανεξαρτησίας των συνδικάτων από κάθε κρατική και κεφαλαιοκρατική επέμβαση και επιρροή στην εσωτερική τους ζωή, να καταργηθεί το σύστημα των διορισμών στις διοικήσεις των συνδικάτων, την αποκατάσταση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των εργατών στα συνδικάτα τους, την αποκατάσταση των δικαιωμάτων των εργατών να εκλέγουν και να ελέγχουν τις διοικήσεις των συνδικάτων τους..... να ξαναγίνουν τα συνδικάτα όργανα υπεράσπισης των άμεσων και των γενικότερων συμφερόντων των εργαζομένων.»*¹⁶⁷ Αναμφίβολα ο ΕΡΓΑΣ συγκροτήθηκε με κατεύθυνση του ΚΚΕ προσαρμόζοντας την πολιτική του κόμματος για το συνδικαλιστικό κίνημα στις νέες συνθήκες. Ο ΕΡΓΑΣ εφάρμοσε και στον εργατικό τομέα τη λογική του ΚΚΕ για την ομαλή δημοκρατική εξέλιξη που συνέχιζε ακόμα και μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας. Άλλωστε, λίγο αργότερα στις 5-10 Απρίλη 1945 συνήλθε η 11^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, στην οποία συμμετείχαν και τα κεντρικά στελέχη του ΕΡΓΑΣ, Κώστας Θέος και Μήτσος Παπαρήγας.¹⁶⁸ Πρόκειται για μια πολύ σημαντική συνεδρίαση που θα εκτιμούσε μια πυκνή περίοδο, αφού από την προηγούμενη (Γενάρης 1944) είχαν μεσολαβήσει: Η υπαγωγή του ΕΛΑΣ στο ΒΣΜΑ,

¹⁶⁵ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 69-70.

¹⁶⁶ Ριζοσπάστης, 31.3.1945, 4.4.1945.

¹⁶⁷ Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ, Έγγραφο 76385.

¹⁶⁸ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 469-470.

οι Συμφωνίες του Λιβάνου και της Καζέρτα, η διάλυση της ΑΣΟ στη Μέση Ανατολή, η συμμετοχή του ΕΑΜ στην κυβέρνηση «εθνικής ενότητας», η Απελευθέρωση, ο Δεκέμβρης, η υποχώρηση και η κατοπινή Συμφωνία στη Βάρκιζα κι ενώ ήταν εν εξελίξει το κύμα της αστικής τρομοκρατίας σε βάρος των ΕΑΜιτών και των κομμουνιστών. Η Ολομέλεια αυτή που θα προετοίμαζε και το επερχόμενο 7^ο Συνέδριο του ΚΚΕ, αποφάσισε μεταξύ άλλων: « -Η εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού από τους φασίστες και συνεργάτες του κατακτητή... -Ο αγώνας σήμερα κατά της μοναρχίας και για τη νίκη της δημοκρατίας αποτελεί σήμερα κεντρικό πολιτικό καθήκον του Κόμματος. Για την πραγματοποίηση αυτού του καθήκοντος το ΚΚΕ δίνει όλες του τις δυνάμεις και καλεί όλο το δημοκρατικό κόσμο στο μέτωπο της δημοκρατίας (...) Το ΕΑΜ πρέπει να αναπροσαρμόσει τις επιδιώξεις και την οργανική του σύνθεση ανάλογα με τις καινούργιες συνθήκες (...) Οι εργάτες και οι υπάλληλοι μαζί με την αγροτιά και τα λαϊκά στρώματα της πόλης -επαγγελματίες, βιοτέχνες, επιστήμονες, διανοούμενοι- αποτελούν την πιο δημοκρατική αντιφασιστική δύναμη.»¹⁶⁹ Είναι σαφές ότι το ΚΚΕ επικεντρωνόταν στη δημιουργία ενός ευρύτερου δημοκρατικού μετώπου με σκοπό να υλοποιήσει δημοκρατικές τομές κι ενώ η τρομοκρατία οξύνονταν, σε όλο το φάσμα της κοινωνίας και φυσικά μέσω του ΕΡΓΑΣ και στο εργατικό-συνδικαλιστικό κίνημα.

Εμπόδια και Νέες Συμφωνίες

Ωστόσο αυτή η νέα προσπάθεια δεν έγινε χωρίς δυσκολίες. Ήδη από τις αρχές Μάρτη το ΕΑΜικό συνδικαλιστικό μπλοκ είχε διασπαστεί. Στον ΕΡΓΑΣ αρνήθηκαν να προσχωρήσουν οι Καλομοίρης και Στρατής, επειδή εκτιμούσαν ότι σε συνθήκες ακραίου αντικομμουνισμού, το εγχείρημα αυτό δεν είχε μέλλον.¹⁷⁰ Μάλιστα σε συνεννόηση με τη Βρετανική Πρεσβεία που είχε έντονη ενασχόληση με το συνδικαλιστικό ζήτημα, αφού επιδόθηκαν σε κριτική κατά του ΕΡΓΑΣ δήλωσαν, ότι θα κατέβουν στις αρχαιρεσίες των Σωματείων, εν όψει του 8^{ου} Πανελλαδικού Συνεδρίου, με δική τους παράταξη. Από την άλλη πλευρά οι αστικές παρατάξεις με τη στήριξη και της κυβέρνησης έθεταν συνεχώς εμπόδια στη δράση του ΕΡΓΑΣ. Η

¹⁶⁹ Το ΚΚΕ. *Επίσημα Κείμενα*, τόμ. 5, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1981, σελ. 258-259.

¹⁷⁰ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 183.

κυβέρνηση Βούλγαρη δεν έβλεπε με καλό μάτι την απήχηση που είχε ο ΕΡΓΑΣ στον εργατόκοσμο και πίεζε στην κατεύθυνση η Δεξιά να κερδίσει την πλειοψηφία στη ΓΣΕΕ. Σ' αυτές τις πιέσεις οφείλεται και η υπαναχώρηση του Χατζηδημητρίου που οδήγησε σε ναυάγιο τη συμφωνία της 29 Απριλίου 1945. Μέσα σ' αυτό το κλίμα γενικευμένης κρίσης με συνεχείς κωλυσιεργίες υπεγράφη με παρέμβαση της αγγλικής αντιπροσωπίας και του νέου υπουργού Α. Ζάκκα, νέα συμφωνία υπό τον ξένο συνδικαλιστή Φέδερ στις 26 Ιουνίου 1945 (Συμφωνία Φέδερ), κατά τον Αυγουστίδη 27.6.1945.¹⁷¹ Η συμφωνία αυτή που υποτίθεται αποτελούσε την τελευταία κυβερνητική παρέμβαση, όριζε τη νέα σύνθεση της Συνομοσπονδίας και παραχωρούσε 11 έδρες στην παράταξη Μακρή, 4 έδρες στον ΕΡΓΑΣ, 4 στην παράταξη Καλομοίρη και 2 στο Στρατή, αμφότεροι διαφοροποιούνταν από τον ΕΡΓΑΣ. Η συμφωνία προέβλεπε δε τη σύγκληση του Πανεργατικού Συνεδρίου μέχρι τις 10 Σεπτεμβρίου 1945 και ανέθετε τη Γενική Γραμματεία της Εκτελεστικής Επιτροπής στο Φ. Μακρή,¹⁷² που στο εξής θα αναβαθμιστεί ως ο καταλληλότερος κυβερνητικός και εργοδοτικός συνδικαλιστής. Μετά τη συμφωνία η αγγλική αντιπροσωπία έφυγε και ο υπουργός Ζάκκας ανέλαβε την υλοποίησή της. Η συμφωνία επικυρώθηκε με την υπ' αριθμ. 12840/1945 υπουργική απόφαση και ήταν ένα προσωπικό επίτευγμα του Ζάκκα, αφού κατάφερε με αριστοτεχνικό τρόπο το συγκερασμό των κυβερνητικών με τους ρεφορμιστές συνδικαλιστές και τον ΕΡΓΑΣ. Προηγούμενα ο Ζάκκας που ήταν φιλικά προσκείμενος στον Καλομοίρη, ως Υπουργός Εργασίας δημοσίευσε στις 25.5.1945 τον Α.Ν. 3127/1942 «περί αποκαταστάσεως των συνδικαλιστικών ελευθεριών», της κυβέρνησης του Καΐρου. Ο νόμος αυτός καταργούσε την Μεταξική νομοθεσία και ειδικά τη διάταξη για την υποχρεωτική εργατική εισφορά (Α.Ν. 1435/1938) και λειτούργησε ως μέσο πίεσης στους αντικομμουνιστές συνδικαλιστές, που δεν είχαν σοβαρό έρεισμα στη βάση των εργατών, προκειμένου να υποκύψουν και τελικά να δεχτούν τον Καλομοίρη και τους αριστερούς συνδικαλιστές στη νέα σύνθεση της Συνομοσπονδίας που επικυρώθηκε στη συμφωνία στις 26.6.1945.¹⁷³ Μετά τη συμφωνία των παρατάξεων, ο Ζάκκας επανάφερε την υποχρεωτική εργατική εισφορά, με τον Α.Ν. 393 τον Ιούνιο 1945, ο οποίος συγχρόνως τον εξουσιοδοτούσε να ανασυνθέσει εφάπαξ την προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ. Τέλος ο νόμος έδινε εξάμηνη

¹⁷¹ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 283.

¹⁷² Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 70.

¹⁷³ Ο. π., σελ. 71.

προθεσμία στην προσωρινή διοίκηση (μέχρι 20.9.1945), για να διεκπεραιώσει το έργο της.¹⁷⁴ Ο Ζάκκας με την απόφαση υπ' αριθμ. 12840 της 3/7/1945 ανασύνθεσε την προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ με 21 έδρες. Στο άρθρο 3 της εν λόγω απόφασης όριζε ότι «*επί παρουσίας απάντων των μελών της διοικήσεως απόλυτος πλειοψηφία σχηματίζεται μόνον δια της συγκεντρώσεως δώδεκα ψήφων*» κι όχι 11 (σε σύνολο 21), όπως απαιτούσε η κοινώς αποδεκτή έννοια της πλειοψηφίας.¹⁷⁵ Αυτό ήταν μια πάσα του Ζάκκα στο φίλο του Καλομοίρη, ώστε να γίνει ρυθμιστής με τη 12^η ψήφο του και να μπορεί να εκβιάζει το διορισμό ανθρώπων της αρεσκείας του στις διοικήσεις των κατώτερων οργανώσεων. Ο Ζάκκας αποτελεί ένα αμφιλεγόμενο πρόσωπο στην ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος. Το γεγονός ότι με την παρέμβαση του, μπήκαν στην προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ και οι κομμουνιστές, ενώ οι αντικομμουνιστές δεν κέρδισαν την απόλυτη πλειοψηφία θεωρήθηκε ότι ευνοούσε το ΚΚΕ. Αυτό επισημαίνει και ο Ι. Μπράουν σε έκθεση του παρομοιάζοντας τον με τον Ουάλας.¹⁷⁶ Τις ίδιες κατηγορίες του επιρρίπτει και ο Ελ. Γονής δικηγόρος, συνδικαλιστής, βουλευτής και συνιδρυτής με το Μακρή της Εθνικής Ρεφορμιστικής Παράταξης (ΕΡΕΠ).¹⁷⁷ Υποχέιρο των κομμουνιστών χαρακτήριζε το Ζάκκα και η παράταξη Μακρή, ενώ ο ΕΡΓΑΣ τον θεωρούσε όργανο του Μαύρου Μετώπου.¹⁷⁸ Αργότερα ο Ζάκκας θα συνεργαστεί εκ νέου με την Αριστερά και θα την εκπροσωπήσει και στο Κοινοβούλιο, καθώς επίσης πολύ αργότερα το 1962 συνεργαζόμενος με την Αριστερά θα εκλεγεί στο Α' Συνέδριο της Ελληνικής Επιτροπής για τη Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη (ΕΕΔΥΕ) πρόεδρος της Επιτροπής.¹⁷⁹ Η περίπτωση Ζάκκα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφού, αντιπροσωπεύει την τακτική των Βρετανών που στόχευαν στην αποκομμουνιστικοποίηση των συνδικάτων, χωρίς όμως να φαίνεται ότι παίζουν το χαρτί των συντηρητικών παρατάξεων και της Κυβέρνησης. Ο Ζάκκας ήταν ένας μετριοπαθής πολιτικός και σε καμία περίπτωση αντικομμουνιστής, ο οποίος κατάφερε αφενός να

¹⁷⁴ Ο. π., σελ. 72.

¹⁷⁵ Ο. π.

¹⁷⁶ Ο Ουάλας υπήρξε Αντιπρόεδρος των ΗΠΑ (1941-1945) και Υπουργός Εμπορίου επί Προεδρίας Τρούμαν (1945-46), ο οποίος διαφώνησε με την εξωτερική πολιτική του Τρούμαν και το «Ψυχρό Πόλεμο» το 1946 και παραιτήθηκε με αποτέλεσμα να κατηγορηθεί ως κομμουνιστής. Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 88.

¹⁷⁷ *Ελευθερία*, 21.12.1945.

¹⁷⁸ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 72.

¹⁷⁹ *Χρονικό Ειρήνης 1955-1988, Αναδρομή στην πορεία του ελληνικού κινήματος Ειρήνης*, εκδ., ΕΕΔΥΕ, Αθήνα, 1988, σελ. 4-5.

χωρέσει τον ΕΡΓΑΣ στη διοίκηση της ΓΣΕΕ και αφετέρου να καθορίσει τους συσχετισμούς υπέρ του κυβερνητικού συνδικαλισμού με ρυθμιστή τον Καλομοίρη, έναν συνδικαλιστή καριέρας που δρούσε κύρια για ίδιον όφελος.

Ωστόσο, η δεξιά παράταξη δε συμβιβάστηκε ποτέ με την προτεινόμενη σύνθεση της ΓΣΕΕ εν' όψει του 8^{ου} Συνεδρίου της και προσπάθησε να το σαμποτάρει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ματαίωση των εκλογών στο ΕΚ Αθηνών στις 19.8.1945, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα την εκπνοή της προθεσμίας που είχε οριστεί με υπουργική απόφαση για τη σύγκληση του Πανεργατικού Συνεδρίου.¹⁸⁰ Μάλιστα μετά κι από την εκπνοή της προθεσμίας και την έκπτωση της προσωρινής διοίκησης, ο Μακρής σε συγκέντρωση οπαδών του στο θέατρο Σαμαρτζή στις 8 Οκτωβρίου ζήτησε τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος για τη λύση της εργατικής εκκρεμότητας.¹⁸¹ Επιπλέον ανακοίνωσε στη συγκέντρωση αυτή την πραξικοπηματική κατάληψη της διοίκησης της ΓΣΕΕ.¹⁸² Ενώ σε δηλώσεις του στον τύπο λίγο αργότερα διευκρίνιζε «*ότι δεν πρόκειται πλέον η μικρή μειοψηφία των εαμοκομμουνιστών να καταλάβει με οποιοδήποτε μέσο τη διοίκηση της ΓΣΕΕ...*».¹⁸³ Ο Μακρής αντιστρέφοντας ουσιαστικά την πραγματικότητα φανέρωνε μ' αυτό τον τρόπο το διακαή πόθο των φιλοκυβερνητικών συνδικαλιστικών στελεχών, που ήταν η πλήρης αποκομμουνιστικοποίηση των ελληνικών συνδικάτων. Στο μεταξύ, μετά το πέρας της προθεσμίας η προσωρινή διοίκηση εξέπιπτε των καθηκόντων της (άρθρο 12 της υπ. Απόφασης 12840/1945) και την ευθύνη της σύγκλησης του Συνεδρίου αναλάμβανε «*Επιτροπή εκ δέκα πέντε μελών εκλεγομένων κατ' ισομοιρίαν υπό των ολομελειών των Εργατικών Κέντρων Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Βόλου και Πατρών, με πρωτοβουλία της ολομέλειας του Εργατικού Κέντρου Αθηνών και τη φροντίδα της ολομέλειας εκάστου των εν λόγω Εργατικών Κέντρων*».¹⁸⁴ Ο ΕΡΓΑΣ που είχε αποδεχτεί τη συμφωνία Φέδερ συμφωνούσε με την παραπάνω διάταξη, ώστε να προχωρήσει η διαδικασία για το Συνέδριο, μολονότι το Συνέδριο είχε ήδη μια φορά αναβληθεί. Στην πρόταση αυτή αντιδρούσαν ο Υπουργός Ζάκκας και οι παρατάξεις Μακρή, Στρατή και Καλομοίρη. Η δικαιολογία που επικαλέστηκαν όλοι αυτοί ήταν ότι τα συγκεκριμένα ΕΚ δεν μπορούσαν να αναλάβουν

¹⁸⁰ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 73.

¹⁸¹ Ό.π., σελ. 88.

¹⁸² Ό.π., σελ. 89.

¹⁸³ *Εργατική Σημαία*, 15.10.1945.

¹⁸⁴ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 73.

τέτοια πρωτοβουλία γιατί δεν είχαν εκλεγεί οι διοικήσεις τους, παρότι βέβαια σε όλα τα ΕΚ (εκτός το ΕΚ Πάτρας) είχαν γίνει κανονικά οι εκλογές και τα Σωματεία είχαν στείλει τους αντιπροσώπους τους (κατά πλειοψηφία του ΕΡΓΑΣ), αλλά Διοίκηση της ΓΣΕΕ και Κυβέρνηση αρνούνταν για πολιτικούς λόγους τα αποτελέσματα και εμπόδιζαν την εκλογή των καταστατικών οργάνων των συγκεκριμένων ΕΚ.¹⁸⁵ Κάτω απ' αυτές τις αντιδράσεις ο ΕΡΓΑΣ υπαναχώρησε για μια ακόμη φορά υποδηλώνοντας την πρόθεση του να πραγματοποιηθεί ένα δίκαιο Συνέδριο. Τελικά ο υπουργός Εργασίας εξέδωσε νέα απόφαση (κάτι που προέβλεπε ο εξουσιοδοτικός Α.Ν. 393/1945) την υπ' αριθμ. 24792/23.10.1945 συνθέτοντας εκ νέου την προσωρινή διοίκηση και παρατείνοντας την προθεσμία των εκλογών. Η νέα διοίκηση της ΓΣΕΕ υποχρεούταν να διορίσει προσωρινές διοικήσεις στις Ομοσπονδίες και τα Εργατικά Κέντρα με αναλογική εκπροσώπηση όλων των παρατάξεων, κάτι που αυτονόητα ήταν σε βάρος του ΕΡΓΑΣ, ενώ ευνοούσε πασιφανώς την παράταξη Μακρή, αφού στη νέα 15μελής διοίκηση της ΓΣΕΕ εκτός από τα 4 μέλη που εκπροσωπούσαν κάθε μία από τις παρατάξεις, τα υπόλοιπα 11 προέρχονταν από σωματεία που ανήκαν στη δύναμη των ΕΚ Αθήνας και Πειραιά, όπου ο Μακρής παρουσιαζόταν ισχυρός χάριν στη στήριξη του κρατικού μηχανισμού, αλλά και επειδή σ' αυτά τα ΕΚ υπήρχαν σωματεία «σφραγίδες» που δεν είχαν κάνει κανονικές εκλογές με βάση το Διάταγμα του 1920 «περί επαγγελματικών σωματείων» και τους νόμους 148 κ' 274 του 1945 και με αλχημείες είχαν επαναφέρει τις μεταξικές διοικήσεις τους.¹⁸⁶ Τέλος, η απόφαση στις 23 του Οκτώβρη προσδιόριζε ως ημερομηνία έναρξης του Συνεδρίου την 1^η Μάρτη 1946.¹⁸⁷ Ούτε αυτή η απόφαση έγινε όμως δεκτή από την παράταξη Μακρή που είχε στοχοποιήσει το Ζάκκα. Ο Μακρής με υπόμνημά του στον Υπουργό Κατάβολο που διαδέχτηκε το Ζάκκα, διαβεβαίωνε ότι, «...κανένα Κέντρον εξ όσων ευρίσκονται σήμερον εις χείρας της Εθνικής παρατάξεως, δεν πρόκειται να παραδοθεί εις το εαμοκομμουνιστικόν μπλοκ διά της μεθόδου Ζάκκα...».¹⁸⁸ Από την άλλη πλευρά οι εκπρόσωποι των αριστερών παρατάξεων που συμμετείχαν τότε στη Διεθνή Συνδιάσκεψη Εργασίας στο Παρίσι με δεδομένο ότι είχαν αποδεχτεί την απόφαση Ζάκκα και μαθαίνοντας την άρνηση Μακρή, ζήτησαν τη διαμεσολάβηση της ΠΣΟ

¹⁸⁵ Ό.π.

¹⁸⁶ Ό.π., σελ. 75.

¹⁸⁷ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 190.

¹⁸⁸ *Εργατική Σημαία*, 19.11.1945.

προκειμένου να βρεθεί λύση στο νέο αδιέξοδο.¹⁸⁹ Ειδικότερα τον Οκτώβρη στο Παρίσι με πρωτοβουλία όλων των Εθνικών Εργατικών Συνομοσπονδιών με αντιφασιστικό περιεχόμενο διεξήχθη η εν λόγω Συνδιάσκεψη με αποτέλεσμα να ιδρυθεί η Παγκόσμια Συνδικαλιστική Ομοσπονδία (ΠΣΟ) με τη διεθνή ονομασία World Federation of Trade Unions (WFTU). Από την Ελλάδα συμμετείχαν οι Θέος, Καλομοίρης και Στρατής, ενώ στη θέση του Προέδρου της ΠΣΟ εκλέχτηκε ο γνωστός Βρετανός συνδικαλιστής Ουόλτερ Σιτρίν.¹⁹⁰ Την ίδρυση της ΠΣΟ χαιρέτισε η *Εργατική* που έγραψε χαρακτηριστικά: «*Η Παγκόσμια Συνδικαλιστική Ομοσπονδία ιδρύθηκε με σκοπό να καλυτερέψει τους όρους της ζωής και εργασίας των λαών όλων των χωρών και να τους ενώσει στην επιδίωξη των σκοπών που επιδιώκουν όλοι οι φιλελεύθεροι άνθρωποι σύμφωνα με τις δηλώσεις που διατυπώθηκαν από την Παγκόσμια Συνδικαλιστική Συνδιάσκεψη που έγινε στο Λονδίνο το Φλεβάρη του 1945...*».¹⁹¹ Στο μεταξύ κι ενώ η παράταξη Μακρή υπονόμει με κάθε τρόπο τις εκλογικές διαδικασίες, έφτασε στην Αθήνα στις 2 Δεκεμβρίου 1945 ξανά μια ξένη Αντιπροσωπία εκ μέρους της ΠΣΟ, αποτελούμενη από το Γάλλο συνδικαλιστή Λ. Σαγιάν (L. Saillant) Αντιπρόεδρο της ΠΣΟ και το διευθυντή του γραφείου του Α. Βερέ (A. Verret), καθώς και τον αντιπρόσωπο των αγγλικών συνδικάτων και γνώστη της ελληνικής πραγματικότητας Β. Φέδερ. Κατόπιν συνομιλιών και σε συνεννόηση με την κυβέρνηση υπογράφηκε η πέμπτη κατά σειρά συμφωνία από τις αντιμαχόμενες παρατάξεις στις 23 Δεκεμβρίου 1945 (Συμφωνία Σαγιάν).¹⁹² Ο πιο σημαντικός όρος της συμφωνίας ήταν, ότι και οι 4 συνδικαλιστικοί ηγέτες (Θέος, Μακρής, Καλομοίρης και Στρατής) θα δέχονταν το σχέδιο Ζάκκα με βάση την απόφαση αρ. 24792.¹⁹³ Επίσης οι συνδικαλιστές δεσμεύονταν να αποσύρουν τις όποιες προσφυγές είχαν καταθέσει στο ΣτΕ (αφορούσε τον Μακρή κ' το Θέο), ενώ η ΠΣΟ δεσμεύτηκε να αποστείλει 4μελή αποστολή αποτελούμενη από έναν Αμερικανό, έναν Άγγλο, έναν Γάλλο κι έναν Σοβιετικό για την επίβλεψη των διαδικασιών.¹⁹⁴ Για την πραγματοποίηση της νέας συμφωνίας κι ενώ ο Ζάκκας μετά από μια σύντομη διακοπή ανάλαβε το Νοέμβριο του 45 υφυπουργός και

¹⁸⁹ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 76.

¹⁹⁰ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 188.

¹⁹¹ *Εργατική*, Απρίλης 1946.

¹⁹² Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 76.

¹⁹³ Άγγελος Αυγουστήδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 297.

¹⁹⁴ Ό.π.

το Δεκέμβριο ξανά υπουργός,¹⁹⁵ εξέδωσε τον Α.Ν. 713/45 (8.12.1945) για την παράταση της προθεσμίας συγκρότησης προσωρινής διοίκησης στη ΓΣΕΕ κι όταν ούτε αυτή η προθεσμία τηρήθηκε, νέα υπουργική απόφαση αρ. 24792/28.12.1945 που έδωσε νέα παράταση.¹⁹⁶ Κάπως έτσι το περιβόητο 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ μπήκε στη τελική ευθεία.

3.2.1. Ο «ΕΡΓΑΣ»

Οι Στόχοι του ΕΡΓΑΣ

Η κατάσταση όπως διαμορφώθηκε μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας με την τρομοκρατία και την ανέχεια που σάρωνε την εργατική τάξη, καθώς και με τις σύνθετες εξελίξεις στο συνδικαλιστικό κίνημα έδειξε ότι η συγκρότηση του ΕΡΓΑΣ ήταν ένα αναγκαίο βήμα. Ο ΕΡΓΑΣ δεν ήταν απλά ένας εκλογικός κ' συνδικαλιστικός συνδυασμός. Είχε οργανωτική δομή, πρόγραμμα πάλης και οργάνωνε αυτοτελώς κινητοποιήσεις με ταξικό πλαίσιο και πάντα σε αντιπαράθεση με τους εγκάθετους της ΓΣΕΕ. Κατά κάποιον τρόπο αποτελούσε συνέχεια της Ενωτικής ΓΣΕΕ και στους στόχους του, κυριαρχούσε η πάλη για εθνικοποιήσεις και το αίτημα για την αποκατάσταση της δημοκρατικής νομιμότητας στο συνδικαλιστικό κίνημα.¹⁹⁷ Από την πρώτη στιγμή της ίδρυσης του ο ΕΡΓΑΣ έθεσε το ζήτημα της αγωνιστικής διεκδίκησης και της δημοκρατίας για την εργατική τάξη. Σε πρωτοσέλιδο άρθρο της *Εργατικής* με τίτλο «*Ενότητα για τον Αγώνα*» αναφέρεται: «*Η ενότητα της εργατικής τάξης είναι η πιο βασική προϋπόθεση για την επιτυχία των αγώνων της. Το ενιαίο μέτωπο στον αγώνα, ξεκινώντας από την επιχείρηση, τον κλάδο, τους συναφείς κλάδους και επεκτεινόμενο σ' ολόκληρη την πόλη και σ' ολόκληρη τη χώρα, εξασφαλίζει την κοινή εμφάνιση των εργατών στο σύνολό τους και παρατάσσει ενωμένη τη δύναμή τους στον αγώνα για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους. Ανώτερη μορφή ενότητας, είναι η μία και μόνη, η ενιαία συνδικαλιστική οργάνωση, κατά επάγγελμα, κατά πόλη, κατά Ομοσπονδία και σε Πανελλαδική κλίμακα. Το ενιαίο μέτωπο και η συνδικαλιστική ενότητα μπορούν να πραγματοποιηθούν μονάχα πάνω στην αρχή της δημοκρατίας, μέσα στα συνδικάτα, αρχή που εξασφαλίζει την ελεύθερη λειτουργία και δράση των συνδικάτων, την ελεύθερη*

¹⁹⁵ Ό.π.

¹⁹⁶ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 77.

¹⁹⁷ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 183.

συζήτηση και την αβίαστη λήψη των αποφάσεων μέσα στις Γενικές Συνελεύσεις, την ελευθερία στην κριτική, κλπ.». ¹⁹⁸ Ακόμη έμπαινε ο στόχος της εξυγίανσης του συνδικαλιστικού κινήματος, ένα θέμα που το ταξικό κίνημα πάλευε πριν τον πόλεμο, επιδιώκοντας την αποφασιστικοποίηση των συνδικάτων. «... η περιφρούρηση της ενότητας στη πάλη που πραγματοποιήθηκε στα χρόνια της σκλαβιάς, η κατοχύρωση και η νομιμοποίηση της ενότητας αυτής μέσα στα πλαίσια της Γενικής Συνομοσπονδίας, ξεκαθαρισμένης από τους δοσίλογους και τους φασίστες, είναι ένα από τα κεντρικότερα καθήκοντά μας...». ¹⁹⁹ Επίσης ο αγώνας για να αυξηθούν τα μεροκάματα, πχ. σε ρεπορτάζ της *Εργατικής* γίνεται αναφορά σε κινητοποιήσεις στους πρώτους μήνες 1945 για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας: «Κοινό χαρακτηριστικό όλων των κινητοποιήσεων και όλων των απεργιών του τελευταίου καιρού είναι το αίτημα για αύξηση των μισθών και των ημερομισθίων που στέκει στο κέντρο των διεκδικήσεων των εργατών και των υπαλλήλων. Το πράγμα είναι φυσικό και εξηγείται από τους εξευτελιστικούς μισθούς και την αβάσταχτη ακρίβεια των ειδών πρώτης ανάγκης. Στο τελευταίο σκαλοπάτι της μισθολογικής κλίμακας βρίσκονται οι υπάλληλοι, δημόσιοι και ιδιωτικοί. Μα και σε σειρά ολόκληρη από εργατικούς κλάδους και ιδιαίτερα στους κλάδους εκείνους, όπου ένα μεγάλο ποσοστό από τους εργαζόμενους είναι γυναίκες και νέοι, το μισθολόγιο δεν είναι καλλίτερο. (Στο εργοστάσιο Χατζηχαλαράμπους στη Δραπετσώνα -γράφει ο «Πρωτεργάτης» του Πειραιά- δουλεύουν οι εργάτριες κατ' αποκοπή απ' το πρωί ως το βράδυ για να πάρουν 100 ως 120 δραχμές). Ανάλογα είναι τα μεροκάματα και σε πολλά άλλα εργοστάσια...». ²⁰⁰ Η κατάσταση μετά τα Δεκεμβριανά ήταν απελπιστική. Εργοστάσια έκλεισαν, χιλιάδες εργάτες βρέθηκαν χωρίς δουλειά και πολλά σπίτια καταστράφηκαν στις μάχες. Οι Βρετανοί μάλιστα πίεζαν την κυβέρνηση να απολύσει δημόσιους υπαλλήλους και να μειώσει τους μισθούς τους, κάτι που ο Υπουργός Σίδερης έβλεπε με επιφύλαξη, ο οποίος όμως ήταν αμείλικτος με τους κομμουνιστές που άρχισε να απολύει αμέσως μετά τη λήξη της σύγκρουσης. ²⁰¹ Έτσι ο ΕΡΓΑΣ ζητούσε μισθούς και μεροκάματα με βάση τον τιμάρημο: «Μονάχα με ελεύθερες συλλογικές συμβάσεις, ανάμεσα στους εργαζόμενους και τους εργοδότες και με βάση ένα τιμαριθμικό σύστημα μισθών και ημερομισθίων, που θα παίρνουν σαν βάση τους το προπολεμικό μισθολόγιο και θα προσαρμόζονται άνα βδομάδα στην ακρίβεια της

¹⁹⁸ Βιβλιοθήκη Βουλής, *Εργατική*, αρ. φ. 1, 1.6.1945, (Διατηρείται ακριβώς η ορθογραφία).

¹⁹⁹ Ό.π.

²⁰⁰ Ό.π.

²⁰¹ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 236.

ζωής, μπορεί και πρέπει να λύσει το οικονομικό ζήτημα των εργατών και των υπαλλήλων.».²⁰² Επιπλέον ο Κ. Θέος σε άρθρο του στην *Εργατική* με τίτλο «Τα μεροκάματα και η Κυβέρνηση» σημειώνει: «Δεν χωρεί καμιά αμφιβολία ότι όλη η ικανότητα του κράτους του κ. Βαρβαρέσου για έλεγχο θα εξαντληθεί στο να δεσμεύσει τα προϊόντα των αγροτών και να απαγορεύει κάθε αύξηση στα μεροκάματα και στους μισθούς. Μπροστά στα πανίσχυρα τρασά των Χατζηκυριάκων, στους εφοπλιστές, στους Χαρίλαους και τους άλλους μεγαλοκαρχαρίες παραλύει κάθε δύναμη της σημερινής κυβέρνησης»²⁰³, ενώ αναφερόμενη η *Εργατική* στη σύγκρουση ανάμεσα στην Εκδοτική Τράπεζα με την Εθνική έγραφε: «Ανήθικος συμβιβασμός ανάμεσα στα δύο κεφαλαιοκρατικά συγκροτήματα εναντίον του εργαζόμενου λαού. Τα μεροκάματα του κ. Βαρβαρέσου εξασφαλίζουν την πείνα και την εξαθλίωση. Η εργατική τάξη τα θεωρεί σαν κατώτερα όρια...».²⁰⁴ Σε ανάλογο πνεύμα στην *Εργατική* φιλοξενήθηκαν πολλά άρθρα, όπως του Χρήστου Πετρίδη με τίτλο «ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΟ ΑΔΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΙΝΑΣ».²⁰⁵ Ένα ακόμα σημαντικό ζήτημα για τον ΕΡΓΑΣ ήταν να αναδείξει στους εργαζόμενους τα βαθύτερα αίτια της ανεργίας διαμορφώνοντας παράλληλα πλαίσιο πάλης για την καταπολέμησή της. Σε κείμενο της *Εργατικής*, «ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ- Η Εγκληματική τακτική της Κυβέρνησης- Τί πρέπει να γίνει.», σημειώνεται: «Η ανεργία είναι μια μόνιμη πληγή του κεφαλαιοκρατικού συστήματος παραγωγής, που σήμερα μετά τις καταστροφές του πολέμου και της κατοχής, έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις, έχει ριζεί στη φτώχεια, στη γύμνια, στην απαθλίωση πλατιές μάζες εργαζόμενου λαού. Βασικές, αιτίες και πηγές της ανεργίας, που μετατρέπουν καθημερινά χιλιάδες εργαζόμενους σ' άνεργους είναι: α) Η διείσδυση του καπιταλισμού στο χωριό. Η βαρειά φορολογία του κράτους πάνω στους χωρικούς προκαλεί τη διαφοροποίηση της αγροτιάς, ξενοικοκυρεύει πλατειά στρώματα φτωχομεσαίων χωρικών, τους εξαθλιώνει, τους προλεταροποιεί... β) Η ανάπτυξη της βιομηχανίας στις πόλεις, με το συναγωνισμό συγκεντρώνει ολοένα και σε λιγότερα χέρια τα κεφάλαια, τις επιχειρήσεις, τον πλούτο και τούτο εξαθλιώνει και μετατρέπει εις προλεταρίους πολλούς μικροβιοτέχνες και επαγγελματίες... γ) Η ανάπτυξη της βιομηχανίας στην τελευταία περίοδο του καπιταλισμού, στον ιμπεριαλισμό, γίνεται με μικρότερους ρυθμούς σε σχέση με προηγούμενα, πράγμα που κάνει ανίσχυρη τη βιομηχανία να απορροφήσει όλους αυτούς. δ) Η ανάπτυξη της παραγωγής, με τη βελτίωση

²⁰² *Εργατική*, αρ. φ. 2, 16.6.1945.

²⁰³ Ο.π.

²⁰⁴ Ο.π.

²⁰⁵ *Εργατική*, αρ. φ. 3, 1.7.1945.

της τεχνικής, πηγαίνει αποκλειστικά προς όφελος του ιδιοκτήτη των μέσων της παραγωγής, του κεφαλαιοκράτη και εχτοπίζει απ' την παραγωγή μεγάλο αριθμό εργατών, τους μετατρέπει σ' ανέργους. ε) Η εντατικοποίηση και η συστηματοποίηση της δουλειάς οι υπερωρίες, η παραβίαση του δωρου περιορίζουν αρκετά τον αριθμό των εργατών στις επιχειρήσεις κι έτσι προκαλούν αύξηση της στρατιάς των ανέργων.» κλπ.²⁰⁶ και ταυτόχρονα καταγγέλλει την κυβέρνηση ότι δεν παίρνει κανένα ουσιαστικό μέτρο.

Μετά κάποιους μήνες από τη συγκρότηση του ΕΡΓΑΣ κι ενώ ήταν σε εξέλιξη αρχαιρεσίες σε μια σειρά από σωματεία για την εκλογή αντιπροσώπων για το 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ, συνήλθε στην Αθήνα το 7^ο Συνέδριο του ΚΚΕ (στην αίθουσα του κινηματογράφου «Τιτάνια») στις 1-6 Οκτώβρη 1945.²⁰⁷ Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό γεγονός 10 χρόνια μετά το 6^ο Συνέδριο (1935), σ' ένα διάστημα που το ΚΚΕ περνώντας κυριολεκτικά από φωτιά και σίδηρο, γιγαντώθηκε και ως καθοδηγητής της ΕΑΜικής Αντίστασης απέκτησε τεράστιο κύρος στον εργαζόμενο λαό. Ταυτόχρονα όμως το συνέδριο έλαβε χώρα σε μια περίοδο μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας, που ήταν πλήγμα για την πολιτική του κόμματος κι ενώ οι εντεινόμενοι διωγμοί και η τρομοκρατία δυσκόλευαν περαιτέρω την κατάσταση. Το 7^ο Συνέδριο ενέκρινε τον απολογισμό της ΚΕ από το 6^ο ως το 7^ο Συνέδριο, όπως είχε συμβεί λίγο νωρίτερα και στη 12^η Ολομέλεια της ΚΕ.²⁰⁸ Γενικά το όργανο έκρινε ως σωστή την πολιτική του κόμματος για το προηγούμενο διάστημα, επιμένοντας μέσα από αντιφάσεις στο στόχο της Λαϊκής Δημοκρατίας και τη στρατηγική των σταδίων. Για το ΚΚΕ ήταν απαραίτητος όρος η συμμαχία με ευρύτερες δημοκρατικές δυνάμεις παντού και στο εργατικό κίνημα, ενώ στην ενδοσυνεδριακή συζήτηση ο Μ. Πορφυρογένης πρότεινε να τονιστεί περισσότερο ο δημοκρατικός χαρακτήρας του ΚΚΕ κι αν είναι δυνατόν να εκφραστεί και στον τίτλο του. Πάντως στο νέο Καταστατικό που ψήφισε το Συνέδριο, το ΚΚΕ ορίστηκε ως «το οργανωμένο τμήμα της εργατικής τάξης της Ελλάδας» και ότι η εργατική τάξη ήταν «φορέας της σοσιαλιστικής αλλαγής».²⁰⁹ Στο Συνέδριο επιβεβαιώθηκε ο εργατικός χαρακτήρας του κόμματος, αφού συμμετείχαν 223 τακτικοί αντιπρόσωποι και 38 αναπληρωματικοί, εκ των οποίων οι περισσότεροι ήταν εργάτες (119) και υπάλληλοι (26) σχεδόν όλοι συνδικαλιστές του ΕΡΓΑΣ.²¹⁰ Επίσης, στη νέα Κεντρική Επιτροπή και στην Κεντρική Επιτροπή Ελέγχου (ΚΕΕ) εκλέχτηκαν δύο

²⁰⁶ *Εργατική*, αρ. φ. 4, 1.8.1945.

²⁰⁷ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β2 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 68.

²⁰⁸ *Ό.π.*

²⁰⁹ *Το ΚΚΕ. Επίσημα Κείμενα*, τόμ. 6, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1987, σελ. 101.

²¹⁰ *Ό.π.*, σελ. 72.

κορυφαία στελέχη του ΕΡΓΑΣ, οι Θέος και Παπαρήγας.²¹¹ Ένα από τα θέματα του Συνεδρίου ήταν *«Η σημερινή κατάσταση στην Ελλάδα και τα προβλήματα της Λαϊκής Δημοκρατίας»* με εισηγητή το Ν. Ζαχαριάδη, όπου τονίστηκε η σημασία που έχει η χώρα να αποκτήσει την εθνική της ανεξαρτησία με την άμεση υλοποίηση ορισμένων μέτρων.²¹² Ουσιαστικά πρόκειται για τομές στα πλαίσια του καπιταλισμού με διεύρυνση του κρατικού τομέα. Η θέση του ΚΚΕ για την περιορισμένη ανεξαρτησία της Ελλάδας ήταν ευρέως διαδεδομένη, καθώς η Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση του 1929 βγήκε πολύ εξαρτημένη από τις διεθνείς αγορές. Ο Ν. Μπελογιάννης έγραψε χαρακτηριστικά, *«Η μεγάλη οικονομική κρίση που ξέσπασε το 1929 έφερε όλες τις χώρες σε αδυναμία να πληρώσουν τα τοκοχρεολύσια των εξωτερικών τους δανείων. Έτσι, στο τέλος αναγκάστηκαν να συμβιβαστούν με τους ξένους ομολογιούχους και να πετύχουν μια ευνοϊκή για τα οικονομικά τους ρύθμιση της πληρωμής του χρέους. Λέγοντας, βέβαια, «ευνοϊκή», τη χαρακτηρίζουμε σαν τέτοια όταν τη συγκρίνουμε με τη ρύθμιση που πέτυχαν οι ελληνικές κυβερνήσεις...»*.²¹³ Συν τοις άλλοις, στο Συνέδριο αναδείχτηκε η προοπτική της βιομηχανικής ανάπτυξης της χώρας με τεκμηριωμένο επιστημονικά τρόπο και αναλύθηκε διεξοδικά πως η Ελλάδα πληρούσε τις αντικειμενικές προϋποθέσεις και τις δυνατότητες για τη δημιουργία βαριάς και σύγχρονης παραγωγικής υποδομής, απορρίπτοντας τη θεωρία της αστικής τάξης περί *«Ψωροκώσταινας»*.²¹⁴ Αργότερα πλήθος στοιχείων που επιβεβαιώνουν αυτό τον ισχυρισμό πρόσφερε με την επιστημονική του μελέτη και το στέλεχος του ΚΚΕ Δ. Μπάτσης (η μελέτη δημοσιεύτηκε το 1947). Χαρακτηριστικά αναφέρεται: *«...το ένα συμπέρασμα αποτελεί η θετική διαπίστωση για την ύπαρξη σημαντικών φυσικών πόρων και το δεύτερο συμπέρασμα αποτελεί η διαπίστωση για τη δυνατότητα λειτουργίας βασικών βιομηχανιών- των κλάδων της βαρειάς δηλαδή βιομηχανίας- με κόστος που να συναγωνίζεται μ' επιτυχία τις ομοειδείς επιχειρήσεις του εξωτερικού. Παρότι αυτή η δεύτερη διαπίστωση αμφισβητήθηκε με επιμονή από τους οπαδούς της 'μη βιωσιμότητας' ...»*.²¹⁵ Η εκτίμηση αυτή του Συνεδρίου είχε ιδιαίτερη σημασία για την εργατική τάξη και το κίνημα της, αφού καταδείκνυε τις παραγωγικές δυνατότητες της

²¹¹ Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ, Έγγραφο 480828.

²¹² Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β2 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 70.

²¹³ Νίκος Μπελογιάννης, *Το Ξένο Κεφάλαιο στην Ελλάδα*, εκδ. ΑΓΡΑ, Αθήνα, Αύγουστος, 2010, σελ. 396.

²¹⁴ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 187.

²¹⁵ Δημήτρης Μπάτσης, *Η βαρεία βιομηχανία στην Ελλάδα*, εκδ. ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα, 1977, σελ. 558.

χώρας και το πώς καταστρέφονται από τις κυβερνητικές πολιτικές. Προφανώς η θέση αυτή έγινε γρήγορα κτήμα του ΕΡΓΑΣ που προσπάθησε να τη ζυμώσει και στο συνδικαλιστικό πεδίο. Είναι ενδεικτικό το άρθρο του συνδικαλιστή Β. Νεφελούδη στην εφημερίδα του ΕΡΓΑΣ με τίτλο «*ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ*», όπου φωτίζει πώς η εφαρμοζόμενη πολιτική υπονομεύει την αναπτυξιακή δυνατότητα της χώρας, «...*Η Ελλάδα είχε μια χώρα που βρέχεται απ' τη θάλασσα κι απ' τις τρεις μεριές (κι ένα μεγάλο τμήμα της απ' όλες τις μεριές). Ωστόσο χάρις στην καιροσκοπική και αναρχούμενη πολιτική των ιθυνόντων μας, τα καταφέρνουμε να αγοράζουμε απ' το Εξωτερικό ως και τα ψάρια που μας είχε απαραίτητα. Το 1931 μπάσαμε απ' το Εξωτερικό αλιευτικά και ζωοκομικά προϊόντα αξίας 860.164.000 δραχ. έναντι εξαγωγής 13.763.000. Αφίνουμε τον ορυκτό μας πλούτο τέλεια σχεδόν ανεκμετάλλευτο, με αποτέλεσμα να μην εξάγουμε ούτε το 1/10 εκείνων που εισάγουμε σε ορυκτά και μέταλλα. Έτσι έναντι εισαγωγής μετάλλων-ορυκτών αξίας 1.843.921.000 το 1931 έχουμε εξαγωγή 182.797.000. Πώς να μην είναι ύστερα απ' όλα αυτά παθητικό το εμπορικό μας ισοζύγιο; Αφού μάλιστα και η βιομηχανία μας λόγω της μέτριας, ανεπαρκούς και ελαττωματικής ανάπτυξης της δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του πληθυσμού σε βιομηχανικά προϊόντα ...*».²¹⁶ Ενδιαφέρον ωστόσο παρουσιάζει και το γεγονός, ότι ενώ το ΚΚΕ αναγνώριζε τις παραγωγικές δυνατότητες της Ελλάδας, δε θεωρούσε ώριμες τις υλικές προϋποθέσεις για το σοσιαλισμό, αλλά έθετε το στόχο της αστικοδημοκρατικής εξέλιξης, με αποτέλεσμα και τα συνδικάτα υιοθετώντας αυτή τη στρατηγική να μη διεκδικούν ριζοσπαστικές αλλαγές, αλλά την αποκατάσταση της δημοκρατικής ομαλότητας στο συνδικαλιστικό και εργατικό κίνημα.

Ο ΕΡΓΑΣ για το 8^ο Συνέδριο

Αναμφισβήτητα ο ΕΡΓΑΣ αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις για την πραγματοποίηση του 8^{ου} Συνεδρίου της ΓΣΕΕ, που ως το ανώτερο Όργανο του συνδικαλιστικού κινήματος θα κατοχύρωνε τις ελεύθερες και δημοκρατικές διαδικασίες στον ελληνικό συνδικαλισμό. Άλλωστε αυτό είχε συμφωνηθεί, ήδη από τη δεκαετία του 30' από τις συνδικαλιστικές παρατάξεις, αλλά τις πρόλαβε το Μεταξικό πραξικόπημα. Για τον Κουκουλέ η Αριστερά ανέχτηκε την άνιση μεταχείριση της σε

²¹⁶ *Εργατική*, αρ. φ. 3, 1.7.1945.

σχέση με τη δεξιά και τις απαράδεκτες κυβερνητικές παρεμβάσεις, γιατί ήλπιζε ότι θα κέρδιζε το Συνέδριο και θα κατάφερνε μ' αυτό τον τρόπο να επιβάλει τη δημοκρατική νομιμότητα στο συνδικαλιστικό κίνημα.²¹⁷ Βέβαια η συμβιβαστική αυτή τακτική του ΕΡΓΑΣ απορρέει και από τη στρατηγική του Δημοκρατικού Μετώπου του ΚΚΕ που στόχευε στην αστικοδημοκρατική εξέλιξη και τον αποκλεισμό από τη δημόσια σφαίρα όλων των στοιχείων που συνεργάστηκαν με τον κατακτητή. Ωστόσο όπως δείξαμε παραπάνω, τα στοιχεία αυτά όχι μόνο δεν αποκλείστηκαν, αλλά με την αρωγή της κυβέρνησης και των ξένων συνδικαλιστικών αντιπροσωπίων επανήλθαν στο προσκήνιο αναλαμβάνοντας ηγετικό ρόλο σε συνδικαλιστικά όργανα και εκπροσωπώντας συσχετισμούς που δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα. Υπό αυτές τις συνθήκες η ΕΑΜική παράταξη ήταν δεδομένο, ότι χρειαζόταν ένα νέο συνδικαλιστικό σχήμα, «...Όμως έπεσαν έξω στους λογαριασμούς τους και οι φασίστες εγκατέτοι στις διοικήσεις των ελληνικών συνδικάτων και οι προστάτες τους Σιτρίν και Τιούσεν. Όλες οι προοδευτικές δυνάμεις του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος, υπερνικώντας τις λυσσασμένες διασπαστικές προσπάθειες του Στρατή, συνασπίστηκαν σε μια Ενιαία Δημοκρατική αντιπολίτευση με τον τίτλο Εργατικός Αντιφασιστικός Συνασπισμός (ΕΡΓΑΣ).».²¹⁸

Για τον ΕΡΓΑΣ το 8^ο Συνέδριο είχε τεράστια σημασία και το προπαγάνδιζε ως μια ιστορική στιγμή για την εργατική τάξη και το κίνημά της. Ήδη από το 1^ο φύλλο της *Εργατικής* ο ΕΡΓΑΣ αναφέρεται στα «Προβλήματα του 8^{ου} Πανελλαδικού Συνεδρίου», όπου διαβάζουμε χαρακτηριστικά: «Οι διορισμένοι στη Διοίκηση της Γ.Σ.Σ.Ε. προκήρυξαν Συνέδριο για τις 24 Ιουνίου. Όταν πήραν την απόφαση αυτή ήταν ακόμα ζαλισμένοι απ' την απρόοπτη χαρά τους που ο Σκόμπι με τα κανόνια του και με τα ταγκς τους εγκατάστησε στη Διοίκηση της Γ.Σ.Σ.Ε. ενώ περίμεναν να δικαστούν για εθνοπροδότες. Και μέσα στη ζαλάδα τους νόμισαν πως με να τους διορίση ο Σκόμπι και ο Λήπερ θα μπορούσαν να εξαναγκάσουν τους εργάτες να τους ψηφίσουν και στις εκλογές Διοικήσεων και για το Πανελλαδικό Συνέδριο. Όταν είδαν όμως τα πρώτα αποτελέσματα των εκλογών, άρχισαν να σαμποτάρουν άγρια τις αρχαιρεσίες και φροντίζουν πώς να απομακρύνουν τη μοιραία αυτή ώρα που θα υποχρεωθούν να λογοδοτήσουν μπροστά στην εργατική τάξη για τις προδοσίες και τα εγκλήματα τους...».²¹⁹ Εδώ γίνεται αναφορά

²¹⁷ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 78.

²¹⁸ Απ' το ιδρυτικό του ΕΡΓΑΣ, όπως παρατίθεται στο Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2013, σελ. 164.

²¹⁹ *Εργατική*, αρ. φ. 1, 1.6.1945.

για την κατάσταση, όπως διαμορφώθηκε μετά τη Συμφωνία Τιούζον (25.2.1945), που ανασύνθεσε τη Διοίκηση της ΓΣΕΕ και προκήρυξε εκλογές για τις κατώτερες οργανώσεις με απώτερο σκοπό τη διεξαγωγή του Πανελλαδικού Συνεδρίου στις 24 Ιουνίου 1945. Παρά όμως τις μηχανορραφίες υπέρ των δεξιών κ' ρεφορμιστών συνδικαλιστών ο ΕΡΓΑΣ (που σχηματίστηκε Μάρτη-Απρίλη 1945) επιβεβαίωσε στις αρχαιρεσίες το αυξημένο του κύρος. Συγκεκριμένα στις αρχαιρεσίες που πραγματοποιήθηκαν το αμέσως επόμενο διάστημα σε κλίμα έντονης τρομοκρατίας (διώξεις συνδικαλιστών, απολύσεις, επιθέσεις των σωμάτων ασφαλείας και διαφόρων τραμπούκων κατά τις διαδικασίες, κλπ.), ο ΕΡΓΑΣ πέτυχε σημαντικές νίκες. Δελτίο πληροφοριών της Ασφάλειας Πειραιά στις 25.4.1945 αναφέρει χαρακτηριστικά: «Εις τας συνελεύσεις Σωματείων υποδέχονται τους αμνηστευθέντας ΕΛΑΣίτας με ουρανομήκεις ζητωκραυγές (συνέλευσις κλωστοϋφαντουργών 10.4.45, εργατών ΟΛΠ 21.4.45, μυλεργατών 22.4.45), αποδοκιμάζοντας τους συντηρητικούς ηγέτας.»²²⁰ Μέχρι τις 10 Μάη, ο ΕΡΓΑΣ είχε συγκεντρώσει το 87% των ψήφων στον Πειραιά (στα 53 Σωματεία που είχε ολοκληρωθεί η διαδικασία) και το 94% στην Αθήνα (στο 70% των Σωματείων).²²¹ Αντίστοιχη ήταν η εικόνα και στη Θεσσαλονίκη σε μια σειρά Σωματεία, ενώ στις 20 Φλεβάρη 1945 ο ΕΡΓΑΣ θα πρωτεύσει στο Συνέδριο του ΕΚ της πόλης.²²² Μάλιστα, ο διοικητής του Τμήματος Εθνικής Ασφάλειας ταγματάρχης Γ. Στεφανάκης προειδοποιούσε: «Εκ των επαφών τας οποίας έσχον με τους εκπροσώπους των διαφόρων μερίδων των εργαζομένων συνήγαγον τα κάτωθι: Εκ της μελέτης του ζητήματος τούτου ως έχουσιν σήμερα τα πράγματα, προκύπτει ότι, αν λάβωσι χώραν αι εκλογαί, μοιραίως η Διοίκηση και η κατεύθυνση του εργατικού κόσμου Θεσσαλονίκης, ήτις είναι, αν όχι το πρώτον, τουλάχιστον το δεύτερον Εργατικόν Κέντρον της χώρας, θα περιέλθει εις χείρας του ΚΚ.»²²³ Ταυτόχρονα η προσπάθεια νοθείας σε βάρος του ΕΡΓΑΣ ήταν διάχυτη με την πλαστογράφηση πολλών αποτελεσμάτων. Στην Εργατική παρουσιάζεται αναλυτικός πίνακας με τα επίσημα αποτελέσματα, αλλά και τα πλαστογραφημένα, σε σωματεία του Πειραιά.²²⁴ Το «Νέον Εργατικόν Βήμα» δημοσιεύει στις 14 Μάη στοιχεία που δίνει η διορισμένη Διοίκηση της ΓΣΣΕ, τα οποία είναι πλαστά, όπως προκύπτει από τα ανακοινωθέντα 13 Σωματείων. Σε 58 Σωματεία του Πειραιά οι διορισμένοι εμφανίζουν, ότι νίκησαν στα 39, παρότι στα 21 από αυτά

²²⁰ Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ, Έγγραφο 322261.

²²¹ Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, Β1 Τόμος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 468.

²²² Ό.π., σελ. 469.

²²³ Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ, Έγγραφο 76385.

²²⁴ Εργατική, αρ. φ. 1, 1.6.1945.

επικράτησε καθαρά ο ΕΡΓΑΣ.²²⁵ Χωρίς αμφιβολία ο ΕΡΓΑΣ κυριαρχούσε στο εργατικό κίνημα και υπερίσχυε στις περισσότερες από τις αρχαιρεσίες. Είναι χαρακτηριστική η εικόνα στα οικοδομικά σωματεία:

Πίνακας: Αποτελέσματα του ΕΡΓΑΣ στις αρχαιρεσίες διάφορων οικοδομικών σωματείων (Απρίλης- Μάης 1945)²²⁶

Σωματείο	ΕΡΓΑΣ		Σωματείο	ΕΡΓΑΣ	%
Ξυλουργών Πειραιά	250 ψήφοι	84,5%	Μαρμαρογλυπτών Πειραιά	57 ψήφοι	100%
Μπετόν Αρμέ Πειραιά	153	81,5%	Ελαιοχρωματιστών Πειραιά	74 ψήφοι	100%
Λατόμων Πειραιά	88	89,8%	Κεραμοποιών Πειραιά	153 ψήφοι	100%
Τσιμέντων Πειραιά	205	92,7%	Κονιαστών Πειραιά	160 ψήφοι	100%
Κονιαστών Αθήνας	214	99%	Ξυλουργών Αθήνας	526 ψήφοι	91,5%
Μπετόν Αρμέ Αθήνας	246	97,2%	Κτιστών Αθήνας	307 ψήφοι	98,7%
Ελαιοχρωματιστών Λαμίας	674	98,4%	Αμμοκονιαστών Λάρισας	44 ψήφοι	100%

Ο ΕΡΓΑΣ μετά και τη Συμφωνία Τσιούζον με ανακοίνωση του Συντονιστικού, κάλεσε τις συνεργαζόμενες συνδικαλιστικές οργανώσεις που συσπείρωνε, να παρέμβουν στην κυβέρνηση με στόχο την ανασύνθεση της ΓΣΕΕ και την απομάκρυνση των διορισμένων για την ομαλή διεξαγωγή του 8^{ου} Συνεδρίου, καταδικάζοντας επίσης τη στάση Χατζηδημητρίου.²²⁷ Επιπλέον, στην *Εργατική* θα δημοσιευτεί ανακοίνωση του ΕΡΓΑΣ με τίτλο «*ΝΑ ΣΥΓΚΛΗΘΗ ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ πριν το Σεπτέμβρη- Να προκηρυχθούν Αρχαιρεσίες*»,²²⁸ επιρρίπτοντας ευθύνες για την καθυστέρηση στη διορισμένη Διοίκηση. Επίσης με επιστολή του ΕΡΓΑΣ προς τη Βρετανική Εργατική Αποστολή, ξεκαθαρίζεται ότι: 1) Ο ΕΡΓΑΣ δεν είναι μια διασπαστική οργάνωση που αποχώρησε από τη ΓΣΣΕ. 2) Ο ΕΡΓΑΣ δε θα γίνει ποτέ διασπαστική οργάνωση. 3) Ο ΕΡΓΑΣ δεν είναι οργάνωση, αλλά συνασπισμός

²²⁵ Ό.π.

²²⁶ Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2013, σελ. 165.

²²⁷ *Εργατική*, αρ. φ. 1, 1.6.1945.

²²⁸ *Εργατική*, αρ. φ. 2, 16.6.1945.

παρατάξεων που δρουν στα επαγγελματικά σωματεία και στην υπάρχουσα ΓΣΣΕ και που συμφώνησαν σ' ένα κοινό πρόγραμμα για να, α) πετύχουν στις αρχαιρεσίες των σωματείων και β) να εξασφαλίσουν την υιοθέτηση των σκοπών τους από τις επαγγελματικές οργανώσεις. Τέλος, 4) Ο ΕΡΓΑΣ και τώρα και στο μέλλον θα εξακολουθεί να εργάζεται εντός του πλαισίου της ΓΣΣΕ.²²⁹ Είναι φανερό πως ο ΕΡΓΑΣ ζητούσε πάση θυσία τη σύγκληση του Συνεδρίου, χωρίς να στέκεται στα εμπόδια που συνεχώς συναντούσε. Ο Κ. Θέος σε άρθρο του με τίτλο *«Η ανασύνθεση της Διοίκησης της Γενικής Συνομοσπονδίας»* σημείωνε μεταξύ άλλων: *«Πρέπει να σταματήσουν οι κωλυσιεργίες και να διεξαχθούν το συντομότερο δυνατό οι αρχαιρεσίες.- Να πραγματοποιηθεί ως τις 15 Σεπτεμβρίου, το αργότερο, το Εργατικό Συνέδριο.- Η εργατική τάξη θα σαρώσει τα εμπόδια που θα θελήσουν να βάλουν όσοι φοβούνται την ελεύθερη εκδήλωση της θέλησης του εργαζόμενου λαού.»* και παρακάτω, *«Το πιο επείγον, το πιο άμεσο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η εργατική τάξη της χώρας μας είναι η αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, η χειραφέτηση των συνδικάτων από κάθε παρέμβαση της κυβέρνησης, των νομάρχων, των αστυνομιών και όλων των κρατικών αρχών...»*.²³⁰ Συνεπώς εκτός από τη θέλησή του ο ΕΡΓΑΣ, υποδηλώνει και την αποφασιστικότητά του να συγκρουστεί με οποιονδήποτε υπονομεύει την προσπάθεια για ένα γνήσιο Συνέδριο που θα εκφράσει τους πόθους και τις αγωνίες της πολύπαθης εργατικής τάξης της Ελλάδας.

3.2.2. Η «Εργατική»

Ένα από τα βασικά όπλα στην πάλη του ΕΡΓΑΣ αποτέλεσε και το δημοσιογραφικό του όργανο, η *«Εργατική»*. Πρόκειται για μια εφημερίδα σύμβολο του εργατικού τύπου που λειτούργησε ως καθοδηγητής της εργατικής τάξης στην προσπάθεια της να επαναφέρει τη νομιμότητα στο συνδικαλιστικό κίνημα μετά την Απελευθέρωση. Δεν είναι τυχαίο, ότι απ' το πρώτο της κιόλας Φύλλο καταπιάνεται με ζητήματα που αφορούν στο Πανελλαδικό Συνέδριο και τα εμπόδια που έθετε η Κυβέρνηση και τα εξαγορασμένα συνδικαλιστικά στελέχη της. Λίγους μήνες μετά την ίδρυση του ΕΡΓΑΣ κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο της *Εργατικής* με ημερομηνία 1

²²⁹ Ό.π.

²³⁰ *Εργατική*, αρ. φ. 4, 1.8.1945.

Ιουνίου 1945.²³¹ Τον τίτλο «*Εργατική*» τον συναντάμε και στην περίοδο της Αντίστασης σε μία απ' τις πολλές εφημερίδες του ΕΑΜικού τύπου, (ως όργανο της Επιτροπής Βόλου του Εργατικού ΕΑΜ) στην πόλη του Βόλου.²³² Η *Εργατική* είχε παράλληλο βίο με τον ΕΡΓΑΣ, δηλαδή για δύο χρόνια απ' το 1945 ως το 1947, ενώ κυκλοφόρησε συνολικά σε 19 φύλλα. Το τελευταίο της φύλλο εκδόθηκε το Νοέμβρη-Δεκέμβρη 1947.²³³ Συγκεκριμένα το Α' Έτος (Ιούνης 1945-Ιούνης 1946) βγήκαν δώδεκα φύλλα (αρ.φ.1-αρ.φ.12)²³⁴ και το Β' Έτος (Σεπτέμβρης 1946-Δεκέμβρης 1947) βγήκαν επτά φύλλα (αρ.φ.1-αρ.φ.7).²³⁵ Αρχικά ξεκίνησε ως 15^{ήμερη} Εργατική Επιθεώρηση,²³⁶ αλλά γρήγορα εξελίχτηκε σε μηνιαία επιθεώρηση, ως το Γενάρη 1946.²³⁷ Στη συνέχεια όμως κάποια φύλλα βγήκαν μετά από δύο μήνες πχ. η έκδοση Β' Έτος αρ.φ.1 Σεπτέμβρης 1946, ενώ τα τελευταία 4 φύλλα κυκλοφορούσαν ανά δίμηνο.²³⁸ Αυτό σχετίζεται και με το γεγονός, ότι το 1947 η τρομοκρατία που είχε εξαπολύσει το κράτος απέναντι στο εργατικό λαϊκό κίνημα ήταν στο απόγειο και ο εμφύλιος είχε φουντώσει με μάχες κυρίως στην ύπαιθρο. Η *Εργατική* ως Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής Συντονισμού του ΕΡΓΑΣ διευθυνόταν από Συνταχτική Επιτροπή και υπεύθυνος για την ύλη ήταν ο Στ. Κατσιλιέρης.²³⁹ Επίσης η εφημερίδα διέθετε γραφεία στην Αθήνα, στην οδό Πανεπιστημίου 43 και αργότερα στην οδό Φιλοθέης 5β στην πλατεία Μητροπόλεως.²⁴⁰ Αναφορικά με την τιμή πώλησης της εφημερίδας, αρχικά ήταν στις 30 Δραχμές,²⁴¹ αλλά απ' το δεύτερο φύλλο κόστιζε 50 Δραχμές,²⁴² ενώ απ' το έβδομο 100 Δραχμές.²⁴³ Απ' το 1946 αυξήθηκε στις 300 Δραχμές,²⁴⁴ ενώ στο δεύτερο έτος κυκλοφορίας της, η τιμή κυμαίνονταν στις 500 Δραχμές.²⁴⁵ Τέλος, το 1947 όσα φύλλα κυκλοφόρησαν κόστιζαν 600 Δραχμές.²⁴⁶ Το αυξημένο κόστος με την πάροδο του χρόνου, εξηγείται από τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε στη δράση του το

²³¹ *Εργατική*, αρ. φ. 1, 1.6.1945.

²³² *Οδηγητής, Κομματικός Επαναστατικός Τύπος*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2010, σελ. 127.

²³³ *Εργατική*, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 1947.

²³⁴ *Ό.π.*, αρ. φ. 12, Ιούνης 1946.

²³⁵ *Ό.π.*, αρ. φ. 7, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 1947.

²³⁶ *Εργατική*, αρ. φ. 2, 16.6.1945.

²³⁷ *Ό.π.*, αρ. φ. 9, Γενάρης 1946.

²³⁸ *Ό.π.*, αρ. φ. 5, Μάρτης-Απρίλης 1947.

²³⁹ *Ό.π.*

²⁴⁰ *Εργατική*, αρ.φ.7, Νοέμβρης 1945 και αρ.φ.5, Μάρτης-Απρίλης 1947.

²⁴¹ *Εργατική*, αρ. φ. 1, 1.6.1945.

²⁴² *Ό.π.*, αρ. φ. 2, 16.6.1945.

²⁴³ *Ό.π.*, αρ. φ. 7, Νοέμβρης 1945.

²⁴⁴ *Ό.π.*, αρ. φ. 9, Γενάρης 1946.

²⁴⁵ *Ό.π.*, Β' Έτος, αρ. φ. 2, Νοέμβρης 1946.

²⁴⁶ *Ό.π.*, αρ. φ. 4,5,6,7, 1947.

ΕΑΜ και τις υπονομευτικές κυβερνητικές παρεμβάσεις. Οικονομικός διαχειριστής ήταν το στέλεχος του ΕΡΓΑΣ Νίκος Τσέντος.²⁴⁷

Η Ιδεολογία

Από την περίοδο της Κατοχής το ΚΚΕ δημιούργησε ένα ευρύ δίκτυο μηχανισμών για την έκδοση έντυπου υλικού, ενώ ο κομματικός τύπος διαδόθηκε πλατιά σε συνθήκες παρανομίας με την κυκλοφορία του *Ριζοσπάστη* να φτάνει σε μια πορεία στις 15.000-20.000 φύλλα, ακόμα και στις 25.000.²⁴⁸ Αντίστοιχα κινήθηκε ο ΕΑΜικός και εργατικός τύπος. Για τους κομμουνιστές ο ρόλος της εφημερίδας είναι αναντικατάστατος, «... *Η εφημερίδα δεν είναι μόνο συλλογικός προπαγανδιστής και συλλογικός διαφωτιστής, μα και συλλογικός οργανωτής...*».²⁴⁹ Έτσι για τον ΕΡΓΑΣ ήταν αυτονόητη ανάγκη η έκδοση δικής του εφημερίδας, μια ανάγκη που εκκινούσε από τη μαρξιστική-λενινιστική θεωρία, σύμφωνα με την οποία για κάθε πράγμα δεν υπάρχουν πολλές αλήθειες αλλά μία αλήθεια, που αντιστοιχεί όμως σε διαφορετικά ταξικά συμφέροντα. Βέβαια η *Εργατική* δεν ήταν κομματική και δεν απηχούσε ακριβώς τις θέσεις του ΚΚΕ, αλλά μιας συνδικαλιστικής οργάνωσης που συσπείρωνε ευρύτερες πολιτικές δυνάμεις και είχε ως βασικό καθήκον να διαφωτίζει τους εργάτες και να αναδεικνύει τις θέσεις του ΕΡΓΑΣ. Ωστόσο διευθυνόταν από συντακτική επιτροπή που αποτελούνταν κυρίως από κομμουνιστές και βρισκόταν υπό την καθοδηγητική ευθύνη του Γραφείου του ΕΡΓΑΣ (Κ. Θέος, Β. Νεφελούδης, Σταμ. Μαστρογιαννάκος, Ν. Γαβαλάς και Δ. Αποστολίδης) που ήταν σε άμεση συνεννόηση με την ΚΕ του ΚΚΕ. Στελέχη του ΚΚΕ αρθρογραφούσαν συνεχώς στην *Εργατική*, ενώ ο φερόμενος ως επικεφαλής του εργατικού συνασπισμού Κ. Θέος (μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ) με συχνά κείμενά του έθετε τις κατευθυντήριες γραμμές. Επίσης ο ΕΡΓΑΣ δεν έκρυψε ποτέ την κομμουνιστική του προέλευση, κάτι που αποτυπωνόταν στις σελίδες της *Εργατικής*. Χαρακτηριστικό είναι το αποχαιρετιστήριο πρωτοσέλιδο άρθρο του Θέου με αφορμή το θάνατο του Γ. Σιάντου και τίτλο, «*ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΕΦΥΓΕ ΑΠΟ ΚΟΝΤΑ ΜΑΣ*», όπου γράφει: «*Ο Γιώργης Σιάντος πέθανε. Η Εργατική τάξη της Ελλάδας χάνει τον αντάξιο στις ηρωικές παραδόσεις της γυνιά της. Από παιδί αφοσιώθηκε,*

²⁴⁷ Ό.π., αρ. φ. 10, Απρίλης 1946.

²⁴⁸ Π. Ρούσος, «*Στις μέρες της Κατοχής*», *Κομμουνιστική Επιθεώρηση*, τ. 1/1946, σελ. 10.

²⁴⁹ Β. Ι. Λένιν, «*Άπαντα*», εκδ. Σύγχρονη Εποχή, τ. 5, σελ. 9, 11.

αφιερώθηκε στον αγώνα της μεγάλης του μάχης, της εργατιάς, για την επικράτηση των ιδανικών της, για να κάνει ζωντανή πραγματικότητα τα όνειρα και τους πόθους όλων των καταπιεζομένων, των πεινασμένων και των ταπεινών...».²⁵⁰ Επιπλέον προπαγάνδιζε εκδόσεις βιβλίων στελεχών του ΚΚΕ και αριστερών διανοητών, όπως παραδείγματος χάριν το βιβλίο του μέλους της ΚΕ του ΚΚΕ Μ. Πορφυρογένη, «*Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (Κριτική του σχετικού κεφαλαίου του Αστικού Κώδικα για τη σύμβαση εργασίας)*»,²⁵¹ το βιβλίο του Α. Κ. Δημητρίου «*Η Πρώτη Απεργία στη Σκλαβωμένη Ευρώπη*» που περιγράφει την πρώτη δήμερη Πανυπαλληλική απεργία στην Ελλάδα τον Απρίλη του 1942,²⁵² ή τα βιβλία του Ηλία Έρεμπουργκ «*ΓΑΛΛΙΑ 1943, από το κίνημα της Αντίστασης*» και «*ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΑ, απ' τη ζωή της Σ. Ρωσίας*».²⁵³

Σημαντική ιδεολογική παρέμβαση στην *Εργατική* αποτέλεσε η σειρά άρθρων του Θέου με τίτλο «*Η πάλη των ιδεών στο εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα*»,²⁵⁴ όπου καθορίζει τη φυσιογνωμία του ΕΡΓΑΣ και διαβάζουμε μεταξύ άλλων, «...στο οπλοστάσιο της αντίδρασης το σύνθημα της πολιτικής ουδετερότητας και της πολιτικής ανεξαρτησίας των συνδικάτων είναι ένα απ' τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα όπλα για να ενουχίσει τον αγώνα της εργατικής τάξης...».²⁵⁵ Ακόμα δημοσιεύονταν κείμενα των κλασικών του μαρξισμού, όπως πχ. το κείμενο των Μαρξ και Ένγκελς «*ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΠΕΡΓΙΩΝ*»,²⁵⁶ που έθετε το ιδεολογικό πλαίσιο με βάση το οποίο έπρεπε να προσαρμόσει τη δουλειά του ο ΕΡΓΑΣ. Σε άλλο φύλλο της *Εργατικής* σε άρθρο με τίτλο «*25 Μαρτίου 1821- 25 Μαρτίου 1947*»,²⁵⁷ γίνεται αναφορά στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα της εαμικής αντίστασης ως συνέχεια της Επανάστασης του 1821, θέση άρρηκτα συνδεδεμένη με τη προγραμματική αντίληψη του ΚΚΕ για την αστικοδημοκρατική εξέλιξη. Τέλος, η *Εργατική* στήριζε έμπρακτα την ΕΣΣΔ, αναδεικνύοντας τις κατακτήσεις του πρώτου ιστορικά εργατικού κράτους. Συγκεκριμένα δημοσιεύει το άρθρο του Σοβιετικού Ντράμπκιν «*Είναι δυνατό να υπάρξει ανεργία στη Σοβιετική Ένωση;*»,²⁵⁸ όπου

²⁵⁰ *Εργατική*, αρ.φ.6, Μάης-Ιούνης, 1947.

²⁵¹ *Εργατική*, αρ. φ. 4, 1.8.1945.

²⁵² *Εργατική*, 16 Ιουνίου 1945.

²⁵³ Ό.π.

²⁵⁴ Ό.π., αρ. φ. 2,3,4,6, 1945.

²⁵⁵ Ό.π.

²⁵⁶ Ό.π.

²⁵⁷ Ό.π., αρ. φ. 5, Μάρτης- Απρίλης, 1947.

²⁵⁸ Ό.π., 1 Αυγούστου 1945.

παρουσιάζει το μοντέλο της κοινωνικής κ' οικονομικής οργάνωσης στην ΕΣΣΔ, που πρέπει να εμπνεύσει ως πρότυπο και την εργατική τάξη της Ελλάδας. Το 1945 δημοσιεύεται χαιρετιστήριο μήνυμα για την 28^η επέτειο της Οκτωβριανής Επανάστασης,²⁵⁹ ενώ το τελευταίο φύλλο της *Εργατικής* θα είναι αφιερωμένο στα 30 χρόνια του Οκτώβρη του 1917. Σε πρωτοσέλιδο άρθρο με τίτλο «*Τα Τριαντάχρονα της Μεγάλης Οκτωβριανής Σοσιαλιστικής Επανάστασης*», τονίζεται χαρακτηριστικά: «*Εδώ και τριάντα χρόνια η ιστορία της ανθρωπότητας άνοιξε ένα καινούργιο κεφάλαιο. Το κεφάλαιο του κοινωνικού μετασχηματισμού της ανθρώπινης κοινωνίας. Οι αμείλικτοι νόμοι της κοινωνικής εξέλιξης εδημιούργησαν τους νεκροθάφτες του παλιού κοινωνικού συστήματος της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και οικοδόμους της καινούργιας Σοσιαλιστικής κοινωνίας, εδημιούργησαν τους προλετάριους, την εργατική τάξη...*».²⁶⁰ Γενικά ο ΕΡΓΑΣ ως συνδικαλιστική οργάνωση του ΚΚΕ δεν περιορίστηκε μόνο στην οικονομική πάλη, αλλά προσπάθησε και μέσα από την *Εργατική*, να αναδείξει τα βαθύτερα αίτια της ταξικής εκμετάλλευσης και το χαρακτήρα του αστικού κράτους στον αγώνα για πραγματική ελευθερία όπου σύμφωνα με τον Μαρξ, «...*Ελευθερία είναι να μεταβάλλουμε το κράτος από όργανο που στέκεται πάνω από την κοινωνία, σε όργανο πέρα για πέρα υποταγμένο στην κοινωνία...*».²⁶¹

Η Ύλη και το Περιεχόμενο

Η ύλη της Εργατικής αναφέρεται κυρίως στα αιτήματα του ΕΡΓΑΣ και περιλαμβάνει έναν πλούτο από ρεπορτάζ, ανταποκρίσεις, δημοσιεύσεις κειμένων συνδικαλιστικών στελεχών, από την Ελλάδα και το εξωτερικό, ανακοινώσεις και κινητοποιήσεις σωματείων, αποτελέσματα αρχαιρεσιών, εργατικές και πολιτικές ειδήσεις, καθώς και άρθρα με οικονομικό, πολιτικό κ' ιδεολογικό περιεχόμενο. Σαφώς τον πρώτο λόγο κατέχει το εργατικό ρεπορτάζ και η παρουσίαση ζητημάτων που απασχολούν τους εργάτες σε μια σειρά κλάδους. Συγκεκριμένα μέσα από τρεις βασικές στήλες της εφημερίδας δίνεται μια πλήρης εικόνα για τα όσα συμβαίνουν στο εργατικό κίνημα. Καταρχάς, στη στήλη «*Οι Γνώμες μας*» όπου δημοσιεύεται για κάθε επίκαιρο θέμα η θέση της Σύνταξης και του Συντονιστικού του ΕΡΓΑΣ πχ. το άρθρο «*Πίσω αντί*

²⁵⁹ Ό.π., αρ. φ. 7, Νοέμβρης, 1945.

²⁶⁰ Ό.π., Β' Έτος, αρ. φ. 7, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 1947.

²⁶¹ Καρλ Μαρξ, *Κριτική του Προγράμματος της Γκότα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2007, σελ. 33.

μπροστά» σε σχέση με τη βιομηχανική παραγωγή που γράφεται χαρακτηριστικά: «30 με 35 στα εκατό της προπολεμικής είνε η βιομηχανική παραγωγή της χώρας μας. Κι' αντί να πάμε μπροστά, πάμε πίσω. Τα επίσημα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, δείχνουν για τον Ιούνιο μια πτώση της βιομηχανικής παραγωγής 5% περίπου σε σχέση με το Μάη...».²⁶² Στη στήλη «Η εργατική τάξις αγωνίζεται για τη ζωή της» παρουσιάζονται αναλυτικά οι αγώνες που αναπτύσσονται σ' όλη τη χώρα. Ενδεικτικά αναφέρω: το φύλλο 3, όπου δημοσιεύεται αναλυτικός πίνακας με τους «ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ», αλλά και ανταποκρίσεις αγωνιστικών διεκδικήσεων απ' όλη την Ελλάδα.²⁶³ Στη στήλη «Επιθεώρηση του Εργατικού Τύπου» αναδημοσιεύονται νέα και ανακοινώσεις σωματείων, όπως παρουσιάστηκαν στα δημοσιογραφικά τους όργανα. Ενδεικτικά, «Ο ΕΡΓΑΤΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΥ» δεκαήμερο όργανο του συνδικάτου εργατών αυτοκινήτου, τα «ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΝΕΑ» όργανο της ομοσπονδίας Ηλεκτρισμού, ή η «ΤΡΑΠΕΖΟΥΠΑΛΛΗΛΙΚΗ ΦΩΝΗ» εφημερίδα των τραπεζικών υπαλλήλων κ.α.²⁶⁴ Ακόμα περιέχεται υλικό από αγώνες σε διάφορους κλάδους πχ. «Ο Αγώνας των Δημοσίων Υπαλλήλων»,²⁶⁵ ή τα άρθρα «Οι Σιδηροδρομικοί θα συνεχίσουν το δρόμο της ταξικής πάλης» του Δ. Μαργιόλη, «Οι Κλωστοϋφαντουργοί και τα ζητήματά τους» του Γ. Αμπατζόγλου,²⁶⁶ ή «Το ναυτεργατικό πρόβλημα» του Α. Αμπατιέλου,²⁶⁷ καθώς και αναφορές από εργασιακούς χώρους στην Ελλάδα πχ., το άρθρο «Η ΕΡΓΑΤΙΑ ΚΑΙ Ο ΛΑΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ»,²⁶⁸ και άλλα από την Κρήτη, τη Μακεδονία κλπ., αλλά και απ' το εξωτερικό όπως, «Οι Γάλλοι Εργάτες στον Αγώνα για την Απελευθέρωση της Γαλλίας» του Αλμπέρ Γκαζιέ, «Τα εργατικά σωματεία στη Γερμανία» του Αλεξέγιεφ, «Συγκλήθηκε το Εργατικό Ομοσπονδιακό Συνέδριο Δέρματος» του Μ. Κουραμπιέ ή διάφορες ανταποκρίσεις διαδηλώσεων και απεργιών από το εξωτερικό (πχ. διαμαρτυρία Ινδών εργατών στο Λονδίνο).²⁶⁹ Εκπληρώνοντας η εφημερίδα μ' αυτό τον τρόπο και το διεθνιστικό της καθήκον, ενώ και η ίδια έγινε αποδέκτης διεθνιστικής αλληλεγγύης, όπως επί παραδείγματι τα συντροφικά τηλεγραφήματα, που έλαβε από τη Μόσχα στον έναν χρόνο από την έκδοσή της.²⁷⁰

²⁶² Εργατική, αρ. φ. 4, 1.8.1945.

²⁶³ Εργατική, αρ. φ. 3, 1.7.1945.

²⁶⁴ Ό.π., αρ. φ. 2, 16.6.1945.

²⁶⁵ Ό.π., αρ. φ. 3, Δεκέμβρης 1946.

²⁶⁶ Ό.π., αρ. φ. 4, Γενάρης- Φλεβάρης 1947.

²⁶⁷ Ό.π., αρ. φ. 6, Μάης- Ιούνιος 1947.

²⁶⁸ Ό.π., αρ. φ. 5, Σεπτέμβριος 1945.

²⁶⁹ Ό.π., αρ. φ. 7, Νοέμβρης 1945.

²⁷⁰ Ό.π., Μάης 1946.

Από την άλλη πλευρά, δημοσιεύονται κείμενα συνδικαλιστικού περιεχομένου που αναφέρονται σε βασικούς τομείς της οικονομίας, όπως τα άρθρα: «*Η Βιομηχανία στην Ελλάδα*», όπου σημειώνονται οι αιτίες της βιομηχανικής καθυστέρησης της χώρας, παρά τις υπαρκτές δυνατότητες.²⁷¹ Επίσης, «*Το Καπνεργατικό*», «*Το Αγροτικό μας Πρόβλημα*» του Β. Νεφελούδη, «*Η Ναυτιλία μας υπό διάλυση*» του Δ. Κολιού,²⁷² ή «*Σιδηρόδρομοι και Σιδηροδρομικοί*» του Μ.²⁷³ που αναλύεται η κατάσταση και τα προβλήματα των εργαζομένων στο σιδηροδρομικό δίκτυο της χώρας κλπ. Επιπλέον η *Εργατική* διαφωτίζει τους εργάτες για πρακτικά ζητήματα πχ. για το «*Σχέδιο Γενικού Κανονισμού*» που προστατεύει τους εργατοϋπάλληλους από την εργοδοτική αυθαιρεσία,²⁷⁴ ή με άρθρα σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση κ' τους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Απ' τις σελίδες της καταγγέλλονται σκάνδαλα, όπως αυτό της εταιρείας ΠΑΟΥΡΕΡ αποκαλύπτοντας τις τραγικές συνέπειες για τον εργαζόμενο λαό και τις κυβερνητικές ευθύνες.²⁷⁵ Δημοσιεύονται ομιλίες συνδικαλιστικών στελεχών πχ., ο λόγος του Μαχαιρόπουλου σε εργατική συγκέντρωση ή του Μαστρογιαννάκου στο Εθνικό Συμβούλιο της ΓΣΕΕ ή ο λόγος του Νεφελούδη μετά την επικράτηση του ΕΡΓΑΣ στις εκλογές του ΕΚΑ,²⁷⁶ καθώς και όλα τα αποτελέσματα στις αρχαιρεσίες του ΕΡΓΑΣ. Στο φύλλο 6 του 1945 «*Νίκες του ΕΡΓΑΣ*» παρουσιάζονται αναλυτικά τα νικηφόρα αποτελέσματα, όπως στο Συνέδριο του ΕΚΑ και στο 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ.²⁷⁷ Μεγάλης σημασίας είναι και η ανάδειξη της διεθνούς δράσης του ΕΡΓΑΣ, αλλά και της κατάστασης που επικρατεί στο Παγκόσμιο Συνδικαλιστικό Κίνημα. Ενδεικτικά αναφέρω: «*Το Μανιφέστο της Παγκόσμιας Εργατικής Διάσκεψης*» του Θέου, η έκθεση του Δ. Κολιού για την Παγκόσμια Ναυτεργατική Συνδιάσκεψη της Κοπεγχάγης,²⁷⁸ τη Διεθνή Διάσκεψη Εργασίας στο Μόντρεαλ και ξένων συνδικαλιστών όπως, «*Η Διεθνής αυτοαπομόνωση της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εργασίας*» του Μπ. Βρόνσκι,²⁷⁹ το άρθρο του Ντ. Σεβλιάγκιν «*Η δεύτερη επέτειος της συμφωνίας της Ρώμης*»,²⁸⁰ ή σχετικά με τις εργασίες του Εκτελεστικού Γραφείου της

²⁷¹ *Εργατική*, αρ. φ. 1, 1.6.1945.

²⁷² *Εργατική*, αρ. φ. 2, 16.6.1945.

²⁷³ *Ό.π.*, 1 Ιουλίου 1945.

²⁷⁴ *Ό.π.*, φ. 5, Σεπτέμβριος 1945.

²⁷⁵ *Ό.π.*, φ. 8, Δεκέμβρης 1945.

²⁷⁶ *Ό.π.*

²⁷⁷ *Ό.π.*

²⁷⁸ *Ό.π.*

²⁷⁹ *Ό.π.*, Β' Έτος, αρ. φ. 3, Δεκέμβρης 1946.

²⁸⁰ *Ό.π.*, Β' Έτος, αρ. φ. 4, Γενάρης- Φλεβάρης 1947.

ΠΣΟ, του Μ. Π. Ταράσωφ,²⁸¹ καθώς και ρεπορτάζ από το εξωτερικό, πχ. «*Αποτυχία των πρακτόρων της Αμερικανικής Αντίδρασης στην Αργεντινή*»,²⁸² για τις απεργίες των Γάλλων εργατών, του Φρανσόν κ.α.²⁸³ Ακόμα η *Εργατική* φιλοξενούσε βιβλιοκρισίες, όπως για το βιβλίο του Πορφυρογένη «*Η Σύμβαση Εργασίας*»²⁸⁴ και ρεπορτάζ από εκδηλώσεις όπως, για την Τεχνική επαγγελματική μόρφωση και την εκπαίδευση της νεολαίας που διοργανώθηκε από τη Σ.Ε.Ε.Ν.Α. κ.α.²⁸⁵ Επίσης, ασχολήθηκε και με την κατάσταση των εργατριών και εν γένει με το Γυναικείο Ζήτημα. Στο άρθρο «*ΓΙΑ ΕΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΚΙΝΗΜΑ*», αναφέρεται: «...Οι γυναίκες μας άργησαν πολύ ως που να συνηθίσουν το σωματείο. Οι αστικές προλήψεις και οι θεωρίες νοικοκυράς του σπιτιού τη βαραίνουν ακόμα και σήμερα. Όλα αυτά είχαν και έχουν την επίδρασή τους πάνω στην καθυστέρηση αυτή...».²⁸⁶ Τέλος, η *Εργατική* αποτέλεσε το κύριο εργαλείο για την προπαγάνδα του ΕΡΓΑΣ, δημοσιεύοντας τις ανακοινώσεις του, υπομνήματα ή επιστολές του και ποικίλες καταγγελίες του. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα ακόλουθα: η καταγγελία του Νομοσχεδίου Ζάκκα, η καταγγελία για τις απαράδεκτες κ' αντικομμουνιστικές δηλώσεις του Μακρή,²⁸⁷ καθώς και αναδημοσιεύσεις από ξένα περιοδικά πχ., η συνέντευξη του Κ. Θέου στους *Νέους Καιρούς* της Μόσχας.²⁸⁸ Το ανοιχτό γράμμα του Κ. Θέου στους Στίμψον και Γκόλντον, οι υπομνήσεις της ΠΣΟ προς τον ΟΗΕ για το Συνδικαλιστικό και διαμαρτυρίες της ΠΣΟ για τη διάλυση των σωματείων στην Ελλάδα το 1946.²⁸⁹

²⁸¹ Ό.π., Β' Έτος, αρ. φ. 5, Μάρτης- Απρίλης 1947.

²⁸² Ό.π.

²⁸³ Ό.π., Β' Έτος, αρ. φ. 6, Μάης- Ιούνης 1947.

²⁸⁴ Ό.π., φ. 5, Σεπτέμβριος 1945.

²⁸⁵ Ό.π., φ. 8, Δεκέμβρης 1945.

²⁸⁶ Ό.π., φ. 12, Ιούνης 1946.

²⁸⁷ Ό.π.

²⁸⁸ *Εργατική*, Νοέμβρης 1946.

²⁸⁹ Ό.π.

4. ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΤΑΞΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΩΘΕΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Ο ΕΡΓΑΣ από την πρώτη στιγμή της ίδρυσης του βρέθηκε στην πρωτοπορία των εργατικών αγώνων. Παίρνοντας το νήμα από το ΕΕΑΜ έφερε στο προσκήνιο τις εργατικές ανάγκες και παρά το γεγονός, ότι παρανόμως τα στελέχη του καθαιρέθηκαν από τη διοίκηση της ΓΣΕΕ και τα εσωτερικά προβλήματα, όπως η διασπαστική λογική των Καλομοίρη και Στρατή, ανέπτυξε πλούσια και πολύμορφη δράση. Αν και τα γεγονότα του Δεκέμβρη έπληξαν σε μεγάλο βαθμό το ταξικό εργατικό κίνημα οι εργάτες δεν το εγκατέλειψαν, αλλά συσπειρώθηκαν στον ΕΡΓΑΣ παλεύοντας για τη νομιμοποίηση των ηγετών τους και μια δημοκρατική λύση του συνδικαλιστικού ζητήματος. Ο ΕΡΓΑΣ είχε μεγάλη απήχηση κι αυτό εκφράστηκε σε μια σειρά αρχαιρεσίες σε σωματεία και φορείς, με αποκορύφωμα το 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ. Από την άλλη πλευρά δεν έπαψαν και οι άνωθεν επεμβάσεις που αποσκοπούσαν στην υπονόμευση της δράσης του ΕΡΓΑΣ και στο ξεκαθάρισμα από τους κομμουνιστές του συνδικαλιστικού κινήματος.

4.1. Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ ΤΟ 1945-1946

Ως το 8^ο Συνέδριο

Έχει ήδη αναφερθεί ότι η κατάσταση μετά και τη Συμφωνία της Βάρκιζας ήταν απελπιστική και στο επίπεδο της οικονομίας και για την καθημερινότητα του λαού. Στις αρχές Ιανουαρίου 1945, σύμφωνα με μια βρετανική έκθεση, οι άνεργοι στην ευρύτερη περιοχή Αθήνας- Πειραιά ανέρχονταν σε 130.000, από τους οποίους οι μισοί περίπου επισήμως ήταν εν υπηρεσία και έμμισθοι.²⁹⁰ Στο μεταξύ υπό την πίεση των Βρετανών οι δημόσιες υπηρεσίες απέλυαν αριστερούς υπαλλήλους. Η Συμφωνία της Βάρκιζας προέβλεπε εκκαθαρίσεις τόσο για τους κινηματίες του Δεκέμβρη, όσο και

²⁹⁰ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 237.

τους δοσίλογους, ωστόσο αυτές έπλητταν αποκλειστικά τους αριστερούς. Σε μικρό χρονικό διάστημα στον τομέα των σιδηροδρόμων, απολύθηκαν άνευ επιδόματος 15.000 άτομα.²⁹¹ Στον ιδιωτικό τομέα και ειδικά στις βιομηχανικές επιχειρήσεις, οι εργοδότες αξιοποιώντας το Νόμο 118/13.2.1945 απέλυαν το πλεονάζον, όπως θεωρούσαν προσωπικό. Κατά την κυβέρνηση, μέχρι τα τέλη Απριλίου 3.500 εργάτες είχαν χάσει τη δουλειά τους. Σε επιχείρηση του Μποδοσάκη την περίοδο εκείνη απολύθηκαν 1.600 με 2.000 εργατοϋπάλληλοι.²⁹² Ακόμα και στον κλάδο της οικοδομής και παρά την ανάγκη για ανοικοδόμηση που θα απαιτούσε οικοδομική δραστηριότητα, οι άνεργοι οικοδόμοι σε Αθήνα κ' Πειραιά κυμαίνονταν σε 35.000 με 50.000.²⁹³ Η καθημερινότητα για τους άνεργους ήταν ανυπόφορη και το επίδομα ανεργίας για όσους το δικαιούνταν, δεν επαρκούσε ούτε για βασικές ανάγκες. Σε γενικές γραμμές εξαρτιόνταν από τη βοήθεια της ML και της UNNRA. Ωστόσο, η διανομή της βοήθειας επηρεαζόταν από πολιτικά κίνητρα. Οι αριστεροί αποκλείονταν, ενώ σε ό,τι αφορά τους εργάτες, τον έλεγχο της διανομής είχαν οι δεξιοί συνδικαλιστές ηγέτες, που λειτουργούσαν κατά το δοκούν.²⁹⁴ Ακολούθως η κυβέρνηση επικαλούμενη τον πληθωρισμό αρνούνταν να αυξήσει τους μισθούς με αποτέλεσμα μεγάλα τμήματα του πληθυσμού να ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας. Η κατάσταση στην πρωτεύουσα υπήρξε πράγματι χαοτική, όπως και στην περίοδο της Κατοχής. Είναι χαρακτηριστικό ότι εκπρόσωποι των δημοσίων υπαλλήλων, ζητούσαν να καθιερωθούν και πάλι τα συσσίτια.²⁹⁵ Ταυτόχρονα ο Βρετανός Εργατικός Ακόλουθος Hull, ύστερα από περιοδεία που πραγματοποίησε, διαβεβαίωνε για τις δραματικές συνθήκες που επικρατούσαν και στην επαρχία και κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα που είχε αφεθεί εντελώς από την κυβέρνηση της Αθήνας.²⁹⁶ Με αυτά τα δεδομένα, η αγωνιστική διεκδίκηση των εργαζομένων για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου ήταν μονόδρομος.

Οι απεργίες ξέσπασαν σποραδικά ήδη από το Φεβρουάριο του 1945, αλλά τον Μάιο επεκτάθηκαν κατά πολύ, με επίκεντρο τα καπνεργοστάσια και τα υφαντουργεία της Αθήνας.²⁹⁷ Αυτό οφείλεται και στην συγκρότηση του ΕΡΓΑΣ, τέλη Μάρτη- αρχές

²⁹¹ Ριζοσπάστης, 29.3.1945.

²⁹² Ό.π., 4.5.1945.

²⁹³ Ό.π., 12.7.1945.

²⁹⁴ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 239.

²⁹⁵ *Ελευθερία*, 20.5.1945.

²⁹⁶ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 239.

²⁹⁷ Ό.π., σελ. 240.

Απρίλη που έδωσε νέα πνοή στους αγώνες της εργατικής τάξης. Οι εργατικοί αγώνες δεν περιορίστηκαν μόνο στην Αθήνα και τον Πειραιά. Μεγάλες απεργίες έλαβαν χώρα και στην Καλαμάτα, τη Θεσσαλία, τη Βέροια, τη Νάουσα κ.α., ενώ στη Θεσσαλονίκη το Εργατικό Κέντρο στο οποίο ηγούνταν οι κομμουνιστές, οργάνωσε κινητοποιήσεις που πήραν τη μορφή γενικής απεργίας και οι εργαζόμενοι πέτυχαν αυξήσεις 125%.²⁹⁸ «Είκοσι χιλιάδες εργάτες της Θεσσαλονίκης με απεργία υποχρέωσαν τους εργοδότες να αυξήσουν τα μεροκάματα κατά 125%...».²⁹⁹ Επιπλέον, σε πολλούς κλάδους οι αγώνες που πραγματοποιήθηκαν στέφθηκαν από επιτυχία, π.χ., η απεργία των κινηματογραφιστών, η απεργία των καπνεργατών που παρά την τρομοκρατία, τις συλλήψεις και τους ξυλοδαρμούς έληξε νικηφόρα. Επίσης, σε μια σειρά χώρους έγιναν κινητοποιήσεις και στάσεις για το επίδομα Πάσχα, τις περισσότερες φορές με επιτυχία. Χαρακτηριστικά: «Στάση έγινε στο εργοστάσιο των ΣΠΑΠ, σ' όλες τις τράπεζες κηρύχτηκε τη Μ. Πέμπτη απεργία, οι τροχιοδρομικοί έκαμαν δίωρη στάση το πρωί του Μ. Σαββάτου για το επίδομα και για τη δολοφονική επίθεση κατά του προέδρου τους Κοψιδά και τη σύλληψη του γραμματέα τους Παπαδάτου...».³⁰⁰ Γενικά παρά την τρομοκρατία και την καταστολή, όλο το 1945 και τους πρώτους μήνες του 1946, ως το 8^ο Συνέδριο πραγματοποιήθηκαν πολλές απεργίες και κάθε μορφής κινητοποιήσεις. Πολλές απ' αυτές είχαν στο επίκεντρο τις οικονομικές διεκδικήσεις των εργατών. «Τα τμήματα της Ομοσπονδίας των εργατών Ηλεκτρισμού, οι κλωστοϋφαντουργοί, οι σιδηροδρομικοί, οι αυτοκινητιστές, οι ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι τυπογράφοι και πολλοί άλλοι κλάδοι πραγματοποίησαν απεργίες, είτε στάσεις εργασίας ζητώντας μεροκάματο που να ανταποκρίνεται στην τρομερή ακρίβεια της ζωής...».³⁰¹ Βέβαια σε πολλές περιπτώσεις γίνονταν σχεδιασμένες επιθέσεις με σκοπό να ανακόψουν το κύμα των αγωνιστικών διεκδικήσεων, π.χ. «Προχθές Κυριακή το σωματείο των Κλωστοϋφαντουργών Αθηνών πραγματοποίησε Γενική Συνέλευση των μελών του στο θέατρο Σαμαρτζή. 2.500 εργάτες που πήραν μέρος στη Συνέλευση έγιναν ο στόχος οργανωμένης δολοφονικής επίθεσης. Οι δολοφόνοι οπλισμένοι με πιστόλια και ντυμένοι με στολές χωροφυλάκων και εθνοφυλάκων, έπιασαν από νωρίς θέσεις μέσα στην αίθουσα και έξω απ' αυτήν και όταν ο επί κεφαλής της συμμαορίας έδωσε το σύνθημα έβγαλαν τα πιστόλια και με τις κάνες και τις λαβές των πιστολιών, με καρέκλες, ρόπαλα

²⁹⁸ Ριζοσπάστης, Ιούνιος 1945.

²⁹⁹ Εργατική, 1 Ιουνίου 1945.

³⁰⁰ Ό.π.

³⁰¹ Ό.π., 16 Ιουνίου 1945.

κλπ. επετέθηκαν άνανδρα εναντίον των ανύποπτων εργατών...». ³⁰² Τις εργατικές κινητοποιήσεις προσπάθησε να εκμεταλλευτεί και η «επίσημη» ΓΣΕΕ με ΓΓ τον πρώην μεταξικό και κατοχικό συνδικαλιστή Σ. Χατζηδημητρίου, που διόρισε στις 10 Γενάρη 1945 η κυβέρνηση Πλαστήρα. ³⁰³ Αναμφίβολα όμως ο ΕΡΓΑΣ συσπείρωνε τη μεγάλη πλειοψηφία των εργατών και δεν επέτρεπε στη ΓΣΕΕ του Χατζηδημητρίου να αξιοποιήσει τις απεργίες προς όφελός της. Συγκεκριμένα τον Απρίλη του 1945 ο Χατζηδημητρίου προσπάθησε να δραστηριοποιήσει τα σωματεία, αλλά οι εργάτες δεν τον ακολούθησαν. Το ίδιο συνέβη και το Μάιο, όταν ο Χατζηδημητρίου κάλεσε σε γενική απεργία, αλλά μετά από κάλεσμα του ΕΡΓΑΣ οι εργάτες δεν κινήθηκαν. ³⁰⁴ Γενικά απεργίες δεν γίνονταν, αν δεν τις ενέκρινε ο ΕΡΓΑΣ. ³⁰⁵ Οι κινητοποιήσεις του Μαΐου που οργάνωσε ο ΕΡΓΑΣ, πραγματικά θορύβησαν την κυβέρνηση. Την Πρωτομαγιά του 1945 πολλές χιλιάδες εργαζόμενοι σε όλη τη χώρα με τα συνθήματα του ΕΡΓΑΣ για Τιμαριθμικό μεροκάματο-Συνδικαλιστικές Ελευθερίες και το σταμάτημα της τρομοκρατίας πήραν μέρος στην εργατική απεργία και συνέχισαν στις 9 Μάη με αντιφασιστικές εκδηλώσεις. ³⁰⁶ Για τη μεγάλη πρωτομαγιάτικη απεργιακή συγκέντρωση, ο Δημοσθένης Αποστολίδης Γραμματέας της Ένωσης Εργατών Τύπου της Αθήνας, σε άρθρο με τίτλο «...*Η ΕΦΕΤΕΙΝΗ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ, ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΛΑΟΥ*», έγραψε μεταξύ άλλων: «*Η Πρωτομαγιά της Αθήνας ήταν το ξαναζωντάνεμα της διαθέσεως για αντίσταση, για συνεχή αντίσταση προς τη Νίκη. Είναι η πιο παρήγορη εκδήλωση της περιόδου της Πολιτειακής διαπάλης...*». ³⁰⁷ Επίσης, το Μάιο επέστρεψε στην Αθήνα μετά την απελευθέρωσή του από το στρατόπεδο συγκέντρωσης Νταχάου της Γερμανίας, ο ΓΓ του ΚΚΕ Νίκος Ζαχαριάδης, γεγονός που σκόρπισε ενθουσιασμό στους εργάτες, που τον υποδέχτηκαν με μεγάλες εκδηλώσεις. ³⁰⁸ Το εργατικό κίνημα πέτυχε σ' αυτό το διάστημα αρκετές νίκες, όπως αυξήσεις μισθών και κυρίως έστειλε το μήνυμα στην κυβέρνηση, ότι υποχρεούται να συνδράμει δυναμικά και να υλοποιήσει τα αιτήματά του.

³⁰² Ό.π.

³⁰³ Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2013, σελ. 164.

³⁰⁴ *Ελευθερία*, 25.5.1945.

³⁰⁵ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 240.

³⁰⁶ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 184.

³⁰⁷ *Εργατική*, 16 Ιουνίου 1945.

³⁰⁸ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 184.

Τον Ιούνιο διορίστηκε νέος υπουργός Εφοδιασμού, ο διευθυντής της Τράπεζας της Ελλάδος Βαρβαρέσος,³⁰⁹ ο οποίος έθεσε ως προτεραιότητα την καταπολέμηση της κερδοσκοπίας, κατηγορώντας τους βιομήχανους και τους εμπόρους ότι πλούτιζαν εις βάρος του λαού.³¹⁰ Τα συνδικάτα από την άλλη πλευρά ζητούσαν μεγαλύτερη κρατική παρέμβαση για να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της κερδοσκοπίας και να κινηθεί ξανά η παραγωγική διαδικασία. Ο ΕΡΓΑΣ ήταν υπέρ των εθνικοποιήσεων των βασικών επιχειρήσεων και υποστήριζε τον έλεγχο των βιομηχανιών από το κράτος και τους εργαζόμενους.³¹¹ Τα αιτήματα και οι στόχοι του ΕΡΓΑΣ έμοιαζαν με το πρόγραμμα της «Λαϊκής Δημοκρατίας» του ΕΑΜ και στην παρούσα φάση ήταν αναγκαία και επίκαιρα.³¹² Μάλιστα τον Αύγουστο 1945, πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα σύσκεψη 65 εργοστασιακών επιτροπών, με θέμα τη συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων.³¹³ Παράλληλα οι εργατικοί αγώνες συνέχιζαν αγκαλιάζοντας όλη τη χώρα. Ωστόσο, η πολιτική του Βαρβαρέσου δεν βελτίωσε και πολύ την κατάσταση. Ενδεικτικό είναι το ακόλουθο τηλεγράφημα από τη Θεσσαλονίκη που αφορά στα μέτρα Βαρβαρέσου: *«Ανακοίνωσις δηλώσεων Κ. Βαρβαρέσου περί καθορισμού αποδοχών ιδιωτικών υπαλλήλων μεταξύ 10 μέχρι 30 χιλιάδων δραχμών και όχι επί βάσει ετών προϋπηρεσίας αφήνει εκτεθειμένην εμπορουπαλληλικήν τάξιν και ιδιαιτέρως γυναίκας κλάδου μας εις βουλιμίαν εργοδοτών στοπ...»*.³¹⁴ Τελικά το αποτέλεσμα ήταν ο υπουργός Κ. Βαρβαρέσος να υποβάλλει στις 2 Σεπτεμβρίου την παραίτησή του.³¹⁵ Το Δεκέμβρη 1945 ξέσπασαν νέες απεργίες λόγω της δεινής οικονομικής θέσης των εργαζομένων. Αρχές Ιανουαρίου το απεργιακό κύμα εξαπλώθηκε σε όλη τη χώρα. πολλές επιχειρήσεις κι όλοι οι ζωτικοί κλάδοι της οικονομίας ρίχτηκαν στη μάχη με πρωτοπορία τους υφαντουργούς και τους καπνεργάτες, ενώ ακολουθούσαν τα μεταλλουργία και οι μεταφορές. Στις 17 Ιανουαρίου ξεκίνησε απεργία διαρκείας των δημοσίων υπαλλήλων στην Αθήνα και αλλού. Στη Θεσσαλονίκη, την Κέρκυρα, τη Βέροια, την Έδεσσα και άλλες πόλεις κηρύχτηκαν γενικές απεργίες. Η κυβέρνηση κατηγορήσε ευθέως το ΚΚΕ, ότι οργάνωσε τις απεργίες εξυπηρετώντας πολιτικές

³⁰⁹ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 240.

³¹⁰ *Ελευθερία*, 5.6.1945.

³¹¹ *Ριζοσπάστης*, 11.5.1945 και 20.5.1945.

³¹² *Εργατική*, 1 Ιουνίου 1945.

³¹³ *Ριζοσπάστης*, 23.8.1945.

³¹⁴ *Εργατική*, 16 Ιουνίου 1945.

³¹⁵ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 183.

σκοπιμότητες.³¹⁶ Η *Εργατική* απάντησε με σχετικό άρθρο που τιτλοφορούνταν: «ΟΙ ΑΠΕΡΓΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΕΛΑΤΗΡΙΑ. ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ Η ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ ΚΑΙ Η ΔΥΣΦΗΜΙΣΗ».³¹⁷ ταυτόχρονα με συνεχή ρεπορτάζ αναδείκνυε την άθλια κατάσταση των εργαζομένων και την ανάγκη να συνδράμει το κράτος και να δυναμώσουν οι αγώνες, «ΤΡΑΓΙΚΗ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ. Το Κράτος πρέπει αμέσως να τους ενισχύσει».³¹⁸ Πιο συγκεκριμένα η μεγάλη απεργία στη Θεσσαλονίκη ενεργοποίησε για τα καλά τον κρατικό μηχανισμό. Σε σχετικό ρεπορτάζ διαβάζουμε: «Η γενική πανεργατοϋπαλληλική απεργία της πόλης μας που κηρύχτηκε την Πέμπτη 10 του Γενάρη, ήταν μεγαλειώδης και είχε τεράστια επιτυχία. Η τρομοκρατία των αρχών είχε ξεπεράσει κάθε όριο. Στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης ο λιμενάρχης Βασιλειάδης εφάρμοσε αντίποινα κατά των απεργών και ο πολύς Μερεντίνης αρνήθηκε να δεχθεί απεργιακές επιτροπές. Απ' το Ντεπό ως το Λευκόπυργο είχαν σχηματισθεί πέντε ζώνες από αστυνομικούς και χωροφύλακες που ολοένα πυροβολούσαν. Έτσι απομόνωσαν τις συνοικίες. Στο Κέντρο, ήταν πιο πυκνό το σύστημα της ζώνης και οι πυροβολισμοί συχνότεροι. Οι εργαζόμενοι συνέχισαν αποφασιστικά τους αγώνες τους με επιτυχίες».³¹⁹ Οι απεργίες ταρακούνησαν την κυβέρνηση και εκτός από οικονομικό χαρακτήρα είχαν σαφώς και πολιτικό περιεχόμενο. Το ΚΚΕ οργάνωνε παράλληλες συγκεντρώσεις και ζητούσε να μπει και το ΕΑΜ στην κυβέρνηση, ενώ μέσω της εφημερίδας του καλούσε τους εργάτες να μην πιστεύουν τις υποσχέσεις του Πρωθυπουργού Σοφούλη, αλλά να συνεχίσουν τις αγωνιστικές διεκδικήσεις.³²⁰ Οι κινητοποιήσεις αυτές ωστόσο, θα φτάσουν σε ένα τέλμα σταδιακά και δεν θα κορυφωθούν με Γενική Πανελλαδική Πολιτική Απεργία, όπως ενδεχόμενα να επιθυμούσε το ΚΚΕ. Ο Θέος που τότε εκτελούσε χρέη Γραμματέα στη ΓΣΕΕ κατανοώντας την κόπωση που είχε καταβάλει τους εργάτες πρόκρινε το σταμάτημα των κινητοποιήσεων αποδεχόμενος το συμβιβασμό που πρότεινε η κυβέρνηση. Αυτή του η επιλογή, με βάση τα λεγόμενα του Μαστρογιαννάκου δεν άρεσε στην ηγεσία του ΚΚΕ, γι' αυτό λίγο αργότερα αντικαταστάθηκε στην ΓΣΕΕ.³²¹

Τέλος, απ' τους πρώτους μήνες του 1945 και το Γενάρη του 1946 διεξάγονταν

³¹⁶ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 300-301.

³¹⁷ *Εργατική*, Δεκέμβρης 1945.

³¹⁸ *Ό.π.*

³¹⁹ *Ό.π.*, Γενάρης 1946.

³²⁰ *Ριζοσπάστης*, 8-9.1.1946.

³²¹ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 303.

αρχαιρεσίες στις κατώτερες οργανώσεις για την εκλογή αντιπροσώπων στο Πανεργατικό Συνέδριο. Ο ΕΡΓΑΣ κέρδιζε θριαμβευτικά τις συνδικαλιστικές εκλογές στα περισσότερα σωματεία και προετοιμαζόταν πυρετωδώς για το 8^ο συνέδριο παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε. Έχουμε παρουσιάσει ορισμένα στοιχεία. Επιπλέον παραθέτω ενδεικτικά δύο πίνακες με τα στοιχεία από εκλογές το 1945 σε σωματεία της Αθήνας και του Πειραιά.³²²

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

(Απο τις 10 του Μάη και έπειτα)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ

ΣΩΜΑΤΕΙΑ	Δύομις	Ψήφων	Έργος	Διοική- ση	Άλλες Παρεταί.	ΕΡΓΑΣ			Διοικήση Άντ. Συν.			Άλλες Παρ. Α. 2 συνδρ.		
						Δ.Σ.	ΕΚΑ	ΠΗ	Δ.Σ.	ΕΚΑ	ΠΗ	Δ.Σ.	ΕΚΑ	ΠΗ
*Ελευθ. ηλεκτροτεχνίται	1335	572	360	—	—	11	5	4	—	—	—	—	—	—
Φυλάκ. και τυκτοφυλάκων	400	163	158	—	—	9	5	2	—	—	—	—	—	—
Κοιμιστοί	1044	214	212	—	—	9	5	3	—	—	—	—	—	—
Συλλογιστών	—	575	526	6	—	9	3	3	—	—	—	—	—	—
Μπρετόν Αρμέ	—	258	246	55	—	9	5	4	—	—	—	—	—	—
Σειοδοχοπαλλήλων	—	685	446	248	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Τσαγγαράδες	1834	1207	1146	—	63	11	5	4	—	—	—	—	—	—
*Υπάλ. οδοποιίας	120	82	80	—	—	9	1	1	—	—	—	—	—	—
Κυτοποιών	—	63	62	—	—	7	2	1	—	—	—	—	—	—
*Οδηγών φορτηγών	—	133	92	40	—	9	5	2	—	—	—	—	—	—
Χτιστών	430	311	307	—	9	4	3	—	—	—	—	—	—	—
*Εργ. οδοσφραγμάτων	65	48	—	48	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—
Συλλογ. καταστημάτων	48	27	—	27	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Κοφ. υπαλλήλων	—	—	233	41	—	10	4	4	—	—	—	—	—	—
*Εργατών ζύμης	80	—	44	28	27	8	1	1	—	—	—	—	—	—
*Υπαλλήλ. φαρμακείων	—	124	123	—	—	7	8	1	—	—	—	—	—	—
*Εναερίων συγκοινωνιών	87	55	51	—	—	52	4	1	—	—	—	—	—	—
Σύνολον	4945	4312	4086	521	180	120	64	37	8	1	1	12	1	1

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στους αριθμούς ψήφων που συγκεντρώνει ή κάθε παράταξη παίρνουμε την βάση τους ψήφους που πήραν οι πρώτοι επιτυχόντες της κάθε παράταξης. Έπειδή οι εκλογές έγιναν με άνωιο πίνακα, οι ψηφισμένοι συμβαίνει συχνά ώστε ο σύνολο ψηφισάντων 100 ή πρώτος του ΕΡΓΑΣ να παίρνει 80 ψήφους και ο πρώτος της άλλης παράταξης 80 και όχι 20 (όπως θα γίνονταν αν τα ψηφοδέλτια ήταν χωριστά). Γι' αυτό και στα συνολικά ποσοστά έχουμε $94,0\% + 12,0\% + 0,4\% = 106,4\%$. Προκύπτει δηλ. για τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ του άθροισματος των ψήφων που συγκεντρώσαν οι δύο πρώτοι επιτυχόντες των αντίπαλων παρατάξεων και του συνόλου των ψηφισάντων.

Πίνακας 1

³²² Εργατική, 1 Ιουνίου 1945.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΩΝ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
(Μέχρι τῆς 10 τοῦ Μῆν)

Σ Ω Μ Α Τ Ε Ι Α	Ψήφισαν συνολικά	Πήσαν ψηφους		Ἐξελέγησαν Σύμβουλοι		Ἀντιρ. γιά τὸ Ἐργ. Κέντ.		Ἀντιρ. γιά τὸ Πανελ. Συν.	
		ΕΡΓΑΣ	Ἄλλες παρ.	ΕΡΓΑΣ	Ἄλλες παρ.	ΕΡΓΑΣ	Ἄλλες παρ.	ΕΡΓΑΣ	Ἄλλες παρ.
Ἀρτεργάτες	547	408	72	9	0	4	0	2	0
Ζαχαροπλάστες	132	95	53	8	0	3	0	2	0
Ἐλαιοσαπυνοελαουργοί	250	220	0	10	0	3	0	2	0
Οἰνοπνευματοποιίας	158	158	0	13	0	0	0	1	0
Ἀμυλοζαχαρόν	86	69	15	9	0	2	0	1	0
Σταφιδεργάτες	338	338	0	9	0	3	0	2	0
Μακαρονοποιοί	198	131	35	9	0	3	0	2	0
Ἀρβυλεργάτες	92	92	0	7	0	2	0	1	0
Βυρσοδέφες	97	97	0	9	0	1	0	1	0
φορτωτ. ἁγ. Γεράσιμος	40	0	0	6	1	1	0	1	0
Λεμονόσκαλας	39	39	0	7	0	1	0	1	0
φορτωτὲς ὁ «Πόντος»	35	35	0	7	0	1	0	1	0
Ἀμαξοῦληγέτες	146	133	13	10	0	2	0	1	0
ἔφημεριδοπώλες	81	0	0	7	0	2	0	1	0
Βαρελοποιοί	67	64	3	6	0	1	0	1	0
Φαρμακοῦπάλληλοι	33	33	0	5	0	1	0	1	0
Ἀλευρομύλων	160	136	0	9	3	2	0	1	0
Ἐκτελωνιστὲς	35	35	0	7	0	2	0	1	0
Ἐμποροῦπάλληλοι	120	108	0	9	0	5	0	3	0
Ἰδιωτικοί ὑπάλληλοι	186	186	0	10	0	5	0	3	0
Ναυπηγοξυλουργοί	247	247	0	8	0	3	0	2	0
Ξυλουργοί	296	250	46	11	0	7	0	4	0
Μηχανοξυλουργοί	147	111	27	9	0	2	0	2	0
Μαρμαρογλύπτες	57	57	0	7	0	2	0	1	0
Μπετόν ἀρμὲ	188	153	35	7	0	6	0	3	0
Ἐλαιοχρωματιστὲς	74	74	0	9	0	4	0	2	0
Λατόμοι	98	88	0	5	2	4	0	3	0
Κεραμοποιοί	163	153	0	9	0	3	0	2	0
Τσιμέντα	221	205	39	7	0	3	0	2	0
Χημικὴ Βιομηχανία	789	789	0	9	0	5	0	4	0
Ἰαλουργοί	227	198	28	11	0	2	0	1	0
Καπνοβιομηχανία	1764	1360	0	11	0	5	4	2	0
Κοπὴ ραφῆ	194	194	0	11	0	3	0	7	0
Κλωστοῦφαντουργοί	212	205	0	14	0	9	0	7	0
Σιδηροχ. ες	170	170	0	9	0	2	0	2	0
Μηχανουργοί	645	645	0	11	0	5	0	3	0
Βοηθ. φορτ. αὐτοκινήτων	197	160	37	9	0	2	0	1	0
Φωταεριο	76	76	0	9	3	1	0	1	0
ἤλεκτροτεχνίτες Η. Ε.	850	75	100	21	0	7	0	5	0
Φορτωεκφορτ. Βάμβακος	26	26	0	7	0	1	0	1	0
Φυλάκων Λιμένος	42	42	0	6	8	1	0	1	0
Κορυφωγίων ἢ Πρόδος	45	0	45	0	7	1	1	1	1
Ζυγιστῶν γαιολιθρακῶν	22	0	22	0	7	1	1	1	1
Ἰατρ. Παραλαβῆς παι. αδ.	44	0	44	0	7	1	1	1	1
Ἐργατῶν Φορτωγίδων	31	0	31	0	7	1	1	1	1
Φορτωεκφορ. ὁ Π. σειδῶν	46	0	46	0	7	1	1	1	1
Φορτωτεχνικῶν ὑπαλλήλων	83	0	83	0	7	1	1	1	1
Μηχανικῶν Σητῆς	83	0	83	0	7	1	1	1	1
Παντοπωλοῦπάλληλων	42	0	42	0	7	1	1	1	1
Πρακτορειακῶν ὑπαλλήλων	212	0	212	0	7	2	2	2	2
Ἀδικηθέντων Ο. Α. Π.	120	0	120	0	9	1	1	1	1
Σύνολον. . .	11661	10120	1241	366	91	123	16	78	11

Πίνακας 2

Το 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ

Μετά τις εκλογές στα Σωματεία και τα ΕΚ, αλλά και την τελευταία συμφωνία (Συμφωνία Σαγιάν, 23.12.1945) ακολούθησαν και οι αρχαιρεσίες των Ομοσπονδιών. Για παράδειγμα στις 25-28 Φλεβάρη 1946 πραγματοποιήθηκε στο θέατρο «Αργυροπούλου» της Αθήνας το Ιδρυτικό Συνέδριο της Ομοσπονδίας Εργατοτεχνιτών Οικοδόμων Ελλάδας (η Ομοσπονδία Οικοδόμων είχε διαλυθεί από το καθεστώς της 4 Αυγούστου). Σε αυτό συμμετείχαν 170 αντιπρόσωποι από 38 πόλεις.³²³ Το Συνέδριο εξέλεξε παμψηφεί το ψηφοδέλτιο του ΕΡΓΑΣ και Γενικός Γραμματέας της Ομοσπονδίας αναδείχτηκε ο Αναγνώστης Βενεδίκογλου. Επίσης εκλέχτηκαν 5 αντιπρόσωποι για το επερχόμενο 8^ο Συνέδριο της ΓΣΣΕ. Στην Εκτελεστική Επιτροπή της Ομοσπονδίας αναδείχτηκαν οι Ανδρουλάκης, Αντωνάτος, Βενεδίκογλου, Κοσμάς, Μποτώνης, Πανταζόπουλος και Προδρομίδης. Στην Εξελεγκτική Επιτροπή οι Ζέρμας, Κυριμιλίδης και Νασορίδης.³²⁴ Αντίστοιχα ήταν τα αποτελέσματα και σε άλλες Ομοσπονδίες κι επομένως ο ΕΡΓΑΣ θα παρουσιαζόταν στο Πανελλαδικό Συνέδριο, με περισσότερους εκλεγμένους αντιπροσώπους από οποιονδήποτε άλλον συνδυασμό. Η πολιτική σημασία του Συνεδρίου ήταν τεράστια, αφού θεωρητικά το όργανο αυτό θα καθόριζε την πολιτική της εργατικής τάξης σε σχέση με την ανασυγκρότηση.³²⁵ Το Συνέδριο όμως αυτό είχε μεγάλη σημασία και για τον ΕΡΓΑΣ. Μετά, από τη δίχρονη επίμονη δουλειά του ταξικού κινήματος, μέσα σε δυσκολίες και πολύπλευρα εμπόδια το 8^ο Συνέδριο ήταν γεγονός. Οι αποκλεισμοί των αριστερών κ' κομμουνιστών συνδικαλιστών, ακόμα πριν τον πόλεμο, η παράνομη καθαίρεση της νόμιμης διοίκησης της ΓΣΕΕ που μέσα στο καμίνι της αντίστασης κέρδισε επάξια τη θέση της από τους εργάτες, οι συνεχείς κυβερνητικές παρεμβάσεις και οι υπονομευτικές ενέργειες μπροστά στο Πανεργατικό Συνέδριο έμοιαζαν να τελειώνουν. Για τον ΕΡΓΑΣ το 8^ο Συνέδριο αποτελούσε το απαραίτητο εκείνο βήμα για την ανασυγκρότηση του εργατικού κινήματος και την αποκατάσταση της δημοκρατικής κανονικότητας. Γι αυτό άλλωστε είχε αγωνιστεί όλο το προηγούμενο διάστημα. Έτσι με την ανακοίνωση της ΓΣΕΕ για τη σύγκλιση του Πανελλαδικού Συνεδρίου ο ΕΡΓΑΣ κάλεσε τους εργάτες

³²³ Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2013, σελ. 166.

³²⁴ Ριζοσπάστης, 1.3.1946.

³²⁵ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 91.

να το στηρίξουν αποφασιστικά. «ΟΛΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΑ ΣΤΗ ΔΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ» έγραφε η *Εργατική* και συνέχιζε «Η Διοίκηση της ΓΣΕΕ αποφάσισε την οριστική σύγκληση του ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ στην 1^η του Μάρτη. Καθήκον όλων των στελεχών και των οπαδών του ΕΡΓΑΣ είναι να συμβάλουν στην επιτυχία του...». ³²⁶ Ωστόσο οι αρχαιρεσίες που προηγήθηκαν και με δεδομένη την ανυπαρξία της συντηρητικής παρατάξεως, ήταν αναμενόμενο να ακολουθήσουν πολιτικές παρεμβάσεις στο Συνέδριο. Λίγες μέρες πριν το Συνέδριο, έφτασε στην Αθήνα η αποστολή της WFTU (ΠΣΟ). Ο Άγγλος Bagnall (Μπάγκναλ) έφτασε στις 22, ο Γάλλος Lunet (Λινέ) στις 24 και ο Σοβιετικός Vosnicof (Βέσνικοφ) στις 28 Φλεβάρη. Οι Αμερικανοί παρά τη συμφωνία, δεν έστειλαν κάποιον απεσταλμένο. ³²⁷

Μία μέρα πριν την καθορισμένη ημερομηνία έναρξης του Συνεδρίου ο Μακρής αρχηγός της συνδικαλιστικής παράταξης ΕΡΕΠ (Εθνική Ρεφορμιστική Παράταξη) ανακοίνωσε την αποχώρησή του από το Συνέδριο. ³²⁸ Έμεινε λοιπόν ως εκπρόσωπος της Δεξιάς ο Χατζηδημητρίου που λίγο καιρό πριν είχε σχηματίσει δικό του συνδυασμό. ³²⁹ Παράλληλα ο συνδικαλιστής Θεοδώρου από τη Θεσσαλονίκη αποσπώντας μέλη από σωματεία επεδίωξε να φτιάξει διασπαστική ομάδα για να πολεμήσει το Συνέδριο. Στην ίδια κατεύθυνση ο ακροδεξιός Θεοχαρίδης δημιουργούσε δική του παράταξη, το Εθνικό Μέτωπο Εργατών (ΕΜΕ). ³³⁰ Με δύο συνελεύσεις στην Αθήνα στις 13 και 17 Φεβρουαρίου αποφάσισαν να συγκροτήσουν δική τους συνομοσπονδία ανεξάρτητα από τη ΓΣΕΕ. Στην Επιτροπή συμμετείχαν μέλη της δοσίλογης ΓΣΕΕ (ΕΣΣΕ), όπως ο Θεοδώρου, ο Τσάκος, ο Βολωτάς, κ.ά. πάντως ο Μακρής και η ΕΡΕΠ διαχώρισαν τη θέση τους. Σύμφωνα με το Βρετανό Πρεσβευτή Leeper (Λίπερ) η απόφαση αυτή του Μακρή οφείλεται στο γεγονός, ότι αυτό το εγχείρημα δε θα μπορούσε να σταθεί οικονομικά. ³³¹ Ο Μακρής κινήθηκε αυτόνομα. Έτσι μεταξύ 1 και 5 Μαρτίου διοργάνωσε στην Αθήνα στο θέατρο «Αλίκη» αντισυνέδριο, όπου κάλεσε όλους τους αντικομμουνιστές εκπροσώπους. Εκεί βρισκόταν ο Θεοδώρου, ενώ και ο Χατζηδημητρίου παρότρυνε τους οπαδούς του να είναι παρόντες. Αργότερα ο Μακρής

³²⁶ *Εργατική*, Έτος Α', αρ. φ. 9, Αθήνα, Γενάρης 1946.

³²⁷ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 304.

³²⁸ *Ό.π.*, σελ. 305.

³²⁹ *Ελευθερία*, 1.3.1946.

³³⁰ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 305.

³³¹ *Ό.π.*, σελ. 306.

ισχυρίστηκε, ότι το συνέδριο του εκπροσώπησαν 500 νόμιμα εκλεγμένοι συνδικαλιστές. Η αλήθεια όμως είναι ότι οι περισσότεροι εξ' αυτών δεν ήταν εκλεγμένοι και περίπου 50 άτομα δεν είχαν καμία σχέση με το συνδικαλιστικό κίνημα.³³² Από την άλλη πλευρά οι Στρατής και Καλομοίρης αποφάσισαν να συνεργαστούν με τον ΕΡΓΑΣ, παρότι οι ίδιοι στο παρελθόν είχαν αποχωρήσει από το ΕΑΜικό συνδικαλιστικό μπλοκ και αποκήρυξαν τη συγκρότηση του ΕΡΓΑΣ. Φαίνεται πως με αυτόν τον τρόπο προσδοκούσαν να μείνουν ζωντανοί στα συνδικαλιστικά πράγματα της χώρας, αντιλαμβανόμενοι ότι η υπεροχή του ΕΡΓΑΣ ήταν αδιαμφισβήτητη. Η επιλογή τους βέβαια βόλεψε και τον ΕΡΓΑΣ, καθώς πρόκειται για σημαντικά ονόματα του χώρου που η παρουσία τους θα εξασφάλιζε τη νομιμοποίηση του Συνεδρίου και θα του προσέδιδε κύρος. Βέβαια αυτή η συμμαχία ήταν σε αντιστοιχία και με την αντίληψη του ΚΚΕ για ευρύτερες συνεργασίες και επιβεβαίωνε στην πράξη, για μία ακόμα φορά τη θέληση του ΕΡΓΑΣ για ενότητα. Επιπλέον και οι απεσταλμένοι της ΠΣΟ δούλεψαν για να διεξαχθεί ένα πετυχημένο Συνέδριο. Σε αντιπαράθεση με τον Μακρή που δεν επιθυμούσε το Συνέδριο και τους Στρατή κ' Καλομοίρη που επιδίωκαν να μην αναγνωριστούν πλήρη κυρίαρχα δικαιώματα, αλλά να αποτελέσει μια απλή συνέλευση που θα προετοίμαζε το πραγματικό 8^ο συνέδριο, επέβαλαν τη γνώμη ότι το όργανο θα ήταν ένα κανονικό συνέδριο που θα εξέλεγε την οριστική διοίκηση.³³³ Μάλιστα αποφασίστηκε να εφαρμοσθεί το αναλογικό εκλογικό σύστημα για την εκλογή της νέας διοίκησης. Συμφώνησαν, ωστόσο έξι μήνες μετά, να γίνουν εκ νέου εκλογές των συνδικαλιστικών φορέων και εν συνεχεία το 9^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ που θα εξομάλυνε μια για πάντα την κατάσταση.³³⁴ Από την πλευρά της κυβέρνησης ο υπουργός Ζάκκας ετοίμασε νομοσχέδιο που θα καθιέρωνε την αναλογική στις συνδικαλιστικές εκλογές. Αν και ως νόμος του κράτους, Διάταγμα αρ. 986, θα επικυρωνόταν μετά τις 8 Μαρτίου, οι παρατάξεις και η αποστολή της ΠΣΟ, αποφάσισαν οι εκλογές στο Συνέδριο να γίνουν σύμφωνα με τους κανονισμούς του προβλεπόμενου νόμου.³³⁵

Από την 1 ως 7 Μαρτίου 1946 έλαβε χώρα στο θέατρο «ΟΛΥΜΠΙΑ» της Αθήνας το 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ 12 χρόνια μετά το 7^ο του 1934, ως υλοποίηση της κοινής προπολεμικής προσπάθειας ΓΣΕΕ και Ενωτικής Συνομοσπονδίας για ένα

³³² Ριζοσπάστης, 2.3.1946.

³³³ Άγγελος Αυγουστήδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 307.

³³⁴ Ό.π.

³³⁵ Ό.π., σελ. 308.

γνήσιο Σώμα που θα αποκαθιστούσε τις συνδικαλιστικές ελευθερίες.³³⁶ (Επί δικτατορίας Μεταξά πραγματοποιήθηκε, το Νοέμβριο του 1937, το 8^ο Πανεργατικό Συνέδριο, ωστόσο δεν αναγνωρίστηκε ποτέ από τους συνδικαλισμένους εργάτες).³³⁷ Αναφορικά με τη σύνθεση του συνεδρίου, συμμετείχαν 1.790 αντιπρόσωποι με αποφασιστική ψήφο και 121 αντιπρόσωποι με συμβουλευτική ψήφο, ενώ συνολικά εκπροσωπήθηκαν 258.000 εργαζόμενοι. Οι συμμετέχοντες αντιπροσώπευαν 50 Εργατικά Κέντρα, 1.259 πρωτοβάθμια Σωματεία, 12 ανεξάρτητες οργανώσεις και 8 Πανελλαδικές Ομοσπονδίες. Η ΠΣΟ αντιπροσωπεύτηκε από τους απεσταλμένους της, Μπάγκναλ, Λινέ και Βέσνικοφ. Τις εργασίες του Συνεδρίου κήρυξε ο γενικός γραμματέας της ΓΣΕΕ Στρατής και στη συνέχεια χαιρέτησε η αντιπροσωπία της ΠΣΟ. Χαιρετιστήριο μήνυμα στο Προεδρείο του Συνεδρίου απέστειλαν και οι συνδικαλισμένοι εργάτες που πάνω από έναν χρόνο κρατούνταν στις φυλακές Χατζηκώστα.³³⁸ Ύστερα παρενέβη ο Ζάκκας εκ μέρους της κυβέρνησης Σοφούλη και του αρμόδιου Υπουργείου και έπειτα ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα της επιτροπής ελέγχου των πληρεξουσίων, ενώ προβλέπονταν και δύο θέσεις για την παράταξη Μακρή.³³⁹ Την εισήγηση για τα διοικητικά θέματα έκανε ο Καλομοίρης και για τα οργανωτικά ο Στρατής. Ο Κ. Θέος στο λόγο του, καταδίκασε τις διασπαστικές ενέργειες των Πατσατζή, Θεοχαρίδη κ.λ.π. και παρέδωσε έγγραφα στην αντιπροσωπία της ΠΣΟ, που πιστοποιούσαν τις κυβερνητικές επεμβάσεις στις εκλογικές διαδικασίες. Επίσης, γνωρίζοντας το σχεδιασμό του Μακρή (είχε αποχωρήσει από το συνέδριο και επιθυμούσε την ακύρωσή του), ζήτησε την ψήφιση νόμου που ν' αναγνωρίζει την εγκυρότητα του συνεδρίου.³⁴⁰ Τέλος, στο συνέδριο απεύθυνε χαιρετισμό η Πανελλήνια Ομοσπονδία Γυναικών (ΠΟΓ) και εκ μέρους της Εταιρείας Επιστήμη-Ανοικοδόμηση ο προπρύτανης του Πολυτεχνείου Ν. Κιτσίκης. Η Απόφαση του Συνεδρίου απαιτούσε ελεύθερες γενικές βουλευτικές εκλογές, Εθνική Ανεξαρτησία, Δημοκρατία και διάλυση των παρακρατικών οργανώσεων.³⁴¹ Εκτός από τις αποφάσεις με πολιτικό περιεχόμενο, το Συνέδριο ψήφισε και το διεκδικητικό πρόγραμμα της ΓΣΕΕ. Ακόμα

³³⁶ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 100.

³³⁷ Ό.π., σελ. 103.

³³⁸ *Εργατική*, Απρίλης 1946.

³³⁹ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 101.

³⁴⁰ Ό.π.

³⁴¹ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 191.

το συνέδριο ψήφισε δημοκρατικό καταστατικό, ψήφισε την προσχώρηση της ΓΣΕΕ στην ΠΣΟ και προσκάλεσε σε κοινό μέτωπο τις οργανώσεις των αυτοαπασχολούμενων.³⁴² Μετά τις αποφάσεις και τα ψηφίσματα εκλέχτηκε η νέα διοίκηση. Οι παρατάξεις είχαν κοινό ψηφοδέλτιο. Στο κλείσιμο της διαδικασίας μίλησαν οι αντιπρόσωποι της ΠΣΟ, όπου δήλωσαν ότι η ΠΣΟ αναγνωρίζει τη ΓΣΕΕ σαν τη μόνη αντιπροσωπευτική εργατική οργάνωση της Ελλάδας.³⁴³ Οι εργασίες του Συνεδρίου έληξαν στις 7 Μαρτίου 1946.

Τελικά, για την εκλογή Διοίκησης πήραν μέρος τρεις συνδυασμοί, αλλά σε κοινό ψηφοδέλτιο και έλαβαν: Ο ΕΡΓΑΣ 1531 ψήφους και 71%, η ομάδα του Στρατή 105 ψήφους και ποσοστό 5% και η ομάδα του Καλομοίρη 64 ψήφους και 2,4% αντίστοιχα, ενώ ΓΓ της Συνομοσπονδίας εκλέχτηκε ο Μ. Παπαρήγας στέλεχος του ΕΡΓΑΣ.³⁴⁴ Έγραψε σχετικά ο ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (8/3/1946) : «ΕΛΗΞΑΝ ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ 8ου ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ. Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΠΕΚΤΗΣΕ ΝΟΜΙΜΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ» και ακόμα, «Χθες έληξαν οι εργασίες του ιστορικού 8ου Πανελλαδικού Πανεργατικού Συνεδρίου. Στις 3μ.μ. η Εφορευτική Επιτροπή ανακοίνωσε τα ακόλουθα αποτελέσματα της ψηφοφορίας για την εκλογή των διοικητικών οργάνων της Γενικής Συνομοσπονδίας των Εργατών της Ελλάδας. Το ψηφοδέλτιο ήταν κοινό (ΕΡΓΑΣ-Καλομοίρης- Στρατής) : Ψήφισαν συνολικά 1436 αντιπρόσωποι με θετική ψήφο. Εξελέγησαν: ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Δ. Παπαρήγας (ψήφοι 1425), Ρ. Δημητρίου (1418), Στ. Μαστρογιαννάκος (1418), Κ. Θέος (1417), Ν. Αραμπατσής (1416) Δ. Στρατής (1314), Ι. Καλομοίρης (1244) και ΕΠΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Κ. Λυκούρης, Φ. Καμπλάτος, Ι. Χάλαρης, Ν. Αποστολίδης, Γ. Στρουντζάκης και ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ: Α. Τσαπόπουλος, Σ. Γιαγτζόγλου, Μ. Ξαγοράχνης. Ακόμα, ΠΑΓΚΡΑΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ: (Στο Παγκρατικό Συμβούλιο εκλέχτηκαν: 35 τακτικά και 26 αναπληρωματικά μέλη) Τακτικοί: Χ. Αλευρόπουλος, Σ. Αλμπάνης, Δ. Αυγουστίδης, Δ. Βελισσαράτος, Η. Βετούλης, Γ. Γάγκας, Τ. Γαργαλιάνος, Γ. Βερντίνος, Β. Ζούμης, Ν. Καλέργης, Ι. Κονίδης, Γ. Κουρνιώτης, Α. Καργαδούρης, Γ. Καραγεωργόπουλος, Γ. Κουτρουλής, Δ. Λέκκας, Χ. Μανωλόπουλος, Ε. Μερκάτος, Γ. Μουζενίδης, Ι. Ξεκουκόλωτος, Ε. Ξανθάκης, Σ. Περγιαλίδης, Α. Παπανδρέου, Ν. Παναγιωτίδης, Π. Παπαθεοδώρου, Γ. Πέτσος, Γ. Πέτρου, Κ. Ρήγας, Β. Σοφιανός, Γ. Σκαλτσούλης, Α.

³⁴² Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 102.

³⁴³ Ό.π., σελ. 103.

³⁴⁴ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 191.

Στρεμπόλας, Α. Τσατσαρουνάκης, Ν. Τζώτης, Χ. Φοής, Χ. Χρυσοστόμου. Αναπληρωματικοί: Ι. Ισόπουλος, Σ. Παπαοικονόμου, Α. Γιαννιώτης, Γ. Ξενάκης, Γ. Τριχεριώτης, Σ. Σιμπιρής, Χ. Τόσωρας (:), Α. Γλύκας, Α. Θερμός, Σ. Παρίσης, Π. Νταβαρίνος, Α. Μήτσου, Γ. Λαύκος, Σ. Μιχαλόπουλος, Μ. Γεωργακόπουλος, Ι. Τριανταφύλου, Σ. Καραβιάς, Θ. Πατεριάδης (:), Π. Ανδρεάδης, Α. Καμπανης, Ι. Ζούγιας, Β. Τζουγανάτος, Ν. Σουβατζής, Κ. Φάκας, Μ. Χαριτάκης, Δ. Τσαρούχας, Β. Ράμου».³⁴⁵ Μετά το τέλος του συνεδρίου και με πρωτοβουλία του Εργατικού Κέντρου Αθηνών έγινε μεγάλη εργατική συγκέντρωση στον Παναθηναϊκό στις 10 Μαρτίου 1946. Γενικά το κλίμα ήταν πανηγυρικό και το αποτέλεσμα έδινε νέα ώθηση στα συνδικάτα. Αποτιμώντας τη νικηφόρα πορεία του ΕΡΓΑΣ, ο Οικοδόμος (όργανο της Ομοσπονδίας Οικοδόμων), έγραψε: «Πέρασε ένας χρόνος που η εργατική τάξη της Ελλάδας με πρωτοπορία τους εργατοϋπαλλήλους της Αθήνας και του Πειραιά, έδωσαν την πρώτη μεταδεκεμβριανή μάχη για τα συνδικάτα... Μάχη που έληξε με περήφανη νίκη του ΕΡΓΑΣ, παρ' όλη τη συκοφαντική εκστρατεία των εργατοκαπήλων, την τρομοκρατία, και γενικά τις αντεργατικές προσπάθειες των εχθρών της εργατικής τάξης. Μια επισφράγιση της μεγαλειώδους νίκης των σωματείων, των ΕΚ και των Ομοσπονδιών, ήταν ο θρίαμβος του 8^{ου} Πανεργατικού Πανελλαδικού συνεδρίου, που ολοκληρώθηκε η ενότητα, εχώρισε η ίρα από το στάρι και έτσι ξεκαθαρίστηκε ο ανώτατος συνδικαλιστικός οργανισμός της ΓΣΕΕ, που εσήμανε και τον τερματισμό του κρατικού παρεμβατισμού.».³⁴⁶ Είναι φανερό ωστόσο, ότι και στις ανακοινώσεις τους, οι δυνάμεις του ΕΡΓΑΣ συντηρούν τις αυταπάτες αναφορικά με το ξεκαθάρισμα της κατάστασης στο εργατικό κίνημα και την πολιτική της κυβέρνησης απέναντί τους. Σε κάθε περίπτωση το τελικό αποτέλεσμα του συνεδρίου αποτελεί την μεγαλύτερη επιτυχία του ΕΡΓΑΣ και σ' ένα βαθμό δικαίωσε την προηγούμενη μετριοπάθειά του. Ο Μήτσος Παπαρήγας με άρθρο του τόνισε την ευθύνη που αναλάμβανε ο ΕΡΓΑΣ ενώπιον της εργατικής τάξης: «Ν' ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΘΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ» και εξηγούσε πως επιτεύχθηκε το αποτέλεσμα. «Η νίκη αυτή οφείλεται κατά πρώτο και κύριο λόγο στη σωστή διαχείριση από μέρος της παράταξης του ΕΡΓΑΣ που σε συνεργασία με τις άλλες παρατάξεις που βρίσκονται μέσα στη Γενική Συνομοσπονδία κατόρθωσε να δώσει στους

³⁴⁵ Ριζοσπάστης, 8.3.1946.

³⁴⁶ Οικοδόμος, 28.4.1946.

εργατοϋπάλληλους το ανώτερο συνδικαλιστικό όργανο, την Διοίκηση της Γενικής Συνομοσπονδίας, εκλεγμένη απ' το 8^ο Πανελλαδικό Συνέδριο...». ³⁴⁷

4.2. ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ

Η Πολιτική Κατάσταση το 1946

Τα αποτελέσματα του Συνεδρίου ενόχλησαν την κυβέρνηση, αλλά και ο ξένος παράγοντας δεν μπορούσε να αποδεχθεί τους νέους συσχετισμούς και την επιρροή του ΕΡΓΑΣ. Η συγκέντρωση σε πανηγυρικό κλίμα στο Παναθηναϊκό Στάδιο στις 10 Μαρτίου θεωρήθηκε επίδειξη δύναμης των κομμουνιστών και επιθετική ενέργεια ενάντια στη ξένη συνδικαλιστική αντιπροσωπία. Στον τύπο της εποχής αναφέρεται: «Ο Άγγλος αντιπρόσωπος κ. Μπάγκναλ, ο αποσταλείς διά την παρακολούθησιν των εργατικών εκλογών της 1^{ης} Μαρτίου, βλέπων το συγκεντρωθέν τότε εις τον 'Παναθηναϊκόν' λεφούσι- που δεν είχε καμίαν σχέσιν με τον Συνδικαλισμόν- είπε: 'Τώρα μόλις εκατάλαβα περί τίνος πρόκειται. Οι 'συνδικαλισταί' ενδιαφέρονται δι' ένα πράγμα: πώς θα φύγουν οι Άγγλοι...». ³⁴⁸ Επιπλέον, στο πρώτο μισό του 1946 η λευκή τρομοκρατία είχε φτάσει στο απόγειό της. Δολοφονίες, εκτοπίσεις, φυλακίσεις, βασανισμοί, ξυλοδαρμοί κ.λ.π. ήταν στην ημερήσια διάταξη, ενώ για το επίσημο κράτος χαρακτηρίζονταν ως κομμουνιστές όλοι όσοι δεν τοποθετούνταν υπέρ του βασιλιά, όπως επιβεβαιώνει κι ο Αμερικανός πρεσβευτής Μακ Βί (Mac Veagh). ³⁴⁹ Το αστικό κράτος αξιοποιώντας το άρθρο 3 της Συμφωνίας της Βάρκιζας «περί αμνηστίας», το οποίο ερμηνεύτηκε εντέχνως, ενέτεινε τις διώξεις των κομμουνιστών και ΕΑΜιτών. Στο μεταξύ είχε εδραιωθεί ένα άκρως αντικομμουνιστικό νομικό σύστημα. Οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις με τη στήριξη του Συμβουλίου της Επικρατείας, «νεκρανάστησαν το Σύνταγμα του 1864/1911», ³⁵⁰ που είχε καταργήσει η δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου. «Μέσω της αναβίωσης αυτής, επεδίωκαν να εμφανισθούν ως φορείς της τυπικής νομιμότητας, για να παραβιάσουν τους όρους της ουσιαστικής». ³⁵¹ Επί της ουσίας παρέμεναν τα περισσότερα αυταρχικά μέτρα που είχαν υλοποιήσει οι

³⁴⁷ Εργατική, Απρίλης 1946.

³⁴⁸ Ελληνικόν Αίμα, 12.7.1946.

³⁴⁹ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 114.

³⁵⁰ Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στην νεοελληνική ιστορία 1800-2010*, εκδ. Πόλις, Αθήνα, 2011, σελ. 333.

³⁵¹ Ό.π.

κυβερνήσεις τις δεκαετίες του 1920-1930. Επίσης, με βάση τη Συμφωνία της Βάρκιζας (Άρθρο 9) καθοριζόταν η διεξαγωγή εθνικών εκλογών και Δημοψηφίσματος για το Πολιτειακό μέσα στο 1945. Μάλιστα η Συμφωνία όριζε, ότι πρώτα θα διεξαγόταν το δημοψήφισμα και «θα επακολουθήσουν δε ως τάχιστα και εκλογαί Συντακτικής Συνελεύσεως διά την κατάρτισιν του νέου Συντάγματος της χώρας».³⁵² Ωστόσο με παρέμβαση των κυβερνήσεων ΗΠΑ-Βρετανίας-Γαλλίας τα πράγματα δε θα εξελιχθούν έτσι, οι εκλογές θα μετατοπιστούν για το 1946, θα προηγηθούν του δημοψηφίσματος και θα είναι για αναθεωρητική και όχι συντακτική Βουλή.³⁵³ Συνεπώς σε συνθήκες έντονης τρομοκρατίας και πολιτικών ανακατατάξεων, αντιπροσωπία του ΕΑΜ και άλλων κομμάτων πραγματοποίησαν διάβημα στο Σοφούλη και του ανακοίνωσαν την απόφασή τους να μην πάρουν μέρος στις εκλογές που είχαν οριστεί για τις 31 Μαρτίου 1946. «Οριστική και αμετάκλητη η απόφαση της αποχής από το εκλογικό πραξικόπημα. Ιστορικές οι ευθύνες της κυβέρνησης.»³⁵⁴ Από τις εκλογές απείχαν το κόμμα του ΕΑΜ, το κόμμα των Αριστερών Φιλελευθέρων (των Στ. Χατζήμπεη και Ν. Γρηγοριάδη), το ΣΚ-ΕΛΔ (των Σβώλου-Τσιριμώκου), η Ένωση Δημοκρατικών Αριστερών (Ι. Σοφιανόπουλος), το Προοδευτικό Κόμμα (Γ. Καφαντάρης) και άλλοι πολιτικοί (π.χ. Εμμ. Τσουδερός, Γ. Καρτάλης).^{*} Οι εκλογές έγιναν με το σύστημα της απλής αναλογικής σε καθεστώς βίας και νοθείας, ενώ τα αποτελέσματα σε καμία περίπτωση δε μπορούν να θεωρηθούν ασφαλή και δίκαια. Για το ΚΚΕ η αποχή ξεπέρασε το 50%, ενώ η διεθνής αποστολή που τις επιτηρούσε (συμμετείχαν αντιπρόσωποι των ΗΠΑ-Βρετανίας-Γαλλίας, όχι όμως της ΕΣΣΔ), ανακοίνωσε τρεις διαφορετικές εκτιμήσεις για το μέγεθος της αποχής: 9,3%, 15% και 20%.³⁵⁵ Τα ξημερώματα της 31/3/1946 ομάδα ανταρτών θα επιτεθεί στο σταθμό χωροφυλακής στο Λιτόχωρο (τυπική έναρξη του εμφυλίου).³⁵⁶

Αναμενόμενα το εκλογικό αποτέλεσμα δεν αναγνώρισε ούτε ο ΕΡΓΑΣ, ούτε όμως και η ΓΣΕΕ που προέκυψε από το Πανελλαδικό Πανεργατικό Συνέδριο, στο Συμβούλιο της οποίας κυριαρχούσε πια, νομίμως ο ΕΡΓΑΣ. Σε φύλλο της *Εργατικής*

³⁵² Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, τόμ. 1, εκδ.

Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2000, σελ. 84-85.

³⁵³ *Ριζοσπάστης*, 20.9.1945.

³⁵⁴ *Ριζοσπάστης*, 3.3.1946.

³⁵⁵ Ηλίας Νικολακόπουλος, «Η ανάπτυξη των πολιτικών δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα», στο Δημήτρης Θ. Τσάτσος-Ξενοφών Ι. Κοντιάδης (επιμ.), *Το μέλλον των πολιτικών κομμάτων*, εκδ.

Παπαζήσης, Αθήνα, 2003, σελ. 195.

³⁵⁶ *Ριζοσπάστης*, 2.4.2006.

^{*}Αναλυτικότερα για το θέμα της αποχής, βλ. (Μιχάλης Λυμπεράτος, *ΣΤΑ ΠΡΟΘΥΡΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ*, εκδ. ΒΙΒΛΙΟΡΑΜΑ, Αθήνα, 2006).

που κυκλοφόρησε μετά τις εκλογές σχετικά με την τρομοκρατία στην Ελλάδα, δημοσιεύεται άρθρο του Α. Λινέ αντιπρόσωπου της ΠΣΟ στο 8^ο Πανελλαδικό Συνέδριο με τίτλο «*Η ΚΑΤΑΛΙΩΞΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ*», όπου τονίζεται «*Κάτω από την άγρια τρομοκρατία των μοναρχοφασιστών έγινε η εκλογική κωμωδία. -Κι όμως ο δημοκρατικός λαός νίκησε με την αποχή του*». Πιο αναλυτικά αναφέρει: «*Η Ελλάδα ψήφισε στις 31 του Μάρτη και ο υπουργός μας των Εξωτερικών, που έστειλε αποστολή παρατηρητών υπό την αρχηγεία του στρατηγού Λαπαρά, πήρε την ευθύνη για την εγγύηση της κανονικής διεξαγωγής των εκλογών. Η Ελλάδα ψήφισε κάτω από την πιο αιματηρή καταπίεση των μοναρχικών οργανώσεων, όπως είναι οι χίτες, που σε συνεργασία με την εθνοφυλακή και την αστυνομία εξασκούν την τρομοκρατία σε βάρος των δημοκρατικών. Η Ελλάδα ψήφισε με καταλόγους τρομερά νοθευμένους, στους οποίους ήταν γραμμένοι και οι νεκροί. Η Ελλάδα ψήφισε κάτω από την απειλή των λόγχων 80.000 Βρετανών στρατιωτών, που είναι στην Ελλάδα για ν' αποκαταστήσουν την 'τάξη'. Πρόκειται φυσικά για την 'τάξη' που συμφέρει στους μοναρχοφασίστες δολοφόνους των Ελλήνων πατριωτών. Δεν είναι ο ελληνικός λαός, δεν είναι η ελληνική εργατική τάξη που ψήφισε, είναι οι άνθρωποι της δικτατορίας του Μεταξά, είναι οι συνεργάτες των χιτλερικών, που έχουν πολλά βιβλιάρια στα χέρια τους και που αντιπροσωπεύθηκαν στις κάλπες. Αναγγέλλεται ότι η αποχή είναι 50%. Αυτό το ποσοστό δείχνει την έκταση της λαϊκής διαμαρτυρίας ενάντια στην εκλογική κωμωδία. Στην πραγματικότητα όμως είναι 70% το ποσοστό των ψηφοφόρων που απέσχαν από την εκλογική κωμωδία...».³⁵⁷*

Τελικά, μετά από τις εθνικές εκλογές θα προκύψει συμπαγής πλειοψηφία αντικομμουνιστικών και φιλοβασιλικών δυνάμεων υπό την πολιτική συμμαχία «*Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων*», που θα σχηματίσει κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον αρχηγό του Λαϊκού Κόμματος Κ. Τσαλδάρη, στελέχη του κόμματος του και άλλους μοναρχικούς. Παρά το γεγονός ότι πρόκειται για κυβέρνηση μια παράταξης θα επιδιωχθεί συναίνεση του ευρύτερου αστικού πολιτικού συστήματος με κοινό παρονομαστή τον αντικομμουνισμό και στόχο το τσάκισμα του λαϊκού κινήματος. Ενδεικτικό της κατάστασης, είναι το γεγονός ότι η κυβέρνηση στις 12.10.1946 απαγορεύει το γιορτασμό της επετείου της Απελευθέρωσης των Αθηνών.³⁵⁸ Βαρύνουσας σημασίας κυβερνητική πράξη είναι η θέσπιση του Γ' Ψηφίσματος στις 17-18/6/1946 (θα το ψηφίσουν 134 βουλευτές από 354, χωρίς κανένα κόμμα να κρατά

³⁵⁷ Εργατική, Απρίλης 1946.

³⁵⁸ Ριζοσπάστης, 12.10.2022.

ενιαία στάση). Το Γ΄ ψήφισμα ήταν «περί έκτακτων μέτρων κατά των επιβουλευομένων την δημοσίαν τάξιν και την ακεραιότητα του κράτους». Η κυριότερη διάταξή του ήταν: «Όστις θέλων να αποσπάση έν μέρος της Επικρατείας ή να ευκολύνει τα προς το τέλος τείνοντα σχέδια συνώμοσεν εντός του κράτους ή συνεννοήθη με ξένους ή διήγειρε στάσιν ή κατήρτισεν ενόπλους ομάδας , ή μετέσχεν εις αυτάς τιμωρείται με θάνατον».³⁵⁹ Με το Γ΄ Ψήφισμα εγκαινιάζεται με τον πιο επίσημο τρόπο η περίοδος της νέας εθνικοφροσύνης, όπου οι Έλληνες διαχωρίζονται σε «Εθνικόφρονες» και «αντεθνικώς δρώντες». Χαρακτηριστική είναι η ομιλία του Ν. Ζέρβα στη Βουλή κατά τη ψήφιση του νόμου. «Δεν πρόκειται κύριοι , το ψήφισμα αυτό να εφαρμοστεί εναντίον Ελλήνων . Εδώ έχουμε να κάνουμε με Βούλγαρους».³⁶⁰ Επίσης θα ακολουθήσουν και άλλα αδυσώπητα νομοθετήματα για την περιφρούρηση του καθεστώτος, όπως για παράδειγμα ο νόμος «περί των αδικημάτων του Τύπου» με αυστηρότατες διατάξεις ή αυτός που προηγήθηκε «περί εξυγιάνσεως των δημοσίων υπηρεσιών» που επέβαλε ευρύτατη εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού.³⁶¹ Φυσικά η κυβέρνηση που προέκυψε απ' τις εκλογές του Μαρτίου φρόντισε και για την επιστροφή του βασιλιά με τη συνδρομή των Βρετανών θωρακίζοντας και με αυτό τον τρόπο το αστικό πολιτικό σύστημα και αποκαθιστώντας την προπολεμική κατάσταση. Το δημοψήφισμα για το Πολιτειακό διεξήχθη στις 1/9/1946 μέσα σε όργιο νοθείας και το ΕΑΜ έλαβε μέρος.³⁶² Στις 26/9 ο Γεώργιος Γλίξμπουργκ ο Β΄ επέστρεψε στην Ελλάδα αφού, όπως ανακοινώθηκε, είχε συγκεντρώσει το 68,3% των ψήφων,³⁶³ αποτέλεσμα που βέβαια δεν αναγνωρίστηκε απ' το ΚΚΕ και άλλα κόμματα.

Η Ακύρωση του 8^{ου} Συνεδρίου

Μετά και τις εκλογές στις 31 Μαρτίου 1946 και την κυβέρνηση που προέκυψε απ' αυτές, υπουργός Εργασίας ανέλαβε ο Ανδρέας Στράτος, ο οποίος αμέσως απέλυσε όλους τους Αριστερούς υπαλλήλους, αλλά και συνολικά τα 2/3 του προσωπικού του

³⁵⁹ Σόλων Γρηγοριάδης , ο Εμφύλιος 1946-1949-Τα φοβερά ντοκουμέντα, τόμ. Α΄, εκδ. Φυτράκης, Αθήνα , 1979, σελ. 70-71.

³⁶⁰ Βαρδής Β. Βαρδινογιάννης (επιμ.), «Δεν θέλω να μου δέσετε τα μάτια...», εκδ. ΕΔΙΑ 1940-1947, Αθήνα, 2004, σελ. 31.

³⁶¹ Σόλων Γρηγοριάδης , ο Εμφύλιος 1946-1949-Τα φοβερά ντοκουμέντα, τόμ. Α΄, εκδ. Φυτράκης, Αθήνα , 1979, σελ. 71.

³⁶² Ριζοσπάστης, 24.11.1996.

³⁶³ Ηλίας Νικολακόπουλος, Η καχεκτική δημοκρατία 1946-1967, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2001, σελ. 89.

Υπουργείου και με ειδική απόφαση απέλυσε και τον πρώην Υπουργό Ζάκκα που είχε επαναπροσληφθεί στο Δημόσιο μετά την απελευθέρωση. Επίσης κατάργησε το Ν.44/1944 (Πορφυρογένη) της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, που απαγόρευε στους βιομήχανους τις απεριόριστες απολύσεις προσωπικού.³⁶⁴ Στις 12 Φεβρουαρίου 1946, δηλαδή πριν το συνέδριο, ο Ι. Κασσιμάτης, μέλος του σωματίου τυπογράφων και της παράταξης Μακρή, άσκησε αίτηση ακυρώσεως στο ΣτΕ, κατά των αποφάσεων 24792/1945 (23 Οκτωβρίου) και 24792/1945 (28 Δεκεμβρίου) του υπουργού Εργασίας σχετικά με τη σύγκληση του 8^{ου} Συνεδρίου.³⁶⁵ Το ΣτΕ με εισήγηση του Μιχ. Στασινόπουλου εξέδωσε στις 26 Ιουνίου την υπ' αριθ. 885/46 απόφαση της Ολομέλειας ακυρώνοντας έμμεσα, το 8^ο Πανεργατικό Συνέδριο και δημιουργώντας νέα κρίση νομιμοποίησης στη ΓΣΕΕ.³⁶⁶ Πρόκειται για μια άκρως πολιτική απόφαση, ενώ νομική βάση της ήταν η παράβαση, από την εκτελεστική εξουσία, του άρθρου 11 του Συντάγματος (ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι) και η παράβαση του άρθρου 1 Κεφ. Α 35 της υπ' αριθ. 23 Συντακτικής Πράξεως που επικύρωνε τη Συμφωνία της Βάρκιζας, μια συμφωνία που κατοχύρωνε τις συνδικαλιστικές ελευθερίες.³⁶⁷ Είναι πια ξεκάθαρο ότι ο θεσμός της Δικαιοσύνης εξυπηρετούσε πολιτικές σκοπιμότητες. Άλλωστε χαρακτηριστικό στοιχείο των μεροληπτικών αποφάσεων είναι, ότι από τις 2.600 υποθέσεις δοσίλογων της κατοχής που εκδίκασαν στο Δήμο Αθηναίων, αθώωσαν το 82%, το 11% διέταξαν την άμεση απελευθέρωση των κατηγορούμενων και μόνο το 7% καταδικάστηκε σε περιορισμένες ποινές.³⁶⁸ Επίσης ενδεικτικό της κυβερνητικής παρέμβασης στα συνδικαλιστικά πράγματα, είναι και η ανάθεση αποκλειστικά στην ΕΡΕΠ του Μακρή και σε καμία απ' τις υπόλοιπες συνδικαλιστικές οργανώσεις, να διαθέσει την αρωγή της UNRRA στους συνδικαλισμένους εργαζόμενους. Έτσι οι συνδικαλιστές Μακρής, Θεοχαρίδης και Δημητράτος, που ήταν βουλευτές σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Ζάκυνθο αντίστοιχα εμφανίζονταν μπροστά στους εργάτες, σαν ευεργέτες.³⁶⁹ Την κατάσταση αυτή κατήγγειλε με ανοιχτή επιστολή προς τον διευθυντή της ΟΥΝΡΑ ο Ν. Αραμπατζής, μέλος της Διοίκησης της ΓΣΕΕ και υποτίθεται

³⁶⁴ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 192.

³⁶⁵ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 115-116.

³⁶⁶ Ό.π.

³⁶⁷ Ό.π., σελ. 117.

³⁶⁸ *Ριζοσπάστης*, 5.6.1946.

³⁶⁹ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 193. Και *Ριζοσπάστης*, 29.5.1946.

Εργατικός Αντιπρόσωπος στην Επιτροπή Διανομών Ά Διαμερίσματος.³⁷⁰ Στη συνέχεια με απόφαση του Υπουργού Εργασίας Α. Στράτου στις 25 Ιούλη απολύθηκε η εκλεγμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ και διορίστηκε νέα προσωρινή διοίκηση με τυπικά καθήκοντα, τη διευθέτηση τρεχουσών υποθέσεων και με σκοπό να διοργανώσει νέες συνδικαλιστικές αρχαιρεσίες και νέο (9^ο) Συνέδριο.³⁷¹ Στη νέα διοίκηση που αποτελούνταν από 21 μέλη, μόνο τα πέντε ανήκαν στην παλιά που καθαιρέθηκε. Τα υπόλοιπα 16 προέρχονταν κυρίως από τις δεξιές παρατάξεις και ειδικά από την ΕΡΕΠ του Μακρή και την ΕΣΕΕ (πρόκειται για τη συνέχεια της Μεταξικής Εθνικής Συνομοσπονδίας) των πρώην μεταξικών συνδικαλιστών Χατζηδημητρίου, Βολωτά, Τσάκου, κ.ά., που είχαν από καιρό επανέλθει στο προσκήνιο. Πάντως στη νέα διοίκηση δεν τοποθετήθηκαν οι Μακρής, Χατζηδημητρίου και ο εκλεγμένος Πρόεδρος της ΓΣΕΕ Παπαρήγας, που πλέον αποτελούσε κόκκινο πανί. Επιπλέον, η επιλογή αυτή δεν ήταν τυχαία, αφού ήταν σαφής η προσπάθεια του Στράτου να περιορίσει την επιρροή του ΚΚΕ. Συγκεκριμένα από τους 5 της νέας διοίκησης, προερχόμενους απ' τον ΕΡΓΑΣ, μόνο ο Θεός ήταν κομμουνιστής. Οι δύο άλλοι, ήταν οι γνωστοί ρεφορμιστές Στρατής και Καλομοίρης, το τρίτο μέλος ο συνεργαζόμενος με το ΚΚΕ Μαστρογιαννάκος και το τέταρτο μέλος ήταν ο κομμουνιστής Β. Νεφελούδης, ο οποίος όμως μέσα στο 1945 διαγράφηκε απ' το κόμμα, κάτι που ήταν σε γνώση του υπουργείου.³⁷² Η διαγραφή Νεφελούδη, επήλθε μετά την επιστροφή του Ζαχαριάδη στην Αθήνα και οφείλεται σε μεταξύ τους διένεξη που είχαν στο παρελθόν, καθώς και στη σύγκρουση του Νεφελούδη με τον Ιωαννίδη, όταν αμφότεροι ήταν έγκλειστοι στην Ακροναυπλία.³⁷³ Την περίοδο της Μεταξικής δικτατορίας, το Μάη του 38 ο Νεφελούδης μαζί με άλλα έξι στελέχη του ΚΚΕ και συγκεκριμένα οι Παρτσαλίδης, Σκλάβαινας, Νικολιτσάκος, Μαλτέζος, Σπανός και Κουκουλιός μεταφέρθηκαν στις φυλακές της Κέρκυρας, όπου ήδη κρατούνταν ο Ζαχαριάδης. Εκεί, οι Νεφελούδης και Ζαχαριάδης θα έρθουν σε ρήξη για εσωκομματικά θέματα, γεγονός που θα καθορίσει τη μεταξύ τους σχέση.³⁷⁴ Απ' την πλευρά του ο Στράτος, για να δικαιολογήσει τη νέα σύνθεση της ΓΣΕΕ επικαλέστηκε το αποτέλεσμα της εκλογικής αναμέτρησης στις 31

³⁷⁰ *Εργατική*, Απρίλης 1946.

³⁷¹ Άγγελος Αυγουστήδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 367.

³⁷² *Ό.π.*, σελ. 368.

³⁷³ Βασίλης Νεφελούδης, *Αχτίνα Θ' - Αναμνήσεις 1930-1940*, εκδ. ΕΣΤΙΑ, Αθήνα, 2007, σελ. 167.

³⁷⁴ *Ό.π.*, σελ. 171-172.

Μαρτίου.³⁷⁵ Πάντως απ' τους πέντε του ΕΡΓΑΣ που ορίστηκαν για τη νέα διοίκηση, κανείς δε δέχτηκε το διορισμό του, εκτός απ' τον Καλομοίρη που όμως δε θα συμμετάσχει στις συνεδριάσεις και τις υποχρεώσεις του νέου οργάνου.³⁷⁶

Επιπλέον, για να στηριχτεί η διορισμένη διοίκηση και παρότι η υποχρεωτική εισφορά, ως τρόπος χρηματοδότησης των συνδικαλιστικών οργανώσεων καταγγέλλθηκε και τελικά καταργήθηκε απ' το 8^ο Συνέδριο, επιβλήθηκε και πάλι με κοινή απόφαση των υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, μετά την εκδίωξη της νόμιμα εκλεγμένης διοίκησης της ΓΣΕΕ.³⁷⁷ Σύμφωνα με την απόφαση αριθ. 29879/1946, κάθε μισθωτός της χώρας, συνδικαλισμένος και μη, έπρεπε να καταβάλλει μηνιαίως υποχρεωτική εισφορά 1.000 Δρχ. Απ' το ποσό αυτό 400 δρχ. εισέπραττε η ΓΣΕΕ, 200 δρχ. η Ομοσπονδία και το Σωματείο βάσης, 300 δρχ. το ΕΚ και 100 δρχ. προορίζονταν για το Ταμείο Εκπροσώπων Υπαλλήλων Επαγγελματικών Οργανώσεων. Το ποσό που αντιστοιχούσε στη ΓΣΕΕ το εισέπρατταν οι εργοδότες και το κατέθεταν για λογαριασμό της στην Εθνική Τράπεζα. Τα ποσά που αναλογούσαν στις οργανώσεις τα παρακρατούσαν οι εργοδότες. Η συγκεκριμένη απόφαση προκάλεσε αντιδράσεις και προσβλήθηκε στο ΣτΕ που όμως την επικύρωσε με την απόφασή του, αριθ. 1466/1947.³⁷⁸ Οι σχέσεις του υπουργείου και της ΓΣΕΕ ήταν τεταμένες, ενώ η νέα Δεξιά κυβέρνηση ήταν αποφασισμένη να συντρίψει την αριστερή πλειοψηφία στο εργατικό κίνημα φοβούμενη μεταξύ άλλων και το ξέσπασμα νέου κύματος απεργιών. Το ΄Τ Ψήφισμα, αλλά και οι περιορισμοί στο συνδικαλιστικό κίνημα, όπως η αφαίρεση του απεργιακού δικαιώματος στους εργαζόμενους των εταιρειών Κοινής Ωφέλειας,³⁷⁹ ήταν σ' αυτή την κατεύθυνση. Επιπλέον η υπουργική απόφαση για τα ασφαλιστικά ταμεία, έδινε τη δυνατότητα στον υπουργό να διορίζει προσκείμενους στην κυβέρνηση και δεξιούς συνδικαλιστές στις διοικήσεις αυτών των οργανισμών,³⁸⁰ κάτι που καταγγέλλθηκε απ' τις δυνάμεις του ΕΡΓΑΣ: «*Το μετεκλογικό συγκρότημα των μοναρχικών που παρασταίνει την 'λαοπρόβλητη' εθνική Κυβέρνηση, που δεν είναι παρά υπάλληλος του άγγλου προτέκτορα, εξαπόλυσε το συρφετό των προδοτών*

³⁷⁵ Α. Στράτου, *Πολιτικοί Λόγοι και Άρθρα 1946*, Αθήναι, 1946, σελ. 80, όπως παρατίθεται στο Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*.

³⁷⁶ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 121.

³⁷⁷ Γ. Φ. Κουκουλές, *Ελληνικά Συνδικάτα: Οικονομική Αυτοδυναμία και Εξάρτηση 1938-1984*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1984, σελ. 28.

³⁷⁸ Ό.π., σελ. 28-29.

³⁷⁹ *Ελευθερία*, 13.6.1946.

³⁸⁰ *Εργατική*, Ιούνιος 1946.

εργατοκαπλήλων, των τεταρτοαυγουστιανών και συνεργατών του κατακτητή και τους εγκαθιστά στις Διοικήσεις των κλαδικών ασφαλιστικών ταμείων...».³⁸¹ Παρά τον προσανατολισμό του ΚΚΕ για ένταση των εργατικών αγώνων, οι απεργίες μετά τις εκλογές είχαν κοπάσει.³⁸² Βέβαια κάποιες απεργίες έγιναν και μετά τις εκλογές έχοντας ως στόχο οικονομικά αιτήματα, με πιο χαρακτηριστικές και μακροχρόνιες αυτές στο εργοστάσιο «ΒΙΚΑ» (49 ημέρες) και στο εργοστάσιο χαρτοποιίας στο Αίγιο (πάνω από έναν μήνα).³⁸³ Ωστόσο, δεδομένα δεν υπήρχε η δυνατότητα για τη ΓΣΕΕ να κινητοποιεί τους εργάτες όπως στο παρελθόν, κάτι που αποδείχτηκε στη διάρκεια της γενικής απεργίας της 18^{ης} Ιουλίου, ενάντια στην ψήφιση στη Βουλή των κυβερνητικών μέτρων για την εθνική ασφάλεια, όπου δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, όπως παραδέχτηκε και το στέλεχος του ΚΚΕ Β. Μπαρτζιώτας.³⁸⁴ Τα έκτακτα κυβερνητικά μέτρα που στρέφονταν ξεκάθαρα και κατά του εργατικού κινήματος, ψήφισαν και οι κυβερνητικοί συνδικαλιστές, που είχαν εκλεγεί βουλευτές στις 31 Μαρτίου. «Στη Βουλή των 'λαοπρόβλητων' τη νύχτα, που ψηφίστηκε το φασιστικό ψήφισμα 'περί μέτρων τάξεως', ειδικά για το άρθρο, που απαγορεύει τις απεργίες στους κλάδους παραγωγής κοινής ωφελείας, χρειάστηκε να γίνει ονομαστική ψηφοφορία των βουλευτών, επειδή και σ' αυτή ακόμα τη βουλή παρατηρήθηκε αντίδραση σοβαρής μερίδας βουλευτών για το αντεργατικό περιεχόμενο του ψηφίσματος. Στην ονομαστική αυτή κλήση ο... 'εργάτης' βουλευτής Μακρής ψήφισε σαν ένας άνθρωπος του κεφαλαίου και τίποτ' άλλο...».³⁸⁵ Φυσικά μποϊκοτάρισαν και την επίμαχη απεργία.

Από την άλλη πλευρά, όπως ήταν αναμενόμενο το ταξικό κίνημα δεν αποδέχτηκε τη νέα κατάσταση. Ήδη, αμέσως μετά τις εκλογές οι διοικούντες την ΓΣΕΕ, είχαν καταλάβει τους σκοπούς της κυβέρνησης. Σε άρθρο με τίτλο «*ΤΟ ΜΕΤΕΚΛΟΓΙΚΟ ΜΟΝΑΡΧΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ*», ο Κ. Θέος κατήγγειλε τα νομοθετήματα που σχεδίαζε η κυβέρνηση.³⁸⁶ Η απόφαση του ΣτΕ που ουσιαστικά άνοιγε το δρόμο για την ακύρωση του 8^{ου} Συνεδρίου καταγγέλθηκε αμέσως από τον Στ. Μαστρογιαννάκο συνεργαζόμενο με τον ΕΡΓΑΣ, ο οποίος ήταν Γραμματέας της Σοσιαλιστικής παράταξης και

³⁸¹ Ό.π., Μάης 1946.

³⁸² Άγγελος Αυγουστήδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 356.

³⁸³ Ριζοσπάστης, 12-13.6.1946 και 18.7.1946.

³⁸⁴ Ό.π., 30.6.1946.

³⁸⁵ Εργατική, Ιούνιος 1946.

³⁸⁶ Ό.π., Απρίλης 1946.

εκτελεστικός της ΓΣΕΕ.³⁸⁷ Επίσης ο κομμουνιστής δικηγόρος και μετέπειτα γνωστός βουλευτής της ΕΔΑ Ηλίας Ηλιού, με άρθρο-κριτική στην εφημερίδα της *Εργατικής* ανέλυσε τη νομική ανεπάρκεια της εν λόγω απόφασης. «*Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ*».³⁸⁸ Με τη γνωστοποίηση της απόλυσης της εκλεγμένης διοίκησης της ΓΣΕΕ, ξεσπούν σ' ολόκληρη τη χώρα διαδηλώσεις κ' διαμαρτυρίες. Η εκλεγμένη διοίκηση αρνείται να απομακρυνθεί και η αστυνομία επιτίθεται και καταλαμβάνει για μέρες τα Γραφεία της ΓΣΕΕ.³⁸⁹ Οι Παπαρήγας, Θεός, Στρατής, Αραμπατζής και Καλομοίρης θα συλληφθούν και θα καταδικαστούν σε φυλάκιση τεσσάρων μηνών για «υπεξαγωγή ιδιωτικών εγγράφων».³⁹⁰ Το πραξικόπημα της κυβέρνησης Τσαλδάρη καταδικάζει σε διεθνές επίπεδο το σύνολο των συνδικαλιστικών οργανώσεων, ενώ επίσημη θέση παίρνει και η ΠΣΟ. «*Καταπέλτης είναι το υπόμνημα που υπέβαλε η ΠΣΟ στη Διάσκεψη της Ειρήνης για το φασιστικό πραξικόπημα του Στράτου στα ελληνικά συνδικάτα...*», επιπλέον το στέλεχος της ΠΣΟ Λεόν Ζουώ κατήγγειλε την επέμβαση της ελληνικής κυβέρνησης στα συνδικάτα στο Εθνικό Συμβούλιο της Γαλλικής Συνομοσπονδίας.³⁹¹ Ακόμη για το πραξικόπημα και συνολικά την κατάσταση στα ελληνικά συνδικάτα, έδωσε συνέντευξη στο Μοσχοβίτικο περιοδικό «*ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ*» ο Κ. Θεός και ο Β. Νεφελούδης (πια δεν ήταν μέλος του ΚΚΕ) σε άρθρο στην *Εργατική* με τίτλο «*ΔΕ ΘΑ ΓΙΝΟΥΝ ΦΑΣΙΣΤΙΚΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ*» ξεκαθάρισε, ότι οι Έλληνες εργάτες δεν θα επιτρέψουν αυτή την αδικία, έχοντας την υποστήριξη της ΠΣΟ και της παγκόσμιας εργατικής τάξης.³⁹² Λίγες μέρες μετά την απόφαση Στράτου, συνεδρίασε για το θέμα το Εθνικό Συμβούλιο της ΓΣΕΕ, στο οποίο τοποθετήθηκε καταδικάζοντας την απαράδεκτη κυβερνητική ενέργεια και ο Λ. Ζουώ.³⁹³ Συγκεκριμένα απ' τον Ιούνιο 1946 το Εκτελεστικό Γραφείο της ΠΣΟ αποφάσισε να στείλει στην Ελλάδα για να ερευνήσει την κατάσταση τον αντιπρόεδρο της οργάνωσης Λ. Ζουώ (Levon Jouheaux). Ο Ζουώ έφτασε στην Αθήνα στις 26 Ιουλίου 1946 και αμέσως συναντήθηκε με τον Τσαλδάρη, τον Στράτο και άλλους αξιωματούχους, προκειμένου να επέλθει κάποιος συμβιβασμός. Όμως η κατάληψη της

³⁸⁷ Ό.π., Μάης 1946.

³⁸⁸ Ό.π.

³⁸⁹ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 194.

³⁹⁰ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 128.

³⁹¹ *Εργατική*, Σεπτέμβριος 1946.

³⁹² Ό.π.

³⁹³ Ό.π.

έδρας της ΓΣΕΕ, από την αστυνομία τορπίλισε αυτές τις προσπάθειες. Η σύλληψη της εκλεγμένης Διοίκησης και η παραπομπή των συνδικαλιστών σε δίκη, ανάγκασε τον Ζουώ να εγκαταλείψει τη χώρα, αφού πρώτα κατέθεσε ως μάρτυρας υπεράσπισης στο δικαστήριο των γραμματέων της ΓΣΕΕ.³⁹⁴ Γενικά η ΠΣΟ αντέδρασε έντονα σ' αυτή την ωμή κυβερνητική παρέμβαση στα ελληνικά συνδικάτα. Μάλιστα ο Γάλλος συνδικαλιστής Λουί Σαγιάν, απέστειλε επιστολή στο Συμβούλιο Ασφαλείας για τα Ελληνικά Εργατικά Σωματεία, όπου παρομοίαζε τις μεθόδους που χρησιμοποιούσε η ελληνική κυβέρνηση στο συνδικαλιστικό ζήτημα, με τις αντίστοιχες της Ναζιστικής Γερμανίας στα 1933 και άλλων χωρών που μετέπειτα έγιναν δορυφόροι της.³⁹⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι στη Γενική Συνέλευση του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO) το Σεπτέμβριο 1946 στο Μόντρεαλ, κατόπιν ειδικής ψηφοφορίας για τη νομιμοποίηση των αντιπροσώπων, ο Μακρής που εκπροσωπούσε τη διορισμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ καταψηφίστηκε απ' όλα τα εργατικά συνδικάτα που συμμετείχαν στη συνέλευση. Εκτενές ρεπορτάζ για τις αποδοκιμασίες στον Μακρή, φιλοξένησε και η *Εργατική*: «*Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΠΩΣ Ο ΜΑΚΡΗΣ ΕΓΙΝΕ ΔΕΚΤΟΣ ΣΤΟ ΜΟΝΤΡΕΑΛ*».³⁹⁶ Γενικά το Εκτελεστικό Γραφείο της ΠΣΟ αρνήθηκε στη διορισμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ να εκπροσωπεί την οργάνωση.³⁹⁷ Την ελληνική κυβέρνηση εκπροσώπησε ο υπουργός Εργασίας Στράτος, ο οποίος μετά το τέλος της συνέλευσης (10 Οκτωβρίου 1946) αρνήθηκε να επιστρέψει στην Ευρώπη και να επισκεφτεί τη Μ. Βρετανία όπως του ζητούσε το Foreign Office, αλλά προτίμησε να παραμείνει στον Καναδά. Αυτή η συμπεριφορά εν πολλοίς εξηγείται απ' το γεγονός, ότι πλέον δυσκόλευε τους Βρετανούς αξιωματούχους το ελληνικό συνδικαλιστικό ζήτημα, αλλά και από τη σχεδιαζόμενη Αμερικανική ανάμειξη.³⁹⁸ Η Κυβέρνηση στήριξε με κάθε τρόπο τη διορισμένη διοίκηση, μολονότι μ' αυτή την τακτική δε συμφωνούσε το σύνολο του κυβερνητικού συνδικαλισμού. Διαβάζουμε σχετικά στο άρθρο, «*ΤΙ ΕΠΙΔΙΩΚΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ Ο ΛΑΣΚΑΡΗΣ*»;», «*Σε κάποιο έντυπο που εκδίδεται χωρίς να το αγοράζει κανένας και που κανένας δε ξαίρει,-όλοι όμως μαντεύουν,-ποιος πληρώνει τα έξοδα του και το συντηρεί, εμφανίζεται ο Λάσκαρης με*

³⁹⁴ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 118.

³⁹⁵ *Εργατική*, Νοέμβριος 1946.

³⁹⁶ Ό.π.

³⁹⁷ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 122.

³⁹⁸ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 195.

οχτώ για την ώρα άρθρα, προσπαθώντας να βάλει μυαλό στους συνδικαλισμένους εργάτες και να τους φέρει στο δρόμο του θεού. Απ' το πρώτο κιόλας άρθρο του ο Λάσκαρης ξεκαθαρίζει τους σκοπούς του. Κατηγορεί τον κ. Στράτο που καθαίρεσε τις εκλεγμένες Διοικήσεις των συνδικαλιστικών οργανώσεων και διώρισε τους φασίστες εργατοκάπηλους, -όχι γιατί ο Στράτος θέλει μ' αυτό το πραξικόπημα να υποτάξει την εργατική τάξη στην ανελέητη εκμετάλλευση της πλουτοκρατικής ολιγαρχίας, όχι γιατί έτσι μετατρέπονται τα συνδικάτα από όργανα υπεράσπισης των εργατικών συμφερόντων σε εξαρτήματα του κεφαλαιοκρατικού φασιστικού κρατικού μηχανισμού. Το αντίθετο ο κ. Λάσκαρης κατηγορεί τον κ. Στράτο, ότι με τη μέθοδο των καθαιρέσεων και των διορισμών φέρνει το αντίθετο απ' τον επιδιωκόμενο σκοπό αποτέλεσμα, γιατί οι εργάτες συσπειρώνονται ακόμα πιο πολύ γύρω στις εκλεγμένες Διοικήσεις τους...».³⁹⁹ Στη συνέχεια ο Στράτος θα αντικατασταθεί στο Υπουργείο Εργασίας από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή (24.11.1946 μέχρι 17.2.1947) που θα συνεχίσει με την ίδια πυγμή. Πρώτη απόφασή του ήταν να αφαιρέσει τα Ασφαλιστικά Ταμεία Κύριας και Επικουρικής Ασφάλισης από τη διοίκηση των Εργατικών Ομοσπονδιών με την απόλυση όλων των εκλεγμένων Διοικήσεων των Ταμείων και να τα θέσει υπό τον απόλυτο έλεγχο του Υπουργείου, κάτι που είχε σαν αποτέλεσμα τη λεηλασία των αποθεματικών των Ασφαλιστικών Οργανισμών. Επίσης, το Γενάρη του 1947 μείωσε και την υποχρέωση εισφοράς από 10% που κατέβαλαν οι εργοδότες σε 4%.⁴⁰⁰ Η ακύρωση του 8^{ου} Συνεδρίου και η κατάφορη αδικία σε βάρος των εκλεγμένων συνδικαλιστών προκάλεσαν σοβαρές αντιδράσεις και στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό.

Τελικά, κάτω από την πίεση της Βρετανικής Διακομματικής Επιτροπής, η Αγγλική Κυβέρνηση εξέφρασε μέσω του υφυπουργού Εξωτερικών Μακ Νίλ (McNeil) τη δυσαρέσκειά της για το συνδικαλιστικό ζήτημα. Ύστερα από συνάντηση του πρωθυπουργού Τσαλδάρη με τον Μακ Νίλ στο περιθώριο της Διεθνούς Διάσκεψης Ειρήνης στο Παρίσι (29.7.1946), συμφωνήθηκε να σταλεί στην Ελλάδα, ειδικός σε εργατικά ζητήματα, προκειμένου να βοηθήσει στην επίλυση της ελληνικής εκκρεμότητας. Έτσι έφτασε στην Αθήνα τον Αύγουστο 1946 ο Μπρέιν (Braine), εργατικός ακόλουθος της αγγλικής πρεσβείας στη Ρώμη.⁴⁰¹ Σε πρώτη φάση ο Μπρέιν ήρθε σε διαπραγματεύσεις με την έκπτωτη διοίκηση της ΓΣΕΕ, η οποία πρότεινε για

³⁹⁹ *Εργατική*, Νοέμβρης 1946.

⁴⁰⁰ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 195.

⁴⁰¹ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 122.

να ξεπεραστεί το αδιέξοδο τα εξής: α) να αποκατασταθούν οι εκλεγμένες διοικήσεις, β) να αφεθούν ελεύθεροι οι κρατούμενοι κ' εξόριστοι συνδικαλιστές, γ) να αποκατασταθεί η δημοκρατική λειτουργία των συνδικαλιστικών οργανώσεων, δ) η νόμιμη διοίκηση της ΓΣΕΕ με απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου (άρθρο 15, 16 κ' 25 του Καταστατικού) να συμπληρώσει τη διοίκηση με 10 ακόμα μέλη, εκ των οποίων 5 της Δεξιάς (17μελής διοίκηση) και ε) να κληθεί αντιπροσωπία της ΠΣΟ για την εποπτεία των αρχαιρεσιών και τη σύγκλιση του 9^{ου} Συνεδρίου της ΓΣΕΕ.⁴⁰² Ο Μπρέιν παρά τις επιφυλάξεις του υποσχέθηκε να κανονίσει συνάντηση με την κυβέρνηση στις 30 Οκτωβρίου, ωστόσο είχε σοβαρές αντιθέσεις με τις προτάσεις της ΓΣΕΕ και καθυστέρουσε συνεχώς τη συνάντηση. Μάλιστα η συνάντηση ματαιώθηκε κι ο ίδιος έφυγε για τη Ρώμη.⁴⁰³ Σύμφωνα με τον Θεό, η υπαναχώρηση Μπρέιν οφείλεται στο γεγονός, ότι η εκλεγμένη διοίκηση δε δέχτηκε τους όρους του Μπρέιν να μη στηρίζει και να μην οργανώνει απεργίες η ΓΣΕΕ.⁴⁰⁴ Στη συνέχεια η κυβέρνηση δήλωσε ότι αποδεχόταν ως λύση (11.11.1946) τις αντιπροτάσεις Μπρέιν στην πρόταση της ΓΣΕΕ. Το κυβερνητικό ανακοινωθέν, γνωστό ως συμφωνία Τσαλδάρη- Μπρέιν όριζε ότι θα επανέλθουν οι τέως διοικήσεις της ΓΣΕΕ και των ΕΚ, με τον όρο ότι θα προστεθούν και ρεφορμιστές αντιπρόσωποι, καθώς και με τα παρακάτω καθήκοντα: α) τη διενέργεια αρχαιρεσιών, β) τη διατήρηση των περιουσιών και γ) τη διεξαγωγή της τρέχουσας εργασίας. Με τη συμφωνία αυτή διαφώνησε ο υπουργός Στράτος, ο οποίος βρισκόταν στο εξωτερικό, καθώς σε συνεννόηση με Αμερικανούς παράγοντες πρόκρινε τη λύση μιας εντελώς «καθαρής» από κομμουνιστές ΓΣΕΕ. Σε δήλωση του ο Στράτος τόνιζε: *«ο διεθνής συνδικαλισμός επιδιώκει την ελευθέραν εκδήλωσιν της θελήσεως των εργαζομένων ως προς την εκπροσώπησίν των. Είναι λοιπόν αναμφισβήτητον ότι δεν είναι δυνατόν παρά να συμφωνή με τας σκέψεις μου αυτάς. Βεβαίως όταν υφίσταται κομμουνιστική επίδρασις δεν υπάρχει πρόθεσις ελευθέρας εκδηλώσεως, αλλά διάθεσις κομμουνιστικής επικρατήσεως δι' οιοδήποτε μέσου. Έχω υπ' όψιν μου ότι ο αμερικανικός συνδικαλισμός συμφωνεί απολύτως με τας απόψεις αυτάς.»*.⁴⁰⁵ Βέβαια ούτε η διορισμένη διοίκηση είχε πρόθεση να αποδεχτεί τη συμφωνία και οργάνωσε πολιτική διαμαρτυρία στο Γραφείο του πρωθυπουργού. Επιπλέον, οι ρεφορμιστές που γνώριζαν για την αίτηση ακυρώσεως που είχε υποβάλει ο Παπαρήγας

⁴⁰² Ό.π., σελ. 123.

⁴⁰³ Ό.π.

⁴⁰⁴ Ριζοσπάστης, 15.1.1947.

⁴⁰⁵ Έθνος, 18.11.1946.

κατά των αποφάσεων Στράτου, οργάνωσαν στις 10 και 11 Νοέμβρη 1946 στο θέατρο Αλίκη, χωρίς καμία νομιμοποίηση «Πανελλαδική Συνδιάσκεψη», όπου παραβρέθηκαν 94 αντιπρόσωποι με στόχο να εμφανιστούν οι ρεφορμιστές ως ενιαία παράταξη που θα διεκδικούσε την πλειοψηφία στη διοίκηση της ΓΣΕΕ. Στη μάζωξη αυτή ο κυβερνητικός συνδικαλιστής Πατσατζής πρότεινε τη δημιουργία δύο συνομοσπονδιών, θέση που αργότερα (15.11.1946) υιοθέτησε και ο Τσαλδάρης και σαφώς διαφοροποιούνταν από τη Συμφωνία Μπρέιν.⁴⁰⁶ Τέλος, στις θέσεις των ρεφορμιστών, αλλά και συνολικά στην πολιτική Στράτου άσκησε σφοδρή κριτική ο ΕΡΓΑΣ, ο οποίος όπως και η παράταξη Στρατή δεν αποδέχτηκαν τη Συμφωνία Μπρέιν, σε αντίθεση με τον Καλομοίρη που τη δέχτηκε χωρίς αντιρρήσεις. Στο κύριο άρθρο της *Εργατικής* το Δεκέμβρη με τίτλο «ΟΥΤΕ ΥΠΟΤΑΓΗ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ, ΟΥΤΕ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ», ο ΕΡΓΑΣ ξεκαθαρίζει, ότι δε θα επιτρέψει τον εξοστρακισμό του από τη διοίκηση της ΓΣΕΕ, αλλά ούτε συναινεί με το εγχείρημα των δύο Συνομοσπονδιών.⁴⁰⁷ Ακόμα ο Θέος με άρθρο του «Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ» αποδομεί όλα τα επιχειρήματα του Υπουργού, ενώ σε συνέντευξη με το Νομικό Σύμβουλο της ΓΣΕΕ Κ. Δημάκη, αναδεικνύεται ότι η επέμβαση του Υπουργού στα συνδικάτα είναι αντίθετη προς την απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας και συνεπώς παράνομη.⁴⁰⁸ Για τον ΕΡΓΑΣ η μη αποδοχή της Συμφωνίας Μπρέιν ήταν μονόδρομος, όχι μόνο γιατί αν συναινούσε θα νομιμοποιούσε την ακύρωση του 8^{ου} Συνεδρίου, αλλά και γιατί η συμφωνία αυτή, αν και έδινε την εντύπωση, ότι σεβόταν την πλειοψηφία όπως αυτή διαμορφώθηκε στο 8^ο Συνέδριο, στόχευε στην ουσία στην ανατροπή των συσχετισμών. Συγκεκριμένα η νέα σύνθεση θα περιλάμβανε 7 μέλη της εκλεγμένης από το 8^ο Συνέδριο παράταξης (5 του ΕΡΓΑΣ, ο Στρατής κι ο Καλομοίρης) και 5 μέλη των λεγόμενων ρεφορμιστών. Ωστόσο ο Καλομοίρης είχε από καιρό εξαγοραστεί από την κυβέρνηση, ο Στρατής όλο και πιο συχνά διαφοροποιούνταν από τον ΕΡΓΑΣ, ενώ και στο εσωτερικό της αριστερής παράταξης υπήρχαν τριγμοί, κάτι που γνώριζε ο Μπρέιν και συνεπώς η πλειοψηφία για τις αριστερές δυνάμεις με βάση τη νέα σύνθεση δεν ήταν δεδομένη.⁴⁰⁹ Πάντως παρότι ο ΕΡΓΑΣ δεν συμφωνούσε αποδέχτηκε τη Συμφωνία με υπόδειξη του Εκτελεστικού Γραφείου της ΠΣΟ (9.12.1946), η οποία με

⁴⁰⁶ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 126.

⁴⁰⁷ *Εργατική*, Δεκέμβρης 1946.

⁴⁰⁸ Ό.π.

⁴⁰⁹ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 127.

τη σειρά της πίεζε να βρεθεί λύση, χωρίς φυσικά να εγκρίνει τις κυβερνητικές παρεμβάσεις.⁴¹⁰

Για την Καταστολή του Ταξικού Κινήματος

Ουσιαστικά ύστερα απ' τη Συμφωνία της Βάρκιζας εγκαινιάζεται η «Λευκή Τρομοκρατία» σε βάρος του λαϊκού αριστερού κ' κινήματος. Όμως μετά τις 31 Μαρτίου 1946, η κατάσταση για τους αριστερούς και κομμουνιστές συνδικαλιστές ήταν πολύ δύσκολη. Ο εκφοβισμός και η ωμή τρομοκρατία είχαν υπερβεί κάθε όριο ειδικά στη Βόρεια Ελλάδα. Η σαρωτική νίκη του ΕΡΓΑΣ στο 8^ο Συνέδριο θορόβησε την κυβέρνηση που έθεσε σε εφαρμογή ένα τρομακτικό σχέδιο εναντίον πρωτοπόρων συνδικαλιστών. Η ταξική ηγεσία της ΓΣΕΕ που προέκυψε απ' το Συνέδριο προσπάθησε να αντιμετωπίσει την κρατική τρομοκρατία, την κατοχή των αγγλικών στρατευμάτων, την ασύδοτη δράση των πάσης φύσεως φασιστικών οργανώσεων, ταυτόχρονα και παράλληλα με την πάλη για βελτίωση των μεροκάματων και της ζωής των εργαζομένων. Το 1946, θα πραγματοποιηθεί στην Αθήνα μια από τις μεγαλύτερες πρωτομαγιάτικες συγκεντρώσεις, στην οποία 200 χιλιάδες εργαζόμενοι θα δηλώσουν αγωνιστικό "παρών" και θα διατρανώσουν την αντίθεσή τους στην εντεινόμενη τρομοκρατία. Είχε προηγηθεί στις 17 Απριλίου η δολοφονία του Γεωργίου Βουτυρά, στελέχους του ΕΡΓΑΣ και προέδρου του ΕΚ Νάουσας, ενώ λίγες μέρες αργότερα συνελήφθη από την αστυνομία και τελικά εξουδετερώθηκε και ο αντιπρόεδρος του ΕΚ.⁴¹¹ Στη συνέχεια ο συνδικαλιστής Πουσκουλέλης εκπροσωπώντας το ΕΚ Θεσσαλονίκης πήγε στη Νάουσα, για να ερευνήσει την κατάσταση, ωστόσο συνελήφθη κι αυτός και αφού βασανίστηκε, καταδικάστηκε από στρατοδικείο σε 11 χρόνια φυλάκιση. Επίσης, τέλη Απριλίου δολοφονήθηκαν στη Λάρισα και τρεις πρόεδροι σωματείων.⁴¹² Στις 19 Απρίλη του 1946 γίνεται η 12η (έκτακτη) συνεδρίαση της διοίκησης της ΓΣΕΕ, με θέμα την καταγραφή της τρομοκρατίας σε όλη τη χώρα, λόγω και της δολοφονικής επίθεσης στον Βουτυρά. Από τα πρακτικά εκείνης της συνεδρίασης διαβάζουμε: «Ο σ. Παπαρήγας μιλά για τη δολοφονία του σ. Βουτυρά, Προέδρου του Εργατικού Κέντρου της Νάουσας, αναφέρεται σε σειρά τρομοκρατικών γεγονότων ενάντια στα συνδικάτα και τους εργάτες, που δείχνουν μια ένταση της

⁴¹⁰ Ριζοσπάστης, 27.12.1946.

⁴¹¹ Στέργιος Αποστόλου, *Η Νάουσα στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου (1945-1949)*, Νάουσα, 2008.

⁴¹² Άγγελος Αυγουστήδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 363.

τρομοκρατικής επίθεσης των τρομοκρατικών στοιχείων και προπάντων των κρατικών οργάνων. Προτείνει να σταλεί τηλεγραφική διαμαρτυρία στην Ελληνική Κυβέρνηση, να καταγγελλθούν όλα αυτά στην ΠΣΟ, στις πρεσβείες των συμμάχων χωρών και στα εργατικά συνδικάτα των ίδιων χωρών κ. λ. π.» Ο Παπαρήγας προτείνει σχέδιο απόφασης για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, το οποίο εγκρίνεται και στο οποίο αναφέρεται: «Η διοίκηση της ΓΣΕΕ (...) εξέτασε τις τηλεγραφικές διαμαρτυρίες που έστειλαν πολλά Εργατικά Κέντρα και σωματεία, για εμπρησμούς γραφείων συνδικαλιστικών οργανώσεων, συλλήψεις και δολοφονίες εργατικών στελεχών όπως είναι: 1) Η σύλληψη από τη Χωροφυλακή στις 21/3/46 του Προέδρου του Εργατικού Κέντρου Ξάνθης και του αντικαταστάτη του. 2) Η σύλληψη και κακοποίηση από αστυνομικά όργανα στις 31/3/46 του Προέδρου του σωματίου των Εργατών Χημικής Βιομηχανίας στον Πειραιά. 3) Η επιδρομή και το κάψιμο του οικήματος και των αρχείων του Σωματίου Αλιεργατών Αρτάκης στις 3/4/46 από όργανα της Χωροφυλακής. 4) Η σύλληψη και κακοποίηση εργατών και εργατικών στελεχών στην Κατερίνη Μακεδονίας από τρομοκράτες της ΒΕΝ στις 7 του Απρίλη. 5) Η επίθεση εναντίον εργατών και η δολοφονία ενός εργάτη στο Ηράκλειο Κρήτης στις 8/4/46 από τρομοκράτες φασίστες. 6) Η διάρρηξη και καταστροφή των γραφείων του Σωματίου Εργατών Χημικών Προϊόντων στον Πειραιά στις 12/4/46 και η κλοπή 60.000 δραχμών, από τρομοκράτες φασίστες σε συνεργασία με αστυνομικά όργανα. 7) Το σχίσιμο της σημαίας του Σωματίου Φορτοεκφορτωτών στο Μεσολόγγι από τρομοκράτες χίτες και η παρεμπόδιση των εργατικών σωματίων να συμμετάσχουν στην τελετή της Εθνικής Επετείου. 8) Η διάλυση της συνέλευσης του Εργατικού Κέντρου Άρτας, στις 14/4/46, από τη Χωροφυλακή και η σύλληψη του γραμματέα του Κέντρου. 9) Η δολοφονία από τρομοκράτες στις 17/4 του Προέδρου του Εργατικού Κέντρου Νάουσας σ. Γ. Βουτυρά και δεκάδες άλλες συλλήψεις και ξυλοδαρμοί».⁴¹³ Επιπλέον, κατά τον Κ. Θέο, «Η τρομοκρατία, που ασκούν τα Σώματα Ασφαλείας και οι τρομοκρατικές φασιστικές οργανώσεις εναντίον των Συνδικάτων και Συνδικαλιστικών Στελεχών, έχει πάρει μια φοβερή έκταση και ένταση. Οικήματα Συνδικάτων λεηλατούνται και ισοπεδώνονται, όπως στο Στρατόνι, Πηλαία, Κιλκίς, Σωχό, Λαγκαδά κ. λ. π. Στελέχη των Συνδικάτων συλλαμβάνονται, βασανίζονται και δολοφονούνται, όπως ο Πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Νάουσας Γ. Βουτυράς. Τα γεγονότα αυτά τα εξακρίβωσαν και οι Άγγλοι βουλευτές. Εκτός από αυτή την ανοιχτή τρομοκρατία της βίας, τον τελευταίο καιρό

⁴¹³ Ριζοσπάστης, 26.4.1997.

ξαπολήθηκε και μια βίαιη εργοδοτική τρομοκρατία, ιδιαίτερα ύστερα από την κατάργηση του Νόμου 424. Ομαδικές απολύσεις ενεργούνε οι βιομήχανοι εναντίον όλων των δρούντων συνδικαλιστικά εργατών. Απ' την άλλη μεριά η αντίδραση με τα όργανά της ξαπόλησε μια βίαιη συκοφαντική και δυσφημιστική επίθεση εναντίον του συνδικαλιστικού κινήματος, με σωβινιστικά κηρύγματα για τα εθνικά δήθεν δίκαια».⁴¹⁴

Μετά την ακύρωση του 8^{ου} Συνεδρίου απ' το ΣτΕ και αφού η νόμιμη διοίκηση της ΓΣΕΕ αρνήθηκε να παραδώσει τα ηνία της Συνομοσπονδίας, η αστυνομία, όπως ήδη έχει αναφερθεί, προχώρησε σε κατάληψη των Γραφείων της ΓΣΕΕ και συνέλαβε τους συνδικαλιστές. «... Ύστερα από κάθε βίαια κατάληψη εργατικής οργάνωσης και την καθαίρεση της νόμιμης διοίκησής της επακολουθεί διορισμός. Οι άνθρωποι που αποδοκιμάστηκαν στις εκλογές των σωματείων από τους εργάτες, αυτοί που πρόθυμα υπηρέτησαν τους κατακτητές και όλους τους δικτάτορες, δέχονται τον διορισμό τους και κάτω απ' την προστασία της αστυνομίας εγκαθίστανται στις διοικήσεις...».⁴¹⁵ Αλλά και το ΚΚΕ έπαυσε να τρέφει αυταπάτες ως προς τις καλές προθέσεις της κυβέρνησης και την 8η Μάη 1946 προέβη σε έντονο διάβημα προς τον πρωθυπουργό, στον οποίο δήλωσε απερίφραστα, «...ότι αν δεν αποπλιστούν όλες οι τρομοκρατικές ακροδεξιές οργανώσεις που δρούσαν ανεμπόδιστα στη χώρα, η κατάσταση θα χειροτερεύσει και ο λαός θα υπερασπιστεί μόνος του τη ζωή του. Και βεβαίως, για ότι επρόκειτο να συμβεί στο εξής ακέραια την ευθύνη θα έφερε αποκλειστικά η κυβέρνηση...».⁴¹⁶ Την καταδίωξη των εργαζομένων ανέδειξε με άρθρο του και ο αντιπρόσωπος της ΠΣΟ Α. Λινέ με παραδείγματα περιστατικών, που αφορούσαν από 1 ως 7 Μαρτίου του 1946. «Αθήνα: Το σωματείο των τοιχοκολλητών κατήγγειλε ότι πολλά μέλη του χτυπήθηκαν και φυλακίσθηκαν γιατί κολλούσαν αφίσες των δημοκρατικών οργανώσεων. Κοζάνη: Η χωροφυλακή απαγόρευσε στο σωματείο οικοδόμων να στείλει αντιπροσώπους στο συνέδριο και κράτησε παράνομα τα μέλη της αντιπροσωπίας. Αίγιο: Οι εθνοφύλακες εισέβαλαν στο γραφείο του Εργατικού Κέντρου κατά τη διάρκεια μιας συνεδρίασης, ανάκριναν τους παρόντες και απαγόρευσαν τη συνεδρίαση. Σέρρες: Οι υπεύθυνοι του συνδικάτου των ανθρακωρύχων συνελήφθησαν γιατί συγκέντρωναν τις εισφορές των εργατών για τους αντιπροσώπους στο Συνέδριο της Συνομοσπονδίας. Σιδηρόκαστρο-Νιγρίτα: Η αστυνομία κύκλωσε το Εργατικό Κέντρο, ανάκρινε τους παρόντες, κατέστρεψε το υλικό, φυλάκισε τα στελέχη. Χαλκίδα: Οι εκλογές των αντιπροσώπων για

⁴¹⁴ Ό.π.

⁴¹⁵ Εργατική, Σεπτέμβρης 1946.

⁴¹⁶ Στέργιος Αποστόλου, *Η Νάουσα στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου (1945-1949)*, Νάουσα, 2008.

το Πανελλαδικό Συνέδριο έγιναν κάτω από τρομοκρατία, οι ηγέτες του συνδικαλιστικού κινήματος φυλακίστηκαν τρεις μήνες. Λέσβος: Απαγορεύθηκαν οι εργατικές συγκεντρώσεις. Πάτρα: Η αστυνομία επενέβη στα συνδικάτα. Οι αντιπρόσωποι στο Συνέδριο, Σκάλτσας και Πολυδωρόπουλος συνελήφθησαν και κακοποιήθηκαν, κλπ...».⁴¹⁷

Με το Έγγραφο το Καλοκαίρι του 1946, η επίθεση του αστικού κράτους κατά του ΚΚΕ και του ταξικού κινήματος εντάθηκε. Το Σεπτέμβριο του 1946 η εφημερίδα *Εργατική* έκανε αποτίμηση της κατάστασης στα συνδικάτα, μετά τις εθνικές εκλογές του Μάρτη 1946. «Στεκόμαστε σήμερα μπροστά σε μια μεγάλη επίθεση εναντίον των συνδικάτων και πρέπει να γίνει γνωστό ότι η εσωτερική κατάσταση της χώρας κάνει καλύτερα κατανοητό το χαρακτήρα αυτής της επίθεσης. Οι μοναρχικές και φασιστικές συμμορίες κάμαν να επικρατεί ένα καθεστώς τρόμου στην Ελλάδα. Καθημερινά δολοφονούνται πολλοί οπαδοί του ΕΑΜ και συνδικαλιστικά στελέχη. Κάποτε γίνονται τρεις, πέντε ή και δέκα φόνοι στην ημέρα. Για να διαφύγουν τις βιαιότητες των μοναρχικών συμμοριών και της αστυνομίας, ο πληθυσμός διασκορπίζεται, εγκαταλείπει τα χωριά και τις πόλεις και καταφεύγει στα βουνά. Οι αρχές χαρακτηρίζουν τους φυγάδες σαν 'εξτρεμιστές' ή σχεδόν πάντα σαν 'συμμορίες' και τους καταδιώκουν με εκστρατείες αντιποίνων. Γι' αυτό το σκοπό, αποσπάσματα της χωροφυλακής και κυρίως των στρατιωτικών σχηματισμών μάχονται στα όρη και ξεσπάν αιματηρές συγκρούσεις. Η εσωτερική κατάσταση της Ελλάδας χαρακτηρίζεται λοιπόν από ένα είδος μονόπλευρου εμφυλίου πολέμου, που οι αντιδραστικοί, κυρίαρχοι της εξουσίας, στρέφουν εναντίον της ελληνικής δημοκρατίας και ιδιαίτερα εναντίον των δημοκρατικών συνδικάτων...».⁴¹⁸

Ακόμα ακολουθεί άρθρο του Β. Νεφελούδη με τίτλο «*Η ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ, Κύριο Όπλο της Μοναρχ. Κυβέρνησης για τη Διάλυση των Συνδικάτων*», όπου αναδειχνεται πως η κυβέρνηση επιδιώκει να ελέγξει την κατάσταση στο συνδικαλιστικό κίνημα. Διαβάζουμε χαρακτηριστικά: «...Σκοπός της το αποκεφάλισμα των συνδικάτων από τη φυσική τους ηγεσία. Και όργανα για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού οι Σούρληδες και οι Καλαμπαλίκηδες, οι Επιτροπές Ασφαλείας και τα έκτακτα στρατοδικεία. Όσοι γλυτώσουν από το μαχαίρι των μοναρχικών ληστάρχων και των τρομοκρατών της Χ, ΒΕΝ κλπ., πέφτουν στην αρπάγη των Επιτροπών Ασφαλείας και των έκτακτων στρατοδικείων. Ότι αυτή είναι η πραγματική κατάσταση και η αλήθεια για την αντισυνδικαλιστική πολιτική της

⁴¹⁷ *Εργατική*, Απρίλης 1946.

⁴¹⁸ *Ό.π.*, Σεπτέμβρης 1946.

μοναρχικής κυβέρνησης μπορεί ν' αποδειχθεί με δύο μονάχα παραδείγματα που παίρνουμε απ' το σωρό παρόμοιων περιπτώσεων: Στη Λάρισα μέσα σε ένα μήνα, οι μοναρχικοί τρομοκράτες δολοφόνησαν τρεις Προέδρους Σωματείων, των Επισιτιστών, των Εκδορέων και των Κινηματογραφικών υπαλλήλων και τέσσερις σιδηροδρομικούς εργάτες κατά τη διάρκεια της εργασίας τους. Στη Θεσσαλονίκη οι Επιτροπές Ασφαλείας και έκτακτα στρατοδικεία φυλάκισαν ή έστειλαν στην εξορία 46 στελέχη των συνδικάτων, απ' τα οποία, δύο, οι σ. Δ. Παπαγιάννης και Χ. Μελανιφίδης, Πρόεδροι του Εργ. Κέντρου...».⁴¹⁹ Βεβαίως παρά τις αντιδράσεις, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε διεθνές επίπεδο η καταστολή, όχι μόνο δεν σταμάτησε αλλά εντάθηκε κιόλας, ειδικά στα 1947 που η εμφύλια σύρραξη γενικεύτηκε.

⁴¹⁹ Ό.π., Νοέμβρης 1946.

5. Η ΤΕΛΙΚΗ ΛΥΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ

«Αλλαγή Φρουράς»

Προς τα τέλη του 1946 συντελείται «αλλαγή φρουράς» αναφορικά με την ανάμειξη των ξένων δυνάμεων στα πολιτικά πράγματα της χώρας, κάτι που θα έχει αντίκτυπο και στον συνδικαλισμό. Συγκεκριμένα, η ανάγκη σταθεροποίησης του αστικού πολιτικού συστήματος και η συντριβή του λαϊκού κινήματος, θα είναι οι λόγοι που θα προκαλέσουν την επέμβαση των ΗΠΑ, (Η Βρετανία είχε ήδη ανακοινώσει ότι αδυνατεί να διατηρήσει δυνάμεις της στην Ελλάδα). Στις 2 Οκτώβρη 1946 θα συγκροτηθεί νέα κυβέρνηση του Λαϊκού Κόμματος υπό τον Κ. Τσαλδάρη. Στις 18 Οκτώβρη 1946 με τηλεγράφημά του στον Βασιλιά της Ελλάδας το State Department, γνωστοποιεί ότι η Αμερικανική Κυβέρνηση θεωρεί την Ελλάδα και την Τουρκία ζωτικό χώρο *«επειδή αποτελούν τη στρατηγική πύλη προς τη Μαύρη Θάλασσα και την καρδιά της ΕΣΣΔ»*.⁴²⁰ Με τον τρόπο αυτό οι ΗΠΑ αντικατέστησαν και επίσημα τη Μ. Βρετανία ως ο βασικός αρωγός της ελληνικής κυβέρνησης. Στον αντίποδα στις 26/10 συγκροτείται το Γενικό Αρχηγείο Ανταρτών. Η διακυβέρνηση της μιας παράταξης κρίθηκε ατελέσφορη και επιδιώχθηκε μια πλατιά αστική σύμπραξη, που θα άμβλυνε τις ενδοαστικές πολιτικές αντιθέσεις. Στις 18 Γενάρη 1947 ήρθε στην Ελλάδα ο Αμερικανός δικηγόρος Πολ Πόρτερ, επικεφαλής της Αμερικανικής Οικονομικής Αποστολής, που συνέταξε την ομώνυμη έκθεση προετοιμάζοντας πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας στην Ελλάδα για την ανασυγκρότηση του κράτους.⁴²¹ Στις 12 Μάρτη 1947, η κυβέρνηση των ΗΠΑ εξήγγειλε το Δόγμα Τρούμαν, ενώ στις 22 Μάη του ίδιου έτους εγκρίθηκε από το Κογκρέσο των ΗΠΑ η οικονομική βοήθεια προς την ελληνική κυβέρνηση. Επίσης, στις 20 Ιούνη 1947 υπογράφηκε η ελληνοαμερικανική συμφωνία «Περί βοήθειας προς την Ελλάδα», που μεταξύ των άλλων προέβλεπε: *«Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών θέλει παράσχει εις την Ελληνικήν κυβέρνησιν πάσαν βοήθειαν(...) Η Ελληνικήν κυβέρνησις θέλει χρησιμοποιήσκει τελεσφόρως πάσαν βοήθειαν χορηγουμένην εις την Ελλάδα υπό των Ηνωμένων Πολιτειών (...) Επί το*

⁴²⁰ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 199.

⁴²¹ *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, 1939-1949, Β2 Τόμος*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018, σελ. 225.

σκοπό της όσον το δυνατόν ταχύτερας προωθήσεως της ανασυγκροτήσεως και της εξασφάλισεως της ανορθώσεως της Ελλάδος. Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών θέλει αποστείλει εις Ελλάδα αποστολήν (...) Ο ορισθείς υπό του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Αρχηγός της Αμερικανικής Αποστολής, θα αντιπροσωπεύει την κυβέρνησιν των Ηνωμένων Πολιτειών επί ζητημάτων σχετικών προς την κατά παρούσα συμφωνίαν χορηγούμενην βοήθειαν (...) Η Ελληνική Κυβέρνησις θέλει προβεί εις πάσαν ενέργειαν, την οποία ήθελε ζητήσει ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών δια την ασφάλειαν παντός αντικειμένου, υπηρεσίας ή πληροφορίας.»⁴²² Στις 19 Ιούνη 1947 φτάνει στην Ελλάδα ο στρατηγός Ουίλιαμ Λίβσεϊ, επικεφαλής πολυμελούς στρατιωτικής αποστολής των ΗΠΑ (USAGG), με σκοπό την εδραίωση της «εσωτερικής ασφάλειας» στην Ελλάδα και στις 14 Ιούλη 1947 έρχεται στη χώρα ο Ντουάιτ Γκρίσγουολντ, επικεφαλής της AMAG.⁴²³ Επίσης, 31/12/1947 συγκροτείται η μεικτή στρατιωτική συμβουλευτική ομάδα (JUSMAGG) ενώ, την Άνοιξη του 1948 η AMAG ενσωματώθηκε στη διεύθυνση οικονομικής συνεργασίας των ΗΠΑ.

Σε συνδικαλιστικό επίπεδο, το 1947 οι παρατάξεις που διεκδικούσαν την αντιπροσώπευσή τους στην προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ ήταν οι ακόλουθες: η ΕΡΕΠ του Μακρή, το ΕΜΕ του Θεοχαρίδη, η παράταξη του Χατζηδημητρίου, η παράταξη του Λάσκαρη και η Ανεξάρτητη Συνδικαλιστική Παράταξη, οι οποίες προέρχονταν από το δεξιό κυρίως χώρο. Η Αριστερά αντιπροσωπευόταν απ' τον ΕΡΓΑΣ και τη Σοσιαλιστική Συνδικαλιστική Παράταξη του Στρατή.⁴²⁴ Το Αμερικανικό ενδιαφέρον για το ελληνικό συνδικαλιστικό ζήτημα συμπίπτει με την έλευση της αποστολής Πόρτερ. Λίγο αργότερα φτάνει στην Ελλάδα ο Ι. Μπράουν (I. Brown), αντιπρόσωπος των αντικομμουνιστικών Αμερικανικών Συνδικάτων AFL στην Ευρώπη. Ο Μπράουν διηύθυνε την Υπηρεσία Μελετών και Πληροφοριών, με έδρα τις Βρυξέλλες, ενώ ως παλιό μέλος της ομάδας Λοβστόουν είχε ειδικευθεί στην καταπολέμηση της κομμουνιστικής διείσδυσης στα συνδικάτα.⁴²⁵ Ο Μπράουν θα αναλάβει στην Ελλάδα για λογαριασμό του Αμερικανικού κράτους να συντάξει μία έκθεση για τον ελληνικό συνδικαλισμό. Ταυτόχρονα με τη συγκρότηση της AMAG τοποθετήθηκε στο Υπουργείο Εργασίας η γραμματέας του Εργατικού Τμήματος της

⁴²² Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, τόμ. 1, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2000, σελ. 431-436.

⁴²³ Ό.π., σελ. 428.

⁴²⁴ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 147.

⁴²⁵ Ό.π., σελ. 172.

AMAG Margaret Davies, η οποία είχε τον απόλυτο έλεγχο εκ μέρους των Αμερικανών, για το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα.⁴²⁶ Στην έκθεσή του ο Μπράουν αναφέρει: Α) Η Ελλάδα είναι τώρα το πεδίο μάχης μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Β) Ο ΕΡΓΑΣ είναι όργανο του ΚΚΕ και επομένως των Ρώσων. Γ) Είναι γεγονός ότι ο Μακρής και οι φίλοι του οφείλουν τη θέση τους στο συνδικαλιστικό κίνημα, στην κυβέρνηση. Δ) Μια συνεργασία με τους Κομμουνιστές θα αποτελούσε αυτοκτονία για τους Ρεφορμιστές...και ουσιαστικά καταλήγει στις εξής προτάσεις: 1) Η Αμερική πρέπει να βοηθήσει την Ελλάδα, αλλά με τρόπο που η βοήθεια αυτή να εξυπηρετεί τους στόχους της. 2) Πρέπει να σταματήσει η επιρροή της ΠΣΟ στην Ελλάδα και να μην εφαρμοστεί η Συμφωνία Τσαλδάρη-Μπρέιν. 3) Η Αμερικανική πρεσβεία χρειάζεται σύντομα έναν εργατικό ακόλουθο, που θα είναι εξοικειωμένος με την ιστορία και τα κίνητρα του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος. 4) Τέλος, η AFL πρέπει να στηρίξει τη ΓΣΕΕ εξασφαλίζοντας την αποκομμουνιστικοποίησή της.⁴²⁷ Επομένως, είναι προφανές ότι οι Αμερικανοί στοχεύουν απ' την πρώτη στιγμή στο ξερίζωμα των κομμουνιστών απ' το εργατικό κίνημα και στο τσάκισμα του ευρύτερου αριστερού κινήματος, τη στιγμή που ο Δημοκρατικός Στρατός βρίσκεται στο απόγειο της ανάπτυξής του. Τελικά, στις 19 Μαρτίου 1947 εκδόθηκε νέα απόφαση του ΣτΕ (αριθ. 469/1947), που κήρυξε έκπτωτη την προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ, που είχε διορίσει ο Στράτος, κατόπιν και της αίτησης ακυρώσεως, που είχε ασκήσει ο εκλεγμένος ΓΓ της ΓΣΕΕ Δ. Παπαρήγας. Ύστερα απ' αυτή την εξέλιξη και βάσει την έκθεση Μπράουν, φτάνει στην Ελλάδα ο εργατικός ακόλουθος της αμερικανικής πρεσβείας του Λονδίνου Σ. Μπέργκερ (S. Berger). Ο Μπέργκερ από κοινού με τον Μπράουν, την αμερικανική πρεσβεία των Αθηνών και την κυβέρνηση με τον ελεγχόμενο συνδικαλισμό επιδίωξαν την απομάκρυνση της Αριστεράς από τη ΓΣΕΕ, αλλά και την ενοποίηση των δεξιών παρατάξεων με απώτερο σκοπό τη διοργάνωση του 9^{ου} Συνεδρίου.⁴²⁸

Η ανάμειξη της αμερικανικής πολιτικής στα εργατικά μιας χώρας δεν αποτελούσε ελληνική ιδιαιτερότητα. Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 40, οι ΗΠΑ αναδείχτηκαν στην ισχυρότερη μεταπολεμική οικονομική δύναμη και σε αντίπαλον δέος της ΕΣΣΔ, εγκαινιάζοντας την περίοδο του «Ψυχρού Πολέμου» και οξύνοντας την αντιπαράθεση με το σοσιαλιστικό μπλοκ. Με όπλο την οικονομική πίεση και

⁴²⁶ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 199-200.

⁴²⁷ *Ο.π.*, σελ. 200-201.

⁴²⁸ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 148.

εργαλεία όπως το Δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ προσπάθησαν να διεισδύσουν στα εσωτερικά πολλών χωρών, για να τις αξιοποιήσουν ως δορυφόρους της εξωτερικής τους πολιτικής. Βασικός τους στόχος, ήταν ο έλεγχος του εργατικού κινήματος, που όπως έχει ήδη αναφερθεί, είχε εξελιχτεί μεταπολεμικά σ' έναν απ' τους δυναμικότερους παράγοντες της δημόσιας σφαίρας με κομβικό ρόλο στην Αντίσταση. Η τυπική ίδρυση της ΠΣΟ τον Οκτώβρη του 1945 από αντιφασιστικές κ' δημοκρατικές δυνάμεις κατάφερε την ενότητα του παγκόσμιου συνδικαλιστικού κινήματος και έχαιρε μεγάλου κύρους ανάμεσα στους εργάτες όλου του κόσμου, με τους κομμουνιστές όντας την πιο υπολογίσιμη δύναμη στις τάξεις της. Οι Αμερικανοί έθεσαν ως στόχο την υπονόμευση της επιρροής της ΠΣΟ στις εθνικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, αποκαλυπτικό ως προς αυτό είναι το άρθρο του Λ. Μαξίμωφ που δημοσίευσε η *Εργατική* με τίτλο, «Οι Διασπαστικές ενέργειες της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εργασίας στη Γερμανία».⁴²⁹ Η AFL ως ειδικό όργανο του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών ανέλαβε τη διάσπαση της ΠΣΟ. Τελικά μετά από επίμονες προσπάθειες ιδρύθηκε στις Βρυξέλλες το Δεκέμβρη 1949 η Διεθνής Συνομοσπονδία των Ελεύθερων Συνδικάτων σε αντιπαραβολή της ΠΣΟ. Η ΓΣΕΕ, όπως προέκυψε από το 9^ο Συνέδριό της, υπήρξε ιδρυτικό της μέλος και αρωγός στην καταπολέμηση του κομμουνισμού στο ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα.⁴³⁰ Ευθύς αμέσως, απ' την ακύρωση του 8^{ου} Συνεδρίου ο ΕΡΓΑΣ θα αναπροσαρμόσει τα καθήκοντά του στο εργατικό κίνημα. Καταρχάς με ομιλία του στον ΟΗΕ στις 18 Φλεβάρη 1947 ο Δ. Παπαρήγας, ο ΓΓ της εκλεγμένης διοίκησης της ΓΣΕΕ, απ' το 8^ο Πανεργατικό Συνέδριο κατήγγειλε την κατάλυση των συνδικαλιστικών ελευθεριών στην Ελλάδα. Ο Παπαρήγας θα αναφερθεί συγκεκριμένα στην ωμή κυβερνητική επέμβαση, στο γεγονός ότι η κυβέρνηση επανάφερε στα συνδικάτα ανθρώπους με ύποπτο ρόλο την περίοδο της κατοχής, στην υποχρεωτική εισφορά, αλλά και στις διώξεις που εξαπέλυσε η κυβέρνηση σε βάρος των συνδικαλιστών του ταξικού κινήματος, παρουσιάζοντας πληθώρα στοιχείων. Επιπλέον αναφέρθηκε στον εμφύλιο πόλεμο που ξέσπασε στην Ελλάδα και στις αιτίες του και τέλος κατέθεσε στην Επιτροπή υπόμνημα διαμαρτυρίας του ΕΚ Ηρακλείου, στο οποίο αναφερόταν, ότι στους 500 εγκληματίες πολέμου (Αλβανούς, Γιουγκοσλάβους κ' Βούλγαρους), που μεταφέρθηκαν εκεί, οι τοπικές

⁴²⁹ *Εργατική*, Μάρτης-Απρίλης 1947.

⁴³⁰ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 142-143.

Αρχές προσφέρουν κάθε περιποίηση.⁴³¹ Επίσης, σε άρθρο της *Εργατικής* με τίτλο «*ΤΑ ΑΜΕΣΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΜΑΣ ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ*» αναφέρεται, ότι θα παρθούν πολιτικά και οργανωτικά μέτρα, που πρέπει να τηρηθούν απαρέγκλιτα, απ' όλα τα συνδικαλιστικά στελέχη. «...Κάθε συμβιβασμός ή υποχώρηση από μέρους οιαδήποτε συνδικαλιστικού στελέχους σημαίνει ανοιχτή ταξική και εθνική προδοσία. Και για αυτό οφείλουμε σαν τέτοιον να τον καταγγείλουμε και να τον στιγματίσουμε μπροστά στους εργατοϋπαλλήλους...».⁴³² Ωστόσο, το 1947 έμελλε να είναι η καθοριστική χρονιά τόσο για το μέλλον του ΕΡΓΑΣ, όσο και συνολικά για το συνδικαλιστικό κίνημα στην Ελλάδα. Με άρθρο του κορυφαίου στελέχους του ΕΡΓΑΣ, Παπαρήγα που δημοσιεύτηκε το Γενάρη 1947, αναδεικνύεται ο προσανατολισμός του ταξικού κινήματος. Χαρακτηριστικά αναφέρεται: «*Το φασιστικό πραξικόπημα της Κυβέρνησης Τσαλδάρη ενάντια στις συνδικαλιστικές ελευθερίες της εργατικής τάξης, είναι ένα μέρος της όλης φασιστικής πολιτικής της αντίδρασης και αποβλέπει σε δύο σκοπούς: Εσωτερικά, να εμποδίσει την εργατική τάξη με τα συνδικάτα της να εκφράζει τις γνώμες της και να εξασκεί έλεγχο (...). Εξωτερικά, να βοηθήσει τη διεθνή αντίδραση στην επίθεσή της ενάντια στην Παγκόσμια Συνδικαλιστική Ομοσπονδία (...) και παρακάτω: «Σήμερα μέσα στα διάφορα συνδικαλιστικά στελέχη και στις συνδικαλιστικές παρατάξεις, ολοένα και διαμορφώνονται βασικά δύο ρεύματα, δύο παρατάξεις. Η παράταξη του ελεύθερου δημοκρατικού συνδικαλισμού (...) και η παράταξη των γνωστών εργατοκαπλήλων των λεγόμενων 'εθνικοφρόνων' (...). Μαζί μ' αυτούς πάνε και όλοι εκείνοι που νομίζουν, όπως ο Λάσκαρης, ότι είναι κατάλληλος η ευκαιρία να εκμεταλλευτούν την περίσταση (...) και ολοκληρώνει «Οι οπαδοί του ΕΡΓΑΣ και ιδιαίτερα τα στελέχη του που συγκεντρώνουν τη συντριπτική εμπιστοσύνη της εργατικής τάξης, οφείλουν να δούνε αυτή τη διαφοροποίηση που γίνηκε μέσα στις διάφορες συνδικαλιστικές παρατάξεις, γιατί έτσι είναι δυνατόν να εκτιμήσουν σωστά το ρόλο της κάθε μιας παράταξης και να καθορίσουν τη θέση τους απέναντί τους...».⁴³³ Είναι προφανές από το άρθρο, ότι ο ΕΡΓΑΣ θεωρούσε την επίθεση στο συνδικαλιστικό κίνημα, ως προϊόν φασιστικών κύκλων και όχι ως αναγκαία προϋπόθεση, για την ανασυγκρότηση του αστικού κράτους. Στην ίδια κατεύθυνση ήταν και το άρθρο του Θέου με τίτλο «*Τα ελληνικά συνδικάτα στον αγώνα ενάντια στο φασισμό και για την**

⁴³¹ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 205-222.

⁴³² *Εργατική*, Σεπτέμβρης 1946.

⁴³³ *Ο.π.*, Γενάρης- Φλεβάρης 1947.

ανεξαρτησία τους», που δημοσιεύτηκε σε δύο μέρη και κυκλοφόρησε και σε μπροσούρα. Επίσης, ο Θέος στο άρθρο του, «*Ο Λάσκαρης χωρίς Μάσκα*» δίνει το στίγμα των συνδικαλιστών, που υποτίθεται κρατάνε ίσες αποστάσεις, απαντώντας σε προηγούμενα κείμενα του Λάσκαρη για να αποκρούσει τις καταγγελίες του ΕΡΓΑΣ και ξεκαθαρίζοντας πως όλοι αυτοί οι συνδικαλιστές είναι εχθροί του ταξικού κινήματος.⁴³⁴

Η Γενίκευση του Εμφυλίου και η Κορύφωση της Καταστολής

Στα 1947 ο Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας (ΔΣΕ), κορυφώνει τη δράση του, κάτι που αναπόφευκτα προκαλεί την αναμόρφωση της κεντρικής πολιτικής σκηνής με στόχο την καλύτερη αντιμετώπισή του. Το ευρύ κυβερνητικό σχήμα που προωθείται με πρωθυπουργό τον Δ. Μάξιμο (24/1/1947), περιλαμβάνει πολιτικά πρόσωπα από όλο το φάσμα του πολιτικού συστήματος, ενώ η κυβέρνηση έμεινε γνωστή ως «επτακέφαλη» από τον αριθμό των πολιτικών ηγετών που τη συγκρότησαν (Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, Σοφοκλής Βενιζέλος, Γεώργιος Παπανδρέου, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Ναπολέων Ζέρβας, Στυλιανός Γονατάς, Απόστολος Αλεξανδρής). Στο επιχειρησιακό κομμάτι υπό την ευθύνη της «επτακέφαλης» κυβέρνησης σχεδιάστηκαν το Φλεβάρη 1947 οι πρώτες μεγάλες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του κυβερνητικού Στρατού κατά του ΔΣΕ, με την κωδική ονομασία Σχέδιο «Τέρμινους». Στην επεξεργασία του σχεδίου αυτού σημαντικό ρόλο έπαιξε ο Βρετανός στρατηγός Ρόλινγκς και γενικά Βρετανοί και ξένοι επιτελείς εκπόνησαν πολλά σχέδια για τη συντριβή του ΔΣΕ. Για την υλοποίηση του σχεδιασμού κινητοποιήθηκαν τεράστιες Δυνάμεις, αποτελούμενες από 104.000 ως 120.000 άντρες, από τους οποίους οι 67.000 ήταν μάχιμο πεζικό.⁴³⁵ Το κράτος επιδίωξε με το σχέδιο «Τέρμινους», ένα αποφασιστικό πλήγμα στο ΔΣΕ, ωστόσο τα αποτελέσματα δεν ήταν τα αναμενόμενα. Η «επτακέφαλη» κυβέρνηση Μαξίμου επέζησε 7 μήνες. Στις 23 Αυγούστου 1947 παραιτήθηκε ο Μάξιμος, μετά από την παραίτηση των υπουργών του Λαϊκού Κόμματος (Κ. Τσαλδάρης). Μετά από πολλά επεισόδια, ο Τσαλδάρης θα σχηματίσει κυβέρνηση στις 29/8/1947, που όμως κράτησε μόλις μία βδομάδα. Τελικά, στις 7 του

⁴³⁴ Ό.π.

⁴³⁵ Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, τόμ. 1, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2000, σελ. 326.

Σεπτέμβρη συγκροτήθηκε κυβέρνηση Συνασπισμού (Σύμπραξη Λ.Κ.-Κ.Φ.) με πρωθυπουργό το Θ. Σοφούλη και αντιπρόεδρο τον Κ. Τσαλδάρη. Με τον τρόπο αυτό και μετά από παρέμβαση του Αμερικανικού παράγοντα οριστικοποιείται η κυβερνητική συνεργασία όλων των κομμάτων χωρίς τις παλινωδίες που προηγήθηκαν, με στόχο την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση στην κλιμάκωση της αντάρτικης δράσης του ΔΣΕ. Στις προγραμματικές δηλώσεις της νέας κυβέρνησης (8.9.47), ο πρωθυπουργός Σοφούλης συνιστά την αναγωγή «της εθνικής συνεννοήσεως» σε ύψιστο «εθνικό καθήκον». Συγκεκριμένα ο Σοφούλης έκανε την εξής δήλωση (με την οποία συμφώνησαν όλοι οι πολιτικοί αρχηγοί) στη Βουλή: είναι επιτακτική η ανάγκη *«της ενώσεως ολόκληρου του εθνικώς σκεπτομένου πολιτικού κόσμου προς αντιμετώπισιν των κρίσιμων περιστάσεων»*.⁴³⁶

Ταυτόχρονα θα κορυφωθεί και η καταστολή του κινήματος. Η κυβέρνηση όξυνε την τρομοκρατία με διώξεις, συλλήψεις, εκτοπίσεις κλπ., ενώ στις 20 Μάρτη 1947 δολοφονήθηκε στη Θεσσαλονίκη ο Γιάννης Ζεύγος, μέλος του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ.⁴³⁷ Ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις πήρε η καταστολή του επίσημου κράτους και η τρομοκρατική δράση παρακρατικών ομάδων το διάστημα αυτό στην Πελοπόννησο. Το όργιο τρομοκρατίας που ήταν σε εξέλιξη δικαιολογούσε εκ μέρους της κυβέρνησης ο Γ. Παπανδρέου, ως εξής: *«Εφόσον δεν έχει αποκατασταθεί η έννοια του κράτους, η διατήρησης των παρακρατικών οργανώσεων της δεξιάς αποτελεί εθνικήν ανάγκην. Όταν αργότερα επιτευχθεί η δημιουργία ισχυρού κράτους, αι παρακρατικά οργανώσεις δεν θα έχουν λόγο υπάρξεως.»*⁴³⁸ Αρχές 1947 λειτουργούσαν 49 φυλακές για πολιτικούς κρατούμενους, ενώ οι φυλακισμένοι και οι εξόριστοι υπολογίζονται σε χιλιάδες. Στις 19 Φλεβάρη 1947 ιδρύεται το στρατόπεδο της Μακρονήσου που ξεκίνησε να λειτουργεί στις 28 Μάη 1947, με τον εκτοπισμό των πρώτων 100 μόνιμων αξιωματικών και 600 εφέδρων.⁴³⁹ Στις 28 Φλεβάρη 1947 το Πρωτοδικείο Αθηνών αποφασίζει τη διάλυση της ΕΠΟΝ. Επίσης, στις 11 Ιούλη 1947 θα μεταφερθούν στη Γυάρο οι πρώτοι 551 κρατούμενοι από τις φυλακές της Καλαμάτας.⁴⁴⁰ Επιπλέον, με βάση το Γ΄ Ψήφισμα άρχισαν να ιδρύονται έκτακτα στρατοδικεία σε όλη την επικράτεια. Από αυτά

⁴³⁶ Χάρης Ραζάκος, *Οι Αστικές Πολιτικές Δυνάμεις και οι Διεθνείς Σύμμαχοι τους την περίοδο 1940-1949*, στο συλλογικό *1940-1949 Δεκαετία όξυνσης της ταξικής πάλης στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2020, σελ. 58.

⁴³⁷ *Ριζοσπάστης*, 23.3.1947.

⁴³⁸ *Ό.π.*, 26.3.1947.

⁴³⁹ Γιάννης Βασιλάς, *Μακρονήσι*, εκδ. Φοίβος, Αθήνα, 1982, σελ.15.

⁴⁴⁰ *Γιούρα*, εκδ. Νέα Ελλάδα, 1952, σελ. 88-89.

τα δικαστήρια πέρασαν χιλιάδες μαχητές του ΔΣΕ, μέλη και στελέχη του ΚΚΕ. Συνολικά, μέχρι το τέλος του πολέμου ιδρύθηκαν 24 έκτακτα στρατοδικεία και 6 μεραρχιακά.⁴⁴¹ Στις 12 Σεπτεμβρίου 1947 ο Ριζοσπάστης δημοσιεύει Απόφαση της ΚΕ του ΕΑΜ, που αναφέρει ότι μοναδική λύση είναι η συγκρότηση κυβέρνησης με ισότιμη συμμετοχή της Αριστεράς.⁴⁴² Στον αντίποδα η κυβέρνηση στις 18/10/1947 θέτει εκτός νόμου και επίσημα, το Ριζοσπάστη. Στις 23 Δεκεμβρίου 1947 με Απόφαση του ΚΚΕ ιδρύεται η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση (ΠΔΚ) στις περιοχές που ελέγχονται από το ΔΣΕ. Στις 27/12/1947 εκδίδεται ο ΑΝ 509, που θέτει και τυπικά εκτός νόμου το Κομμουνιστικό Κόμμα, σε συνέχεια του ΑΝ 375 του 1936.⁴⁴³ Η κυβέρνηση εννοείται θα εντείνει ως τα τέλη του 1948 τις διώξεις, οργανώνοντας παράλληλα σοβαρές πολεμικές επιχειρήσεις.

Αναμενόμενα οι διώξεις στράφηκαν κι εναντίον των συνδικαλιστών του ταξικού κινήματος. Σε νομικό επίπεδο με το Νομοθετικό Διάταγμα 392/1947 δίνεται η δικαιοδοσία στις Επιτροπές Ασφαλείας να εκτοπίζουν οποιονδήποτε πολίτη έκριναν «επικίνδυνο» για τη δημόσια ασφάλεια. Με το Ύψιφισμα, ήδη απ' το 1946 και τους Νόμους 512 κ' 516 του 1948, οι εργοδότες, η αστυνομία και τα Συμβούλια Νομιμοφροσύνης μπορούσαν να απολύουν τους εργαζόμενους με κριτήριο τα φρονήματά τους και τη συνδικαλιστική τους δράση.⁴⁴⁴ Με ειδικό Ύψιφισμα στις 8.12.1947 η συμμετοχή σε απεργία τιμωρούνταν ακόμα και με θάνατο.⁴⁴⁵ Με τον Α.Ν. 509 όπως αναφέραμε το ΚΚΕ και το ΕΑΜ τέθηκαν και τυπικά εκτός νόμου, ωστόσο ο νόμος αυτός αφορούσε και κάθε οργάνωση που σχετιζόταν με το ΚΚΕ, συνεπώς και τον ΕΡΓΑΣ. Αναφορικά με τις διώξεις συνδικαλιστών, στις 5.3.1947 η αστυνομία της Αθήνας και του Πειραιά έκανε τις πρώτες μαζικές συλλήψεις. Πιάστηκαν 500 μέλη των εκλεγμένων στα συνδικάτα της Αθήνας και του Πειραιά και στάλθηκαν εξορία στην Ικαρία.⁴⁴⁶ Στο κύριο άρθρο της Εργατικής την Άνοιξη του 1947 με τίτλο «ΟΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ» διαβάζουμε χαρακτηριστικά: *«Πέρασαν πέντε μήνες από τότες που η Κυβέρνηση υπόγραψε τη γνωστή συμφωνία Μπρέην- Τσαλδάρη για την αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών. Με την υπογραφή της η*

⁴⁴¹ Δόμνα Κόφφα, «Τα Έκτακτα Στρατοδικεία των χρόνων 1946-1949», στο Τμήμα Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ (επιμ.), *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2016, σελ. 94.

⁴⁴² Ριζοσπάστης, 12.9.1947.

⁴⁴³ Εμπρός, 28.12.1947.

⁴⁴⁴ Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2013, σελ. 171.

⁴⁴⁵ Βήμα, 1.2.1948.

⁴⁴⁶ Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ, Έγγραφο 76385.

Κυβέρνηση ανέλαβε μια υποχρέωση απέναντι του Ελληνικού λαού, αλλά και απέναντι της Διεθνούς κοινής γνώμης. Πέρασαν πέντε μήνες από τότες. Και όχι μόνον δεν εκπλήρωσε την υποχρέωση που ανέλαβε με την υπογραφή της αλλά επιδείνωσε την κατάσταση. Η ασφάλεια, - ακόμα και στην Αθήνα που κρατούσε ωρισμένα προσχήματα για τους 'κουτόφραγκους', - μαζεύει τα μέλη των Διοικήσεων και τα δραστήρια απλά μέλη των συνδικάτων και κοπαδιαστά τα στέλνει στα ξερονήσια και στο μαχαίρι των ενόπλων φασιστικών ορδών...».⁴⁴⁷ Στο διάστημα 9-14 Ιούλη 1947 με επιχείρηση που διηύθυνε ο Υπουργός Εθνικής Ασφαλείας Ζέρβας, συνελήφθησαν όλοι οι εκλεγμένοι συνδικαλιστές από Σωματεία, Ομοσπονδίες, Εργατικά Κέντρα και ΓΣΕΕ. Στο τέλος της επιχείρησης είχαν συλληφθεί περί στις 15.000,⁴⁴⁸ μεταξύ των οποίων και κορυφαία συνδικαλιστικά στελέχη όπως ο Μ. Παπαρήγας, αλλά και πολλά στελέχη των οικοδόμων, όπως ο Βενεδίκογλου (ΓΓ της Ομοσπονδίας Οικοδόμων). Ο Καμπούρης (Σύμβουλος Οικοδόμων Σάμου) ή ο Σφακιανάκης (Γραμματέας Ξυλουργών Ηρακλείου), κ.ά.,⁴⁴⁹ ενώ άλλα στελέχη όπως ο Κ. Θέος πέρασαν στην παρανομία. Την ίδια στιγμή ο Ζέρβας θα αφήσει ελεύθερους τους Στρατή και Μαστρογιαννάκο που μαζί με το Λάσκαρη θα χρησιμοποιηθούν από το Φ. Μακρή ως δημοκρατικό άλλοθι στο όργιο νοθείας που θα ακολουθήσει.⁴⁵⁰ Αυτονόητα τα στελέχη του εργοδοτικού συνδικαλισμού θα έχουν ειδική μεταχείριση και θα αναδειχτούν σε πρωταγωνιστές, όπως ο Κ. Λυκιαρδόπουλος (μετέπειτα ΓΓ της Ομοσπονδίας Οικοδόμων) και φυσικά ο Φ. Μακρής (κατοπινός ΓΓ της ΓΣΕΕ).⁴⁵¹ Τα στελέχη αυτά θα αξιοποιηθούν από την κυβέρνηση στον αντικομμουνιστικό της αγώνα. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ο Μακρής ως πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Αθήνας, εξέδωσε στις 22.11.1947 Γενική Εγκύκλιο «προς Απάσας τας Διοικήσεις των Σωματείων δυνάμει ΕΚΑ», να συντάξουν «ψήφισμα διά του οποίου θα αποκηρύσσεται ανεπιφυλάκτως και θα στιγματίζεται ως προδοτική η εναντίον του Έθνους ξενόδουλος ανταρσία και το προδοτικόν ΚΚΕ που καθοδηγεί την εναντίον της Πατρίδος μας προδοσίαν, θα διακηρύσσεται δε η στερρά απόφασίς μας διά την κατίσχυσιν του αγώνος του Έθνους για την Ελευθερίαν, την Δικαιοσύνην και την Δημοκρατίαν. Το ψήφισμα πρέπει να

⁴⁴⁷ Εργατική, Μάρτης-Απρίλης 1947.

⁴⁴⁸ Ριζοσπάστης, 15.7.1947.

⁴⁴⁹ Κατάστασις συνδικαλιστών διατελούντων εν εκτοπίσει, σελ. 3-4, κουτί 340.1, Αρχείο ΕΔΑ (ΑΣΚΙ).

⁴⁵⁰ Γιώργος Μαυρίκος, Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 202.

⁴⁵¹ Αναστάσης Ι. Γκίκας, Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2013, σελ. 173.

φέρει αυτογράφως τας υπογραφάς όλων των μελών της Διοικήσεως».⁴⁵² Σ' αυτές τις συνθήκες πολλοί συνδικαλιστές εκτελέστηκαν ή δολοφονήθηκαν εκείνη την περίοδο. Για παράδειγμα, στις 17.10.1947 εκτελέστηκε στο Επταπύργιο Θεσσαλονίκης ο Γ. Αλβανός (Ακίνδυνος), Πρόεδρος του συνδικάτου οικοδόμων Μυτιλήνης και στέλεχος του ΚΚΕ. Επίσης, στις 11.3.1948 δολοφονήθηκε στην Ασφάλεια έπειτα από δίμινη βασανιστήρια ο Π. Κουκουρίδης πρώην μέλος της Διοίκησης του ΕΚ Θεσσαλονίκης και στέλεχος του ΚΚΕ.⁴⁵³ Παράλληλα τα έκτακτα στρατοδικεία «εργάζονταν» φυσικά νυχθημερόν, αυξάνοντας κατακόρυφα τους καταδικασμένους σε θάνατο: Από 116 το 1946 σε 688 το 1947 και 1.547 μόνο το α' εξάμηνο του 1948.⁴⁵⁴ Ταυτόχρονα με την τρομοκρατία η κυβέρνηση σταθερά επιδιώκει και τη διάσπαση των συνδικάτων. Ο Κ. Θέος στο άρθρο του «*ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, Για την Οργανωτική Οικοδομή των Συνδικάτων*» υπερτονίζει την ανάγκη, «*Οι εχθροί της εργατικής τάξης, η κεφαλαιοκρατία και οι πράχτορες της, όταν δεν τους είναι εύκολο με την τρομοκρατία να καταπνίξουν τους αγώνες της εργατικής τάξης προσπαθούν να διασπάσουν τις δυνάμεις της (...) Τις διασπαστικές τους επιθέσεις συγκεντρώνουν κατά πρώτο λόγο στους προγραμματικούς σκοπούς των συνδικάτων...*».⁴⁵⁵ Το αστικό κράτος αντιμετωπίζοντας στο πεδίο τον ΔΣΕ και έχοντας στη διάθεσή του ένα βαθιά αντικομμουνιστικό νομικό οπλοστάσιο, βρήκε την ευκαιρία για να εκδιώξει διά παντός την Αριστερά και απ' το συνδικαλιστικό κίνημα.

Η Αμερικανική Παρέμβαση

Η άφιξη Μπέργκερ στην Ελλάδα 21 Απριλίου 1947 συμπίπτει με την κορύφωση των αντιθέσεων ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Μ. Βρετανία σχετικά με το συνδικαλιστικό ζήτημα. Από τη μία οι Βρετανοί που μέχρι πρότινος ήλεγχαν την κατάσταση, επιθυμούσαν την εφαρμογή της συμφωνίας Τσαλδάρη-Μπρέιν, που άλλωστε ήταν προϊόν της δικής τους πολιτικής και είχαν συμμάχους τους πιο μετριοπαθείς συνδικαλιστές. Τη συμφωνία ήταν διατεθειμένη να εφαρμόσει, σύμφωνα

⁴⁵² Γενική Εγκύκλιος ΕΚΑ, αρ. 473/3, 22.11.1947 (ΑΟΟ), όπως παρατίθεται στο Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα*.

⁴⁵³ Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2013, σελ. 174.

⁴⁵⁴ Ριζοσπάστης, 28.12.2022.

⁴⁵⁵ Εργατική, Μάρτης-Απρίλης 1947.

με τις προγραμματικές της δηλώσεις και η κυβέρνηση Μαξίμου. Επιπλέον και ο ΕΡΓΑΣ παρά τις επιφυλάξεις του, τελικά την αποδέχτηκε. Από την άλλη οι Αμερικανοί, μέσω του Μπέργκερ αναλάμβαναν ενέργειες «για την πιο κατάλληλη πολιτική ώστε ν' αποφευχθεί η κυριαρχία στο εργατικό κίνημα στοιχείων, που θα προσπαθούσαν να εμποδίσουν το προτεινόμενο πρόγραμμα των ΗΠΑ στην Ελλάδα».⁴⁵⁶ Στις 12 Απριλίου και πριν έρθει στην Ελλάδα ο Μπέργκερ, η αμερικανική αποστολή ζητά επίσημα από την κυβέρνηση να καθυστερήσει το διορισμό της νέας προσωρινής διοίκησης της ΓΣΕΕ.⁴⁵⁷ Στη συνέχεια θα αναλάβει δράση η ΠΣΟ. Στις 26 Απριλίου 1947 θα βρεθεί στην Ελλάδα, ως εκπρόσωπος της ΠΣΟ ο Τιούζον, ο οποίος θα έχει επαφές με τις συνδικαλιστικές παρατάξεις, τον Μπρέιν και τον Μπέργκερ για τη σύνθεση της διοίκησης της ΓΣΕΕ. Η πρόταση Τιούζον ήταν στην κατεύθυνση της Συμφωνίας Τσαλδάρη- Μπρέιν (Β' φάση της συμφωνίας) και προέβλεπε 5 μέλη των αριστερών παρατάξεων, 5 των δεξιών και 5 των κεντρώων. Αριστερή παράταξη, ήταν ο ΕΡΓΑΣ και η παράταξη Στρατή, ενώ όλες οι υπόλοιπες δυνάμεις ανήκαν στη Δεξιά με ηγέτη τον Μακρή. Για λόγους τακτικής η Δεξιά είχε διασπαστεί και σε κεντρώα παράταξη που αποτελούνταν, από την παράταξη Καλομοίρη, του Λάσκαρη και το ΕΜΕ του Θεοχαρίδη, ο οποίος βέβαια ήταν και βουλευτής του Λαϊκού Κόμματος.⁴⁵⁸ Η Αριστερά αποδέχτηκε και αυτή την πρόταση, όμως και πάλι η Δεξιά συνεπικουρούμενη από την αμερικανική αποστολή κ' την κυβέρνηση, την αρνήθηκε. Τελικά η πρόταση Τιούζον απορρίφτηκε, γιατί σύμφωνα με τον Μπέργκερ ήταν παράνομη και προκρίθηκε η πρόταση για διοίκηση 21 μελών (7 μέλη για κάθε παράταξη). Είναι δεδομένο, ότι οι Αμερικανοί ήθελαν να αποκλείσουν τελείως τον ΕΡΓΑΣ από τη νέα διοίκηση της ΓΣΕΕ και αυτό επιθυμούσαν και οι δεξιοί και «κεντρώοι» συνδικαλιστές. Ο Μπέργκερ όμως που είχε αναλάβει την ευθύνη να βρει τη λύση στο ζήτημα αυτό, γνώριζε ότι ο απόλυτος αποκλεισμός των αριστερών θα προκαλούσε σφοδρές αντιδράσεις, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό. Συνεπώς επιδίωξε να συμμετέχει στη διοίκηση και η Αριστερά, χωρίς όμως να ελέγχει τους συσχετισμούς. Ακριβέστερα, υπολόγιζε στον αυτοαποκλεισμό της Αριστεράς, θεωρώντας ότι σε μια διοίκηση, στην οποία ο ΕΡΓΑΣ δε θα είχε την πλειοψηφία δε θα

⁴⁵⁶ State Department Telegram no 168:868.5043/16/4/47, όπως παρατίθεται στο Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*.

⁴⁵⁷ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 153.

⁴⁵⁸ Ό.π., σελ. 154 και 177.

λάμβανε μέρος.⁴⁵⁹ Σ' αυτή την κατεύθυνση και μετά την αποτυχία των προσπαθειών του Τιούζον, με υπόδειξη του Μπρέιν η κυβέρνηση συναντήθηκε με όλο το φάσμα των δεξιών παρατάξεων (22-24 Μάη 1947), προκειμένου να δεχτούν στη νέα διοίκηση και τον ΕΡΓΑΣ. Εν συνεχεία πραγματοποιήθηκε συνάντηση και με τον ΕΡΓΑΣ (25-26 Μαΐου). Ο ΕΡΓΑΣ δεν αποδέχτηκε αυτή την πρόταση, αφενός γιατί οι έδρες που του αναλογούσαν ήταν ελάχιστες και αφετέρου δε δόθηκαν εγγυήσεις για τη διασφάλιση των συνδικαλιστικών ελευθεριών. Με προσπάθειες των Μπρέιν κ' Μπέργκερ οι συνδικαλιστικές παρατάξεις ήρθαν σε συνεννόηση (30 Μαΐου 1947) που θα είχε εγγυήτρια οργάνωση και εποπτεύουσα αρχή των εκλογικών διαδικασιών την ΠΣΟ.⁴⁶⁰ Ο ΕΡΓΑΣ επέμενε για την εξασφάλιση της παρουσίας της ΠΣΟ, ούτως ώστε να μπορεί να παρέμβει στον ΟΗΕ σε περίπτωση νέων δυσκολιών, ενώ κάλεσε και τις άλλες παρατάξεις να υποδείξουν την οργάνωση- τμήμα της ΠΣΟ από την οποία θα προέρχεται ο αντιπρόσωπός της.⁴⁶¹

Υπό αυτές τις συνθήκες η άτυπη συμφωνία μεταξύ των παρατάξεων (30.5.1947) αποδείχτηκε κενό γράμμα. Ο ΕΡΓΑΣ ήταν αδύνατο να αποδεχτεί το διορισμό προσωρινής διοίκησης μ' αυτούς τους όρους κι έτσι ο σχεδιασμός των Μπέργκερ και Μπράουν, για τον αυτοαποκλεισμό του ταξικού πόλου στο συνδικαλιστικό κίνημα είχε σχεδόν πετύχει. Μια άλλη εκκρεμότητα που έπρεπε κατά τον Μπέργκερ να ρυθμιστεί, προκειμένου να οριστεί η νέα προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ που θα κινούσε τις διαδικασίες για το 9^ο Συνέδριο της Συνομοσπονδίας, ήταν ο συγκερασμός των αντιτιθέμενων συμφερόντων και η διαμόρφωση ενιαίου μετώπου των λεγόμενων «ρεφορμιστών».⁴⁶² Κύριος εκφραστής της «ρεφορμιστικής τάσης» ήταν η ΕΡΕΠ των Μακρή- Πατσσαντζή, ενώ το ΕΜΕ των Θεοχαρίδη- Μάνδαλη είχε κάποια ερείσματα στη Β. Ελλάδα. Πρόκειται ουσιαστικά για δεξιές οργανώσεις. Από την άλλη πλευρά, υπήρχαν οι Σοσιαλεργατική των Καλομοίρη- Πετρούλη, η Ανεξάρτητη Σοσιαλιστική Συνδικαλιστική του Λάσκαρη και η Κομμουνιστική Αρχαιομαρξιστική του Μαθιόπουλου, που αν και ανύπαρκτες, χρησίμευαν ως αριστερό άλλοθι στη νέα διοίκηση.⁴⁶³ Τον Ιούνιο 1947 επιτεύχθηκε η σύμπραξη όλων αυτών των δυνάμεων σ' ένα πλαίσιο που όπως καθόριζε η δεύτερη Έκθεση Μπράουν θα

⁴⁵⁹ Ό.π., σελ. 155.

⁴⁶⁰ Ό.π., σελ. 156.

⁴⁶¹ Ριζοσπάστης, 1.6.1947.

⁴⁶² Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 156.

⁴⁶³ Ό.π.

εξασφάλιζε, υποτίθεται την αποδέσμευση του κινήματος από τις κρατικές παρεμβάσεις, την επανεισαγωγή των ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων και την εποπτεία της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εργασίας. Το κυριότερο, όμως που αναλάμβαναν αυτές οι Δυνάμεις ήταν η περιθωριοποίηση του ΕΡΓΑΣ, που ήταν το συνδικαλιστικό μέτωπο του ΚΚΕ, από τις τάξεις της νέας ΓΣΕΕ. Ο Μπράουν ενώ ουσιαστικά δούλεψε για τον αποκλεισμό της Αριστεράς και κανόνιζε μυστικές συναντήσεις με τους αντιπάλους της, πρότεινε και στον ΕΡΓΑΣ να μπει στο κοινό μέτωπο, ο οποίος όμως το απέρριψε.⁴⁶⁴ Τελικά στις 3 Ιουνίου 1947, δημοσιεύτηκε το αμερικανικό σχέδιο για την αποκατάσταση της συνδικαλιστικής ομαλότητας, το οποίο μεταξύ άλλων προέβλεπε τον παραμερισμό της ΠΣΟ.⁴⁶⁵ Το σχέδιο αυτό κατήγγειλε στο άρθρο του «*Το συνδικαλιστικό και οι Αμερικανοί*»,⁴⁶⁶ ο Β. Νεφελούδης και ο ΕΡΓΑΣ σταμάτησε τις επαφές με τις άλλες παρατάξεις. Επίσης στην *Εργατική* που κυκλοφόρησε την ίδια περίοδο, αποκαλύπτεται σε κείμενο του Β. Νεφελούδη, «*Ο ΜΙΣΤΕΡ ΜΠΡΑΟΥΝ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ*», η σημασία των ενεργειών των Αμερικανών αξιωματούχων για τον αποκλεισμό του ΕΡΓΑΣ από τη δύναμη της ΓΣΣΕ και ειδικά ο βρώμικος ρόλος του Μπράουν και ποιόν εξυπηρετεί «...η διασπαστική και αντικομμουνιστική δραστηριότητα του κυρίου αυτού...».⁴⁶⁷ Στην *Εργατική* δημοσιεύεται και το κείμενο, «*Η Π.Σ.Ο. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Ο.Η.Ε. ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ*», όπου παρουσιάζονται οι θέσεις του Παγκόσμιου Ταξικού Κινήματος για το Συνδικαλιστικό στον ΟΗΕ με τον πιο επίσημο τρόπο. Η απόφαση της ΠΣΟ που υποβάλλεται ορίζει: «1) Το συνδικαλιστικό δικαίωμα αναγνωρίζεται σαν ένα απαραβίαστο δικαίωμα... 2) Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις πρέπει να μπορούν να διοικούνται, (...) ελεύθερα, απ' τα κυβερνητικά και διοικητικά όργανα. 3) Τίποτα δεν μπορεί να παρεμποδίσει τις συνδικαλιστικές οργανώσεις να ομοσπονδιούνται στο επαγγελματικό και εσωεπαγγελματικό πεδίο, τοπικά, περιφερειακά, εθνικά και διεθνικά. 4) Κάθε νομοθεσία περιοριστική των παραπάνω αρχών είναι αντίθετη στην οικονομική και κοινωνική συνεργασία, που καθορίζονται από το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. 5) Το οικονομικό και κοινωνικό Συμβούλιο αποφασίζει τη σύσταση επιτροπής συνδικαλιστικού δικαιώματος, που θα επιτηρεί, με τρόπο μόνιμο, για το σεβασμό του συνδικαλιστικού δικαιώματος...».⁴⁶⁸ Γενικά σ' αυτή τη νέα φάση ο ΕΡΓΑΣ

⁴⁶⁴ Ό.π., σελ. 157.

⁴⁶⁵ *Ελευθερία*, 3.6.1947.

⁴⁶⁶ *Ριζοσπάστης*, 4.6.1947.

⁴⁶⁷ *Εργατική*, Μάης- Ιούνιος 1947.

⁴⁶⁸ Ό.π.

επικεντρώνει την πολεμική του κύρια στην κυβέρνηση, παρά το γεγονός ότι και οι άλλες παρατάξεις και οι ξένοι απεσταλμένοι ευθύνονται για το ατελέσφορο των διαπραγματεύσεων, κάτι που ενδεχομένως οφείλεται και στην τροπή του εμφυλίου. Στο άρθρο «*ΝΕΑ ΕΝΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΦΑΣΙΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ*» του Κ. Θέου διαβάζουμε για το θέμα αυτό: «*Η Κυβέρνηση του εμφυλίου πολέμου, εννοεί να υποτάζει τα πάντα στην διεξαγωγή του εξωντωτικού αυτού για το Έθνος εμφυλίου πολέμου. Χωρίζει όλους τους κατοίκους της Ελλάδας σε δύο κατηγορίες: Σε κείνους, που θεωρεί οπαδούς της μόνον εφ' όσον δέχονται να σκοτώνουν κάθε αντιφρονούντα προς την πολιτική της και σ' όλους τους άλλους, που τους χαρακτηρίζει 'εχθρούς της Ελλάδας' και συνεργάτες της 'αντεθνικής ανταρσίας' και συνεπώς άξιους για κρέμασμα, για παλούκωμα, για εξόντωση...*».⁴⁶⁹

Μετά τη ρήξη του ΕΡΓΑΣ με τις άλλες παρατάξεις, οι «ρεφορμιστές» υπέβαλαν αίτηση διορισμού προσωρινής διοίκησης στο Πρωτοδικείο Αθηνών. Στις 7 Ιουνίου 1947 το Πρωτοδικείο διόρισε νέα προσωρινή διοίκηση στη ΓΣΕΕ (απόφ. υπ' αριθ. 9112/47) με 21μελή σύνθεση. Συγκεκριμένα, η ΕΡΕΠ του Μακρή εκπροσωπήθηκε με 7 μέλη (Δεξιά ομάδα), το ΕΜΕ του Θεοχαρίδη με 4, η παράταξη Καλομοίρη με 2 και ο Λάσκαρης (Κεντρώα ομάδα) και 7 μέλη υποτίθεται για την Αριστερά, 5 για τον ΕΡΓΑΣ, ο Στρατής και ο Μαθιόπουλος, από τους «αρχαιομαρξιστές» (οι οποίοι ελέγχονταν απ' τον Μακρή. Στη νέα διοίκηση, ΓΓ ορίστηκε ο Ι. Πατσαντζής και Γραμματείς οι Καλομοίρης, Λάσκαρης, Μακρής και Θεοχαρίδης.⁴⁷⁰ Η παραχώρηση θέσεων και στον ΕΡΓΑΣ, οφείλεται εν πολλοίς και σε πιέσεις των Άγγλων, ενώ σύμφωνα με τον Αξιωματούχο Ουίτνερ (Wittner) μια τέτοια κίνηση ήταν απαραίτητη, για να εξασφαλιστεί η υποστήριξη των σοσιαλιστών και συνδικαλιστών, όπως του Τιούζον και ότι στη συνέχεια θα συνεργάζονταν όλοι μαζί για τον απόλυτο αποκλεισμό του ΕΡΓΑΣ και των συνοδοιπόρων του.⁴⁷¹ Γι' αυτές τις μεθοδεύσεις σε βάρος του ΕΡΓΑΣ και τα αντικομμουνιστικά σχέδια των ξένων, έγραψε τις μέρες εκείνες δύο αποκαλυπτικά κείμενα στο *Ριζοσπάστη*, το στέλεχος του ΕΡΓΑΣ και του ΚΚΕ, Παπαρήγας. Το πρώτο με τίτλο «*Μ' ανοιχτά χαρτιά*»⁴⁷² και στη συνέχεια «*Το συνδικαλιστικό. Πώς μαγειρεύτηκε η νέα διοίκηση της ΓΣΕΕ*».⁴⁷³ Με βάση και τις

⁴⁶⁹ Ό.π.

⁴⁷⁰ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 158.

⁴⁷¹ Ό.π., σελ. 158-159.

⁴⁷² *Ριζοσπάστης*, 10,11,12.6.1947.

⁴⁷³ Ό.π., 25.6.1947.

τελευταίες εξελίξεις η εκλεγμένη απ' το 8^ο Συνέδριο διοίκηση της ΓΣΕΕ (Παπαρήγας, Θέος, Στρατής, Μαστρογιαννάκος, Αραμπατζής, Δημητρίου), θα εκδόσει ανακοίνωση, στις 7 Ιουνίου 1947 με τίτλο, «ΟΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ, ΠΟΙΟΙ ΦΕΡΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ». Στην ανακοίνωση αυτή καταγγέλλεται, ότι για την ανωμαλία που έχει προκύψει την ευθύνη φέρει αποκλειστικά η κυβέρνηση και ότι αυτή είναι που υποχρεούται να βρει και λύση. Η εκλεγμένη διοίκηση ζητά «την αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών και της ελευθερίας και ανεξαρτησίας των συνδικάτων από κάθε ανάμιξη της Κυβέρνησης, της αστυνομίας και των εξωεργατικών οργανώσεων και παραγόντων...» και καυτηριάζει ταυτόχρονα τη στάση των ξένων απεσταλμένων Μπρέιν και Μπέργκερ, οι οποίοι «αντί να αξιώσουν την χωρίς περιστροφές αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, πήραν την πρωτοβουλία και συγκάλεσαν ωρισμένες συνδικαλιστικές παρατάξεις σε συσκέψεις για να συμφωνήσουν στη λύση του συνδικαλιστικού ζητήματος, καλύπτοντας έτσι τον υποκριτικό ισχυρισμό της κυβέρνησης, ότι η ανωμαλία στα συνδικάτα οφείλεται δήθεν στην ασυμφωνία των παρατάξεων...». Η ανακοίνωση συνεχίζει, ότι έπειτα από επίπονες διαπραγματεύσεις όλων των παρατάξεων και σοβαρές υποχωρήσεις από μέρους της εκλεγμένης διοίκησης, επήλθε τελικά συμφωνία που αναγνώριζε την ανάγκη της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας των συνδικάτων, αλλά και την ανάγκη να αφεθούν ελεύθεροι όλοι οι εξόριστοι συνδικαλιστές. Επιπλέον ζήτησε την εγγύηση της ΠΣΟ για να τηρηθεί η συμφωνία, αλλά οι δεξιές παρατάξεις αντέδρασαν. «Οι παρατάξεις ΕΡΕΠ και ΕΜΕ όχι μόνο απέκρουσαν τη λογική αυτή πρόταση της εκλεγμένης Διοίκησης αλλά και εξετράπησαν σε μια βίαια συκοφαντική και υβριστική επίθεση εναντίον της ΠΣΟ (...) Με τη θέση αυτή της ΕΡΕΠ-ΕΜΕ συντάχτηκαν ουσιαστικά και οι Καλομοίρης-Λάσκαρης...». Η ανακοίνωση καταλήγει, ότι «Η εκλεγμένη Διοίκηση της ΓΣΕΕ διαπίστωσε, ότι η θέση αυτή των δεξιών παρατάξεων και των συνοδοιπόρων τους Καλομοίρη-Λάσκαρη αποβλέπει στο να απομονώσουν την εργατική τάξη της Ελλάδος από την υποστήριξη του διεθνούς προλεταριάτου...» και στη συνέχεια «...Για την εργατική τάξη της Ελλάδας το συνδικαλιστικό ζήτημα παραμένει ανοιχτό και δεν θα πάψει ν' αγωνίζεται για την πραγματική του λύση...».⁴⁷⁴ Συνεπώς η εκλεγμένη διοίκηση δεν αποδέχτηκε οριστικά το διορισμό της υπό αυτές τις συνθήκες. Υπάρχει και η άποψη που θέλει τον ΕΡΓΑΣ να μην αποδέχτηκε το διορισμό κατόπιν

⁴⁷⁴ Εργατική, Μάης-Ιούνιος 1947.

εντολής του ΚΚΕ για να προετοιμαστεί καλύτερα η βίαιη κατάληψη της εξουσίας,⁴⁷⁵ αλλά κάτι τέτοιο δεν αποδεικνύεται. Έτσι, η επικύρωση της δικαστικής απόφασης άνοιγε το δρόμο για το 9^ο Συνέδριο.

Η «Τελευταία Πράξη»

Σταδιακά το ενιαίο μέτωπο των «ρεφορμιστών» είχε αναλάβει την προπαρασκευή του 9^{ου} Συνεδρίου. Μετά το νέο αδιέξοδο τέθηκε σε εφαρμογή ο σχεδιασμός αποκεφαλισμού του κινήματος από τα συνδικαλιστικά στελέχη της Αριστεράς, κάτι που ανάγκασε το Στρατή να στείλει επιστολή στην ΠΣΟ. Εκμεταλλευόμενοι οι ρεφορμιστές το κύμα διώξεων που εξαπέλυσε το αστικό κράτος σε βάρος των αριστερών συνδικαλιστών, αλλά και τη νομική φάμπρικα «εκκαθαρίσεων» των οργανώσεων (Γ' Ψήφισμα, ΛΘ' Ψήφισμα, Α.Ν. 509, Α.Ν. 512 κ.ά.), από τα στελέχη του ταξικού κινήματος, προσπάθησαν να προετοιμάσουν με τέτοιο τρόπο το Συνέδριο, ώστε να αποσπάσουν την πλειοψηφία στη ΓΣΕΕ. Οι διοριζόμενες με νομικά τερτίπια προσωρινές διοικήσεις στις κατώτερες οργανώσεις, αφού απέκλειαν τους αριστερούς συνδικαλιστές, κατέστρεφαν τα μητρώα των σωματείων, έφτιαχναν νέα και αρνούνταν να εγγράψουν τους αντιφρονούντες. Με τα νέα μητρώα διοργάνωναν τις εκλογές των οργανώσεων, εξασφαλίζοντας τα αποτελέσματα που ήθελαν. Ακόμη διέγραφαν μαζικά οργανώσεις από τα εργατικά κέντρα- π.χ. λίγο πριν το 9^ο συνέδριο είχαν διαγραφεί 45 σωματεία από το ΕΚΑ και 35 από το ΕΚΠ.⁴⁷⁶ Όλες αυτές οι παρανομίες ευνοούσαν τα σχέδια των Αμερικανών. Άλλωστε, πριν ακόμα την άφιξη της Αμερικανικής Αποστολής ο αξιωματούχος J. Kelly, ζητούσε «την παραποίηση των αποτελεσμάτων των συνδικαλιστικών εκλογών με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνονται ως προϊόντα δημοκρατικών διαδικασιών, ενώ συγχρόνως θα έπρεπε οι κομμουνιστές και οι συνοδοιπόροι ν' απομονωθούν απ' αυτές τις διαδικασίες».⁴⁷⁷ Ταυτόχρονα η οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα, υπό την εποπτεία των Αμερικανών χειροτέρευε συνεχώς. Στις 23.6.1947 σύμφωνα με ανακοίνωση της εκλεγμένης διοίκησης της ΓΣΕΕ, το ποσοστό ανεργίας των εργατών

⁴⁷⁵ Χρ. Τζεκίνης, *Το Εργατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα στην Ελλάδα 1870-1987*, Αθήνα, 1987, σελ. 106.

⁴⁷⁶ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 163.

⁴⁷⁷ A. Pollis, "U.S. intervention in Greek trade unions, 1957, 1950", in *Greece in the 1940s. A Nation in Crisis*, J. Iatrides (ed.), Hanover and London, 1981, σημ. 40, σελ. 413, όπως παρατίθεται στο Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*.

κυμαινόταν σε 40%-50% του συνολικού αριθμού τους. Η κυβέρνηση απέλυσε χιλιάδες δημόσιους υπάλληλους «λόγω περιστολής δαπανών», κατάργησε την επιχορήγηση στο ψωμί και σταμάτησε τη δωρεάν διάθεση γάλακτος στα παιδιά. Επίσης προχώρησε σε πάγωμα των μισθών και αύξησε τις εισαγωγές. Η AMAG σαν επιβράβευση για τα αντιλαϊκά μέτρα της κυβέρνησης, χάρισε 100 πλοία Liberty.⁴⁷⁸ Αυτή την πολιτική της Κυβέρνησης, ανέλαβε να προπαγανδίζει στους εργάτες ο εκτελών χρέη ΓΓ στην διορισμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ Πατσαντζής. Το καλοκαίρι του 1947 πραγματοποίησε μ' αυτό το σκοπό περιοδείες στην επαρχία με συνοδεία τον εργατικό ακόλουθο της αμερικανικής πρεσβείας Σίμσον. Η εξαθλίωση των εργαζομένων όμως προκάλεσε αντιδράσεις και τον Ιούλιο και Αύγουστο 1947 ξέσπασαν απεργίες. Τον Σεπτέμβριο η διορισμένη διοίκηση συγκάλεσε «Πανελλαδική Συνδιάσκεψη» με περιεχόμενο μισθολογικά θέματα και για να ηρεμήσει τα πνεύματα. Τελικά με παρότρυνση των Αμερικανών προτάθηκε η λύση των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Οι συλλογικές συμβάσεις που υπέγραψαν οι Πατσαντζής κ' Καλομοίρης περιόριζαν τις εργατικές αξιώσεις κατά 30% κάτω από τον τιμάρημο. Αυτές τις συμβάσεις ορόσημο του εργοδοτικού συνδικαλισμού, οι διορισμένοι τις διαφήμιζαν κιόλας με επίσημη ανακοίνωση της Διοίκησης της ΓΣΕΕ στις 11.12.1947. «...*Το συνδικαλιστικόν μας κίνημα ανασυγκροτούμενον και αναδιοργανούμενον επάνω εις τας αρχάς της ελευθερίας και της Δημοκρατίας, υπό την καθοδήγησιν της Γεν. Συνομοσπονδίας των Εργατών επιδίδεται ολονέν και περισσότερον εις τας αμέσους επιδιώξεις της εργατοϋπαλληλικής τάξεως χωρίς να παρασύρεται από εξωεπαγγελματικά συνθήματα...*».⁴⁷⁹ Στον αντίποδα όπου δραστηριοποιούνταν οι ταξικές δυνάμεις, γίνονταν προσπάθειες να υπογραφούν ικανοποιητικές συμβάσεις, όπως φαίνεται και από το άρθρο «*Η ΝΕΑ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΝΑΥΤΕΡΓΑΤΩΝ*» του Γραμματέα της Ο.Ε.Ν.Ο. (Οργάνωση του ΕΡΓΑΣ στους ναυτεργάτες) Α. Αμπατιέλου.⁴⁸⁰ Βεβαίως οι συμβάσεις του 1947 εκτός ότι ήταν κόντρα στα συμφέροντα των εργαζόμενων, αποτέλεσαν και την αφορμή να ξεσπάσει διαμάχη στους κόλπους του κυβερνητικού συνδικαλισμού.

Η υπογραφή των συλλογικών συμβάσεων από τον Πατσαντζή αποτέλεσε το πρόσχημα, που χρειαζόταν ο Μακρής για να του επιτεθεί. Από καιρό οι Αμερικανοί προωθούσαν τον Πατσαντζή ως καταλληλότερο πρόσωπο, για να υλοποιήσει τα σχέδια

⁴⁷⁸ Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001, σελ. 203-204.

⁴⁷⁹ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 166-167.

⁴⁸⁰ *Εργατική*, Νοέμβρης- Δεκέμβρης 1947.

τους στο συνδικαλιστικό. Ο Μακρής απ' την πλευρά του δεν ήθελε να παραμεριστεί. Ως πρόεδρος του ΕΚΑ, πραγματοποίησε στις 26 Οκτωβρίου 1947, Διάσκεψη στην οποία έλαβαν μέρος και τα 26 συνεργαζόμενα σωματεία του προσωπικού των τραπεζών και των επιχειρήσεων Κοινής Ωφελείας. Στη Διάσκεψη ζητήθηκε η τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών και ανακοινώθηκε η προετοιμασία απεργίας απροσδιορίστου διάρκειας από τις 6 Νοέμβρη 1947. Μετά την υπογραφή των συλλογικών συμβάσεων στις 4 Νοεμβρίου και μολονότι εξαιρέθηκαν από τη ρύθμιση οι τράπεζες και οι επιχειρήσεις Κοινής Ωφελείας, τα συνεργαζόμενα συνδικάτα κήρυξαν απεργία για τις 7 Νοεμβρίου, ενώ και η ΑΔΕΔΥ διαφωνούσε με τη ρύθμιση των συντάξεων.⁴⁸¹ Τελικά, η Κυβέρνηση επέβαλε πολιτική επιστράτευση και ο Μακρής ανέστειλε την απεργία το απόγευμα 6 Νοεμβρίου.⁴⁸² Ωστόσο ο Μακρής συνέχιζε να πιέζει στην κατεύθυνση να ανατρέψει τον Πατσαντζή και στα μέσα Νοεμβρίου συγκάλεσε έκτακτη σύσκεψη της εκτελεστικής επιτροπής της ΓΣΕΕ. Ο πρωθυπουργός Τσαλδάρης όμως που έτσι κι αλλιώς μπορούσε να επηρεάζει τον Μακρή, αφού η κυβέρνηση χρηματοδοτούσε το «συνδικαλιστικό» του έργο⁴⁸³, τον επανέφερε στην τάξη και οι Καλομοίρης Πατσαντζής προχώρησαν κανονικά το θέμα των συμβάσεων, όπως ήθελαν και οι Αμερικανοί. Πάντως το υπαρκτό απεργιακό κλίμα στη βάση των εργατών γέννησε το φόβο στον αμερικανικό παράγοντα και σε συνεννόηση με την κυβέρνηση επιβλήθηκε το ΛΘ΄ Ψήφισμα της 7 Δεκεμβρίου 1947, που τελικά απαγόρευε το απεργιακό δικαίωμα. Σε κάθε περίπτωση είχε επέλθει νέα κρίση στους κόλπους των διορισμένων και το Γενάρη του 1948 οι Μακρής και Θεοχαρίδης που είχαν συμμαχήσει, παραιτήθηκαν από τη διοίκηση και υπέβαλαν στον Πρόεδρο των Πρωτοδικών αίτηση διορισμού νέας διοίκησης, για να αποσπάσουν την πλειοψηφία από τον Πατσαντζή. Η αίτηση απορρίφτηκε, ωστόσο δεδομένα το 9^ο Συνέδριο θα διεξαγόταν σε καθεστώς έντονης πόλωσης.⁴⁸⁴ Ταυτόχρονα με τους τυχοδιωκτισμούς και το κυνήγι ιδιοτελών στόχων και κερδών από τα στελέχη του εργοδοτικού και κυβερνητικού συνδικαλισμού, μπροστά και στο καθορισμένο για το Μάρτη 1948 9^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ, συνεχίστηκε με αμείωτη ένταση το κύμα διώξεων

⁴⁸¹ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 479.

⁴⁸² Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 168.

⁴⁸³ *Ελευθερία*, 21.12.1947.

⁴⁸⁴ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 169.

των συνδικαλιστών του ταξικού κινήματος. Ενδεικτικά, στις 17 Οκτώβρη 1948 ξεκίνησε η δίκη της Ο.Ε.Ν.Ο., όπου καταδικάστηκαν σε θάνατο δέκα στελέχη της.⁴⁸⁵

Από την άλλη πλευρά, οι δυνάμεις του ΕΡΓΑΣ και όλων όσοι αρνούνταν να μπουκώσουν κάτω απ' την ομπρέλα των διορισμένων και παρά τις διώξεις κ' τους αποκλεισμούς έδιναν τη μάχη και για την αυτονομία των συνδικάτων και για να αποκρούσουν την αντεργατική επίθεση κυβέρνησης-εργοδοσίας. Συγκεκριμένα, η εκλεγμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ, συνεδρίασε με θέμα *«Η ΕΠΙΘΕΣΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΒΙΩΤΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ, ΤΗΣ ΕΡΓΑΤ. ΤΑΞΗΣ & ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΟΠΑΔΩΝ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΥ»*, όπου στην κεντρική εισήγηση της συνεδρίασης ο Κ. Θέος αναφέρει: *«ι. Οι ψευτοσυλλογικές συμβάσεις είναι η κυνικώτερη μορφή επίθεσης εναντίον του βιωτικού επιπέδου της εργατικής τάξης και η πιο ανήθικη εμφάνιση των διορισμένων εργατοκαπλών προδοτών σε κοινό αντεργατικό μέτωπο με τους κεφαλαιοκράτες εργοδότες...»*, ενώ εκτός από την σκληρή κριτική που ασκεί στο περιεχόμενο των συμβάσεων και τον αντεργατικό ρόλο των διορισμένων που έχει εγκαταστήσει το κράτος στη διοίκηση της ΓΣΕΕ, αναφέρεται στη συνέχεια αναλυτικά στα αιτήματα και τις προτάσεις που διατυπώνει το ταξικό μέτωπο του ΕΡΓΑΣ και άλλων δυνάμεων και στις αδυναμίες του: *«ιι. Η αντίσταση των εργαζομένων, τα αιτήματά τους, ο απεργοσπαστικός ρόλος και οι απεργοσπαστικές μέθοδοι των διορισμένων, η τρομοκρατία και οι αδυναμίες και ελλείψεις στη δουλειά των αγωνιστών του ελεύθερου συνδικαλισμού...»* και καταλήγει παρουσιάζοντας τα καθήκοντα και τις δυνατότητες του κινήματος, *«iii. Προοπτική και καθήκοντα των αγωνιστών του ελεύθερου συνδικαλισμού...»*.⁴⁸⁶ Επίσης, ο Κ. Θέος με την ιδιότητα του Γραμματέα της εκλεγμένης διοίκησης της ΓΣΕΕ, θα αποστείλει ανοιχτό γράμμα στους Στίμψον (Simpson), ακόλουθο της αμερικανικής πρεσβείας επί των εργατικών προβλημάτων και Γκόλντον (Golden), μέλος της αμερικανικής αποστολής και ειδικό επί του συνδικαλιστικού. Στο γράμμα αυτό καταδικάζει τις δηλώσεις του διευθυντή του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, Χέντερσον, που δημοσιεύτηκαν στον τύπο σχετικά με το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα και που σε μεγάλο βαθμό βασίζονται σε εκθέσεις των Στίμψον, Γκόλντον και άλλων αξιωματούχων που βρίσκονται στην Ελλάδα. Κυρίως όμως εξηγεί τις ανακρίβειες Χέντερσον, π.χ., *«...Ο κ. Χέντερσον ισχυρίζεται, ότι οι αντίπαλοι των διορισμένων ηγέτες του ελεύθερου δημοκρατικού συνδικαλισμού, ανάμεσα στους οποίους*

⁴⁸⁵ Ριζοσπάστης, 18.10.2022.

⁴⁸⁶ Εργατική, Νοέμβρης- Δεκέμβρης 1947.

είνε και οι κομμουνιστές, μετεχειρίσθησαν τα πλάγια και λαθραία μέσα για να θέσουν υπό τον έλεγχόν των τα συνδικάτα φέροντες εις αμηχανίαν και συχνά εκτοπίζοντες του νομιμόφρονες και πατριώτες συνδικαλιστές ηγέτες. Κατά τον κ. Χέντερσον οι ελεύθερες και αβίαστες εκλογές διοικήσεων στα συνδικάτα 'είνε πλάγια και λαθραία μέσα' και τα ίσια και φανερά μέσα είναι αυτά που χρησιμοποιούν εδώ και ενάμιση χρόνο τώρα οι διορισμένοι εργατοκάπηλοι και οι επίσης από τους Αμερικανούς υπαλλήλους του Στέιτ Ντιπάρτμεντ διορισμένες ελληνικές κυβερνήσεις. Και πρέπει να τα ξέρετε σεις κάπως τα 'ίσια και φανερά' αυτά μέσα. Σύλληψη και εξορία όλων των εκλεγμένων διοικήσεων των συνδικάτων και όλων των δραστήριων οπαδών του ελεύθερου συνδικαλισμού. Και εν συνεχεία διορισμός των εργατοκαπήλων, που στις εκλογές δεν ψήφισαν οι εργάτες... ».⁴⁸⁷

Τέλος, παραμονές του συνεδρίου των διορισμένων η εκλεγμένη διοίκηση εξέδωσε ανακοίνωση με τίτλο, «*ΤΟ ΨΕΥΤΟΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ*», όπου περιγράφονται αναλυτικά οι μέρες και τα έργα των διορισμένων, καταγγέλλεται η ωμή παρέμβαση των ξένων και οι ευθύνες της κυβέρνησης, ενώ μεταξύ άλλων αναφέρεται: «...*Η εκλεγμένη Διοίκηση καλεί εξ ονόματος της εργατικής τάξης τη διορισμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ να συναισθανθεί, έστω και την τελευταία στιγμή, που οδηγεί η τακτική της αυτή και να αναμετρήσει τις κολοσσιαίες ευθύνες που θα βαρύνουν για τη διάσπαση του εργατικού κινήματος, για την οποία με τόση εγκληματικότητα εργάζεται. Η εκλεγμένη διοίκηση πιστεύει, ότι μόνο ένα συνέδριο μπορεί να επαναφέρει την ομαλότητα στο συνδικαλιστικό κίνημα και να αποκαταστήσει σε στερεές βάσεις την τόσο απαραίτητη για τις στιγμές αυτές ενότητά του. Ένα συνέδριο όμως που θα απέρρευε από την αβίαστη θέληση των εργατών και που το κύρος του και τις αποφάσεις του κανείς δεν θα μπορούσε να κλονίσει και να αμφισβητήσει. Για ένα τέτοιο Συνέδριο η εκλεγμένη διοίκηση δηλώνει, ότι είναι αποφασισμένη να εργασθεί και να συμβάλει για την πλήρη επιτυχία του.*».⁴⁸⁸ επομένως και την ύστατη στιγμή, τα στελέχη του ΕΡΓΑΣ πίστευαν στην ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος και ήταν διατεθειμένα να κάνουν κι άλλες υποχωρήσεις, προκειμένου να επιτευχθεί. Η απόφαση όμως ήταν ειλημμένη και οι όποιες εκκλήσεις δεν βρήκαν ανταπόκριση στην συννομοταξία της διορισμένης ΓΣΕΕ.

Στις 25 Μαρτίου 1948, έρχεται στην Ελλάδα για τρίτη φορά ο Μπράουν με σκοπό να παρακολουθήσει το 9^ο Συνέδριο. Στο διάστημα που έλειπε από την Ελλάδα,

⁴⁸⁷ Ο.π.

⁴⁸⁸ Ο.π.

ουσιαστικά εφαρμόστηκε η δική του πολιτική, δηλαδή η πολιτική της AFL που είχε υιοθετήσει το State Department και είχε αποδεχτεί το CIO. Επιπλέον, ο Μπράουν ενίσχυσε μέσω της AFL το συνέδριο οικονομικά.⁴⁸⁹ Το CIO ουσιαστικά είχε την ίδια στόχευση με την AFL για το 9^ο συνέδριο. Σύμφωνα με την Margaret Davies γραμματέα του Εργατικού Κλιμακίου της AMAG, ο Γκόλντον που ήταν μέλος του CIO «εκτός από την επιθυμία του να εξουδετερώσει την κομμουνιστική επιρροή στο ελληνικό εργατικό κίνημα, ήθελε να περιορίσει στο ελάχιστο την κυβερνητική ανάμειξη στο συνέδριο, το οποίο θα εξέλεγε μια οριστική διοίκηση της ΓΣΕΕ».⁴⁹⁰ Η AFL ήταν η μόνη ξένη συνδικαλιστική ομοσπονδία που παρακολούθησε, με εκπρόσωπο, το 9^ο συνέδριο. Επίσης, ο Philip Murray, πρόεδρος του CIO και ο William Green, πρόεδρος της AFL έστειλαν χαιρετιστήρια μηνύματα. Από την άλλη, η ΠΣΟ ήταν παραμερισμένη, κάτι που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στην στάση του TUC και του CIO. Βασικός στόχος του Ι. Μπράουν ήταν να αποκαταστήσει την αντικομμουνιστική ενότητα στις τάξεις της ΓΣΕΕ. Παρά το υπαρκτό χάσμα, κατάφερε να κλείσει ένα είδος ανακωχής ανάμεσα στον Μακρή και τον Πατσαντζή και κάπως έτσι ξεκίνησε το Συνέδριο στις 28 Μαρτίου 1948.⁴⁹¹ Το Συνέδριο κράτησε πάνω από 15 μέρες και εξελίχτηκε σε φιάσκο, αποδεικνύοντας την αποτυχία της αμερικανικής πολιτικής. Δε συζητήθηκε κανένα εργατικό θέμα και με πολλές δυσκολίες έγιναν κατορθωτές κάποιες ψηφοφορίες, όπως για την εκλογή Προεδρείου, ενώ για την εκλογή διοίκησης χρειάστηκε να παρέμβει η κυβέρνηση, που με αναγκαστικό νόμο άλλαξε το καταστατικό της ΓΣΕΕ. Μάλιστα σε κομβικό πρόσωπο αναδείχτηκε ο Α. Δημητράτος, Υπουργός Εργασίας και Γραμματέας της ΓΣΕΕ, επί Μεταξά, ο οποίος παραλίγο να εκλεγεί ο νέος Γραμματέας. Μετά από μία σειρά με τραγελαφικά γεγονότα κανείς δεν εξασφάλιζε την πλειοψηφία για τη θέση του ΓΓ. Ύστερα από μυστική συμφωνία μεταξύ Καλομοίρη και Μακρή λύθηκε ο «Γόρδιος Δεσμός». Συγκεκριμένα ο Καλομοίρης (άλλοτε συνεργαζόμενος με την Αριστερά) αφού εξασφάλισε με τη συνδρομή του Μακρή, να ταξιδέψει στο Σαν Φρανσίσκο των ΗΠΑ εκπροσωπώντας τη ΓΣΕΕ στη Διάσκεψη του ΙΛΟ, πρότεινε τον Μακρή στη θέση του ΓΓ. Τελικά, ο Μακρής εξελέγη στις 2 Ιουνίου Γενικός Γραμματέας της ΓΣΕΕ. Οι Καλομοίρης, Θεοχαρίδης, Θεοδώρου και Κυριακόπουλος εξελέγησαν Γραμματείς και ο Πατσαντζής Ταμίας.⁴⁹² Πάντως παρότι το συνέδριο

⁴⁸⁹ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999, σελ. 485 και 489.

⁴⁹⁰ Ό.π.

⁴⁹¹ Ό.π., σελ. 488-489.

⁴⁹² Ό.π., σελ. 495-96-97.

ολοκληρώθηκε, η κρίση στη ΓΣΕΕ δεν ξεπεράστηκε. Ωστόσο, ο βασικός στόχος κυβέρνησης, εργοδοσίας και ξένων αποστολών, που ήταν η αποκομμουνιστικοποίηση της ΓΣΕΕ και ο οριστικός αποκλεισμός του ΕΡΓΑΣ πέτυχε. Σταδιακά και σε συνδυασμό με την τροπή που έπαιρνε ο εμφύλιος στο δεύτερο μισό του 1948 και το 1949, όπου ο ΔΣΕ είχε περιέλθει σε δυσμενή θέση και η υποστήριξη απ' τις σύμμαχες χώρες δυσκόλευε ολοένα και περισσότερο,⁴⁹³ ο ΕΡΓΑΣ ουσιαστικά διαλύθηκε και όλοι οι συνδικαλιστές του ταξικού κινήματος αποστασιοποιήθηκαν, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, από τα συνδικαλιστικά πράγματα της χώρας, ενώ οι εργατικοί αγώνες σταμάτησαν αμετάκλητα. Φυσικά οι διώξεις θα συνεχιστούν με αμείωτη ένταση σε στελέχη του λαϊκού κινήματος και συνδικαλιστές μπαίνοντας στο έτος 1949 και πλησιάζοντας προς το τέλος του εμφυλίου. Τον Απρίλη του 1949 θα συλληφθούν εκ νέου σημαντικά στελέχη μεταξύ αυτών και ο Στ. Αναστασιάδης μέλος του ΠΓ του ΚΚΕ.⁴⁹⁴ Στις 22/2/1949 θα δολοφονηθεί με φριχτά βασανιστήρια στη Γενική Ασφάλεια Αθηνών, ο Μ. Παπαρήγας κορυφαίο στέλεχος του ΕΡΓΑΣ και ο ΓΓ της ΓΣΕΕ, βάσει του 8^{ου} Συνεδρίου της. Ο θάνατος του παρουσιάστηκε από τον αστικό τύπο ως αυτοχειρία,⁴⁹⁵ αλλά αρκετά χρόνια αργότερα αποκαλύφτηκε το έγκλημα.⁴⁹⁶ Το τραγικό τέλος του Παπαρήγα θα σημάνει και το τέλος του ακηδεμόνευτου εργατικού κινήματος στην Ελλάδα, που θα εισέλθει σε μια μακρά σκοτεινή περίοδο, με τους κομμουνιστές και άλλους αγωνιστές στο περιθώριο της συνδικαλιστικής κίνησης του τόπου.

⁴⁹³ Έγγραφο 66: RGASPI, 82/2/1186 Φ. 103, 104, όπως παρατίθεται στο Νίκος Παπαδάτος, *ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟ, Οι σχέσεις ΕΣΣΔ-ΚΚΕ/ 1944-1952*, εκδ. ΚΨΜ, Αθήνα, 2019, σελ. 289.

⁴⁹⁴ Εμπρός, 12.4.1949.

⁴⁹⁵ Έθνος, 21.2.1949.

⁴⁹⁶ Ριζοσπάστης, 16.12.1979.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναμφισβήτητα τη δεκαετία του '40 το συνδικαλιστικό κίνημα στην Ελλάδα, όπως και στην Ευρώπη εξελίχτηκε σ' έναν πολύ ισχυρό παράγοντα με σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του Αντιστασιακού κινήματος. Στην Ελλάδα όμως το συνδικαλιστικό κίνημα έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αφορούν, στο ότι α) πρόκειται για μία κατά βάση αγροτική χώρα, με έλλειψη μαζικής βιομηχανικής παραγωγής και β) στην απουσία μαζικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, με δεσμούς με την εργατική τάξη της χώρας. Συνεπώς το εργατικό κίνημα της Ελλάδας δεν υπήρξε μαζικό ως και την περίοδο της Κατοχής-Αντίστασης, παρά τους ηρωικούς αγώνες που αναπτύχθηκαν στο διάστημα του Μεσοπολέμου. Στην κατοχή όμως το ΚΚΕ που είχε πείρα από παράνομη δράση πρωτοστάτησε στη δημιουργία ενός γιγαντιαίου αντιστασιακού κινήματος με την ίδρυση του ΕΑΜ, ενώ οργάνωσε και την εργατική τάξη αναπτύσσοντας μεγάλους εργατικούς αγώνες με το Εργατικό ΕΑΜ. Τη μεγάλη συμβολή του ΕΕΑΜ στην Εθνική Αντίσταση αναγνώρισε και ο Βρετανός εκπρόσωπος του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής, Κρις Γουντχάουζ, σύμφωνα με τον οποίο, «το ΕΕΑΜ, αν και ήταν το λιγότερο διαφημισμένο κομμάτι του ελληνικού αντιστασιακού

κινήματος, ήταν ίσως εκείνο που είχε τη μεγαλύτερη επιτυχία».⁴⁹⁷ Η πρωτοπόρα δράση του ΕΕΑΜ σε εμπόλεμες συνθήκες, αποτέλεσε το διαβατήριο για μετά την Απελευθέρωση, ώστε ο ΕΡΓΑΣ να συγκεντρώσει την πλειοψηφία της εργατικής τάξης και να ηγηθεί στην προσπάθεια να επαναφέρει την ομαλότητα στο συνδικαλιστικό κίνημα. Στο σημείο αυτό αρχίζει μια διεγκυστίνδα ανάμεσα στις δυνάμεις που επιθυμούν τη δημοκρατική λειτουργία στο κίνημα κι αυτές που επιδιώκουν να το ποδηγετήσουν. Επιπλέον, η ιδιάζουσα περίπτωση της Ελλάδας έγκειται στο γεγονός, ότι μετά την απελευθέρωση, σε αντίθεση με την υπόλοιπη Ευρώπη, ο πόλεμος συνεχίστηκε με τη μορφή εμφύλιας σύρραξης. Ουσιαστικά η Ελλάδα αποτέλεσε το πρώτο θέατρο του «Ψυχρού Πολέμου» και αυτό σήμαινε ότι η σύγκρουση θα ήταν αναπόφευκτη. Οι αντιφάσεις του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος και η ανάμειξη των ξένων δυνάμεων στα εσωτερικά της Ελλάδας είχαν τον αντίκτυπό τους και στο εργατικό-συνδικαλιστικό κίνημα. Ο ρόλος που διαδραμάτισαν τα πολιτικά κόμματα, οι συνδικαλιστικοί παράγοντες και οι ξένοι μεσολαβητές, καθορίζονταν σε μεγάλο βαθμό από το διεθνές πλαίσιο του «Ψυχρού Πολέμου» και στην Ελλάδα η ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος μεταπολεμικά σφραγίστηκε απ' το κυρίαρχο κλίμα του αντικομμουνισμού. Σύμφωνα και με την υλιστική αντίληψη της ιστορίας και ανεξάρτητα από τα πεπραγμένα διαφόρων προσώπων, αποκαλύπτεται ότι οι ιστορικοί «παράγοντες» είναι απλώς αφαιρέσεις και έτσι τα πρόσωπα δεν κάνουν διάφορες χωριστές ιστορίες- την ιστορία του δικαίου, την ιστορία της ηθικής, την ιστορία της φιλοσοφίας κ.λ.π., αλλά μόνο μια ιστορία, την ιστορία των κοινωνικών τους σχέσεων, που καθορίζονται από την κατάσταση των παραγωγικών δυνάμεων σε κάθε ιδιαίτερη περίοδο.⁴⁹⁸ Ο ΕΡΓΑΣ λοιπόν, έδρασε σε συνθήκες εμφυλίου πολέμου στο εσωτερικό, ψυχρού πολέμου στο εξωτερικό και την περίοδο που η ελληνική άρχουσα τάξη προσπαθούσε να ελέγξει το συνδικαλιστικό κίνημα, τη στιγμή που στη χώρα εκφραζόταν το πέρασμα από την αγγλική επικυριαρχία στην αμερικανική.

Τέλος, αναφορικά με την πορεία του ΕΡΓΑΣ προκύπτουν ορισμένα συμπεράσματα τόσο για τη δράση της Οργάνωσης, όσο και πιο διαχρονικά σχετικά με τον αγώνα της εργατικής τάξης στην Ελλάδα.

Α) Για τον ΕΡΓΑΣ

⁴⁹⁷ C. M. Woodhouse, *Το μήλον της έριδος. Η ελληνική Αντίσταση και η πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1976, σελ. 60.

⁴⁹⁸ Γ. Β. Πλεχάνωφ, *Η Υλιστική Αντίληψη της Ιστορίας*, εκδ. Αλφειός, Αθήνα, 1988, σελ. 54.

- Ο ΕΡΓΑΣ αποτελεί την μαζικότερη και σημαντικότερη συνδικαλιστική οργάνωση στην Ελλάδα, μετά την απελευθέρωση. Αυτό αποδεικνύεται τόσο από τα αποτελέσματα των αρχαιρεσιών, όσο και από την πλούσια δραστηριότητά του. Ο ΕΡΓΑΣ είναι ουσιαστικά και η νόμιμη ηγεσία του συνδικαλιστικού κινήματος στην μεταπολεμική Ελλάδα, αφού επικράτησε στο μοναδικό νομότυπο και ανεξάρτητο ανώτερο συνδικαλιστικό όργανο που διεξήχθη (το 8^ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ).
- Ο ΕΡΓΑΣ αποτελούσε τον ταξικό πόλο του συνδικαλιστικού κινήματος και ήταν η οργάνωση που πρωτοστάτησε στη σύνδεση του ελληνικού εργατικού κινήματος με το διεθνές και την ΠΣΟ, όντας η ελληνική της έκφραση. Η ίδρυση της ΠΣΟ μετά τον πόλεμο θα σηματοδοτήσει την προσπάθεια του παγκόσμιου εργατικού κινήματος για αυτόνομη πορεία, χωρίς κρατικές παρεμβάσεις.
- Ο ΕΡΓΑΣ ήταν το συνδικαλιστικό μέτωπο του ΚΚΕ και απηχούσε σε ένα βαθμό την πολιτική του στο εργατικό κίνημα. Η συμμαχία των κομμουνιστών με άλλες δυνάμεις στα πλαίσια του ΕΡΓΑΣ δεν οφειλόταν σε κάποια συνδικαλιστική ιδιοτροπία, αλλά ακριβώς στη στρατηγική του ΚΚΕ που επιδίωκε τη συγκρότηση ενός ευρύτερου κοινωνικού μετώπου με στόχο τον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας. Υπάρχει η άποψη ότι το ΚΚΕ μετά την απελευθέρωση χρησιμοποίησε τη δύναμη του στους οργανωμένους εργάτες για να καταλάβει την πολιτική εξουσία. Βεβαίως, όπως προκύπτει από τα ντοκουμέντα και τις πολιτικές αποφάσεις του κόμματος τέτοια στόχευση δεν υπήρχε. Όμως αυτό αποδεικνύει και η στάση του ΕΡΓΑΣ, ο οποίος ακόμα και στο απόγειο της δύναμής του (8^ο συνέδριο) δεν αξιοποίησε την όποια δυναμική του σ' αυτή την κατεύθυνση, αλλά στην αποκατάσταση της κανονικής και δημοκρατικής λειτουργίας στο συνδικαλιστικό κίνημα. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού μάλιστα, έκανε σοβαρές υποχωρήσεις θυσιάζοντας μέχρι και εργατικούς αγώνες και αντιμετωπίζοντας την επίθεση των κατασταλτικών μηχανισμών κράτους και εργοδοσίας.
- Η αποτυχία του ΕΡΓΑΣ να πετύχει τους στόχους του και να ηγηθεί στον αγώνα της εργατικής τάξης οφείλεται κυρίως σε τρεις παράγοντες. Ι) Στην πολιτική του ΚΚΕ ως απόρροια της πολιτικής του ΔΚΚ, που σηματοδεύτηκε από θεωρητικές αντιφάσεις και δεν διατύπωσε ένα καθαρό σχέδιο για το συνδικαλιστικό. ΙΙ) Στην πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων να

εξουδετερώσουν τον ΕΡΓΑΣ και το ταξικό συνδικαλιστικό κίνημα, ώστε απρόσκοπτα να προχωρήσει η μεταπολεμική καπιταλιστική ανασυγκρότηση. Το επιχείρημα, ότι καιροσκόποι συνδικαλιστές, όπως ο Μακρής ή ο Θεοχαρίδης προσπάθησαν να ανατρέψουν τους συσχετισμούς, για ίδιον όφελος, αν και έχει βάση δεν αποδίδει την πραγματικότητα. Στην ουσία ήταν οι «χρήσιμοι ηλίθιοι» που αξιοποιήθηκαν από το κράτος για να καθарίσει το συνδικαλιστικό κίνημα από τα ανεπιθύμητα στοιχεία. ΙΙΙ) Στην ανάμειξη των ξένων παραγόντων στο ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα. Η άποψη του Αυγουστίδη, ότι οι ξένοι μεσολαβητές, που ήρθαν στην Ελλάδα για να βοηθήσουν στην οικοδόμηση ενός ελεύθερου και δημοκρατικού συνδικαλιστικού κινήματος, δεν τολμούσαν, για λόγους διεθνούς πολιτικής σκοπιμότητας, να καταγγείλουν τις αυθαίρετες επεμβάσεις των εκάστοτε ελληνικών κυβερνήσεων και των ανθρώπων τους στις συνδικαλιστικές οργανώσεις,⁴⁹⁹ δεν είναι σωστή. Για την ακρίβεια οι απεσταλμένοι των Άγγλων και των Αμερικανών υπηρέτησαν στην Ελλάδα, προσφέροντας τις γνώσεις τους, για το πως πρέπει να σταθεροποιηθεί η καπιταλιστική εξουσία σε μια χώρα που απειλείται με δεδομένη την κατάσταση του διπολικού κόσμου, όπως αυτός διαμορφώθηκε μετά το Β' ΠΠ. Άλλωστε επεμβάσεις δεν έγιναν μόνο στην Ελλάδα, ενώ είναι χαρακτηριστικές και οι ενέργειες που οδήγησαν στη διάσπαση της ΠΣΟ και την ίδρυση της Διεθνούς Συνομοσπονδίας των Ελεύθερων Συνδικάτων. Επιπλέον, η τόσο η πολιτική των Άγγλων, όσο και των Αμερικανών, παρά τις επιμέρους διαφορές τους είχαν ακριβώς την ίδια στόχευση, δηλαδή τον αποκλεισμό των αριστερών συνδικαλιστών. Η αγγλική αποστολή επηρεαζόταν από την αριστερή πτέρυγα του Εργατικού Κόμματος (η πιο υπολογίσιμη πολιτική δύναμη της χώρας) και τα αριστερά συνδικάτα.⁵⁰⁰ Επίσης όντας περισσότερο καιρό στην Ελλάδα, γνώριζαν καλύτερα την ελληνική πραγματικότητα και το κύρος των κομμουνιστών ειδικά στην εργατική τάξη. Έτσι, επιθυμούσαν ένα ανώτατο συνδικαλιστικό όργανο, όπου η Αριστερά θα συμμετείχε με περιορισμένο αριθμό εκπροσώπων, αλλά ασφαλώς με την παράταξη του ΕΡΓΑΣ περιχαρακωμένη. Αντίθετα οι

⁴⁹⁹ Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999.

⁵⁰⁰ Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995, σελ. 170.

Αμερικανοί «συνδικαλιστές», όπως ο Μπράουν, ήταν επαγγελματίες αντικομμουνιστές που δούλευαν κύρια για το Υπουργείο Εξωτερικών και διέθεταν εκτός απ' τις πολιτικές κυρώσεις και τις οικονομικές. Επομένως, δεν αναλάμβαναν κανένα κίνδυνο και εργάζονταν με βίαια μέσα για την αποκομμουνιστικοποίηση του ελληνικού συνδικαλισμού.⁵⁰¹

- Το οριστικό αποτέλεσμα με τη διάλυση του ΕΡΓΑΣ, ήταν το ισχυρό εργατικό κίνημα που αναπτύχθηκε μέσα στις δύσκολες συνθήκες του πολέμου, να αφανιστεί ως κοινωνικός και πολιτικός παράγοντας από τη δημόσια σφαίρα μέσα σε τρία χρόνια από την Απελευθέρωση. Η δυσμενής για το ΚΚΕ έκβαση του εμφυλίου και η ηθική, πολιτική και φυσική εξόντωση των αριστερών συνδικαλιστών, καθώς και το αυστηρά αντικομμουνιστικό νομικό πλέγμα της μετεμφυλιακής Ελλάδας απέτρεψαν οποιαδήποτε προσπάθεια για αυτόνομη πορεία των συνδικάτων, εγκαινιάζοντας μια μακρά σκοτεινή περίοδο για το συνδικαλιστικό κίνημα του τόπου.

Β) Γενικά

- Στην Ελλάδα τα χρόνια του ΕΡΓΑΣ δεν διακυβεύονταν μόνο το μέλλον του συνδικαλιστικού κινήματος, αλλά συνολικά της ελληνικής κοινωνίας. Την περίοδο απ' τον Οκτώβρη του 1944 και μετά, διαμορφώθηκαν συνθήκες κλονισμού της αστικής εξουσίας με γενικευμένη οικονομική, πολιτική κρίση, με αδύναμη λειτουργία των μηχανισμών καταστολής και όλων των θεσμών του αστικού κράτους. Το ΚΚΕ από την άλλη πλευρά κατείχε σημαντική επιρροή στις στρατιωτικές, πολιτικές και εργατικές οργανώσεις, ωστόσο δεν αξιοποίησε τις υπαρκτές δυνατότητες για την εξουσία, όπως συνέβη με άλλες χώρες μεταπολεμικά. Η στρατιωτική ήττα του ΚΚΕ στον εμφύλιο, οδήγησε και στην πολιτική του περιθωριοποίηση που μοιραία έβλαψε και τον ΕΡΓΑΣ με αρνητικές συνέπειες για το εργατικό κίνημα.
- Αποδεικνύεται, ότι ένα ισχυρός συνδικαλιστικός φορέας, όπως ο ΕΡΓΑΣ αποτελεί ένα βασικό συστατικό του κοινωνικού γίγνεσθαι που μπορεί να επηρεάσει όχι μόνο το εργατικό πλαίσιο, αλλά συνολικά την πολιτική κατάσταση. Αυτό το γνώριζαν καλά οι μετεμφυλιακές κυβερνήσεις, που με αυξημένο ταξικό κριτήριο επιδίωξαν τον πάση θυσία αφοπλισμό του συνεπούς

⁵⁰¹ Ό.π., σελ.170-171.

εργατικού κινήματος, ώστε να προχωρήσει χωρίς εμπόδια η μεταπολεμική καπιταλιστική ανασυγκρότηση του κράτους της Ελλάδας και να εξασφαλιστεί στο μεγαλύτερο δυνατό επίπεδο η κερδοφορία του επιχειρηματικού κόσμου. Παράλληλα με το κύμα διώξεων που εξαπέλυσε το κράτος, οι αγωνιστές του ΕΡΓΑΣ που πλήρωσαν βαρύ τίμημα, συνέχισαν και μια παράδοση ηρωικών αγώνων του εργατικού κινήματος, ήδη απ' τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα που άφησαν παρακαταθήκη στις επόμενες γενιές. Το μαχητικό τους παράδειγμα, σε αντιδιαστολή με τον καιροσκοπισμό ενός μέρους των συνδικαλιστικών ηγετών της περιόδου τους προσδίδει ένα ηθικό πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων τους στην ιστορία.

- Και στην εξεταζόμενη περίοδο, ο αντικομμουνισμός όπως εκφράστηκε με τις ωμές επεμβάσεις στα εσωτερικά των συνδικαλιστικών φορέων από τις κυβερνήσεις και τις ξένες δυνάμεις, απέδειξε ότι αποτελεί τον προπομπό για συνολικότερη περιστολή των εργατικών δικαιωμάτων και των δημοκρατικών ελευθεριών των πολιτών. Είναι ενδεικτικό το ΛΘ' Ψήφισμα της 7 Δεκεμβρίου 1947 που απαγόρευε το απεργιακό δικαίωμα, αν και επιστρατεύτηκε με πρόσχημα την αντιμετώπιση του ΕΡΓΑΣ και της κομμουνιστικής διείσδυσης στα συνδικάτα και την εργατική τάξη.⁵⁰²
- Στην περίπτωση του ΕΡΓΑΣ φωτίζεται ολοκληρωτικά και ο αστικός χαρακτήρας του κράτους και το ταξικό περιεχόμενο όλων των θεσμών του και της Δικαιοσύνης. Σε οξυμένες συνθήκες θεσμοθετήθηκαν μια σειρά νόμοι, αναγκαίοι για το τσάκισμα των πιο μαχητικών εργατικών στοιχείων και για τον έλεγχο της ΓΣΕΕ. Η δικαιολογία ότι αυτό μπορούσε να επιτραπεί στην έκτακτη συγκυρία του εμφυλίου είναι αβάσιμη, αφού τέθηκαν σε εφαρμογή αμέσως με την απελευθέρωση. Επιπλέον το αντιλαϊκό νομικό οπλοστάσιο που εδραιώθηκε μετά τη λήξη του εμφυλίου, διατηρήθηκε σε ισχύ για πολλά χρόνια, μέχρι να σταθεροποιηθεί η εξουσία της αστικής τάξης.
- Τέλος, η πορεία του ΕΡΓΑΣ φανέρωσε για μια ακόμα φορά στην ιστορία ότι από τη γέννηση του εργατικού κινήματος ως και την μεταπολεμική περίοδο συγκρούστηκαν δύο γραμμές στο κίνημα. Η μία της υποταγής και της συναίνεσης, που είχε πάντοτε την αρωγή των εκάστοτε κυβερνήσεων και η άλλη της ταξικής σύγκρουσης και του ανυποχώρητου αγώνα. Η διαρκής

⁵⁰² Ν. Αλιβιζάτος, «Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922 - 1974», εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1995, σελ. 512.

αντιπαράθεση των δύο βασικών γραμμών που συγκρούονται ακατάπαυστα αφήνοντας το αποτύπωμά τους στο εργατικό κίνημα της χώρας. Ο ΕΡΓΑΣ ως ιστορική συνέχεια της Ενωτικής ΓΣΕΕ, και του ΕΕΑΜ παρέλαβε τη σκυτάλη των ταξικών αγώνων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΔΕΔΥ Ανώτατη Διοικητική Επιτροπή Δημοσίων Υπαλλήλων

AFL American Federation of Labor

AMAG American Mission for Aid to Greece

CIO Congress of Industrial Organizations

ΔΣΕ Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδος

ΕΑ Εθνική Αλληλεγγύη

ΕΑΜ Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο

ΕΕΑΜ Εργατικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο

ΕΔΕΣ Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος

ΕΓΣΕΕ Ενωτική Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος

ΕΚΑ Εργατικό Κέντρο Αθηνών

ΕΚΚΑ Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωση

ΕΚΘ Εργατικό Κέντρο Θεσσαλονίκης

ΕΚΠ Εργατικό Κέντρο Πειραιά

ΕΛΑΣ Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός

ΕΛΔ Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας

ΕΜΕ Εθνικό Μέτωπο Εργατών

ΕΠΟΝ Εθνική Πανελλαδική Οργάνωση Νεολαίας

ΕΡΕΠ Εθνική Ρεφορμιστική Παράταξη

ΕΡΓΑΣ Εργατικός Αντιφασιστικός Συνασπισμός

ΕΣΕΕ Εθνική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος

ΕΣΚΕ Ενιαίο Συνδικαλιστικό Κίνημα Ελλάδος

ΓΣΕΕ Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος

ICFTU International Confederation of Free Trade Unions

ILO International Labor Office

ΚΚΕ Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος

ML Military Liaison

ΟΠΛΑ	Οργάνωση Προστασίας Λαϊκών Αγωνιστών
ΠΕΕΑ	Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης
ΣΕΚΕ	Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος
TUC	Trades Union Congress
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration
WFTU	World Federation of Trade Unions

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. (Ξένοι Συγγραφείς)

- E. J. Hobsbawm, *“From Social History to the History of Society”*, Daedalus, Τεύχος 100, No. 1, (Χειμώνας) 1971.
- Eric Hobsbawm, *Η Εποχή των Άκρων*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2018.
- C. M. Woodhouse, *Το μήλον της έριδος. Η ελληνική Αντίσταση και η πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1976.
- Αντόνιο Γκράμσι, *παρελθόν και παρόν*, εκδ. Στοχαστής, Αθήνα, 1974.
- Γ. Β. Πλεχάνωφ, *Η Υλιστική Αντίληψη της Ιστορίας*, εκδ. Αλφειός, Αθήνα, 1988.
- Καρλ Μαρξ, *Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2010.
- Καρλ Μαρξ, *Κριτική του Προγράμματος της Γκότα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2007.
- Β. Ι. Λένιν, *Άπαντα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή.
- Φρίντριχ Ένγκελς, *Η εξέλιξη του σοσιαλισμού από την ουτοπία στην επιστήμη*, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2011.
- Χάγκεν Φλάισερ, *Στέμμα και σβάστικα*, τόμ. Α, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1995.

B. (Έλληνες Συγγραφείς)

- Άγγελος Αυγουστίδης, *ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ ΄40 ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, Αθήνα, 1999.
- Αντώνης Λιάκος, *ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ*, εκδ. ΝΕΦΕΛΗ, Αθήνα, 2016.
- Ν. Αλιβιζάτος, *«Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922 - 1974»*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1995.

- Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στην νεοελληνική ιστορία 1800-2010*, εκδ. Πόλις, Αθήνα, 2011.
- Αναστάσης Ι. Γκίκας, *Από την Πείρα του Κινήματος των Οικοδόμων στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2013.
- Βαρδής Β. Βαρδινογιάννης (επιμ.), «Δεν θέλω να μου δέσετε τα μάτια...», εκδ. ΕΔΙΑ 1940-1947, Αθήνα, 2004.
- Βασίλης Μπαρτζιώτας, *Η Εθνική Αντίσταση στην Αδούλωτη Αθήνα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1984.
- Βασίλης Νεφελούδης, *Αχτίνα Θ' - Αναμνήσεις 1930-1940*, εκδ. ΕΣΤΙΑ, Αθήνα, 2007.
- Γιάννης Βασιλάς, *Μακρονήσι*, εκδ. Φοίβος, Αθήνα, 1982.
- *Γιούρα*, εκδ. Νέα Ελλάδα, 1952.
- Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, τόμ. 1, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2000.
- Γιώργος Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2001.
- Γ. Φ. Κουκουλές, *Ελληνικά Συνδικάτα: Οικονομική Αυτοδυναμία και Εξάρτηση 1938-1984*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1984.
- Γ. Φ. Κουκουλές, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)*, εκδ. ΟΔΥΣΣΕΑΣ, Αθήνα, 1995.
- Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων: η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 2006.
- *ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ ΤΟΥ '44, κρίσιμη ταξική σύγκρουση*, (επιμ. Τμήμα Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ), εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2014.
- Δημήτρης Γληνός, *Τί είναι και τί θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο*, Εκδοτικός Οργανισμός «Ο ΡΗΓΑΣ», Αθήνα, 1944.
- Δημήτρης Κουσουρής, *ΔΙΚΕΣ ΤΩΝ ΔΩΣΙΛΟΓΩΝ 1944-1949, Δικαιοσύνη, συνέχεια του κράτους και εθνική μνήμη*, εκδ. ΠΟΛΙΣ, Αθήνα, 2014.
- Δημήτρης Μπάτσης, *Η βαρειά βιομηχανία στην Ελλάδα*, εκδ. ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα, 1977.
- Δημήτρης Λιβιεράτος, *Κοινωνικοί αγώνες στην Ελλάδα 1927-1931*.
- Δημήτρης Θ. Τσάτσος-Ξενοφών Ι. Κοντιάδης (επιμ.), *Το μέλλον των πολιτικών κομμάτων*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 2003.
- *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2018.

- Ηλίας Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία 1946-1967*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2001.
- Θανάσης Χατζής, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε (1941-1945)*, τόμ. Β', εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1978.
- Θέρμος Ηλίας (Μετάφραση-Προλεγόμενα), *Αποστολή «Περικλής». Τα επίσημα αρχεία του Γραφείου Στρατηγικών Υπηρεσιών (OSS) των ΗΠΑ στην κατεχόμενη Ελλάδα (Μάιος-Οκτώβριος 1944)*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2016.
- ΚΕ του ΚΚΕ, *«Δεν αναγνωρίζω κανένα νόμο σας. Ούτε το κράτος σας...»*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2017.
- Κ. Θέος, *"Τα Ελληνικά Συνδικάτα στην πάλη ενάντια στο Φασισμό και για την ανεξαρτησία τους"*, Αθήνα, Μάρτιος 1947, Έκδοση Εργατικής.
- *Κείμενα της Εθνικής Αντίστασης*, τόμ. Β', εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1981.
- Κομνηνός Πυρομάγλου, *Η Εθνική Αντίσταση*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1975.
- Μαρία Σπηλιωτοπούλου- Προκόπης Παπαστράτης, *Χρονολόγιο γεγονότων 1940-1944. Από τα έγγραφα του Βρετανικού Υπουργείου των Εξωτερικών. Foreign Office 371*, τόμ Β', εκδ, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα, 2004.
- Μάκης Μαΐλης , *Από την 4η Αυγούστου ως τις μέρες μας*, Σύγχρονη Εποχή ,Αθήνα, 2009.
- Μενέλαος Χαραλαμπίδης, *ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ 1944. Η μάχη της Αθήνας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, Νοέμβριος 2014.
- Νίκος Μπελογιάννης, *Το Ξένο Κεφάλαιο στην Ελλάδα*, εκδ. ΑΓΡΑ, Αθήνα, Αύγουστος, 2010.
- Νίκος Παπαδάτος, *ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟ, Οι σχέσεις ΕΣΣΔ-ΚΚΕ/ 1944-1952*, εκδ. ΚΨΜ, Αθήνα, 2019.
- Ξενοφών Ζολώτας, *Νομισματικές και Οικονομικές μελέτες*, τόμ. Α, εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, 1997.
- *Οδηγητής, Κομματικός Επαναστατικός Τύπος*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2010.
- Παύλος Πετρίδης (επιμ.), *Στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου. Σπάνια ντοκουμέντα του ΕΑΜ (1944-1947)*, εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα, 1998.
- Πρακτικά Συνεδρίου 19-23 Νοεμβρίου 2014: *«Από την Απελευθέρωση στα Δεκεμβριανά, μία τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας»*, Επιμέλεια: (Π. Παπαστράτης, Μ. Λυμπεράτος, Λ. Σαράφη), Αθήνα, 2020.

- Παπαστράτης Προκόπης- Λυμπεράτος Μιχάλης (επιμ.), *Αριστερά και αστικός πολιτικός κόσμος 1940-1960*, Βιβλιόραμα, Αθήνα , 2014.
- Πέτρος Ρούσος, *Η μεγάλη πενταετία*, τόμ. Α, Αθήνα, 1976.
- Πολυμέρης Βόγλης, *Η ελληνική κοινωνία στην Κατοχή 1941-1944*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, Νοέμβριος 2017.
- Σόλων Γρηγοριάδης , *ο Εμφύλιος 1946-1949-Τα φοβερά ντοκουμέντα*, τόμ. Α΄, εκδ. Φυτράκης, Αθήνα , 1979.
- Στέργιος Αποστόλου, *Η Νάουσα στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου (1945-1949)*, Νάουσα, 2008.
- Στέφανος Σαράφης, *Μετά τη Βάρκιζα*, εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα, 1979.
- Στέφανος Σαράφης, *Ο ΕΛΑΣ*, εκδ. Πολιτικές και Λογοτεχνικές Εκδόσεις, 1958.
- Τμήμα Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ (επιμ.), *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2016.
- Υλικά της Ημερίδας: *1940-1949 Δεκαετία όξυνσης της ταξικής πάλης στην Ελλάδα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, Νοέμβριος 2019.
- Υλικά της διημερίδας (13-14 Μάη 2016), *ΟΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ-ΛΑΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΟΥ '36*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 2016.
- Φοίβος Οικονομίδης, *Η Επανάσταση στην Ελλάδα, Το ΚΚΕ και οι Ξένοι Φίλοι (Εμφύλιος 1945-1949)*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 2011.
- Χρ. Τζεκίνης, *Το Εργατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα στην Ελλάδα 1870-1987*, Αθήνα, 1987.

ΠΗΓΕΣ

- Gsee. gr (Ιστότοπος)
- Βιβλιοθήκη της Βουλής
- Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (ΑΣΚΙ)
- Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ

Ντοκουμέντα

- *ΑΡΧΕΙΟ της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (Π.Ε.Ε.Α.)*
Πρακτικά Συνεδριάσεων, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1990.
- *Το ΚΚΕ. Επίσημα Κείμενα.*
- *Χρονικό Ειρήνης 1955-1988, Αναδρομή στην πορεία του ελληνικού κινήματος Ειρήνης*, εκδ., ΕΕΔΥΕ, Αθήνα, 1988.

(Αστικός Τύπος)

- *Daily Mail*
- *Βήμα*
- *Έθνος*
- *Ελεύθερο Βήμα*
- *Ελευθερία*
- *Ελληνικόν Αίμα*
- *Εμπρός*
- *Η Αυγή*
- *Η Καθημερινή*
- *Μακεδονία*

(Εργατικός Τύπος)

- *Εργατική*
- *Εργατική Σημαία*
- *Κομμουνιστική Επιθεώρηση (ΚΟΜΕΠ)*
- *Οδηγητής*
- *Οικοδόμος*
- *Ριζοσπάστης*

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Αδφ. αρ. καταλόγου 2558
δυνάμει του νόμου 1501/1939

ΕΡΓΑΤΙΚΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ	ΑΘΗΝΑ	Νοέμβρης Δεκέμβρης	1947	Γραφεία: ΦΙΛΟΘΕΗΣ 58 Πλατεία Μητροπόλεως 'Αρ. τηλ 21-215	ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ. 600
ΕΤΟΣ Β' — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 7					

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1) Τα Τριαντάχρονα της Μεγάλης 'Οκτωβριανής Σοσιαλιστικής 'Επανάστασης.
- 2) Εισήγηση, του σ. Κ. Θέου στη συνεδρίαση της ΓΣΕΕ στις 13 του Νοέμβρη.
- 3) 'Η νέα Συλλογική Σύμβαση των Ναυτεργατών του σ. Α. 'Αμπατιέλου, Γραμματέα της Ο.Ε.Ν.Ο.
- 4) Το Καπνεργατικό, του σ. Θανάση.
- 5) Το άνοιχτο Γράμμα του σ. Κ. Θέου προς τους κ. κ. Στίμψον και Γκόλντον.
- 6) Το ψευτοσυνέδριο των διορισμένων και το καθήκον των οργανωμένων εργατών.
- 7) Τρίτη σύνοδος της Γαλλοσοβιετικής Συνδικαλιστικής 'Επιτροπής.
- 8) 'Ο «Φαύλος κύκλος» της Γαλλικής αντίδρασης και τα 'Εργατικά Σωματεία, του σ. Μπ. Ραΐσκυ.